

124. заседание

Срѣда, 9 юлий 1924 година

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 10 ч. 10 м.)

Председателъ: (Звъни) Моля г. секретаря да про-
вѣри по списъка присѣтствуващитъ г. г. народни пред-
ставители.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита списъка. Отъ
заседанието сж отсъствуваха следнитъ народни пред-
ставители: Алиевъ Афузъ Садъкъ, Атанасовъ Никола,
Баралиевъ Христо, Бояджиевъ Хасанъ-ефенди, Бѣкловъ
Петъръ, Георгиевъ Додо, Геровъ д-ръ Борисъ, Господиновъ
Христо П., Дамяновъ Владимиръ, Джидровъ д-ръ Петъръ,
Димитровъ Тодоръ, Дичевъ Петко, Еминовъ Бекиръ Садкъ,
Мехмедовъ Кабакиевъ Христо, Каишевъ Атанасъ, Ку-
паровъ Янко, Малиновъ Александъръ, Миновъ Петъръ,
п. Николовъ Маринъ, Парасковъ Василь, Продановъ Го-
сподинъ, Реджовъ Григоръ, Славовъ Крумъ, Сталийски
Александъръ, Стефановъ Петъръ, Страшимировъ Тодоръ,
Фаденхехтъ д-ръ Носифъ, Цанковъ Асенъ и Шерифовъ
Ахмедъ Фазълъ)

Председателъ: (Звъни) Г. г. народни представители!
Присѣтствуватъ 100 души. Значи имаме споредъ правил-
ника пужното число присѣтствуващи народни представи-
тели за откриване на заседанието.

Обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да ви
направя нѣкои съобщения, на първо мѣсто относно отпус-
китъ, които сжъ разрешитъ на нѣкои народни пред-
ставители по важни домашни причини, а именно:

На г. Никола Балтовъ — 1 день;

На г. Ради Василевъ — 1 день;

Освенъ това, народниятъ представитель г. Койчо Пе-
тровъ, който се е ползувалъ съ 63-дневенъ отпускъ, моли
да му се разреши още 2-дневенъ отпускъ по важни до-
машни причини. Ония отъ васъ, които сжъ съгласни да му
се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка.
Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представитель г. Парашкевъ Димитровъ,
който се е ползувалъ досега съ 25 дни отпускъ, моли, да
му се разреши още 2-дневенъ отпускъ. Ония отъ васъ,
който сжъ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ,
моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представитель г. Пендю Стойчевъ, който
се е ползувалъ досега съ 39-дневенъ отпускъ, моли да
му се разреши още 2-дневенъ отпускъ. Ония отъ васъ,
който сжъ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ,
моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представитель г. Петко Найденовъ, който се
е ползувалъ досега съ 31-дневенъ отпускъ, моли да му се
разреши още 1 день отпускъ. Ония отъ васъ, които сжъ
съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да
вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представитель г. Захари Кръстевъ, който
досега се е ползувалъ съ 25-дневенъ отпускъ, моли да му
се извини отсъствието, направено на 7 юний по болестъ.
Ония отъ васъ, които сжъ съгласни да му се извини това
отсъствие, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събра-
нието приема.

Постѣпило е питане отъ софийския народенъ пред-
ставител г. Димо х. Димовъ, въ което като излага, че ар-
естантътъ отъ централния затворъ Йорданъ Палиевъ е
билъ извиканъ отъ килията и заведенъ въ Обществената
безопасностъ и изтезаванъ, пита г. министра на вътреш-
нитъ работи, защото биятъ и пасивзватъ нѣзъ подведомстве-
нитъ му учреждения: ще сиратъ ли побойщата или ще
станатъ система. Да се каже това открито и ясно. Пита-
нето ще бѣде съобщено на надлежния министеръ и той
ще даде своя отговоръ.

Пристѣпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ
трето четене на законопроекта за трудовитъ земеделъ-
ски стопанства.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Д. х. Димовъ (к): Искамъ думата, г. председателю.

Председателъ: За какво?

Д. х. Димовъ (к): Искамъ думата по моето питане,
което, изглежда, никога нѣма да получи отговоръ.

Председателъ: Моля, г. х. Димовъ, Вашето подозрение
е съвсемъ безосновно.

Д. х. Димовъ (к): Азъ моля председателството на Ка-
марата, ако то не мисли така, както мислятъ нѣкои отъ
г. г. министритъ, особено г. министърътъ на вътрешнитъ
работи, че тѣ не сжъ длѣжни да обърнатъ внимание на
питанията, които се отправятъ къмъ тѣхъ, да имъ внуши,
че трѣбва да отговарятъ на депозиранитъ питання. Ние
питаеме тукъ не за нѣкакви обикновени инциденти, а за
хора, които се убиватъ, които се изтезаватъ.

Председателъ: Нѣмате думата, г. Димовъ! Моля,
седнете си на мѣстото! Когато г. министърътъ бѣде го-
товъ съ събирането на необходимитъ данни, ще отго-
вори и на Вашето питане.

Д. х. Димовъ (к): Кога ще бѣде готовъ? Утре се за-
крива Камарата.

Председателъ: Нали трѣбва да се провѣри туй, което
излагате въ Вашето питане. Министърътъ не може да от-
говори веднага.

Д. х. Димовъ (к): Заявете, че нѣма да получимъ отго-
воръ на толковато наши питання. Това да се знае. Въ
участъцитъ биятъ, изтезаватъ се хора; потъпква се свобо-
дата на печата, а като отправяме питання, не ни отго-
варятъ. 50 питання вече се отлагатъ.

Председателъ: На всички питання, направени по-
рано, е отговоряно. Питането Ви е подадено днесъ на
9 юний за случка, станала на 4. Защо не сте го подали
по-рано? Защо не питаете на 5 или на 6 юний?

Д. х. Димовъ (к): Всѣки день ставатъ такива събития.

Председателъ: Моля г. докладчика да прочете за-
конопроекта за трудовитъ земеделъски стопанства на
трето четене.

Докладчикъ д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): (Прочита из-
цѣло законопроекта заедно съ поправкитъ и прибавкитъ,
приети на второ четене)

Председателъ: Г. г. народни представители! Къмъ
чл. 1 отъ законопроекта има направено предложение отъ
г. Кънчо Кънчевъ, подписано отъ нужното число народни
представители, въ смисълъ: „Къмъ чл. 1 буква в отъ за-
кона за трудовитъ земеделъски стопанства, следъ думитъ
„агрономни участъци“ да се прибави думата „затвори“.
Така че буква в на чл. 1 да гласи: (Чете) „Да осигури
земи за държавни: заводи, опитни полета, лозя, градини,
стопанства, разсадници, агрономни участъци, затвори и пр.“

Има думата г. Кънчо Кънчевъ да развие предложе-
нието си.

К. Кънчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Касае се за поправка на единъ пропускъ. Въ стария законъ за трудовата поземелна собственостъ бѣше изрично предвидено оземляване на затворнитъ. Също така въ чл. 17 отъ закона за работата на затворниците отъ 1922 г. е казано следното: „За създаване стопанства при затворнитъ (зеленчукови градини, ливни, ливади) Дирекцията на трудовата поземелна собственостъ снабдява затворнитъ съ подходяща и достатъчна земя, за горната целъ, отъ фонда на поземелната собственостъ. Затворнитъ се снабдяватъ съ земя преди изборенитъ въ чл. 9 отъ закона за трудовата поземелна собственостъ лица и кооперации“. Вие виждате, че съ текста на чл. 17 отъ закона за работата на затворниците се даватъ известни привилегии на затворнитъ, като се учредяватъ при тяхъ земеделски стопанства. Преди всичко, г. г. народни представители, ние сме длъжни да съгласуваме сегашния законъ за т. з. с. съ чл. 17 отъ закона за работата на затворниците. Ако не сторимъ това, ще се създаде едно ненормално положение. По силата на стария законъ за т. п. с., 17 затвора съ оземлени, кон съ повече, кон съ по-малко земя, а другитъ подлежатъ да бъдатъ оземлени. Ако това не се предвиди въ сегашния законъ, ще се даде поводъ да се домогнатъ до земитъ на оземленитъ вече затвори и да се опитатъ да имъ ги отнематъ, както напр. става въ с. Гурково, Видинско, където се противятъ на оземляването на затвора. Преди всичко, казвамъ, трѣбва да се съгласува закона за т. з. с. съ чл. 17 отъ закона за работата на затворниците. Трѣбва да се подкрѣпи тази инициатива на Министерството на правосъдието, защото съ тези стопанства около затворнитъ се върши не само едно хуманно дѣло, но и едно добро дѣло отъ областта на правосъдната политика — създаватъ се земеделски стопанства при затворнитъ, които приучаватъ затворниците на трудъ, отъ една страна, а отъ друга страна, тѣ изкарватъ зеленчукъ за подобрене на храната имъ, а свърхъ това изкарватъ и нѣщо и за пазара. За да се попълни тази празнина, ще моля да гласувате тази поправка, съ която съгласни г. министърътъ на земедѣлнето и г. министърътъ на правосъдието.

Председателъ: Г. г. народни представители! Предложението на г. Кънчевъ е ясно. Ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които го приематъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на земедѣлнето.

Министъръ Я. Молловъ: Г-да! При второто четене на законопроекта, по предложението на г. Братановъ, подкрѣпено отъ г. Данаиловъ — по въпроса за монастирскитъ имоти — се съгласихме да се отчуждатъ за фонда отдалеченитъ отъ по-големитъ комплекси монастирски имоти дребни парцели земя. Остана да се намѣри по-добра редакция, която да уреди този въпросъ. Сега азъ мисля, че редакцията, която ще ви предложа, ще отговори на искането на г. Братановъ най-добре и ние ще се съгласиме да я приемемъ, макаръ че въ край на крайщата въ фонда много земя нѣма да достига. Въ края на точка ж на чл. 2 предлагамъ да се прибавятъ думитъ: „Отдѣлнитъ дребни парцели земя, отдалечени отъ по-големитъ комплекси монастирски имоти, се отчуждаватъ въ полза на поземелния фондъ, шомъ не съ въ тѣсна организационна връзка съ земитъ на монастирскитъ стопанства“.

Председателъ: Г. г. народни представители! Чухте прибавката, която г. министърътъ на земедѣлнето предлага къмъ буква ж отъ чл. 2. Ония отъ васъ, които я приематъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): АLINEA четвърта къмъ чл. 4, въ която се урежда положението на неджавитъ, хронически болнитъ, малолѣтнитъ и следващитъ учебни заведения, се съгласихме да я приемемъ, както бѣше предложена при второто четене, съ уговорката, че на трето четене ще ѝ дадемъ нова редакция, която да изразява истинската мисль — да се помогне на неджавитъ, като имъ се даде право да взематъ нѣщо повече, отколкото взематъ останалитъ здрави членове на семейството. Въ съгласие съ г. министра на земедѣлнето предлагамъ следната редакция: „Когато въ едно семейство, при открито наследство, има неджави, хронически болни, малолѣтни и следващи учебни заведения членове, когато тѣ нѣматъ други достатъчни средства за скъше-

ствуване и издръжка, за всеки такъвъ членъ се допуща още по 50 декара работна земя“. На хронически болния, неджавия, който нѣма други средства за скъшаване и издръжка, за да му се подпомогне още повече, се даватъ още 50 декара отъ общото стопанство.

Г. Данаиловъ (д. сг): Ако неджавитъ или малолѣтнитъ членове не се занимаватъ непосредствено съ земедѣлие, ще имъ се отнеме ли земята? Напр. азъ съмъ починалъ, оставилъ съмъ 200—300 декари земя на дената си: тѣ съ малолѣтни, не се занимаватъ съ земедѣлие. Ще се вземе ли тяхната земя?

Министъръ Я. Молловъ: Остава имъ се. Може да се добави „макаръ прѣко да не стопанисватъ земята“.

Г. Данаиловъ (д. сг): Съгласенъ съмъ.

Докладчикъ д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Значи, въ края на предложението, което току-що прочетохъ, ще се добавятъ и думитъ: „макаръ и да не се стопанисва прѣко“.

Председателъ: Г. г. народни представители! Чухте редакцията, която се предлага да се даде на алинея четвърта на чл. 4. Които приематъ тази редакция заедно съ току-що предложената отъ г. министра на земедѣлнето прибавка, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на земедѣлнето.

Министъръ Я. Молловъ: Въ чл. 37, който става чл. 36, е казано: „Всички малоземелни и безземелни се улесняватъ отъ Българската земеделска банка съ кредитъ за постройки и обзавеждане подъ гаранция на държавата и залогъ на всичко построено и прикупуено“. Азъ моля въ този членъ, въ самото начало, следъ думата „всички“ да се прибави думата „оземлени“ и членътъ да стане така: (Чете) „Всички оземлени малоземелни и безземелни се улесняватъ“ и т. н.

Председателъ: Които приематъ това предложение на г. министра на земедѣлнето, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има предложение отъ народния представител г. Христо Мирски къмъ чл. 75 — въчера ставаше дума за този членъ — следъ думитъ „околийската комисия“ да се прибавятъ думитъ „и отъ Главната дирекция за т. з. с.“. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Съответно съ това трѣбва да се направи допълнение и въ чл. 76. И въ него следъ думитъ „околийскитъ комисии“ ще трѣбва да се прибавятъ думитъ „и отъ Главната дирекция за т. з. с.“. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата народниятъ представител г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вземамъ думата за едно освѣтление. Всички господа, които вземаха думата, бихъ казалъ, включително и г. министърътъ, който е изучавалъ въпроса за поземелната собственостъ, когато искаха да цитиратъ едно или друго явение въ областта на поземелнитъ владения у насъ, казваха, че ние не познаваме въпроса. И действително, колкото и да говоримъ за малоземелни и безземелни, ние сме на въздуха. Едно изучаване на въпроса, една анкета азъ смѣтахъ, че ще се направи, понеже и г. министърътъ бѣше обещалъ. Такова изучаване, обаче, не е направено. Ето защо азъ предлагамъ да се съгласиме, да се съгласи и г. министърътъ, шото отъ Парламента да излѣзе една анкета за известни кѣтове въ нашата страна. То ще бѣде отъ голѣмо значение за освѣтление на въпроса, защото съмъ убеденъ, че шомъ почне да се прилага и новиятъ законъ, ще се понесатъ викове, много отъ които ще бѣдатъ неоснователни, но които ще създадатъ настроение върѣдъ обществото противъ закона. Затова добре е да се предвиди въ закона, че Парламентътъ може да назначи анкета по изучаване въпроса около оземляването на населението. Ще кажете, че може и г. министърътъ самъ да назначи такава анкета.

Министъръ Я. Молловъ: Азъ го приемамъ, но мисля, че не е умѣстно тукъ, въ закона, да го предвиждаме. Парламентътъ винаги може да назначава анкети.

Г. Данаилов (д.сг): Зная ли ние имаме закон за анкети? Но азъ повдигам въпроса, за да го имате предъ видъ.

Министъръ Я. Молловъ: Имамъ го предъ видъ.

Председателъ: Г. Данаиловъ, въ дневния редъ има такива точка за назначаване анкети по разнитъ министерства. Когато дойде тази точка, тогава ще направите предложението си.

Понече нѣма друго предложение по законопроекта за т. з. с., ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ на трето четене законопроекта за т. з. с. заедно съ токущо приетитъ поправки и прибавки, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 99, Т. II)

Приставяме къмъ втората точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за пенситъ и възнагражденията на офицеритъ и поборницитъ отъ 1905 г. и измѣненията и допълненията му отъ 1906 г. и тѣзи направени съ бюджетитъ на държавата за финансовата 1921/1922 и 1922/1923 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ И. Хрелопановъ (д.сг): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ поправкитъ, приети на второ четене)

Председателъ: Понече нѣма направени предложения по този законопроектъ, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ законопроекта на трето четене, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 100, Т. II)

Приставяме къмъ точка 3. отъ дневния редъ — трето четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи на държавата за 1922/1923 и следващитъ до 1925/1926 финансови години.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ И. Хрелопановъ (д.сг): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ прибавкитъ и поправкитъ, приети на второ четене).

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Найдентъ Кормановъ.

Д-ръ Н. Кормановъ (д.сг): Г. г. народни представители! За съжаление, снощи, при една особена атмосфера, не можахъ да бъда изслушанъ, когато искахъ да се обясня и мотивирамъ по перото отъ 10.000.000 л. за направата на ветеринаренъ анатомически институтъ, което не фигурира въ обяснителната таблица. Каза ми г. председателъ, че съмъ длъженъ да говоря кратко — а азъ не бѣхъ почналъ още да говоря — че съмъ говорѣлъ дълго и пр. Азъ никогато не съмъ апострофиралъ, никого не съмъ обидѣлъ, билъ съмъ винаги кроткъ, гласувалъ съмъ каквото е било предлагано. (Смѣхъ) Та въпрѣки това, направи ми се бележка, която азъ трѣбва да отхвърля. Днесъ искамъ отново да направя предложението си и затова моля г. г. народнитъ представители да ме изслушатъ.

Ние имаме нужда отъ ветеринарни лѣкари. Колкото ги имаме сега, тѣ сж свършили въ странство. Днесъ никой баща нѣма да се реши да прати сина си въ странство да похарчи 200—300 хиляди лева, за да се върне въ България съ независимата титла „ветеринаренъ лѣкаръ“. Ако ние въ България не уредимъ нашия ветеринаренъ факултетъ, увѣрявамъ ви, ние нѣма да имаме ветеринарни лѣкари. А заразителнитъ болести по добитъка се ширятъ по градовете и села въ България. Уреждането на ветеринарни факултетъ не е само въ връзка съ здравето на добитъка, но и съ това на хората. Когато се говори за земледѣлецъ, всички плачатъ, но когато се касае да пристѣпимъ къмъ творчество, да дадемъ това, което е нужно за нашето скотовъдство, за повдигането на нашето земледѣлско производство, за запазване на неговитъ интереси, ние тамъ като че ли нѣмаме търпение да се изслушаме. Ето защо, азъ ви моля да се поправи тази грѣшка, и ако не 10 милиона лева, да бъдатъ предвидени въ бюджета поне 5 милиона лева за направата на ветеринаренъ анатомически институтъ, понеже професоритъ по анатомия идатъ и сега, при липсата на такъвъ, ще трѣбва да бъдатъ заведени въ коюшиятъ да правятъ своитъ изучавания по ветеринарната медицина. Снощи г. Пиронковъ каза, че плановѣтъ не сж

готови. Ето единъ членъ отъ комисията, който не знае какъ стои работата и затова може би това перо го нѣма въ таблицата. Плановѣтъ на института сж готови, тѣ сж изработени отдавна и се чака да почне строежътъ. Мѣстото сжщо е готово.

Предъ видъ на всичко това, азъ ви моля, г. г. народни представители, да се съгласите да се предвидятъ ако не 10 милиона лева, както казахъ, поне половината отъ тѣхъ за направа на този ветеринаренъ анатомически институтъ, който ще бѣде отъ голѣма полза за страната. И нашитъ студенти тогава ще учатъ не въ странство, а тукъ, въ страната. Моля г. министъра да се съгласи да се предвиди една сума по това перо въ обяснителната таблица.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ П. Тодоровъ: Работата не е само да се съглася, г-да. Азъ мога да се съглася и въ края на крайщата да не се отпуснатъ никакви пари.

Л. Стоенчевъ (д.сг): Въ конюшни ще се занимаватъ!

Министъръ П. Тодоровъ: Ако е въпросъ да се впише, впишете ги.

Г. Данаиловъ (д.сг): Безъ законъ за такива учреждения не можемъ да отпусхаме нито стотинка. Трѣбва да има законъ за всички институти — анатомически или каквито и да бѣдатъ тѣ.

М. Донсузовъ (с.д): Какъ снощи отпуснахме 5 милиона лева?

Г. Данаиловъ (д.сг): То е неправилно, погрѣшно.

М. Донсузовъ (с.д): Щомъ тамъ се отпусна и тукъ трѣбва да се отпусне.

Министъръ П. Тодоровъ: Моля, г. Донсузовъ! Нѣмамъ нищо противъ не 5, а 7 милиона лева да се отпуснатъ, но казано е, че до края на тази финансова година повече отъ 400 милиона лева не могатъ да се изразходватъ. Каква полза, че ще се впише, когато не можемъ да дадемъ нито 1/2 милионъ лева. Впишете ги, но ви заявявамъ отсега още, че ако Парламентътъ, презъ редовната октомврийска сесия, не създаде нови приходи или ако при упражнението на текущия бюджетъ не се получатъ, като естественъ прирѣстъ на държавнитъ приходи, излишци, ние не можемъ да направимъ повече отъ това, което е посочено въ съответнитъ таблици.

Д-ръ Н. Кормановъ (д.сг): Да туримъ едно начало.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Балтовъ.

Н. Балтовъ (д.сг): Азъ бихъ желалъ г. министърътъ на финанситъ, ако може, да ни каже, защо не е предвиденъ никаквъ кредитъ за постройката на линията Пловдивъ — Панагюрище?

С. Мошановъ (д.сг): Това е питане.

Н. Балтовъ (д.сг): Не е питане. Азъ правя предложение да се предвидятъ 2 милиона лева.

Председателъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Отъ страна на г. Кормановъ има направено предложение, подписано отъ нужното число народни представители, въ смисълъ: (Чете) „Да се прибави къмъ обяснителната таблица на извънредния бюджетъ за финансовата 1924/1925 г. по Министерството на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството § 6: „за постройка на анатомически институтъ при ветеринарния факултетъ — 5.000.000 л.“ Които приематъ това предложение, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Отъ страна на народния представителъ г. Иванъ Хрелопановъ има направено предложение, подписано отъ нужното число народни представители, въ обяснителната таблица къмъ извънредния бюджетъ да се прибави къмъ отдѣла по Министерството на народното просвѣщение новъ § 4 въ смисълъ: (Чете) „За изплащане клѣщата на Иларионъ Макарипопоски, сега притежание на д-ръ Ст. Поповъ въ гр. Елена — 90.000 л.“

Има думата г. Хрелопанов да развие предложението си.

И. Хрелопанов (д. сг): Г. г. народни представители! Къщата, въ която се е родил Иларион Макариополски, е отчуждена по закона за отчуждаване имоти за държавна и обществена полза. Съдебната процедура е изпълнена преди година и половина. Тръбва да се заплатят 90,000 л., за да може комитетът, който ще чествува идущата година паметта на Иларион Макариополски, да преобърне къщата във музей, където да бъдат настанени разните книги и вещи, останали от покойния велик българин. Аз моля народното представителство да се съгласи да гласува този кредит, за да се откупни тази къща.

Министър П. Тодоров: Нямам нищо против.

Председател: Които приемат предложението на г. Хрелопанов, против което г. министърът на финансите няма нищо против, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Ще поставя на гласуване на трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за извънредните приходи и разходи на държавата за 1922/1923 и за следващите до 1925/1926 финансови години, заедно съ току-що приетият прибавки. Които приемат законопроекта на трето четене, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 101, Т. II)

Пристъпваме към следващата точка от дневния ред — трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за углавното съдопроизводство.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ поправките и прибавките, приети на второ четене).

Председател: Г. г. народни представители! Има предложение, направено от народния представител г. Кънчо Кънчев, § 53 да се измѣни така: (Чете) „Всички производства въ касационните инстанции, които по силата на този закон би трѣбвало да се разглеждат въ апелативните инстанции, се препращат въ тѣх, като касационните жалби и протести замѣстват апелативните. Дѣлата, по които въ окръжните и мирови съдилища има подадени касационни жалби и протести, се препращат въ съответните апелативни инстанции, като касационните жалби и протести замѣстват апелативните такива. По дѣлата, по които касационният срок не е изтекъл, се подават апелативни жалби и протести.“

„От горното правило се изключват дѣлата, за които се предвиждат особени производства, според които ще се постѣпва, а също и метежническите дѣла.“

Ония от вас, които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Ще поставя на гласуване на трето четене законопроекта за измѣнение на закона за углавното съдопроизводство. Ония от вас, които приемат законопроекта на трето четене, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 102, Т. II)

Пристъпваме към следващата точка от дневния ред — трето четене законопроекта за измѣнение чл. 128 от закона за народното просвѣщение.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Прочита законопроекта безъ измѣнение).

Председател: Които приемат на трето четене законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

А. Ляпчев (д. сг): Няма болшинство, оспорвам болшинството.

Председател: Понеже има оспорване на вота, ще гласуваме пакъ. Ония от вас, които приемат на трето четене законопроекта за измѣнение чл. 128 от закона за народното просвѣщение, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

(Вж. приложение № 103, Т. II)

Пристъпваме към следващата точка от дневния ред — първо четене законопроекта за разрешаване на Кюстендилската градска община да сключи заемъ.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Прочита законопроекта, заедно съ мотивите към него — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Понеже никой не иска думата по законопроекта не го поставя на гласуване. Ония от вас, които приемат на първо четене прочетенния законопроектъ, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

И. Лѣкарски (д. сг): Предлагамъ да се даде спешност на законопроекта.

Председател: Г. Лѣкарски предлага да се даде спешност на законопроекта. Ония от вас, които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Чете)

ЗАКОНЪ

за разрешаване на Кюстендилската градска община да сключи заемъ

Председател: Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Които приемат чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчик И. Хрелопанов (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Които приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Които приемат чл. 4, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. приложение № 120, Т. I)

Председател: Които приемат чл. 5, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Минаваме към следващата точка от дневния ред — първо четене законопроекта за измѣнение забележката към чл. 72 от закона за водните синдикати.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретар И. Хрелопанов (д. сг): (Прочита законопроекта, заедно съ мотивите към него — вж. приложение № 121, Т. I)

Председател: Има думата народният представител г. Цочо Братановъ.

Ц. Братановъ (с. д): Г. г. народни представители! Въпросът за водните синдикати е единъ от голѣмите въпроси за повдигането на нашето производство. Ние трѣбва да се съжаляваме, че въ тази Камара не ни остана време да отдадемъ малко повече внимание и на този въпрос. Няма нашъ общественикъ, няма българинъ, който да не се интересува отъ прогреса на нашето производство и който да не възлага известна надежда на тези синдикати.

Най-първо азъ протестирамъ, защото въ едно отъ последните заседания на Камарата се слага за разглеждане единъ такъвъ въпросъ и се иска да мине надвепатри внесеното предложение, подписано отъ няколко души народни представители, които искатъ да се премахне забележката къмъ чл. 72 отъ закона за водните синдикати. Какво значи това? Съ това предложение тѣ искатъ, щото

при отчуждаването на воденици или на някои други постройки и инсталации на води за възполза на водните синдикати, да се плаща на собствениците на тия постройки и тяхното право на ползуване от водата възмездно на 50%. А това на прост език значи да се тури кръст на политиката за създаване на водни синдикати у насъ.

Без да ви отнемам времето да ви занимавамъ съ въпроса, каква голяма задача се поставя за разрешение съ тѣзи водни синдикати въ България, азъ смѣтамъ, че приемането на едно такова законодателно предложение въ единъ моментъ, когато нито Народното събрание може да бъде освѣтлено, нито това предложение може да бъде проучено, ще бъде единъ атентатъ противъ водните синдикати въ България, единъ атентатъ противъ прогреса и бъдещето на България. Тия водни синдикати ние желаемъ да дадатъ електричество, съ което да караме желѣзници, да засилимъ производството, да съживимъ България. На тѣзи водни синдикати е предоставена задачата да впрегнатъ тази вода, която блъска скалите и брѣговетъ на нашитѣ рѣки, за да я оплодотворятъ. И сега, съ една забележка вне правите всичко това невъзможно. Отъ името на нашата парламентарна група заявявамъ, че ние сме противъ това измѣнение, което се предлага, и искаме да се запази старото положение въ закона.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Черневъ.

Х. Черневъ (д. сг): Г. г. народни представители! Чл. 72, глава VI, отъ закона за водните синдикати засѣга привилегиите на синдикатите. Вие знаете че въ миналата Камара се създаде този законъ по подобие на закона въ Белгия и други държави, за да може да се използватъ водните сили въ страната. Миналата Камара, която съ закона за трудовата поземелна собственост възприе отчуждаването на земи, а съ другъ законъ — отчуждаването на здания внесе въ нашето законодателство, така да се каже, тѣжко болшевишко, защото не се заплащае както трѣбва. Но сега не съмъ съгласенъ съ предложението на г. Янчевъ да рушимъ водните синдикати, защото такива вече имаме образувани много — точната имъ цифра не знамъ. Но ако приемемъ сега туй предложение, то значи да туримъ кръстъ на тѣколко десетки синдикати, които съ образувани за напояване и за отводняване. Тия синдикати съ извършили вече своитѣ работи, тѣ съ отчуждили воденици и пр. Съгласенъ съмъ съ г. Янчевъ, че трѣбва да се плати, че не трѣбва да се изземва по болшевишки начинъ змотъ на хората — воденици и т. н.

Нѣкой отъ сговористите: Само водното право.

Х. Черневъ (д. сг): Ето защо, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ този въпросъ да се разреши малко по-другояче. Понеже държавата взема дѣлъ, така да се каже, въ това водно дѣло, което е още ново въ България и не е развито тѣй, както трѣбва, нека се постигнѣ тѣй: както миналниятъ режимъ даде известни суми, за да подпомогне тия синдикати, същото да се направи и днесъ, като държавата вземе известенъ дѣлъ, като заплати известна частъ отъ водното право на ония, на които има отчуждени воденици, а синдикатите да платятъ по-малко. Казано е въ това предложение, че 50% се плаща отъ водното право. Както направихме поправки въ закона за трудовата поземелна собственост, както махнахме закона за отчуждаването на здания — нека и тукъ решимъ 75% отъ това право да бъде платено отъ държавата, а само 25% отъ синдикатите. Иначе ще рискуваме да туримъ кръстъ на тия водни синдикати въ България.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Мичо Дилиановъ.

М. Дилиановъ (з): Г. г. народни представители! Много жалко е, дето Парламентътъ бива изненаданъ съ много важни въпроси отъ стопански и икономически характеръ тѣмъ въ предпоследния денъ на неговата сесия. Касае се да се направи едно измѣнение въ закона за водните синдикати, което може би ще убие водните синдикати, както забелѣжа много право и преждеговорившиятъ.

Председателъ: Моля, г. Дилиановъ, за никакво изненаждане не може да става дума. Законопроектътъ е редовно внесенъ въ Народното събрание, редовно е поставенъ на дневенъ редъ и сега най-обстойно може да бъде разгледанъ на първо четене.

М. Дилиановъ (з): Г. г. народни представители! Нѣмаме абсолютно никакво основание да обезщетяваме водното право. Това водно право е придобито преди вѣкове отъ държавата за нищо. Използуването на туй право дѣла години е донесло грамадни облаги на стопанитѣ на воденици. Всички наши порѣчия иматъ толкова много воденици нови и стари, че ако речете да ги обезщетите, ако поемете този ангажментъ за смѣтка на държавата, вие ще създадете единъ голямъ финансовъ товаръ на държавата. Ние, земеделската парламентарна група, сме противъ този ангажментъ на държавата. Ако речете тоя товаръ да го хвърлите върху водните синдикати, които иматъ за целъ да събудятъ тия мъртви водни сили, да ги направятъ производителни, за да се засили производството въ страната, вие ще ги поставите въ невъзможностъ да изпълнятъ онай грамадна историческа задача, която имъ поставите съ закона за водните синдикати.

Г. г. народни представители! Презъ земеделския режимъ, ако имаше единъ единственъ законъ, който получи единодушие вътѣ, това е законътъ за водните синдикати. И така и по този въпросъ се направи подобно предложение, но и болшинството и опозицията солидарно гласуваха тази забележка къмъ чл. 72.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Това не е вѣрно за забележката.

М. Дилиановъ (з): Азъ бихъ молилъ да не я унищожавате. Иземете р. Камчия, по която съществуватъ толкова стари улен и язове. Ако речете да ги обезщетите, то значи да поставите държавата въ финансово затруднение и да поставите синдикатите въ невъзможностъ да съществуватъ. А не само Камчия; вземете и Марица, вземете която щете наша река — положението е същото. Това е единъ много сложенъ въпросъ, който ние не бива да го решимъ тѣй, както предлага г. Янчевъ. Азъ зная, че г. Янчевъ ще вземе думата подиръ мене и ще намѣри маса доводи, ще говори за собственостъ и за не знамъ какво си. Една обществена необходимостъ, преди всичко, въ този моментъ е, срещу водните сили на България, които съ грамадни, които до този моментъ съ носили само опустошения, възблѣи съ наши желѣзнопътни линии, прекъсвали съ съобщенията, унищожавали съ цѣли селища, унищожавали съ цѣли реколти по течението на Марица и на другитѣ наши реки, срещу тѣзи водни сили, които съ носили само ужасъ, да бъде организирана колективна борба, безъ разлика на политически убеждения, безъ разлика на икономическо състояние. Това го постигнахме съ закона за водните синдикати. И ако вие унищожите тази малка забележка, която е ключътъ за съществуването на водните синдикати, бъдете увѣрени, че вие ще спънете нашето водно дѣло. А то има грамадно бъдеще, то е насочено за сипране на наводненията, на водните опустошения, за използване на водата, за напояване на грамадни пространства земя, възлизаща на милиони декари, за да бъдатъ тѣ докарани до положението да даватъ нова реколта, да даватъ двойна реколта, както агрономитѣ и професоритѣ по агрономия се изразиха. Водното дѣло има за целъ да превърне онай грамадна водна енергия, която сега опустошава страната, въ електрическа енергия, която да се пусне въ ходъ, за да движи нашитѣ желѣзници, да електрифицира нашата индустрия и да създаде номинътъ на населението, да премахне тѣзи стари воденици, които абсолютно нищо не допринасятъ за развитието на нашата мелнична индустрия. Съ махването на тази забележка, вие ще спънете икономическия развой на България.

Азъ моля, най-малко да се съгласите, този законопроектъ да остане за идната сесия, да бъде основно разученъ, обмисленъ и тогава надѣло и нашироко да се изкажемъ по него, съ достатъчно мотиви, а не така набързо, когато ви предстоятъ да гласувате още маса законопроекти, и по този начинъ само губите времето, което за васъ преди всичко е много ценно.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Г. г. народни представители! Макаръ че не съмъ много просвѣтенъ по въпроса, но само отъ това, което чухъ тукъ, азъ мисля, че ще направимъ едно очевидно претѣплене спрямо собствениците на воденици. Подмѣташе се отъ тукъ, че тѣ съ се ползували десетки години отъ тази водна сила и нищо е, ако сега имъ я отнемемъ. Обаче, какво ще кажете вне за онзи човѣкъ, който е купилъ воденица преди две-три-пет години съ разчетъ, че ще бъде собственикъ на воденица?

М. Дилиановъ (з): Заплаща му се всичко споредъ закона: и воденицата, и инвентара, и машинитѣ, и всичко.

Х. Димитровъ (з): Вие ще искате да не се обезщети ли? (Възражения отъ М. Дилиановъ и пѣкон социалдемократи)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

М. Дилиановъ (з): Той има само едно водно право — нищо друго нѣма.

Х. Димитровъ (з): Водното право е свързано съ другото. (Смѣхъ верѣдъ лѣвицата) Това нововъведение трѣбва да се допусне дотолкова, доколкото то може да намѣри своето приложение и да принесе полза, безъ да уврѣди правото на собственост на когото и да било. Ако е въпросъ да се гарантираме противъ онѣзи стихийни дождания на води, тѣзи господа, които заедно съ прокарването на синдиката търсятъ своите интереси, нека тѣ взематъ тази вода, която иде така стихийно. А за това тѣ трѣбва да си направятъ резервоари и пр. Затова да не се замота въ въпросътъ и нека се отетраши всичко болшевишкото въ този законъ, което е било прокарано въ миналата Камара.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ, г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въпросътъ, който повдигамъ, повдигамъ го, тъкмо за интереса на синдикатитѣ, отъ които и азъ съмъ се интересува въ миналото и днесъ се интересувамъ. Този законопроектъ е изработенъ върху даннитѣ на хора, които още преди години въ мое време — когато бѣхъ министъръ — сѣ изпращани да изучаватъ въпроса, за да може той да бѣде поставенъ, панетина, на здрави начала.

М. Дилиановъ (з): Значи едно. Вие дѣло пекате да убиете.

А. Ляпчевъ (д. сг): Изслушайте ме докрай, за да видите дали искамъ да го убия или искамъ да го затвърдя. Мисълта за този законопроектъ се появи у менъ откогато става ясно, че народното представителство отхвърля разбирането на дружбащия режимъ, споредъ което, помъ нѣмаме пѣщо, а ни трѣбва, потрѣбно ни е, ние можемъ да го вземемъ, безъ да го плащаме, безъ да зачитаме никакви права, никаква собственост. Това разбиране, както казахъ, сѣ отхвърли — отхвърли се вчера и завчера, както и днесъ, когато гласувахме на трето четене законопроекта за земеделскитѣ стопанства, където се постанови, че не трѣбва да се зачитатъ правата на хората и че тѣ ще трѣбва да се обезщятъ въ единъ размѣръ зашитаемъ и приличенъ — ние постановихме, че половината отъ стойността на земитѣ ще трѣбва да се плати.

За мене би било една непоследователностъ отъ страна на днешната Камара, ако тя въ това отношение не следва себе си и ако всички закони, въ които има разбирането, че може да се вземе безъ да се плаща, не ги измѣни въ смисълъ на възирания отъ нея принципъ, че отъ дѣто сѣ вземе, то ще трѣбва да се плати и да се плати поне пѣщо прилично.

Тѣзи бѣха съображенията, които предизвикаха въсянето на това законодателно предложение. То е внесено не за изненада на пѣкого — то е внесено по своя си редъ, то идва да измѣни забележката къмъ чл. 72 отъ закона за воднитѣ синдикати. Въ какво се състои тази забележка? Ни повече, ни по-малко, въ тази забележка се казва следното пѣщо: воденицитѣ — тѣй както ви разказаха преждеговоривитѣ г. г. Дилиановъ и Братановъ — се отчуждаватъ споредъ стойността на керемидитѣ и на камѣнитѣ; това е тѣхната стойностъ! (Оживление верѣдъ лѣвицата) Изслушайте ме докрай. — Но тѣхната покупна стойностъ за оня, който ги е владѣлъ или ги е купилъ, нѣма значение за закона за синдикатитѣ.

Пѣкой отъ социалдемократитѣ: А инсталацията?

А. Ляпчевъ (д. сг): Водното право не се плаща.

М. Дилиановъ (з): То е отъ Бога!

А. Ляпчевъ (д. сг): Изслушайте ме докрай, г. Дилиановъ, защото не разбирате това което азъ искамъ да кажа.

М. Дилиановъ (з): Ако мелницитѣ бѣха вѣтрени, тогава трѣбваше да плащате и за вѣтъра.

К. Кънчевъ (д. сг): Ей че сравнение!

А. Ляпчевъ (д. сг): При това разбиране на Камарата, че трѣбва отчуждаемата вещь да се заплати, азъ се питамъ: въ какво положение сѣ онѣзи синдикати, които по интересующия за тѣхъ въпросъ не знаятъ утре какво ще бѣде мнението на тази Камара? Азъ съмъ се ангажиралъ съ разбирането на Камарата по този въпросъ. Защото, ако това разбиране бѣде последователно на онова, което се взире по закона за трудовитѣ земеделски стопанства, то не може да бѣде друго, освенъ това, което азъ съмъ предложилъ. Ако почитаемото народно представителство сподѣля възгледа, че не трѣбва да се плаща това, нека бѣде отхвърлено това предложение. Тогава азъ ще знамъ, какъ ще отида да проповѣдамъ на хората да влагатъ паритѣ си въ дѣлове, за да създаватъ синдикати.

М. Дилиановъ (з): Смѣшни работи!

А. Ляпчевъ (д. сг): Какви смѣшни работи?

М. Дилиановъ (з): (Възразява пѣщо)

Председателъ: Моля, г. Дилиановъ, не прекъсвайте постоянно.

А. Ляпчевъ (д. сг): Смѣшни сте вие! Съ разбойничество това не става!

Г. Данаиловъ (д. сг): Има законъ за това.

П. Търпановъ (с. д): Да, има съществуващъ законъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): Има съществуващъ законъ, има нареждане отъ кодификационната комисия при Министерството на правосѣдието, въ което е казано, че всички тѣзи законоположения, които сѣ въ противоречие съ нашия основенъ законъ, конституцията, трѣбва да претърпятъ едно измѣнение.

М. Дилиановъ (з): Това нареждане мина ли презъ Камарата, г. Ляпчевъ?

А. Ляпчевъ (д. сг): Минали сѣ много разпореджения, по при все това тѣ сѣ били варварски. — И азъ имамъ интересъ да зная, тази Камара сподѣля ли и по този случай разбирането на болшинството, изложено въ неговата платформа, или не го сподѣля, защото желая да бъдемъ на ясно. И затова азъ вънасямъ това предложение, въ съгласие съ решението, което вчера и завчера се взе и днесъ се санкционира при третото четене на законопроекта за трудовитѣ земеделски стопанства.

Какви резултати ще даде? То ще даде следнитѣ резултати: всички воденици по всички рѣки, дѣто се има предъ видъ програмата на водното отдѣление, които воденици сега сѣ обектъ на отчуждаване, представляватъ една обща стойностъ отъ около 60 милиона лева. Отъ тѣзи 60 милиона лева около 20 милиона ще се дадатъ за онова, което е предвидено въ закона, за воднитѣ синдикати, т. е. за инсталации, за керемиди, за зидина и т. н.; останалата частъ, която се предполага да бѣде около 40 милиона лева днешна пара, тя по съществуващия законъ нѣма да се плати. Кой ще понесе загубата? Въпросътъ е ясенъ за всѣкого едно.

Азъ ще допѣля още, че два вида сѣ собственицитѣ на тѣзи воденици, които ще се отчуждаватъ: единъ сѣ ги купили отъ други и при покупката никой отъ васъ не може да се съмнява, че сѣ купили и стойността на водното право; други — тѣ сѣ навѣрно много малко — сѣ ония, които наново сѣ построили воденици. При построяването на новитѣ воденици, нѣма съмнение, че се даваше досега едно разрешение: разрешава се отъ окръжния инженеръ на единъ-кого да построи воденица и да използва яза на единъ-коя вода, като плати известна такса.

Сега се пита, какъ трѣбва да се постѣпи, за да добие въпросътъ едно разрешение съ огледъ на онова, което Камарата завчера, вчера и днесъ решава?

Г. Юртовъ (н. л): Значи, на новитѣ воденици нѣма да се плаща?

А. Ляпчевъ (д. сг): Моля. Азъ ви казвамъ произхода, за да се знае пълната работа, какво трябва да се плаща и какво не трябва да се плаща. Азъ желая преди всичко съ това предложение въпросът да бъде решенъ и тъй, които ангажиратъ населението въ синдикати, да не бъдатъ утре или въ друга сесия изненадани, че този въпросъ може да добие едно разрешение много по-друго отъ това, което азъ предлагамъ.

Какво предлагамъ азъ? Да се плати 50% отъ стойността на водното право за всички воденици, които са обектът на отчуждаване споредъ програмата на отдѣленieto за водитѣ. Тѣ сж около 40 милиона лева. И когато се казва 50%, това ще рече 20 милиона лева. И по-късно държавата при създаването на синдикатитѣ внесе една трѣта частъ отъ стойността, която се дава за тѣзи синдикати, то излиза, че съ две трѣти отъ тѣзи 20 милиона лева ще бъдатъ отплатени синдикатитѣ. Споръ не може да има, че за воднитѣ синдикати, които сж въ своя зародилъ, това задължение е тежко.

Имайки предъ видъ всичко онова, което ви казахъ, азъ съмъ направилъ това предложение, къмъ което прибавямъ още една фраза, за да стане ясно всичко, което азъ казвамъ. Азъ предлагамъ: (Чете) „Членъ единственъ. Забележката къмъ чл. 72 отъ закона за воднитѣ синдикати се изменя така: „При отчуждаване за държавни или синдикални нужди на воденици, водни инсталации и други постройки за използване водитѣ, правото на ползване отъ водата се заплаща по цена равна на половината отъ действителната пазарна стойностъ при отчуждаването“. Къмъ това прибавямъ следната фраза: „Сумата по откупване водното право, когато е за синдикатъ, се плаща по половина отъ държавата и отъ синдиката“. Това е моето предложение.

За мене отъ правно гледище, отъ гледище на реда и развитието на страната това е необходимо да се приеме. Но дори и да го отхвърлятъ, за мене ще бъде единъ постигнатъ резултатъ, защото ще зная, че мене въ тази Камара по този въпросъ има едно ясно решение: да се ограбятъ пълноценно. Няма да бъдатъ ограбени, но тия, които първора ще внесатъ своитѣ капитали въ синдикатитѣ, да знаятъ какво пматъ предъ себе си.

Това е предложението ми.

М. Дилиановъ (з): Имаме образуванъ вече 30—40 синдикати. Тѣ сж вече; тъй да се каже, . . .

А. Ляпчевъ (д. сг): Г. Дилиановъ! Нито единъ синдикатъ не е отчуждилъ нито една воденица; защото нито единъ синдикатъ не е допѣлъ до това развитие на своята работа, да плати дори една частъ отъ стойността на воденицата, която се предвижда въ закона за воднитѣ синдикати.

М. Дилиановъ (з): (Възвръща пѣщо)

А. Ляпчевъ (д. сг): Изслушайте ме, съ ревъ тѣзи работи не ставатъ. Азъ ви слагамъ въпроса, за да има едно бистро разбиране и една трайностъ, една сигурностъ въ всѣко едно предприятие. Защото за менъ водното дѣло няма да се спре, ако синдикатитѣ плащатъ една трѣта. За менъ никакво дѣло няма да напредне, когато всѣка една Камара има свои разбирания по тѣзи въпроси.

М. Дилиановъ (з): Това е вѣрно.

А. Ляпчевъ (д. сг): Когато това е вѣрно, дайте едно предложение ясно, за да могатъ хората да работятъ съ знание на въпроса.

Н. Кемилевъ (д. сг): (Къмъ М. Дилиановъ) Я, разправя за арсенала!

Председателъ: Моля, тишина, г-да! Запаметете по-голямо спокойствие при дебатитѣ, оставете тази нервностъ! Има думата народниятъ представителъ г. Чернооковъ.

Г. Чернооковъ (с. д): (Отъ трибуната) И азъ ви моля да бъдете съвършено спокойни. Не за ефектъ се качвамъ на трибуната, а съ всичкото съзнание за грамадитѣ послѣствия отъ това дребно предложение. Става добре, че г. Ляпчевъ се качи на трибуната, стана добре, че се изясни въпроса, защото, право да ви кажа, мене въ този Парламентъ ме плашатъ както авторитетътъ на г. Ляпчева, така и авторитетътъ на голѣмитѣ хора измежду насъ, които често пъти съ своя авторитетъ искатъ да замѣстятъ една аргументация. И вне, па и ине, ангажиратъ около значе-

нието на личността; често нѣти гласуваме, за да не се скараме съ тази личностъ или да не я изложимъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Това се забелязва особено въ вашата група.

Г. Чернооковъ (с. д): . . . но въ никой случай или рядко съображаваме нашитѣ решения съ нашитѣ убеждения.

Добре направилъ казвамъ, г. Ляпчевъ, че се качи на трибуната, защото той се изясни. Той ми казва, че не прави въпросъ за своя престижъ отъ това предложение, а съ него прави само единъ сондажъ и иска Народното събрание да бъде наясно въ отношенията си спрямо воднитѣ синдикати. Той ми декларира, че е сторонникъ на такива обществени организации, каквито сж воднитѣ синдикати, и че тѣхнитѣ цели и задачи сж близки до сърцето му, но иска да не бъдатъ изложени тѣ на рискъ. Е добре, г. г. народни представители, вне няма да се срещнѣ поставите на желанието на г. Ляпчевъ, нито въкъ лекомислено ще посегнете върху частнитѣ на единъ такива отъ голѣмо обществено значение организации.

Г. Ляпчевъ намира, че трябва да приемемъ предложението, само отъ съображение да бъдемъ последователни съ текстовѣт на нашата конституция и съ законодателството на днешната Камара, което е законодателство на реставриране конституцията или принципитѣ на конституцията. Веднага трябва да успѣемъ г. Ляпчева и да му обясня, че съ забележката къмъ чл. 72 отъ закона за воднитѣ синдикати не се унищожаватъ пълнѣмъ права, освѣтени отъ нашата конституция. Чл. 72 говори, че синдикатитѣ, когато ще използватъ водитѣ, рѣкитѣ, ще заплащатъ всичко, но няма да заплащатъ създаденитѣ за частнитѣ собственици воденичарѣ права на ползване отъ водитѣ. Съ други думи, държавата не отчуждава, а си реваншира своитѣ собствени права върху водата на рѣкитѣ, които сж обществени или държавни. Отсѣгаша единъ нѣтъ ползуването, сега си отнема това ползуване. (Възвръщения отъ сговориститѣ)

Председателъ: Моля, тишина, г-да.

И. Тодоровъ (д. сг): Като юристъ, кажете ми, г. Чернооковъ, може ли да се отнематъ частни права на отдѣлни собственици?

Председателъ: (Звъни)

Г. Чернооковъ (с. д): Пазивайте се, понаговорете се, нѣкъ спрете и като спрете, ще ви прочета закона.

Д-ръ Н. Колушевъ (д. сг): Това е много старо схващане. Азъ, разбирахъ, че съмъ по-младъ отъ Васъ въ схващанията си.

Г. Чернооковъ (с. д): Чл. 41 отъ закона за имуществата, собствеността и сервитутитѣ казва следното: (Чете) „Ползуването отъ общественитѣ води се придобива: първо, чрезъ отсѣлване отъ държавата по административенъ редъ — държавата по административенъ редъ, срещу едно заявление съ 1 л. гербова марка, отсѣлва на воденичара правото да се ползува отъ обществената рѣка. — Второ, чрезъ 20-годишна давностъ“. Значи има два начина, по които се придобива право на ползуване: единътъ начинъ е, просто държавата по административенъ път отсѣлва, другиятъ начинъ е, че вследствие на безгрижето на държавата, или, че държавата не запрещава да се ползуватъ отъ водитѣ, частнитѣ стопани се ползуватъ 20 години.

Сега, какъ се отнема правото на ползуване? Чл. 43 решава този въпросъ: (Чете) „Правото на ползуване отъ общественитѣ води се погасява чрезъ прекратяване на отсѣлването и чрезъ несползуване въ продължение на двадесетъ години“. Значи, както държавата го е отсѣлвала, така може и да го прекрати. Къде е нарушена конституцията, г. г. народни представители?

Н. Бурмовъ (д. сг): А за давността?

Г. Чернооковъ (с. д): Но предложението на г. Ляпчевъ не говори за произхода на придобититѣ права. Той ги туря на една дъска и следователно, Вие (Сочи Н. Бурмовъ), като ми казвате: „А за давността!“, азъ мога да възразя: а за отсѣлването по административенъ редъ?

И. Тодоровъ (д. сг): Г. Чернооковъ! Да съгласуваме предложението съ тия текстове.

Г. Чернооков (с. д): Ще го съгласувате, като го изпратятъ въ комисията, а не като го гласувате съ спешностъ. Ако е въпросътъ да се направи нѣщо разумно, да се направи, но да не се бърза.

М. Дилиановъ (з): (Казва нѣщо)

Г. Чернооков (с. д): Ако нѣмаше да искатъ спешностъ, нѣмаше да го поставятъ на дневенъ редъ днесъ.

Председателъ: Моля, г. Дилиановъ, не прекъсвайте. Претендирате, когато Ви прекъсватъ, а сега постоянно прекъсвате.

Г. Чернооков (с. д): Азъ не изтъквамъ текстове, азъ ви ги цитирамъ, напомнямъ, затова имайте спокоитвие.

Ако нѣмаше интересъ да се приеме въ тази сесия, всички съображения на г. Ляпчевъ — че Камарата трѣбва да вземе едно прецизно решение спрѣмо воднитѣ синдикати, за да може г. Ляпчевъ, когато ходи да агитира между населението да дава дѣлове за синдикатитѣ, да бѣде на чистотъ, — всички тѣзи негови съображения нѣха да пропаднатъ. Той иска още сега да чуе вашия вѣтъ. Е добре, вашиятъ вѣтъ сега не може да бѣде даденъ по убеждение, не можемъ сега да уяснимъ отношенията на Парламента къмъ воднитѣ синдикати. Това е по форма.

По същество, азъ смятамъ, че вие въ никой случай не можете да изненадате единъ общественъ организационъ, които сѫ ангажирани стотици милиони на общини, частни лица и държава, и да имъ обркатъ смѣнитѣ съ такава едно предложение. Ама да бѣдемъ последователни! Къмъ Васъ, г. Ляпчевъ, апелирамъ да бѣдете последователни. Когато обнѣ въпросъ да се обложатъ тютюнитѣ въ складоветѣ съ 1 л. върху 1 кг., Вие пледирахте тукъ заедно съ г. Буровъ два часа, че не може да се изненадватъ търговскитѣ фирми, че нѣбѣ да се отрази на международния пазаръ, че това е капазанлъкъ. Ами смятатъ капазанлъкъ искате сега много леко да го проведете по отношение на воднитѣ синдикати, които сѫ обществени организации, и да ги поставите предъ една нова финансовъ и стопанска конюнктура. Единъ воденъ синдикатъ, когато е ангажиралъ дѣлове на частни лица, когато е ангажиралъ общината съ милиони, когато е ангажиралъ и държавата, той казва: азъ имамъ тая и тая смѣтка; нѣмамъ разходъ, азъ да плащамъ водно право на нѣкакви си воденичари не силата на единъ законъ. И ако вие искате Парламентътъ да има едно определено отношение къмъ воднитѣ синдикати, Парламентътъ чистѣ и просто трѣбва да остави безъ разглеждане този законопроектъ. Ако държавата е толкова скрупулозна, че трѣбва непременно каквото вземе отъ хората, да го плати — въ случая ползуването отъ водата, което ползуване се дава по административенъ редъ, следователно, може безвъзмездно да се отнеме — ако държавата, казвамъ, е толкова скрупулозна, нека върху своя бюджетъ отъ 6 милиарда и нѣколко стотини милиона лева турн още малко. Това е ваша работа, вие носите отговорностъ, но недейте поставя въ нова финансовъ конюнктура тѣзи общественъ организации, които като унищожатъ водното право на воденичитѣ, следъ година ще дадатъ електрическа енергия на тия воденици. Че какъ отиваме ние? За да запазимъ воденичаритѣ, да унищожимъ електрическата енергия, да унищожимъ една много по-модерна, много по-прогресивна стопанска форма! То би значило, за да защитимъ файтонджитѣ, да унищожимъ автомобилъ, камiona или желѣзницата. Това е едно предложение реакционно. Онова, което е писне стопанско съществуване, което не може да вирѣе, което не жива да вирѣе, трѣбва да бѣде замѣстено съ друго много по-модерно. И ако въ това модерно нѣма чистѣ частенъ капиталъ, частни интереси, а сѫ застъпени общественъ интереси, общественъ капиталъ, капиталитѣ на държавата, на общини и на единъ кооперации, то въ такъвъ случай новиятъ модеренъ конституционенъ Парламентъ трѣбва да се стреми къмъ него. Но азъ ще бѣда много любознителъ да видя подиръ малко, когато ще разглеждаме законопроекта за военното правосѣдие, дали вие (Сочи сговоритѣ), които искате да съобразявате всичкитѣ си законодателни мѣроприятия съ текстове за конституцията, ще прилагате конституцията, или ще слушате вѣщата на оня, който ви е докаралъ тукъ.

И. Петровъ (д. ст): Това е недостойно отъ Ваша страна, защото и вие сте дошли тукъ заедно съ насъ. Или имайте моралъ, или се откажете отъ него и трѣгнете съ комунистѣ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ (д. ст): Г. г. народни представители! Истина е, че предложението, което е предметъ на обсъждането сега, иде много късно и ни отнема време, което би трѣбовало да употребимъ за други законопроекти, които, да жалостъ, ще поостанатъ, както и поостанаха вече, защото изгубихме единъ часъ и повече. Дори само поради тая причина този законопроектъ не трѣбваше да бѣде поставенъ на разглеждане сега. Освенъ това, той не представя отъ себе си такава голѣма важностъ, та да се иска тая такава голѣма бързина да се разгледа въпроса, който се третира въ него и да бѣде той въпросъ разрешенъ. Ако г. мелничаритѣ, воденичаритѣ, на които е отнето или ще се отнеме водното право, сѫ чакали досега, тѣ могатъ да почакаатъ още 5—6 месеца. Азъ намирамъ, че е направена грѣшка отъ вносителитѣ, дето сѫ прибръзали. Но внесенъ законопроектътъ, ще го разгледаме.

Г. Ляпчевъ, авторътъ на този законопроектъ, излиза отъ една база: трѣбва да бѣдемъ последователни, сир. Народното събрание да бѣде последователно. И той казва така: „Както вчера и днесъ, туй Народно събрание се съгласи да обезшети справедливо ония земенпритежатели, на които частъ отъ земитѣ — голѣми или малка — се отнеха, така и сега същото Народно събрание трѣбва да се съгласи да бѣдатъ обезшети за водното право ония мелничари и воденичари, на които това водно право се отнема.“ *Comptation n'est pas raison*, преди всичко, ще кажа и още ще добавя: паралелътъ, който г. Ляпчевъ прави, е съвършено неумѣстенъ и нелогиченъ, защото докато въ първия случай при закона за трудовитѣ земледѣлски стопанства ние имаме обекта земя, която е не само владена и използвана, но обработвана и подобрявана, тукъ имаме водно право, което нито е подобрявано, нито е обработвано. Това сѫ два съвършено различни обекта.

А. Урумовъ (д. ст): Ами бентоветѣ, урегулиране на водата, канализация?

М. Донсузовъ (с. д): То се плаща.

С. Костурковъ (д. ст): Моля. Друго: всички съображения, които сѫ служили на воденичария и които сега ставатъ безцелни, безпредметни и безъ стойностъ за него, като му се отнема водното право, но забележката на чл. 72 отъ закона за воднитѣ синдикати му се плащатъ.

А. Урумовъ (д. ст): Само керемидитѣ.

С. Костурковъ (д. ст): Не е истина туй, което казва г. Ляпчевъ и което говорите сега. Вие, г. Урумовъ, че само керемидитѣ се плащатъ. Оценяватъ се сградитѣ, оценяватъ се бентоветѣ и т. н. и всичко това се плаща. Не се плаща само водното право. Защо не се плаща? Г. Чернооковъ ни казва: „Въз основа на закона за сервитутитѣ“. Азъ ще ви кажа: не въз основа на закона за сервитутитѣ, а въз основа на реалния животъ. Отъ време, отъ десетки и стотини години нашитѣ българи, изобщо гражданитѣ на България по села и градове, дето има рѣки, сѫ правили воденици тамъ, където мѣстото е представлявало сгода, и на времето не сѫ искали никакво разрешение за това. Затуй вътре въ малкитѣ и голѣми градове днесъ ще видите воденици още неотчуждени, въпрѣки това, че не трѣбва да ги има. Съ течение на времето, когато и този въпросъ се поуреди съ законъ у насъ, ония, които желяеха да правятъ воденици, захванаха да искатъ разрешение; това разрешение се получаваше срещу една марка отъ 50 ст., лепната върху заявлението, нищо друго, никакви такси. Следъ това, въ последно време взеха да се плащатъ известни нищожни такси. Тѣзи такси сѫ толкова нищожни, че по никакътъ начинъ не може да става дума за придобиване водно право чрезъ откупване. Азъ ще ви кажа, че преди една година азъ съмъ билъ свидетел на направа на нови воденици въ България безъ никакви такси. И когато воднитѣ синдикати ще поискатъ използването на водното право, ще поискатъ да се спратъ тия воденици, ще платятъ на воденичаритѣ само помѣщенята. Водното право ли ще трѣбва да имъ плащатъ? Отде накъде? Кое е това водно право, което тѣ сѫ придобили по законенъ редъ чрезъ плащане? Срецу какви суми, срещу какви платки сѫ придобили това водно право?

А. Ляпчевъ (д. ст): (Възражава нѣщо)

С. Костурковъ (д. ст): Моля ви се. — Не може по този начинъ да се процедира, защото, ако процедираме по този начинъ, ние действително ще дойдемъ до онзи парадоксъ, за който тукъ се приказва — да плащаме и вътрѣ, да плащаме и въздъха. Така е. А това е благодатъ отъ при-

родата; то не е достойние и собственост на Петка, Стояна и Драгана.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Както и земята е отъ породата.

С. Костурковъ (д. ср): Прочее, ние не можемъ тукъ да правимъ паралелъ между онова, което плащаме при закона за трудовитѣ земеделѣски стопанства, и онова, което трѣбва да се плаща сега по новото предложение за измѣнение чл. 72 отъ закона за воднитѣ синдикати. Това сж две съвършено различни материи, г-да! Тѣ иматъ извънредно малко общо по между си.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Значи, все пакъ иматъ.

С. Костурковъ (д. ср): Тамъ плащаме, тукъ нѣма какво да платимъ, защото нѣма какво да плащаме. Убеденъ съмъ, че самъ г. Ляпчевъ се е добралъ до тая идея не по собственъ умъ, както казва, а на тая мисль го е навело нѣкакво оплакване, и г. Ляпчевъ, добъръ човекъ, какъто азъ го зная, памта, че хората трѣбва да бъдатъ обезщетени — съвършено. Но азъ съмъ напълно убеденъ, че г. Ляпчевъ не е изучилъ основно този въпросъ за обезщетението. Ако би го изучилъ основно, нѣмаше да внесе това предложение — азъ съмъ убеденъ въ това. Ако г. Ляпчевъ ме опровергае, то е друга работа, но азъ съмъ убеденъ въ това. Тази бързина, съ която този законопроектъ се внася, е първото и сериозно доказателство за недостатъчно изучаване на въпроса.

А. Ляпчевъ (д. ср): То е въ свързка съ закона за трудовитѣ земеделѣски стопанства.

С. Костурковъ (д. ср): Азъ Ви казахъ, че паралелътъ съ закона за трудовитѣ земеделѣски стопанства е неумѣстенъ. Това сж две области, това сж две материи различни. Тамъ мелиорация правятъ хората, трудъ влагатъ, а тукъ нѣма нищо подобно. Онова, което сж вложени воденичаритѣ като капиталъ, то се обезщетява. Водното право нѣма да се обезщетява. То не е тѣхно право, то е право на обществото, на държавата най-после, какво ще плащаме? Ние нѣма да го плащаме.

Н. Кемилевъ (д. ср): По въпроса за наследственитѣ оджаци ми кажете. Вие говорите за ползуване отъ вода, добита по административенъ пътъ.

С. Костурковъ (д. ср): То е сжщото.

Н. Кемилевъ (д. ср): Азъ съмъ купилъ оджакътъ, а не зланието, постройката.

С. Костурковъ (д. ср): Мина онова време, когато се купуваха оджаци.

Н. Кемилевъ (д. ср): И сега се купуватъ.

С. Костурковъ (д. ср): Нѣма, джанъмъ, такова нѣщо. Какво ми приказвате вие за оджаци? Г-да! Оджакътъ не струва нито сантимъ, ако нѣма помещение, ако нѣма да се въртятъ колелета. И помещенията и колелетата не струватъ нито сантимъ, когато нѣма вода, която да каратъ колелета. Това разбирамъ, по думата ми е, че водята, водното право не принадлежи на онзи, който има оджакъ, водата, водното право принадлежатъ на обществото и на държавата, а не на онзи, който случайно го е взелъ.

Н. Кемилевъ (д. ср): Има придобито право по закона.

С. Костурковъ (д. ср): То не е негова право — това разберете. Нѣкой отъ васъ изглежда, че не искатъ да го разбератъ. Ето защо, г. г. народни представители, моето заключение е: нито по разумъ, нито законно, нито човѣшко право иматъ ония, които искатъ обезщетяване за водно право. Великитѣ съоръжения, които сж направени, ще имъ се платятъ, трѣбва да имъ се платятъ и имъ се плащатъ съгласно закона за воднитѣ синдикати. Водното право не е тѣхно право и, следователно, не може да имъ се плаща. Затуй законодателното предложение, което обсъждаме, не може, споредъ мене, да бъде прието, или ако бъде прието на първо четене, то трѣбва да остане въ комисията, отъ дотогава да не излизе. Такава трѣбва да бъде непремѣнно сѣдбата не само на това законодателно предложение, но на всѣко законодателно предложение и на всѣки законопроектъ, който е отъ такъвъ характеръ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Каранджуловъ.

И. Каранджуловъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Отъ това, което се прочете тукъ, отъ трибуната, отъ г. Чернооковъ, чл. чл. 41 и 43 отъ закона за собствеността и сервитутитѣ, азъ разбирамъ отъ чл. 41, че правото за ползуване отъ водитѣ се добива по двоякъ начинъ: или чрезъ разрешение отъ държавата, или чрезъ давностно владение. Когато правото се е добило чрезъ дарение, така да се каже, отъ държавата, държавата може да го придобие назадъ, да го вземе, понеже е нейно право, тогава, когато намѣри за пужно. Обаче придобитото право чрезъ давностно владение не може да се вземе отъ държавата назадъ.

Чл. 43 предвижда по какъвъ начинъ може да се отнеме това право. Пакъ по два начина. Първиятъ начинъ е държавата да си го вземе назадъ, когато това право е придобито чрезъ разрешение отъ държавата. А когато това право е придобито чрезъ давностно владение, то може да се изгуби само чрезъ неупотѣбление въ разстояние на 20 години. А известно е на г. г. юриститѣ, особено отъ Народното събрание, че способитѣ за придобиване правото на собственостъ сж нѣколко: продажба, наследство, дарение, размѣна и най-после давностното владение. Давностното владение е единъ способъ такова-же силенъ, и може да се счита по-силенъ, отколкото придобиването чрезъ продажба. Въ чл. 43, като се говори, че може да се изгуби това право на оплзуване отъ водитѣ, придобито чрезъ давностно владение, поставя условие: изгубва се само ако не се упражнява въ разстояние на 20 години. Впрочемъ, давностното владение си остава единъ способъ за придобиване право на собственостъ. А придобиването право на собственостъ не се разбира само върху една материя, но и върху употреблението на една сила, въ случая на водната сила. Правото на собственостъ върху употреблението на водната сила може да се добие чрезъ давностно владение, като се употребява тази сила въ разстояние на 20 години съ изискуемитѣ съ условия, предвидени въ закона за задълженията и договоритѣ. Е добре, ако е такова това право, то трѣбва, когато се отнема, да се заплати така, както трѣбва да се заплати която и да е вещь, когато се отнема отъ нѣкого.

Прочее, азъ не мога да се съглася съ предложението на г. Ляпчева, да се заплати само половината. Моята теза, известно е, е съвършено друга — да се заплати всецѣло.

Г. Чернооковъ (с. д): Давностъ върху обществени имоти не може да има.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Илия Караджовъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Колкото и законопроектътъ да бъде малъкъ, по моето разбиране, той носи голѣми последици за кооператизма въ водното дѣло. Ако г. г. народнитѣ представители имаха възможностъ да видятъ картата на воднитѣ синдикати, съществували въ проектъ, велики бараки на нивитѣ рѣки, биха заключили, че това предложение ще силенъ дейността на воднитѣ синдикати и не ще даде възможностъ да се основаватъ нови такива. Ние вече имаме опыта на Вача, имаме и опыта на други нѣколко синдикати — 20—30 — въ България. Въ северна България градоветѣ Варна, Провадия, Шуменъ, Попово, Ески-Джумая, Преславъ, както и двѣтъ позгорани комисии на Варна и Шуменъ, миналия месецъ, на 29, основаха водния синдикатъ „Камчия“. Да се възприеме отъ Народното събрание този проектъ, това би значило, този синдикатъ „Камчия“, отъ който два окръга очакватъ енергия за освѣтление, за индустрия и пр., да остане само въ проектъ. Синдикатитѣ съ законъ сж обявени като институти отъ обществена полза. Тѣ сж смесени по своя съставъ: въ тѣхъ влизатъ кооперации, въ тѣхъ влизатъ общини и окръжия, въ тѣхъ влиза и държавата, въ тѣхъ влизатъ и отѣбни лица, нуждающии се отъ енергия. Щомъ като воднитѣ синдикати откриватъ едно свѣтло бъдѣние за нашия поминѣкъ, за нашия животъ, щомъ като тѣ сж отъ значение за просперитета на България, щомъ като виждаме въ тѣхъ бъдѣнето на България, азъ мисля, че ние съ пълно право можемъ да кажемъ, че собствеността не е абсолютна, а относителна, и че за обществени нели можемъ да посегаме върху тая собственостъ. Ако вчера Парламентътъ се коретира по отношение планането на земята, въпросътъ сега е съвършено другъ. Тукъ

имаме случай не да обезщетяваме с 50% собствеността по отношение на здания, машини, инсталации, мелници и други, а да обезщетяваме едно право, което може да бъде придобито по единствено незаконен начин. Сервитутното право се добива след 20 години използване; 20 години е придобивната давност, за да имаш право върху използването на водитъ. Силният на деня в минало време сж използвали властта и сж си построили тук-таме воденици без разрешение, като сж се позовавали на турското право кадемденбер — отдавна време, повече от 20 години, повече от 100 години. Това право въ новечето случаи е придобито по единствено беззаконен, грабнивич начин. И миналата Камара е имала пълно основание да посегне на това право, без да обезщетява стопанитъ по отношение на него, като ги обезщетява само по отношение на зданията и машинитъ.

Г-да! Ще ви посоча един прѣсенъ случай, който ще характеризира какъ се обезщетяватъ тия мелници, когато се посѣга на тѣхъ за обществена полза. Единъ бившъ министъръ използва случая следъ 9 юний да обезщети своитъ шурей за една мелница, купена само за 30.000 л. Тази мелница е купена въ 1919 г. отъ брати Спасови, шурей на бившия министъръ Боянъ Смиловъ, за 30.000 л. Когато се прокопалъ каналътъ Девинъ—Гибедже, където е била мелницата, за да се отводни и изсуши околността около езерето, мелницата е била отдалечена отъ водата. Никой пътъ тя не е работила съ вода. Отъ 1892 г., когато до нея е била построена друга, по-силна воденица, тя е пропаднала. Повече отъ 20 години тази воденица не е работила, следователно, брати Спасови сж изгубили своето право на ползуване. При все това, обаче, комисията оценява зданието и машинитъ за 50.000 л. Тия брати Спасови не използватъ водата, а поставятъ мотори. Тая моторна мелница е оценена за 50.000 л. Тѣ се отказватъ отъ обезщетение за зданието и машинитъ, взематъ си машинитъ и претендиратъ за обезщетение за водата. Какво пазиза? Въ наше време, въ земеделския режимъ, е била назначена комисия да се произнесе по исканото обезщетение. Обаче народниятъ представителъ днесъ г. Косовски, като секретаръ на Втрѣшното министерство тогава, имъ е отказалъ, като имъ е посочилъ чл. 72 отъ закона за воднитъ синдикати. Обаче въ бр. 94 на „Държавенъ вестникъ“ отъ 27 юний 1923 г. е билъ публикуванъ указъ за обезщетението имъ съ 210 хиляди лева за водното право. Ето единъ случай, където хората сж си купили само за 30 хиляди лева воденица, приспособена после за моторна мелница, и въ последствие, когато се е прокопалъ този каналъ, който е отъ голѣмо обществено значение за здравето на цѣлия районъ, използвали сж случая да получатъ 210 хиляди лева за водното право. Кой е подписалъ това, коя комисия е решила — който се интересува, може да се сдобие съ данни. Азъ се просто чудя, че инициативата за обезщетението за водното право изхожда отъ кооператоръ. Даже спомямъ си, че председателътъ на „Въча“ се възхищаваше, че „Въча“ не обезщетява водното право.

А. Ляпчевъ (д. ср.): „Въча“ нѣма какво да обезщетява. Какво има тамъ? Нищо нѣма да обезщетява.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Вие, г. Ляпчевъ, който минавате въ нашитъ срѣди за голѣмъ кооператоръ, да свържете Вашето име съ такъвъ единъ законопроектъ, то значи да турите прѣти въ колелетата на кооперативното дѣло.

А. Ляпчевъ (д. ср.): Азъ искамъ да бѣде положението изяснено. Това игнорирате вие.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Обезщетява се зданието, машинитъ, но водното право не се обезщетява, защото, за да има едно обществено благо, трѣбва непременно частното благо да отстъпи.

А. Ляпчевъ (д. ср.): Азъ мили очи не стѣмъ правилъ на никого.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ние решително се обявяваме противъ този законопроектъ. Ако Парламентътъ желасе да се разреши този въпросъ, нека поне го отложи за идната сесия, защото вие, народнитъ представители, трѣбва да бѣдете уяснени съ пълната картина на водното кооперативно дѣло, на воднитъ синдикати, да видите оная голѣма картина изготвена отъ хората, които работятъ въ областта на водното дѣло, за да разберете какви лопи последици може да има тоя законопроектъ. Приемането на тое законопроектъ значи да се постави водниятъ синдикатъ „Камчия“ въ невъзможност да реализира своята целъ.

Азъ се обявявамъ решително противъ тоя законопроектъ и моля да го отхвърлите всички като вреденъ за кооперативното дѣло и специално — за воднитъ синдикати.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Атанасъ Минковъ.

А. К. Минковъ (д. ср.): Г. г. народни представители! Въпросътъ, който повдига г. Ляпчевъ съ своето предложение, ме кара да направя единъ анализъ на юридическия характеръ на правото на използване водитъ, за което се говори въ чл. 40 и 41 отъ закона за собствеността, имуществата и сервитутитъ. Това право е едно специално право. То не е както другитъ права, които сж предметъ на гражданско обезщетение. То е по-скоро една регламентация на използването общественихъ богатства, каквито сж общественитъ води, защото не може да става споръ, кога се касае за води, кои сж члсто частни. Водитъ по своя характеръ сж такива обществени имоти, чийто използване, за да може да бѣде отъ стопанско гледище рационално, ще трѣбва да бѣде регламентирано отъ държавата. И на почвата на тази регламентация на използването на единъ общественъ имотъ, какъвто сж водитъ, се явява и правото на използване. Държавата е наредила тази регламентация, защото водитъ сж отъ ония обществени имоти, които не могатъ да бѣдатъ използвани безъ регламентация: тѣ не се намиратъ въ такова изобилие, щото да могатъ да бѣдатъ използвани по своя воля и безъ какъвто и да било регламентация отъ когото и да е. И правото на използване водитъ, г. г. народни представители, се е явило тогава, когато се е явилъ вече конкурсътъ на воли въ използването на водитъ, когато вече има препирня. И за да може тази препирня да бѣде свършена съ огледъ на стопанскитъ интереси, и за да могатъ водитъ да бѣдатъ използвани така, щото да има известенъ стопански резултатъ, държавата е наредила известна регламентация на използването на това право. Тази регламентация е двойна: първо, тя признава най-напредъ, когато ще трѣбва да има конкурсъ между използвачитъ на водитъ, право на използване водата да има тоя, който го е използвалъ въ известель давностель срокъ, 20 години, и, второ, дава право на използване водитъ по своя воля, по административень редъ. Правото на използване водитъ по давностъ е едно право, което не е привързано къмъ личността на тоя, който го е упражнявалъ, а то е единъ начинъ на държавата, за да разреши приемотъ при използването на водитъ. Безспорно, че държавата, когато има препирня между две лица, за да използватъ една вода, ще предпочете отъ гледище на справедливостъ тоя, който я е използвалъ досега, защото нѣма да бѣде нито отъ стопанско, нито отъ морално гледище справедливо, да се изхвърли тоя, който е използвалъ водата, а да се даде на този, който не я е използвалъ досега.

Ето защо, като се касае за унищожението на това право, ние не можемъ да го обезщетяваме така, както се обезщетяватъ другитъ права, които сж отъ гражданското право, защото тия права се нормалатъ вследствие регламентацията, създадена отъ държавата за използването на единъ общественъ имотъ. По същия начинъ, г-да, ако патината сж отъ такова естество, че трѣбва да има известенъ порядѣкъ въ тѣхното използване, държавата би трѣбвало да създаде една регламентация за използването имъ. Представете си единъ пътъ, по който лѣтуватъ милиони хора. Отъ стопанско гледище, държавата би могла да опредѣли кой би трѣбвало да се възползува най-напредъ отъ преминаването до този пътъ. И ако бѣше турено, че отъ преминаване презъ пътя ще се ползува тозъ, който го е използвалъ преди 20 години, или розъ, на който държавата сж позовавала използването му съ специално решение, то ако единъ денъ ще трѣбва да се отнеме това право, кои сж основанията да бѣде обезщетено това право? Безспорно, нѣма никакви основания, защото държавата, когато е създавала права, ги е създавала съ цѣль да може да се тури редъ въ използването на общественитъ имоти.

Общественитъ води сж също така обществени имоти, както сж обществени имоти и меритъ, напр. И меритъ, и батальцитъ сжко така се използватъ отъ населението. Ако едно лице, което знае, че е съществувала една мера въ единъ градъ или въ едно село, направи известни скотовѣдни постройки, има вие мислите, че градската или селската община ще бѣде лишена отъ правото си единъ денъ да използва тази мера така, както ней е угодно? И ако единъ денъ създадемъ единъ законъ, съ

който ще дадемъ право на обвинителъ да дадатъ друго стопанско предназначение на моятъ, а не туй, което е сега, ще се яви ли въпросъ да се обезщетява правото на използване на ония хора, които въ известни мери сж построили известни учреждения, известни стопански постройки? Има да се яви. Сжното е и тукъ. Обществениятъ води сж също така обществен имот, каквито обществени имоти сж и мери, каквито сж и обикновенитъ патища, каквито сж и железнитъ патища и т. н. Има никаква разлика въ юридическата природа на общественитъ води и на другитъ обществени имоти. Разликата е само въ начинитъ на използването. И щомъ това не е едно право, а въ сжщность е една регламентация за използването на този имот, естествено е, че тази регламентация не може да бъде заличавана.

Има другъ единъ въпросъ, който се повдига тукъ. Има известни лица, които, като сж имали предъ видъ стопанското предназначение на известната мелница, сж платили много по-голяма сума, отколкото тя обективно е струвала. Безспорно, този въпросъ е сериозенъ. Но на него може да се възрази, че лицето, което е платило повече, отколкото въ действителностъ струва единъ имотъ, който, ако не беше воденица, щеше да струва по-малко, е използвало имота и онова, което е платило повече, то го е добило въ смисълъ на по-голямъ приносъ и доходи, които има отъ този имотъ. Явява се въпросъ само за обезщетение на ония, които сж платили много, безъ да могатъ да използватъ имота, който сега имъ се отчуждава. Безспорно, че едно лице, което е платило много повече за една мелница, отколкото щеше да струва, ако беше я построило, и което не е използвало имота, ще бъде справедливо държавата да го обезщети. Но това сж единични случаи. И затуй много основателно е предложението на ония народни представители, които искаха този въпросъ да бъде върнатъ въ комисията, защото не може по-обстойно да се разгледа.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на земледелието.

Министъръ Я. Молловъ: Г. г. народни представители! Изказаха се вече десетъ души. Азъ моля да се прекратятъ дебатитъ и окончателното формулиране на това изменение, по тази действително важна материя, да стане въ комисията. Изтъкнаха се тукъ съображения твърде сериозни, този законопроектъ да се съгласува съ съществуващия законъ. Азъ мисля, ще бъде умътно да се приеме предложението да отиде въпросътъ въ комисията, където да се съгласува съ другитъ членове на съществуващия законъ.

Председателъ: Понеже сж говорили десетъ души, има предложение отъ г. министра на земледелието за прекратяване на дебатитъ. Ония отъ васъ, които мислятъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

А. Ляпчевъ (д. ср): Искамъ да кажа две думи.

Председателъ: Имате думата.

А. Ляпчевъ (д. ср): По предложението, което прави г. министърътъ, въпросътъ да отиде въ комисията, азъ искамъ да направя друго едно предложение. Но преди това, позволете ми да кажа две-три думи за лично обяснение.

Тукъ се подхвърлиха думи, съ които ми се отива въ комплименти, че съмъ билъ добъръ дедо вънасямъ такива предложения. Азъ досега не съмъ вънесълъ нито едно предложение — нито въ тази Камара, нито въ други камари, нито пъкъ съмъ подписвалъ пѣдое. Това предложение е резултатъ на моето присъствие на 6 т. м. въ деня на празника на кооперациитъ въ с. Стрѣма, където организирахъ волентъ синдикатъ и трѣбваше на ония, които иматъ воденички, да имъ казваме, че за вашитъ воденички ще се намѣри вода. Какъ ще се намѣри вода, ще видимъ, по-нататъкъ следъ като канализираме рѣката по програмата на водното отѣделение.

С. Костурновъ (д. ср): Какъ ще намѣрите вода?

А. Ляпчевъ (д. ср): Азъ щѣмъ да я намѣря. Инженерътъ казваше.

С. Костурновъ (д. ср): И той не може да го каже.

А. Ляпчевъ (д. ср): Азъ, който искамъ да подпомогна да се извърши едно общо добро, не мога да бъда непредвидливъ човѣкъ и утре или други денъ да дойдатъ хората да проклинатъ моето участие тамъ отъ друга страна да изложатъ на несигурностъ и незнание ония, които предпоставятъ работата. Вамъ е известно какъ гледа настоя-

ниятъ съставъ на народното представителство на тази въпроси. Не бѣха правни приказки моятъ думи, че азъ искамъ да зная какво мисли народното представителство по този въпросъ, защото споредъ туй хората ще се регулиратъ своята дейностъ и ще се ангажиратъ. Това го изисква обществениятъ интересъ, а той е голѣмъ и азъ желая да бъдѣмъ по него паясно.

Сега, две думи по предложението да отиде въпросътъ въ комисията. Никога не съмъ мислилъ, че такъвъ единъ въпросъ ще миѣ безъ да отиде въ комисията. Но понеже сме въ края на сесията, азъ моля народното представителство, едновременно съ това, да приеме, щото, ако предложението, което ни занимава, не се усѣе да се разгледа въ тази сесия, да се счита, че е внесено за разглеждане въ идната сесия, съгласно чл. 45 отъ правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, който казва: (Чете) „Внесенитъ законопроекти и законодателни предложения въ една сесия на сжщото събрание, могатъ по искане на надлежния министъръ или народенъ представителъ да се гурятъ на разглеждане въ следната сесия, по разглеждането имъ става, следъ като бъдатъ раздалени отново на представителитъ. Такива законопроекти и предложения се гласуватъ отново и на първо четене, освенъ, ако не ги е било пратило Събранието въ комисията за изучаване и докладване на второ четене въ следната сесия.“ И азъ правя предложението, ако не усѣе комисията да разгледа този въпросъ сега, да се счита, че предложението е пратено за изучаване въ комисията и въ следната сесия да дойде за разглеждане на второ четене, безъ да има нужда да се поставя отново на първо четене.

Председателъ: Има предложение отъ г. министра на земледелието, да се приеме законопроектътъ по принципъ и да се прати за проучване въ комисията. Г. Ляпчевъ възъ основа на алинея втора отъ чл. 45 на правилника, предлага да се счита, че предложението е пратено въ комисията, където да се разгледа и да се докладва идната сесия на второ четене. Ще слѣзъ тия две предложения въ едно. Ония отъ васъ, които приематъ по принципъ настоящия законопроектъ, който да се изпрати въ комисията за проучване и, ако не може да миѣ въ тази сесия, да се докладва на второ четене въ идната сесия, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Предлагамъ да минемъ къмъ точка 13 отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за бюджета на разнитъ фондове за 1924/1925 финансова година, а другитъ точки отъ дневния редъ да останатъ за следъ обѣдъ.

Моля г. секретаря да докладва законопроекта.

Секретаръ И. Хрѣлопановъ (д. ср): (Чете)

ЗАКОНЪ

за бюджета на разнитъ фондове за 1924/1925 финансова година.

Председателъ: (Имъ отъ васъ, които приематъ законопроекта, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.)

Секретаръ И. Хрѣлопановъ (д. ср): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 99, Т. I)

Комисията е приела чл. 1 въ следната редакция: (Чете) „Чл. 1. Одобряватъ се приходитъ и разходитъ за 1924/1925 г. на разнитъ фондове, управлявани отъ министерствата, а именно:

	Приходъ лева	Разходъ лева
1. По Министерството на Външнитъ Работи и на Използванията	7.780	480
2. По Министерството на Вътрешнитъ Работи и Народ. Здраве	543.855	316.000
3. По Министерството на Народното Просвѣщение	386.514	386.514
4. На сѣборията Братя Евлоги и Христо Георгиеви	8.360.500	8.700.940
5. По Министерството на Финанситъ	466.255.171	429.670.250
6. По Министерството на Войната	12.593	102.287
7. По Министерството на Търговията, Промисъ и Труда	79.908.970	32.352.280
8. По Министерството на Земледелието и Държавнитъ Имоти	119.174.294	90.387.029
9. По Министерството на Обществениятъ сградни, Патищата и Владоустройството	62.107.609	62.107.609
10. По Министерството на Железницитъ, Пошитъ и Телеграфитъ	18.023.063	17.322.680
Всичко	754.780.349	611.36.039

Председателят: Ония отъ васъ, които приематъ чл. 1, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 99, Т. I)
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателят: Ония отъ васъ, които приематъ чл. 2, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. приложение № 99, Т. I)
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателят: Ония отъ васъ, които приематъ чл. 3, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. приложение № 99, Т. I)
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателят: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. приложение № 99, Т. I)
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателят: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. приложение № 99, Т. I)
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателят: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Найдентъ Кормановъ.

Д-ръ Н. Кормановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Преди малко гласувахме 5 милиона лева за направа на анатомически институтъ при ветеринарния факултетъ. Но понеже тази сума, която гласувахме, мъчно може да се намѣри, както каза г. министърътъ и не знамъ дали ще се даде, азъ моля отъ фонда „Епизоотии“, който разполага съ една сума отъ 7 милиона лева, да се отпуснатъ поне 3 милиона лева, за да се започне постройката на този анатомически институтъ. Взето е и мнението на висшия ветеринаренъ съветъ — и той е съгласенъ. Понеже държавата нѣма пари, а фондътъ е достатъчно нарастналъ, той може да помогне, за да се започне постройката на този анатомически институтъ. По новиятъ законъ за ветеринарната служба този фондъ ще нарастне много.

Председателят: Има думата г. Хрелопановъ.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Не може отъ фонда „Епизоотии“ да се отпусне тази сума отъ 3 милиона лева за постройката на анатомически институтъ при ветеринарния факултетъ заради туй, защото тази сума страдаше бже държавна и е съ друга задача — да се популяризира ветеринарната наука — когато задачата, целта на фонда „Епизоотии“, поставена и въ закона, е друга — подобрене скотовъдството въ страната. Всички мѣроприятия, които се предвиждатъ тукъ, се предвиждатъ съ огледъ именно на тая целъ.

Председателят: Има предложение отъ г. Кормановъ, въ чл. 6 да се предвидятъ 3 милиона лева за постройка на анатомически институтъ при ветеринарния факултетъ. Ония отъ васъ, които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Меншинство, Събранието не приема.

Отъ лѣвицата: Болшинство.

Председателят: Моля, г-да, седнете си по мѣстата, за да може да се провери.

Д. Тодоровъ (д. сг): Това е противъ закона. Законътъ, който опредѣля за какво трѣбва да се предназначава този фондъ, изключва това искане, и ако ние възложимъ туй, което е задача на държавата, на фонда, ние унищожаваме фонда.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Къмъ тѣзи обяснения ще прибавя и следното.

И. Симеоновъ (д. сг): Следъ като се гласува, не се говори.

Председателят: Гласуването не е завършено, понеже има оспорване на вота. Освенъ това г. докладчикътъ иска думата за да даде нѣкои пояснения.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): Въ извънредния бюджетъ на държавата ние току-що приехме, по предложението пакъ на г. Кормановъ, да се впишатъ 5 милиона лева за същата целъ и тѣ се вписаха въ обяснителната таблица за разходите презъ тази година. Сега, за същата целъ да се впишатъ 3 милиона лева въ бюджета на фондовете, е съвършено нецелесъобразно. По такъвъ начинъ, ако на две мѣста предвидимъ суми за една и съща целъ, създаваме много лоша практика.

Председателят: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ П. Тодоровъ: Г. г. народни представители! Когато е работенъ бюджетъ за фондовете, мислено е върху това. И ако този кредитъ не е предвиденъ тукъ, имали сме основание за това. Приходите за фондовете се събиратъ — известно е какъ — по специални закони и се разходватъ за нужди, които се задоволяватъ само отъ тѣзи закони. Азъ смѣтамъ, че такива инцидентни предложения като това, което прави г. Кормановъ, не могатъ да се приематъ по никакъвъ начинъ, защото следъ малко може да стане другъ да иска други 5—6 милиона лева. Отъ къде ще вземемъ тѣзи пари? И право каза г. Хрелопановъ, че преди малко г. Кормановъ направи предложение по извънредния бюджетъ, да се предвиди една сума отъ 5.000.000 л. за същата целъ, и то се прие. Дали ще се изразходва или не тая сума, не зная. Не зная дали Вие, г. Кормановъ, сте били въ бюджетарната комисия да видите какъ тя се занимаваше пѣли три дена да търси приходи, за да задоволи най-сешниятъ нужди и не можа да намѣри тия приходи, защото не искаме да прахосваме малкото налични средства на Народната банка. Понеже сега Вие успѣхте, въ една или друга форма, да прокарате въ извънредния бюджетъ този кредитъ, остава да видимъ дали ще има на разположение средства, за да се задоволи тая нужда.

Тукъ по никакъвъ начинъ не се съгласявамъ да се впише единъ кредитъ, на който мѣстото не е тукъ. Азъ моля Народното събрание да не се съгласява съ това предложение и да не го гласува.

Председателят: Ще поставя отново на гласуване предложението на г. Кормановъ. Ония отъ васъ, които приематъ предложението на г. Корманова, потъ отъ фонда „Епизоотии“ да се отпуснатъ 3 милиона лева за постройка на анатомически институтъ при Ветеринарния факултетъ, съ което г. министърътъ на финансите не е съгласенъ, моля, да вдигнатъ ръка. Меншинство, Събранието не приема.

Които приематъ чл. 6 тѣй, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): Комисията прие чл. 7 съ следната редакция: (Чете)

„Чл. 7. Съгласно закона за санитарно-ветеринарната служба опредѣлятъ се следните ветеринарни такси:

I. Такси за ветеринаренъ прегледъ и внесени отъ чужбина съ търговска целъ животни.

- а) За коне по 50 л. на глава.
- б) За говеда по 40 л. на глава.
- в) Сурови животински произведения по 10 ст. на килограмъ бруто.

II. За прегледъ на животни, които се транзитиратъ, на вагонъ по 200 л.

III. Такси за ветеринаренъ прегледъ на животни и сурови животински произведения при износъ за странство

- а) За прегледъ на коне по 20 л. на глава.
- б) За прегледъ на говеда по 10 л. на глава.
- в) За прегледъ на овце по 1 л. на глава до 100 глави и по 50 ст. на глава отъ 100 глави нагоре.
- г) За прегледъ на свине по 5 л. на глава.
- д) За прегледъ на агнета по 50 ст. до 100 глави и по 30 ст. на глава отъ 100 нагоре.

е) За преглед на птици на вагон по 100 л. за малки пратки на пътен лист по 20 л.

ж) За преглед на сурови животински произведения по 5 ст. на килограм брут, а за малки пратки от 5 до 50 кг. на пътен лист по 20 л.

з) За преглед на вагон яйца по 100 л.

и) За завърка на пътни листове за износ на животни и сурови животински произведения за странство по 50 л.

IV. Такси за преглед на животни и сурови животински произведения за износ въ вътрешността на страната с търговска цел и сезонно предвиждане.

а) За преглед на коне по 10 л. на глава.

б) За преглед на говеда по 5 л. на глава.

в) За преглед на агнета, овце, кози и овин по 50 ст. на глава.

г) За преглед на свине по 3 л. на глава.

д) За преглед на сурови животински произведения на килограм брут по 5 ст. за малки пратки от 5—50 кг. на пътен лист по 20 л.

е) За завърка на пътни листове за износ на животни и сурови животински произведения въ страната 20 л.

V. От такси за туберкулизирането на дойните крави и по предназначено лечебно прилагане на серумите и ваксините.

а) Такси за туберкулизиране на дойните крави на глава по 50 л.

б) за серовакцинация на глава съдър добитък 10 л. за дребен рогат добитък 3 л. на глава;

в) за настъркова вакцинация на глава 15 л.;

г) за присаждане на свине на глава по 5 л.;

д) за овинация на овце 1 л. на глава;

е) за присаждане на птици 1 л. на глава.

Председател: Които приемат новия чл. 7, моля, да вдигнат ръка. Болшинство. Събраието приема.

Секретарь И. Хрелопанов (д. ст): Г. г. народни представители! Съгласуването на чл. 7 от законопроекта за бюджета на разнит фондове за 1924/1925 финансова година се изчерпва законодателната материя.

Сега пристъпвам към доклада на обяснителната таблица за разходите на фондовете по всяко едно министерство.

Председател: Само измъненията.

Секретарь И. Хрелопанов (д. ст): Понеже тя е много голяма и не може да се докладва изцяло, а вие я имате, ще ви докладвам само измъненията, които са били направени въ бюджетарната комисия.

Навсякъде, където се предвижда възнаграждение на чиновниците и служащите, добавъчното възнаграждение е поправено от 50% на 65%, съгласно приетото измънение въ закона за бюджета на държавата за добавъчното възнаграждение.

По Министерството на финансите — фонд за пенсиите.

На стр. 7, въ края на текста на § 2, комисията е прибавила думите: „и извършен труд до 20 л. на час за служителите от отделеието“, а кредита от 100.000 л. го е увеличила на 200.000 л.

На същата страница, кредита по § 12 от 55.000.000 се увеличава на 85.000.000 л.

На стр. 10, въ разходите по фонда „Общински налози“ въ текста на § 1, след „Добавъчно възнаграждение“ се прибавя и „65%“, а кредита за добавъчното възнаграждение от 360.000 л. се увеличава на 480.000 л., вследствие на което пък общият кредит по § 1 от 792.340 л. се увеличава на 912.340 л.

По Министерството на търговията, въ обяснителната таблица към бюджета за личния състав на фонда „Обществени осигуровки“, на стр. 14, въ отъла „Счетоводство“, след „Счетоводител“ се прибавят думите „приравнен съ той на Пенсионното отделеие“, вследствие на което поредният номеръ въ категорията по шата от 190 става 158, а годишната допълнителна заплата за дължността от 3.000 л. се увеличава на 3.600 л.

По Министерството на земледелието и държавните имоти, фонд за эпизоотии, на стр. 15, глава I, въ текста на § 2, след думата „членовете“ се прибавят думите „и секретаря“, цифрата „30“ става „50“, а въ края след думата „заседанията“ се прибавят думите „и за лектори при ветеринарните курсове до 50 л. на лекция“.

Въ глава II, „Веществени разходи“ въ текста на § 6, след думата „години“ се прибавят думите „откупване на дуриозни коли“.

Въ същата глава, въ края на текста на § 8, цифрата 400.000 л. се увеличава на 500.000 л., вследствие на което кредитът общо по § 8 от 1.800.000 л. се увеличава на 1.900.000 л.

На същата страница, въ графата „Наименование на приходите“, след § 3 се прибавиха нови параграфи 4, 5, 6 и 7 съ следното съдържание: (Чете)

„4. Глоби по нарушение закона за санитарно-ветеринарната служба 200.000 л.“

„5. Такси за издаване пътни листове за внос и износ въ страната и въ странство на животни и сурови животински произведения и такси по туберкулизирането на дойните крави и по предназначено и лечебно прилагане на серумите и ваксините 4.000.000 л.“

„6. Стойност на пътни листове и общински свидетелства за произход и здраве, определени съ министерска заповед 100.000 л.“

„7. Стойност на продадените серуми, ваксини и бактериини препарати, произведени и доставени от Ветеринарния бактериологически институт, определена съ министерска заповед 50.000 л.“

Това са новите приходи, които по силата на закона за санитарно-ветеринарната служба са предвидени да постъпят въ държавното съкровище.

Понеже законопроекта е вече гласуван и приет, и трябва да се направят съответните разходи, затова се създадоха нови параграфи 17, 18, 19, 20, 21 и 22, въ които се изброяват разходите. Съдържанието на параграфите е следното: (Чете)

„17. Награди на лица, които са открили или способствували за откриването и потушаването на эпизоотии; награди на ветеринарни лекари и фелдшери, които са проявили особено усърдие въ борбата съ эпизоотии 150.000 л.“

„18. Възнаграждение на държавния ветеринарен персонал и този при изборните учреждения, участващи въ борбата съ эпизоотии, включително и ръководния персонал от централното управление при Ветеринарно-бактериологическия институт 2.000.000 л.“

„19. Помощи за книги и списания за пропаганда въ борбата против эпизоотии 50.000 л.“

„20. За специализация на ветеринарни лекари по бактериология и други клонове от ветеринарната наука; доплащане заплатата им, пътни за отиване и връщане и научни обиколки, лаборатории и други такси и разходи за паспорти 200.000 л.“

„21. Наемане помещения и за други разходи по откриване курсове за ветеринарно-технически персонал 50.000 л.“

„22. Подобрене и поддръжане превозните средства на ветеринарния персонал за борба против эпизоотии: купуване добитък, кабриолети и поправката им, принадлежности за добитъка и колата, храна, ковка и лекуване на добитъка 300.000 л.“

На стр. 16 към бюджета за личния състав по фонда за эпизоотии, след „книговодител“ се прибавя „дълговодител (отчетник)“, като след категорията „IV—31“ се прибавя и „70“. Предвид се и допълнителна годишна заплата за длъжността 600 л.

Председател: Всички тези поправки съгласни ли са съ приетите членове?

Секретарь И. Хрелопанов (д. ст): Да. — На стр. 21 по фонда „Културни мероприятия“ се предвиди нов § 9а — помощ на комисията, уредена от Съюза на корабостроителите въ Имюидент (Холандия) за изследване по въпроси изъ рибарството до 6.000 гулдена, определена съ министерска заповед — 350.000 л.

Г. г. народни представители! Ще ви докладвам бюджетопроекта на фонда за земеделските трудови стопанства. Съгласно току-що приетия законъ за т. з. е. организацията на дирекцията трябва да претърпи известни измънения, както въ своя персонал, така и въ приходите и разходите, които тя ще упражнява за идущата година. Затова, вмѣсто напечатания текстъ на стр. 22 „фондъ за трудовите земеделски стопанства“, бюджетарната комисия ви предлага да приемете следния нов текстъ, въ който подробно се означават приходите и разходите по фонда за трудовите земеделски стопанства: (Чете)

„Фондъ за трудовитъ земеделски стопанства“.

Параграфъ	Наименование на приходитъ	Постъпили приходи презъ финансовата 1922/1923 г.	Предвидени приходи за финансовата 1923/1924 г.	Постъпили приходи до 1 мартъ 1924 год.	Предвиждатъ се за финансовата 1924/1925 г.
1	Отъ наеми на окончателно отчуждени за фонда земи, неотдадена още на нови приобретатели	—	200.000	1.000.000	5.250.000
2	Отъ постъпления на такси, внасяни отъ общинитъ за измѣрване на меритъ и голѣмитъ комплекти земи и на гори отъ 1 л. до 250 л. на измѣренъ декаръ по наредба, утвърдена отъ министра на земледѣлието и държавнитъ имоти	—	1.800.000	470.000	125.000
3	Отъ такси, събирани при издаване на кония отъ планове, карнети, бланки, преписи отъ разни книжа и други	—	—	67.150	220.000
4	Отъ лихви по текущата лихвена смѣтка на фонда на Главната дирекция за трудовитъ земеделски стопанства при Българската земеделска банка	74.550	—	2.153.000	2.550.000
5	Отъ останали безъ наследници земи	—	—	—	5.000
6	Отъ присвоенитъ отъ населението общински мери	—	—	—	10.000
7	Отъ недеklarирани земи за опредѣляне размѣра на трудовото земеделско стопанство	—	—	—	10.000
8	Отъ процентни постъпления отъ бившитъ собственици и новитъ приобретатели	—	—	—	4.000.000
9	25% отъ стойността на отчужденитъ държавни земи	—	—	—	24.000.000
10	Отъ измѣрване на общинскитъ мери	—	—	—	3.000.000
11	Отъ 40% увеличение върху оценката на окончателно отчужденитъ земи при даването имъ на нови приобретатели — чл. 47 отъ закона за трудовата поземелна собственост	2.500.000	60.000.000	6.800.000	—
12	Отъ процентното намаление на отчужденитъ земи — чл. 53 отъ сѣщия законъ	7.320.000	6.000.000	3.500.000	—
13	Отъ разликата въ цената на имотитъ, отчуждени по оценка по-малка отъ 100 л. декарътъ — забележката къмъ чл. 47 отъ сѣщия законъ	10.000	4.000.000	36.800	—
14	Отъ продажба на отчуждени земи, които не сѣ били декларирани съгласно чл. чл. 57 и 64 отъ сѣщия законъ	—	—	7.500	—
	Всичко приходи на фонда	9.904.550	72.000.000	14.034.450	39.170.000

Параграфъ	Наименование на учрежденията и разходите	Действителни разходи за 1921/1922 фин. год.	Действителни разходи за 1922/1923 фин. год.	Разрешени кредити по бюджета за 1923/1924 фин. год.	Искатъ се кредити по бюджета за 1924/1925 фин. год.
	Глава I.				
	Централно управление.				
1	Заплата (вж. объяс. таблица)	1.632.170	246.232	967.902	1.503.280
	Добавъчно възнаграждение и 50%	1.210.050			2.842.220
2	За допълнителен персоналъ съ заплата и добавъчно възнаграждение споредъ таблицитъ на заплатитъ на държавнитъ служители и съ дневна заплата	122.576	199.542	260.000	40.000
3	Възнаграждение за заседание на членоветъ отъ дирекционния съветъ, народни представители, длъжностни и частни лица — вещи и специалисти, и възнаграждение на членоветъ отъ комиситъ по изработване на законопроекти, правилници, наредби и пр. — по размѣръ, определенъ отъ Министерския съветъ	21.470	87.450	200.000	170.000
	Веществени разходи.				
4	Канцеларски разходи (чл. 232 отъ правилника за прилагане на закона за б. о. п.)	110.674	157.454	250.000	220.000
5	Отопление и освѣтление на канцеларскитъ помѣщения и поправка на инсталациитъ	—	124.931	100.000	150.000
6	Купуване и поправяне мебели и други инвентарни предмети	268.936	191.557	250.000	100.000
7	Наемане на помѣщения	—	67.464	300.000	300.000
8	Купуване книги, вестници и списания	10.094	12.192	20.000	20.000
9	Формено облѣкло и обуша на прислужницитъ, престилки на чистачкитъ и обуша на домакина	12.600	21.600	30.000	30.000
10	Купуване и поправяне геодезически и други инструменти по измѣрване на земитъ и горитъ и купуване палатки за бригадитъ	336.463	703.434	800.000	150.000
11	За пренасяне на инструменти и принадлежности по измѣрването, плащане надници, превозни такси и други разноски	—	—	—	200.000
12	Премии за измѣрено пространство по 0.50 л. на декаръ, разпредѣлени отъ дирекционния съветъ между техническитъ лица, които извършватъ измѣрването, и останалия персоналъ при дирекцията — по наредба, одобрена отъ министъра на земледѣлието и държавнитъ имоти	48.569	617.457	800.000	500.000
	Всичко по глава I	1.178.614	3.150.983	4.513.280	5.082.220
	Глава II.				
	Окръжни и общински комисии за трудовата поземелна собственост.				
13	Заплата на личния съставъ при окръжнитъ комисии за трудовата поземелна собственост за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г. (Вж. объяснителната таблица)	288.600 л.	25.031	182.084	316.600
	Добав. възнаграждение и 50% за същото време	226.330 л.	—	—	527.000
	Извънредни дневни пари за същото време	12.070 л.	—	—	—
14	Възнаграждение за заседание на членоветъ на окръжнитъ и общински комисии по размѣръ, определенъ отъ Министерския съветъ за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	995.034	1.086.505	2.333.334	350.000
	Веществени разходи.				
15	Канцеларски разходи (чл. 232 отъ правилника за прилагане на закона за б. о. п.) за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	—	30.893	60.000	40.000

Параграфъ	Наименование на учрежденията и разходите	Действителни разходи за 1921/1922 фин. год.	Действителни разходи за 1922/1923 фин. год.	Разрешени по бюджета за 1923/1924 фин. год.	Искать се кредити по бюд. ета за 1924/1925 фин. год.
16	Отопление и осветление канцеларскитѣ помѣщения на окръжнитѣ комисии за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	—	16.386	45.666	20.000
17	Наемане помѣщения за канцелариитѣ на окръжнитѣ комисии за трудовата поземелна собственост за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	64.244	6.603	16.667	17.000
18	Купуване и поправяне мебели и други инвентарни предмети на окръжнитѣ комисии за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	—	14.090	15.000	15.000
19	Формено облъкло и обуша на прислужниците при окръжнитѣ комисии за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	—	7.149	8.334	8.000
	Всичко по глава II за време отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.	1.084.309	1.343.920	2.796.601	947.000
	Глава III.				
	Околийски комисии за трудовитѣ земеделски стопанства				
20	Заплата на личния съставъ (Вж. обяснителната таблица)	1.148.160	—	—	2.163.000
	Добавъчно възнаграждение и 50%	948.740	—	—	—
	Извънредни дневни пари	66.100	—	—	—
21	Възнаграждение за заседание на членоветѣ на комисията за трудовата поземелна собственост по размѣръ, опредѣленъ отъ Министерския съветъ	—	—	—	1.000.000
22	Възнаграждение до 20 л. на день на допълнителенъ персоналъ за прислужване и почистване помѣщенията на околийскитѣ комисии за трудовитѣ земеделски стопанства, вмѣсто специални разселни или чистачки	—	—	—	377.000
	Веществени разходи				
23	Канцеларски разходи (чл. 232 отъ правилника за прилагане на закона за б. о. п.)	—	—	—	300.000
24	Отопление и осветление	—	—	—	300.000
25	Наемане помѣщения	—	—	—	200.000
26	Купуване и поправяне мебели и други инвентарни предмети	—	—	—	200.000
	Всичко по глава III	—	—	—	4.540.000
	Глава IV.				
	Общи разходи.				
27	Пътни и дневни пари за командировки по служба на държавни, окръжни и общински служители по размѣръ, опредѣленъ въ закона за бюджета, и на общински съветници, по размѣръ, опредѣленъ отъ Министерския съветъ	342.311	1.292.970	1.000.000	2.000.000
28	Печатане формуляри, закони и пр. (Чл. 232 отъ правилника на закона за б. о. п.)	157.300	346.989	500.000	300.000
29	Временни помощи (Чл. чл. 199—201 отъ правилника на закона за б. о. п.)	—	10.578	50.000	50.000
30	Връщане неправилно внесени суми по сключени бюджети (Алинея първа отъ чл. 12 отъ закона за б. о. п.)	—	—	20.000	20.000
31	Връщане неправилно внесени суми по текущия бюджетъ (Алинея втора на чл. 12 отъ закона за б. о. п.)	—	20	—	—
32	Непредвидени дребни веществени разходи	—	—	10.000	20.000
33	Запазенъ фондъ (Чл. 11 отъ закона за б. о. п.)	—	400.000	500.000	500.000
34	Дългове за минали години, включително и разходи, за които кредититѣ по съответнитѣ параграфи не сж се оказали достатъчни	—	209.497	210.000	400.000

Параграфъ	Наименование на учрежденията и разходите	Действителни разходи за 1921/1922 фин. год.	Действителни разходи за 1922/1923 фин. год.	Разрешени кредити по бюджета за 1923/1924 фин. год.	Искаше кредити по бюджета за 1924/1925 фин. год.
35	Възнаграждение за извънреден труд на служителите от V и VI категория по 10 л. от IV, III и II категория по 15 л. и на тия от I категория по 20 л. за всеки изработен час през извън служебното време. Установяването на нуждата от извънредната работа и определянето на лицата ще става от съвета при дирекцията съ протоколно решение	—	—	—	600.000
36	Възнаграждение до 15 л. на ден за прислужниците за почистване помещението на дирекцията, вместо специални чистачки	—	—	—	40.000
	Всичко по глава IV	499.611	2.260.054	2.790.000	3.930.000
37	Връщане на държавното съкръщение авансите, отпуснати за организиране и поддържане службата по трудовата поземелна собственост съгласно чл. 75 от закона за трудовата поземелна собственост	—	—	5.000.000	15.000.000
38	Добавъчно възнаграждение до 65% за разхвърляне по другите параграфи за заплатите	—	—	—	585.40
39	Допълнително възнаграждение от 1 юни 1924 г. по 3.600 л. годишно на: главния директор, началниците на отделения и техните помощници, главните инспектори и агрономи — с висше агрономическо или специално земеделско образование, а по 2.400 л. годишно на ония с полувисше земеделско образование. Съ този кредит се усилва § 1, въ който са предвидени тия длъжности. Върху това възнаграждение не се следва друго добавъчно възнаграждение	—	—	—	36.000
	Всичко разходи по Главната дирекция за трудовата поземелна собственост	2.761.534	6.754.957	15.099.881	30.150.625
	Не се предвиждат кредити:				
	2/3 от действителните разходи и от разрешените кредити по глава II	2.168.618	2.687.843	5.593.199	—
	Възнаграждение на частни технически лица за измѣрване на земи до 2 л. на измѣрен декар съред специална наредба, одобрена от Министерския съвет	—	—	900.000	—
	Извънредни дневни пари за държавните служители въ придобитите през 1918 и 1915 г. земи и останали въ пределите на царството	—	33.697	60.000	—
	Добавъчно възнаграждение	351.096	1.117.266	2.035.000	—
	Всичко разходи по Главната дирекция за трудовата поземелна собственост	5.281.246	10.593.763	23.688.030	30.150.625

Обяснителна таблица къмъ фонда за трудовитѣ земеделски стопанства.

Параграфъ	Брой на служителитѣ презъ 1923/1924 г.	Разрешени кредити по бюджета за 1923/1924 фин. год.	Брой на служителитѣ презъ 1924/1925 г.	Наименование на службитѣ и длѣжноститѣ	Категория и пореденъ №	Искать се кредити по бюджета за 1924/1925 фин. год.
Глава I.						
Централно управление.						
1	1		1	Главенъ директоръ	—	42.000
	1		1	Юрисконсултъ	—	39.000
	—		2	Главни инспектори-агрономи	I— 31	4.800
	—		1	Главенъ инспекторъ-лесовѣдь	I— 31	4.800
	—		1	Главенъ инспектеръ-инженеръ	I— 36	4.800
	1		1	Секретаръ	IV—173	1.500
3	104.180		7			187.620
Административно-стопанско отделение						
	1		1	Началникъ	I— 64	6.000
	3		2	Подначалници	II— 67	2.400
	—		1	Агрономъ	II— 9	2.400
Землемерно бюро.						
	1		1	Началникъ	II—147	3.600
	—		2	Геометри	III— 19	—
	15		15	Началници на земемерни бригади	IV—129	1.200
	60		30	Кондуктори културземлемери	IV—127	480
	—		5	Чертожници-конструктори	IV— 63	240
	10		4	Кописти	V— 5	240
90	817.780		61			743.320
Отделение за фонда на дирекцията.						
	—		1	Началникъ	I— 32	4.800
	—		5	Контрольори, отъ които 1 подначалникъ	II—148/152	1500/2400
	—		5	Дѣловодители	IV—147	1.500
	—		—		IV— 70	600
	—		11			167.500
Бюджетно-контролно бюро.						
	—		1	Началникъ	I— 21	4.800
	6		3	Контрольори по отчетността	IV—147	1.500
	8		2	Книговодители	II—148	—
	1		1	Касиеръ-платецъ, той е заведващъ и домакинската служба на дирекцията	IV— 31	—
15	345.570		7		IV— 94	600
						102.060
Отделение за вътрешното заселване.						
	1		1	Началникъ	I— 32	4.800
	—		1	Подначалникъ	II— 67	2.400
	—		1	Агрономъ	II— 9	2.400
1	137.080		3			61.800
Общи суми.						
	5		10	Дѣловодители	IV— 70	600
	3		1	Архиваръ	V— 50	720
	2		2	Помощници-архивари	V— 49	—
	5		4	Регистратори	V— 4	—
	10		5	Писари	V— 1	—
	1		1	Експедиторъ	V— 6	—
						8.640

Параграфъ	Брой на служителите презъ 1923/1924 г.	Разрешени кредити по бюджета за 1923/1924 фин. год.	Брой на служителите презъ 1924/1925 г.	Наименование на службите и длъжностите	Категория и пореденъ №	Искать се кредити по бюджета за 1924/1925 фин. год.
2	10		2	Телефонисти	V—51	17.720
	38	98.670	9	Прислужници, отъ които 1 курнеръ	VI— 1	72.180
			34			337.310
				За повишение презъ годината		32.560
				За добавъчно възнаграждение и 65% увеличение		1.210.050
	147	1.503.280	123	Всичко по § 1		2.842.220
2		260.000		За допълнителенъ персоналъ съ заплатата и добавъчно възнаграждение споредъ таблицитѣ за заплатитѣ на държавнитѣ служители и съ дневна заплата		400.000
		260.000	—	Всичко по § 2		400.000
13				Глава II. Окръжни комисии за т. п. собственостъ.		
				Предвиждатъ се кредити само за времето отъ 1 априлъ до 31 юлий т. г.		
	16		16	Подпредседатели — членове на окр. сѣдилища	—	58.000
	16		16	Секретаръ-касиери	IV—12	360
	16		16	Архиваръ-регистратори	V—49	360
	40		40	Писари	V— 1	—
	16		16	Прислужници	VI— 1	—
	104	949.800	104			288.600
		60.000		Добавъчно възнаграждение и 65% увеличение		226.330
				Извънредни дневни пари		12.070
	—	1.009.800	—	Всичко по § 13		527.000
20				Глава III. Околийски комисии за труд. зем. стопанства.		
	—		78	Секретаръ-касиери	IV—12	360
	—		78	Архиваръ-регистратори	V—49	360
	—		156			1.148.160
				Добавъчно възнаграждение и 65% увеличение		948.740
				Извънредни дневни пари		66.100
				Всичко по § 20		2.163.000
38				Добавъчно възнаграждение до 65% за разхвърляне по другитѣ параграфи за заплатитѣ		585.405
39				Допълнително възнаграждение на длъжностнитѣ лица, показани въ § 1, по 3.600 л. годишно, ако иматъ висше агрономическо или специално земеделско образование, а по 2.400 л. годишно, ако иматъ полувисше земеделско образование, отъ 1. VI. 1924 г.		36.000
		2.035.000		Добавъчно възнаграждение		—
151	31	4.808.080	383	А всичко за личния съставъ на Главната дирекция за трудовитѣ земеделски стопанства		6.553.625
182				Повторение.		
				Заплата		3.468.930 л.
				Добавъчно възнаграждение		2.385.120 „
				Извънредни дневни пари		78.170 „
				Добавъчно възнаграждение до 65%		585.405 „
				Възнаграждение за сп. образов.		36.000 „

На стр. 29 бюджета на фонда „Общински пѣтица“ комисията е направила следниятъ измѣненіе. Приходитъ и разходитъ по окръжия сѣ измѣнени както следва:

Окръжие	Приходи	Разходи
1. Бургаско окръжие	3.665.804	3.575.084
2. Варненско	5.537.859	5.452.859
3. Видинско	1.713.583	1.633.583
4. Врачанско	1.783.355	1.703.355
5. Кюстендилско	1.673.277	1.593.277
6. Пловдивско	5.387.073	5.297.073
7. Плевенско	2.562.298	2.467.298
8. Русенско	5.700.935	5.595.005
9. Софийско	10.005.226	9.780.226
10. Ст.-загорско	4.372.018	4.272.015
11. Търновско	3.125.000	3.040.000
12. Шуменско	3.290.141	3.215.141
13. Мазанлийско	3.099.610	3.039.610
14. Петричко	2.978.552	2.928.552
15. Пашмаклийско	1.768.889	1.713.889
16. Хасковско	2.700.000	2.625.000
Всичко	59.362.690	57.937.690

Освенъ това, накрая на първото изречение въ първата алинея, където се говори за възнаграждението на персонала, се прибавя следниятъ текстъ: „и отъ стойността на работата на всѣки отбилъ въ натура пътищата си тегоба, пресметана въ пари по надницитъ въ размѣри, опредѣлени по чл. 40 отъ закона за пътищата“.

Въ втората алинея, където се говори за разходитъ по това възнаграждение, следъ думитъ „да се взематъ отъ“ се прибавятъ думитъ „кредита по § 2 и отъ“.

Най-накрая се прибавя нова алинея съ следния текстъ: „Предостави се на министра на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството да разпредѣли съ таблици приходитъ въ разнитъ окръжия на фондъ „Общински пѣтица“ за финансовата 1919/1920 г. и да опредѣли сумитъ, които трѣбва да се взематъ отъ приходитъ на сѣшитъ окръжия, за смѣтка на които сѣ разрешени кредити по издѣрка на централното управление при Министерството на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството, по фондъ „Общински пѣтица“ за сѣщата финансова година, понеже подобно разпредѣление е било пропуснато да се направи въ сѣщата бюджетъ на фонда“.

Това сѣ измѣненіята, които сѣ направени отъ комисията.

Председателъ: Понеже никой не иска думата, ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ измѣненіята въ обяснителнитъ таблици къмъ отгѣлнитъ фондове тѣй, както се докладваха, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата народниятъ представителъ г. Минчо Дилиановъ.

М. Дилиановъ (з): Г. г. народни представители! Въ бюджетопроекта на фондоветъ по Министерството на земледѣлнето, фондъ „Културни мѣропріятія“, на стр. 18 сѣ предвидени за вдигане нови етажи надъ училищното и жилищното здания въ Образцовъ чифликъ 1.200.000 л. Предвиждането на този кредитъ за тая целъ е съвсемъ неумѣстно. Азъ бихъ молилъ да се предвиди този кредитъ не за вдигане нови етажи надъ сегашното училищно здание и надъ старото жилищно помѣщение, а да се предвиди кредитътъ за продължение на правата на зданіето-пансионъ при училището.

Г. г. народни представители! Въ два отъ миналитъ бюджети за пансиона-училище при Образцовъ чифликъ сѣ били предвидени единъ пътъ 1.000.000 л., втори пътъ 2.000.000 л. Постойката на сградата е била отдадена на гъртъ, построени сѣ основитъ, но сега, както се спира работата, тази постройка ще бѣде разрушена. Това е едно обстоятелство, което налага да се продължи тази постройка. Министерството на благоустройството води самата работа. Азъ се обърнахъ къмъ г. министра на благоустройството да го помоля да предвиди кредитъ въ редовния бюджетъ, обаче той ми каза, че нѣмалъ на разположение средства и че това щѣло да стане за смѣтка на бюджета на фонда „Културни мѣропріятія“. Сега, обаче, съмъ изненаданъ отъ обстоятелството, че се иска да се вдигатъ втори етажи на старата постройка.

Г. г. народни представители! Преди петъ години азъ присѣствувахъ въ една комисия, която прегледа най-

основно старитъ две постройки. Въ комисията присѣствуваха и окръжниятъ инженеръ, и окръжниятъ архитектъ, и директорътъ на училището, сегашниятъ професоръ Ивановъ, много добъръ приятелъ на г. министра, който познава основно въпроса — всички еднодушно се произнесоха, че не е възможно по никакъ начинъ да се надстройватъ втори етажи надъ тѣзи здания. Зданията сѣ правени преди 20—30 години; тѣ сѣ съвършено слаби и не могатъ да издържатъ втори етажи. Мѣстото е силно вѣтровито, постройкитъ сѣ много ниски и изложени на напора на вѣтроветъ; дори сега, както сѣ постройкитъ, на единъ етажъ, керемидитъ отлитатъ. Та, заключението на тогавашната техническа комисия бѣше, че тамъ не може да се надстройва. И чудно ми е защо сега, безъ да се назначава нова комисия, която да прегледа положението на сегашнитъ постройки, е предвидено да се надстройва. Азъ съмъ увѣренъ, че г. министърътъ ще се съгласи, вмѣсто да се прави единъ кърпещъ, който нѣма да бѣде здравъ и траенъ, и най-важното, който нѣма да позволи да се продължи постройката на зданіето пансионъ — училище, вѣрвамъ, казвамъ, че той ще се съгласи да се гласува кредитъ поне за едното крило, а другото крило да остане за смѣтка на другъ бюджетъ, защото зданіето ще струва 5—6 милиона лева и азъ самъ не бихъ желалъ да се обременява бюджетътъ прекомерно. Понеже основитъ на зданіето — пансионъ сѣ свършени въ този моментъ, азъ моля този кредитъ да се предвиди за направата поне на едното крило.

П. Стояновъ (д.сг): И азъ се присѣдинявамъ къмъ мнението на г. Дилиановъ. Шомъ е била започната една сграда, шомъ сѣ били хвърлени пари вътре, шомъ сѣ гласувани кредити две-три години подъ редъ — сградата трѣбва да се продължи, а не да се строятъ нови етажи върху сгради, които сѣ излѣзли отъ употребление, защото сѣ стари. Азъ силно поддържамъ това предложение на г. Дилиановъ.

М. Дилиановъ (з): По-надолу има предвидени за краварница, хамбаръ и пр. въ Плевенъ 2.000.000 л.; за кокошкарникъ въ Кабиюкъ — 2.000.000 л. — много крупни разходи, които могатъ да бѣдатъ отложени за известно време. Въ краенъ случай азъ бихъ молилъ да се посѣгне на тѣхъ, но да се завърши едно започнато дѣло. Ученицитъ въ Образцовъ чифликъ — вне сте ходили тамъ, г. министре — иматъ за спалня едно разнебитено здание, дето температурата зимно време е 6 градуса и заради туй всѣка година има маса заболявания, дори и смъртни случаи. Затова моля въ интереса и на здравето на тѣзи деца да се построи почнатото здание.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Кемилевъ.

Н. Кемилевъ (д.сг): Г-да! Въпросътъ съ зданията въ Образцовъ-чифликъ стои така. Вѣрно е, че зданіето, въ което се помѣщаватъ ученицитъ сега, представлява единъ фенерликъ. Не зная кой е далъ идеята да се надстройватъ етажи надъ старото здание, но то не може да издържи даже керемидитъ. Вѣрно е едно — че има закопани милиони въ основитъ на новата сграда-пансионъ и постройката се руши. Съ г. председателя на Камарата ходихме въ Образцовъ-чифликъ и видѣхме положението. Азъ не зная, казвамъ, кой е далъ тази пещаста идея да се надстройватъ етажи надъ старото здание. Би трѣбвало тѣзи 1½ милиона лева, които нѣма да помогнатъ за нищо, да се прехвърлятъ — както се съгласихме и съ директора на училището — за строежъ на едното поне крило, северното, да се довърши то, за да може да се премѣстятъ тамъ ин-томитъ.

По изучаваніята, които направихъ и азъ въ чифлика, се указа, че миналата зима, благодарение на този фенерликъ, две дѣца сѣ починали и седемъ или осемъ страдали отъ плевроитъ и пневмония. Това помѣщение не може да се отоплява и е неудобно за живѣне — абсолютно неудобно. Азъ мисля, че трѣбва да се подкрепи идеята да се построи това училище, и затуй поддържамъ предложението на г. Дилиановъ: този кредитъ вмѣсто за надстройка на старитъ сгради, да отиде за постройка на новото здание. А ако биха могли да се взематъ пари отъ другъ параграфъ, който търпи отлагане, да се взематъ, но непременно да се изгради това училище, което действително е образцово по земледѣлнето, за да може на питомцитъ тамъ да се създадатъ условия за единъ сносенъ животъ въ училището.

Председателът: Има думата народният представител г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д. сг): Г. г. народни представители! Мене ми прави впечатление друго едно обстоятелство: какъ можемъ тукъ инцидентно, по предложение на единъ народенъ представител, да измѣняме назначението на единъ кредитъ въ бюджета, следъ като съответниятъ министъръ е опредѣлилъ целта на този кредитъ. Азъ не съмъ ходилъ скоро въ чифлика и не зная положението. Но мога ли азъ, народенъ представител, да се произнеса съ познание на работата, дали е по-добре да се доизкара зданието, което е започнато съ поставяне на основитѣ, или трѣбва да направимъ нови етажи надъ старитѣ здания? Можемъ ли ние тукъ, народни представители, днесъ да разрешимъ този въпросъ, даже при свидетелстването на двама души народни представители, които казватъ, че е по-добре да се довърши започнатото здание? Нека министърътъ, който иска този кредитъ, комуто сж съобщени нуждитѣ на това училище, да ни каже и да разберемъ, че е по-належащо да се изкара започнатиятъ строежъ, отколкото да се правятъ надстройки надъ старитѣ здания. Мене този начинъ на законодательстване не ми харесва. Азъ бихъ желалъ съответниятъ министъръ, който е тукъ, който познава най-добре нуждитѣ, който има мнението на компетентнитѣ лица, които знаятъ дали наистина трѣбва да се доизкара започнатата сграда, или да правимъ нови етажи — да ни освѣтли, да каже мнението на компетентнитѣ технически лица, на директора на училището, който е билъ запитанъ, за да можемъ и ние съ познание на работата да решимъ едното или другото, за да не направимъ грѣшка. Азъ бихъ предложилъ да се каже, че този кредитъ — който ще гласуваме, противъ който нѣма никой нищо — се гласува за едната или за другата целъ, като дадемъ възможност на министра да изучи, заедно съ директора на училището, този въпросъ. Прочее, азъ бихъ желалъ да чуя мнението на г. министра.

Председателът: Има думата г. министърътъ на земледѣлнето.

Министъръ Я. Молловъ: Г. г. народни представители! Кредитътъ е предвиденъ по искането на земледѣлското отдѣление следъ едно проучване. Фактъ е, доколкото си спомнямъ, че по искането на г. Дилановъ, на времето сж започнато едно здание, което сега г. Дилановъ иска да бѣде довършено. Вѣрно е, че една голѣма частъ отъ постройкитѣ на училището въ Образцовъ чифликъ сж свършено негодни — въ 35 годишното си свое съществуване, почти откато сж построени, тѣ не сж поправяни, нѣкои сж пропъли, приличатъ на земянки и сж станали негодни. Ония здания, кждето се помѣшаватъ училището и кждето се помѣшаватъ директора, сж здания по-сочили и сж по-здрави основи. Азъ не съмъ ималъ просто физическата възможностъ да вляя какво е фактическото положение. Днесъ председателътъ на Камарата г. Кулевъ, ми каза, че при последната си обиколка констатираше, че трѣбва да се довърши новото здание. Азъ бихъ молилъ да се съгласите да остане да се надстроятъ известни етажи тамъ, кждето, разбира се, архитектитѣ кажатъ думата си.

П. Стояновъ (д. сг): Ще се надстроятъ за какво? За капелария на директора. Въпросътъ е, че е необходима една сграда, да има кжде да спятъ децата. Това е важното.

Министъръ Я. Молловъ: Не за директора, а за нуждитѣ на ученицитѣ. Азъ бихъ желалъ да се построятъ съвременно нови постройнки. Това е най-доброто. Обаче не съмъ съгласенъ съ предложението на г. Дилановъ да се взематъ кредититѣ за заводитѣ и да се дадатъ на училището. Не може това, г-да. Заводитѣ изнемогватъ, постройкитѣ имъ сж стари и на нѣкои мѣста се срутаватъ. Ние сме предъ опасността едно голѣмо богатство отъ жребци да бѣде затрунато благодарение на това, че не сж довършени постройкитѣ. Освенъ това нѣма кжде да се съхранява храната. Прочее, азъ ви моля кредити да не се прехвърлятъ, а този кредитъ да си остане така, обаче да се дообави, че паритѣ може да се употребятъ и за довършване на новото здание.

Г. Данаиловъ (д. сг): Безъ законъ нищо не можемъ да сторимъ — да се запомни това нѣщо. Камарата не действа какъ трѣбва. Не може г. Дилановъ или азъ да предложимъ да се строи училище, и да се приеме това

Председателът: Г-да! Азъ имамъ случай да посетя наскоро Образцовъ чифликъ. За ваше знание ще ви съобща, че въпросната сграда е толкова напреднала, че е вече надъ земята, съ хубави солидни основи — една красива сграда. Ще бѣде скандално, ако се остави така.

Има предложение отъ народния представител г. Минчо Дилановъ, поддържано и отъ г. Никола Кемилевъ, съ което се съгласява и г. министърътъ на земледѣлнето, къмъ текста на буква ж на стр. 18 отъ обяснителната таблица, по бюджета на фонда „Културни мѣроприятия“, кждето се казва че кредитътъ отъ 1.200.000 л. ще се употребѣи за вдигане нови етажи надъ училищното и жилищното здания въ Образцовъ чифликъ, да се прибави, че тоя кредитъ може да се употребѣи и за довършване на започнатата сграда — пансионъ. Които приематъ това предложение, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събраниято приема.

Г-да! Давамъ отидхъ до 15 ч. следъ обѣдъ.

(Следъ обѣдъ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ (Звъни) Заседанието продължава.

Пристъпваме къмъ разглеждане на второ четене законопроекта за облекчение на продоволствието и за намаляване на скѣпотията.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Тогава моля г. секретаря да докладва.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Законопроектътъ е на второ четене и трѣбва да има докладчикъ. Не може да бѣде четене отъ секретаря, а трѣбва да се чете отъ докладчика, за да даде своитѣ обяснения. Или ще вършимъ сериозна работа, или не.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ако нѣма докладчика, мога да помоля секретаря да докладва — такъвъ е редътъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Има докладчикъ и той трѣбва да докладва.

(Идва докладчикътъ Ц. Бръшляновъ)

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Азъ съмъ докладчикъ и ще го докладвамъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля г. Бръшляновъ, имате думата.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Едва ли нѣкой законопроектъ въ комиситѣ по-дълго е билъ обсъжданъ отъ този за прехраната и борбата съ скѣпотията. Комисията имаме всичкото съзнание и за важността на законопроекта и за трудноститѣ при разрешението на тая проблема. Много и разнообразни сж причинитѣ на скѣпотията. Отъ името на комисията само съ две думи за уяснение на нейното дѣло ще кажа следното.

Има една серия, една категория отъ причини голѣми, дълбоки и общи — причини свързани съ колебливостта на лева, съ по-малката продуктивностъ на труда, особено физическия, следъ настаналитѣ въ Европа събития и съ по-големата консомация на предмети отъ първа необходимостъ — които влияятъ за увеличаването на скѣпотията. Съ тая серия отъ причини борбата може да се води само съ общата държавна стопанска и финансова политика.

Друга категория отъ причини, това е естественото или изкуственото намаляване често пъти на пазаря на предметитѣ отъ първа необходимостъ. Съ този родъ причини борбата може да се води съ средствата, предвидени въ закона — съ кредитиране на самоуправителнитѣ тѣла и съ организиране на работата за борба съ скѣпотията. Въ другъ отношение комисията се налага да върва, че на тия самоуправителни тѣла ще бѣде даденъ достатъченъ кредитъ като средства. Остава тѣзи тѣла да намѣрятъ изъ своята сфера и изъ сферата на общественитѣ, които се интересуватъ отъ въпроса, хора, които да вложатъ енергия и амбиция, за да може да даде законътъ резултати: не се ли намѣрятъ такива хора, комисията е увѣрена, че този законъ нѣма да даде нужнитѣ резултати.

Трета серия отъ причини сж въ свързка съ опаснѣностъ, която се срѣща у отдѣлнитѣ единици отъ търгов-

ското съсловие. Това сж единици, които отиват въ смъщность въ разръзъ съ основитѣ на днешното общество — свободния пазаръ — което общество имъ гарантира всичката възможност да живѣят достатъчно добре. Но тѣхната алчност често пѣти ги кара да съчиняватъ изкуствено пазара на стокитѣ, като нѣкъде, за шастие у насъ въ твърде рѣдки случаи, прибѣгватъ не само до укриване, до акапариране, до задържане на стоки отъ първа необходимостъ, за да могатъ да ги продаватъ на прекомѣрни цени, т. е. да спекулиратъ, по дори и до унищожаване на такива предмети. Съ този родъ причини ние тоже ще се боримъ и затова въ законопроекта се предвиждатъ наказания въ чл. чл. 10 и 11.

Когато срещу тия три вида причини се поведе системна борба, особено ако тази борба въ самоуправителнитѣ тѣла се поведе съ енергия, съ воля за добиване резултати, и правителството, и комисията сж увѣрени, че ще може да се помогне срещу това зло, което унищожава всички други придобивки и на общия народенъ, и на частния трудъ. Защото, какво струватъ и печалби, и по-голямъ надници и заплати, ако чрезъ играта на ценитѣ на стокитѣ може въ една нощъ, въ единъ денъ да бжде унищожено, направено на пухъ и прахъ всичко онова, което е припечелено отъ отлѣпния гражданинъ?

Следъ тия нѣколко общи думи, г-да, мене не ми остава, освенъ да докладвамъ законопроекта членъ по членъ. (Чете)

З. А. З. К. О. Н. Б.

за облекчение на продоволствието и за намаляване на скъпотията.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще гласуваме. Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. ср): (Чете) *

Чл. 1. Мѣрки отъ страна на общинитѣ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ прочетеното подзаглавие, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. ср): (Чете)

(За текста на законопроекта, прочетъ на първо четене, вж. приложение № 98, Т. I)

Чл. 1. За облекчение на продоволствието на нуждаещото се население и за намаляване на скъпотията, при общинскитѣ управления, по решение на общинския съветъ (тримесенна комисия) се назначава комисаръ по прехраната съ единъ или двама помощници.

Общинското управление дава на комисарството нужния канцеларски персоналъ.

Издръжката на продоволственитѣ комисарства е за сметка на общинскитѣ управления, които определятъ и размѣра на възнаграждението на служащитѣ при тѣхъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Адамъ Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ желанието си да избѣгна излишнитѣ фрази, като има да кажа по принципъ нѣщо върху дебатирания вече законопроектъ по скъпотията, не мога да не изтъкна, че правителството на г. Цанковъ, което управлява страната, ето вече повече отъ една година, внася този важенъ законопроектъ за облекчение на продоволствието и за намаляване на скъпотията много късно. Ако е вѣрно, че една отъ голѣмитѣ задачи на днешното правителство е да вътвори редъ и спокойствие въ страната, не мога да не отбележа, че то е изпуснало досега случая да проведе най-важнитѣ споредъ мене свои мѣроприятия, една отъ най-важнитѣ точки въ своята програма — урегулиране на стопанския животъ и намаляване на скъпотията. Защото за мене става ясно, че каквото и да работимъ ние тукъ, каквито и закони да сме гласували отъ седемъ месеца, откогато заседава Народното събрание до днесъ въ тази Камара, спокойствие въ тази страна нѣма да настъпи досега, докогато скъпотията отъ денъ на денъ нараства и е съ нея заедно — и общата стопанска разруха въ страната. Изглежда, че правителството отъ дълги месеци насамъ не е намѣрило въ себе си сили и методи, за да може да се

справи съ скъпотията, защото и въ настоящия моментъ законопроектътъ, който ни се предлага, е по частна инициатива, не е единъ проектъ на правителството. Изглежда, като-че-ли правителството — самото то като такова — е избѣгнало да излизе съ единъ свой проектъ, и затуй се излиза съ частенъ, какъвто е този въ случая; изглежда, като-че-ли то предварително малко вѣрва въ ефикасността на такива или онакива мѣрки, които може да вземе за намаляване на скъпотията.

Г. г. народни представители! Като при всеѣка една болестъ, при всеѣка епидемия се търсятъ винаги причинитѣ ѝ, преди да се посочатъ средствата за борба съ нея, така сжко и скъпотията е едно страшно обществено зло, една страшна вече обществена епидемия, и преди да се взематъ мѣрки, каквито и да било — много късно, разбира се — за борба противъ нея, ще трѣбва обществото, правителството и всички да си уяснятъ точно и добре кои сж именно нейнитѣ главни причини.

Г. докладчикътъ тукъ каза нѣколко думи въ разяснение на този въпросъ. Произхождението, споредъ мене, на скъпотията въ страната и разрушението на стопанския животъ датира не отъ вчера; то датира много отъ отдавна. Скъпотията сжествува още отъ 1915 г., но тя почва да расте въ началото на 1916 г., когато ние вече бѣхме се намѣсили въ общата Европейска война. Тогавшното правителство на Радослава съете за нужно да предприеме редица мѣрки за нейното ограничение. Въ този редъ на пѣша и намѣрението то създаде постепенно и така наречената Дирекция за стопански грижи и обществена предвидливостъ. Тази дирекция имаше за задача, както ви е известно, презъ време на войната, доколкото е възможно, да урегулира нашия стопанственъ животъ, така тѣсно свързанъ съ воденето на войната. Трѣбва да кажа тукъ, че въ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ вземаха участие почти всички политически партии въ страната, безъ комуниститѣ. Разбира се, че Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ постепенно и постепенно усъвършенствуваше съ течение на времето своятъ, така да се изрази, институции. Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, обаче, доказа едно нѣщо — че въ организаторско отношение българинътъ не стои още на нужната висота, както много други западноевропейски народи. Въ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ бѣсна на лице една характерна черта на българина. Азъ говоря поне за хилядитѣ разпорѣждания, които се пращаха отъ нея въ провинцията и що се отнася до тѣхното изпълнение. Тамъ бѣсна обществената невъзпитаностъ на българина, едно, и липсата на организаторски таланти, друго, при все че въ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ съ течение на времето имаше хора, които имаха пълното желание, голѣмото желание да направятъ всичко възможно отъ тѣхна страна, за да може да урегулиратъ, както казахъ, стопанския животъ въ онази епоха презъ време на войната. Но, помимо тѣхнитѣ желания, излизаше една голѣма, споредъ мене, галиматия. Завчера ни говорѣше единъ отъ нашитѣ другари тукъ, който тоже е вземалъ участие въ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, следното: „Никогашъ българинътъ не е билъ така проявителенъ, така творецъ, както при Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ. Отъ освобождението на България, казватъ той, нѣма институция, която така блестящо да се е проявила, както Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ“. Азъ му възразихъ, че съмъ на противното, на обратното мнение. За мене Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ доказа едно нѣщо — че българинътъ не е добъръ организаторъ и този, който иска да изучи историята на България отъ освобождението до днесъ, що е българинътъ като творецъ, организаторъ, и най-после, да признаемъ, до известна степенъ и като кезириджия, трѣбва да изучи историята на Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ.

Г. г. народни представители! Скъпотията постоянно и безспирно расте. Споредъ общия индексъ за четири града — Русе, Варна, Пловдивъ, София — предметитѣ отъ първа необходимостъ сж поскъпнали съ 100% сирѣмъ 1919 г. Хлѣбътъ е поскъпналъ 30—40 пѣти; дървата — 35—40 пѣти; сиренето; маслото, кашкавала и въобще млѣчнитѣ продукти — 50—60 пѣти; а наемътъ на новитѣ магазини е порасналъ 30—50 пѣти; колониялнитѣ стоки — тоже 30—40 пѣти. Въобще забелѣзва се въ всички области едно грамадно поскъпване и хората почнаха да се питатъ вече

(За текста на законопроекта, прочетъ на първо четене, вж. приложение № 98, Т. I)

съвсемъ основателно: къде ще излизе краятъ на този безспиренъ растежъ на скъпотиата? Ние виждаме всеки денъ вестниците, органите на правителството да тръбятъ нагъво и надъено, че всички усилия на Парламента и правителството сж именно насочени да урегулирватъ стопанския животъ на страната, да намалятъ скъпотиата. Но става обратното. Тя расте безспирно и, къде ще му излизе краятъ, никой не може да предвиди.

Г. г. народни представители! Споредъ мене, причините на скъпотиата сж общи и частни. По този въпросъ не бихъ говорилъ нищо, защото общите причини на поскупяването на живота у насъ ви сж добре известни. Но понеже азъ желая да говоря по-обширно върху частните причини на поскупяването на живота, защото сж тия частни причини, както ще видимъ, само държавата би могла да води ефективна борба — иначе въпросътъ за скъпотиата не е толкова въпросъ на държавата, колкото на общините, на обществената дисциплина, на кооперациите и т. н. — ако ще кажа нѣколко думи върху общите причини на скъпотиата, то е само затова, за да мога да оправдая после това, което ще кажа за главната причина на поскупяването у насъ, а тя не сж никога друга, освенъ спекулата.

Г. Чернооковъ (с. д): Теодоръ Теодоровъ казва, че нѣма скъпотиа!

Т. Теодоровъ (д. ср): Ще си кажа мнението и азъ.

Г. Чернооковъ (с. д): Вие казвате: който говори за скъпотиата, той прави демагогия.

А. Нейчевъ (д. ср): Г. г. народни представители! Не ще съмнение, че първата отъ общите причини за поскупяването е обезценяването на паритъ, низката валута; втората причина е неуравновесениятъ търговски балансъ; третата е намаляването на производството, намаляването на инвентара вследствие войните и т. н., същевременно намаляването работоспособността на населението и общото оленяване на хората на труда въ страната.

А. Урумовъ (д. ср): Значи, 8-часовъ работенъ день!

А. Нейчевъ (д. ср): Ще говоримъ и за 8-часовия работенъ трудъ.

А. Урумовъ (д. ср): По-малко усилия и работа, повече лежане и кефъ!

А. Нейчевъ (д. ср): Една отъ голѣмитъ общи причини за поскупяването, не ще съмнение, е и неуравновесениятъ и прѣкомѣрни голѣмитъ бюджети. Ползвамъ се отъ случая, че тукъ е г. министърътъ на финансите, да му кажа нѣколко думи, които казахъ и при общите дебати по бюджета, когато говорихъ, че бюджетътъ, който той представи въ Парламента олицетворенъ въ цифрата 6 милиарда и 600 милиона лева, е доста голѣмъ. Моего скромно мнение е, че този бюджетъ можеше да бѣде съ нѣколко стотинъ милиона лева по-малкъ. Какъ можеше да бѣде той по-малкъ? Не разполагамъ днесъ съ нужното време, па и не мога да се отклонявамъ да говоря по тази материя, защото ще трѣбва да затекна поотдѣлно всички почти бюджети на министерствата. Тукъ, обаче, не мога да не изтъкна правотата на една мисълъ, която изказа отъ трибуната единъ пътъ г. Теодоръ Теодоровъ — че намаляването у насъ на бюджетите трѣбва да влѣче следъ себе си правене икономии, спестявания по всички посоки. Изглежда, че правителството на г. Цанковъ, що се отнася до тази материя, е вмѣкнало 400—500 милиона лева повече въ общия бюджетъ, може-би, отъ страхъ предъ известни кръгове и предъ общественото мнение тукъ и тамъ какво ще каже то. Защото исканията отъ него отъ страна на разни корпорации, отъ страна на разни обществени слоеве, естествено сж били много и то просто не е имало куража, въ много случаи и съвършено основателно, да откаже. Имало е у него и това желание, да го нарека състно, да може нѣкакъ си да задоволи всичките, и по този начинъ бюджетътъ е представенъ въ тази грамадна цифра, като не говоря разбира се, за извънредния бюджетъ, а говоря само за редовния бюджетъ. И все пакъ ще трѣбва да се признае, че г. Турлаковъ, дружбанскиятъ министъръ на финансите, който бѣше доста поридъченъ скъперникъ, ако мога така да се изразя, остави единъ бюджетъ отъ 4½ милиарда, като не така лесно се съгласяваше да изразходва известни суми, които можеше да бѣде избѣгнато да бѣдатъ разходвани. Разбира се, че азъ не искамъ да защитавамъ

общата бюджетна политика на дружбаните, но искамъ да изтъкна тукъ, че една отъ главните причини за поскупяването отъ миналите години и досега е именно тая — неуравновесениятъ и прѣкомѣрно голѣмитъ бюджети. Дали можеше да бѣде иначе, азъ не знамъ, но азъ мисля, че бюджетътъ можеше да бѣде малко по-малкъ. Когато ще говори г. Петко Стояновъ — мисля, че той ще говори — ще ни каже дали това можеше да бѣде или не.

П. Стояновъ (д. ср): Ти ми задавашъ задача!

Министъръ П. Тодоровъ: Вие какво поискате, г. Нейчевъ, да бѣде намалено, че не се намали?

А. Нейчевъ (д. ср): Г. министре! Това е единъ обширенъ въпросъ и тукъ не е мѣсто да се дебатира. Въ всеки случай имаме много параграфи, които можеше да се намалятъ.

Министъръ И. Русевъ: Има много, но Вие не казахте нищо единъ.

Министъръ П. Тодоровъ: Увеличението се дължи главно на две пера: на държавните дългове и заплатите на чиновниците.

А. Нейчевъ (д. ср): Знамъ.

Г. г. народни представители! Една отъ причините за скъпотиата несъмнено е и намаленото производство. Споредъ статистиката, за периода 1910—1915 г., износьтъ е билъ срѣдно 600 хиляди тона, а презъ 1921 — 280 хиляди тона. Това съотношение, разбира се, е запазено и за срѣдния вносъ презъ скъпите години.

Друга една голѣма причина, споредъ мене, за поскупяването сж прѣкомѣрните дюкянски наеми въ цѣла България, и тамъ, където се прилага законътъ за жилищните нужди, и тамъ където не. Спомнете си, че когато се дебатиралъ законътъ за жилищните нужди, ако се не тѣжа чл. 8, азъ казахъ тогава г. министра на вътрешните работи да се прокара въ този членъ, че наемите за стари и нови здания се нормиратъ въ цѣла България, и тамъ където е въ сила законътъ за жилищните нужди, и тамъ, където не е въ сила. Азъ тогава не направихъ конкретно предложение, а само апелирахъ къмъ г. министра на вътрешните работи той да предложи това, и естествено е, той би носилъ и славата за една подобна работа. Обаче, г. министърътъ си направи оглушки. Тукъ азъ ще му заявя, че само подиръ нѣколко месеца може-би, когато той види, че и този законъ за скъпотиата нѣма да даде очакваните резултати, той ще си спомни за това мое предложение, и азъ не се съмнявамъ ни най-малко, че той самъ ще поиска да се вмѣкне наново това постановление въ закона за жилищните нужди, който съвсемъ не е ликвидационенъ, както казва накрая, ами си е съвсемъ постояненъ и ще си остане.

А. Господиновъ (д. ср): Ще принадлежи нѣкому тамъ (Сочи сговористите)?

А. Урумовъ (д. ср): Вземете да си направите къща, и вамъ ще принадлежи.

А. Нейчевъ (д. ср): Какво съотношение иматъ дюкянските наеми съ скъпотиата? Тукъ азъ трѣбва да ви кажа следното. Въ всички голѣми градове, където има построени нови здания и магазини, особено въ централните части на градовете, наемите сж толкова високи, че въ продължение на 2—3 години напълно амортизиратъ сумата, изразходвана за постройката. А наемите на дюкяните въ всички малки провинциални градове, и тамъ, където се прилага закона за жилищните нужди, и тамъ, дето не се прилага, сж порасли 25—30 пъти. Това особено се забелязва въ центровете на градовете, макаръ да сж стари зданията. И често пъти, когато касанитъ и зарплатичните увеличаватъ по нѣкакъвъ случай цената на месето съ 5 л. или на зарплатата съ 50% или 100%, веднага ви посочватъ какви грамадни наеми плащатъ тѣ. И ако въ закона за жилищните нужди можеше да се прокара нѣщо съвършено ефективно въ съотношение съ този законъ за скъпотиата и нейното намаляване, то бѣше главно това урегулиране на наемите въ цѣла България за новите и стари дюкянски помѣщения. Но това за голѣмо съжаление не стана.

Една отъ пегите общи причини за скъпотиата у насъ безспорно сж и високите лихви, които сж достигнали вече 30—40%. Въ това отношение правителството ни уверява, че то ще внесе единъ специаленъ законъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Той е внесенъ. **А. Нейчевъ** (д. сг): Или е внесенъ вече. Позволете да ви кажа: че азъ малко вѣрвамъ, че тукъ не може да се направи лѣпо ефикасно за всички тѣзи, които иматъ суми и ги раздаватъ съ 30—40, а може-би и 50% лихва, защото...

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Свърши ви се времето, г. Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д. сг): Единъ часъ имамъ право да говоря. **Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** 20 минути.

А. Нейчевъ (д. сг): Никакви 20 минути! Азъ ще говоря по принципъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: 20 минути ще говорите.

А. Нейчевъ (д. сг): Когато се гласува законопроектъ на първо четене, казахте, че при второ четене ще се говори по принципъ. Азъ още не съмъ казалъ нищо по същността на законопроекта.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Трѣбваше да кажете.

А. Нейчевъ (д. сг): Това е само единъ малъкъ предговоръ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Не може. 20 минути се говори.

А. Нейчевъ (д. сг): Никакви 20 минути! Тогава ще си отида на мѣстото.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Времето за говорене на второ четене се ограничава на 20 минути.

А. Нейчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! По-малко г. председателътъ ме така пасива, азъ ще се постарая да бъда по-кратъкъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Давамъ Ви петъ минути, за да свършите.

А. Нейчевъ (д. сг): Никакви петъ минути! Не може тъй.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Нейчевъ!

А. Нейчевъ (д. сг): Какво, г. Нейчевъ?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ Ви давамъ петъ минути, за да завършите.

А. Нейчевъ (д. сг): Цѣлниятъ Парламентъ е свидетелъ.

Д. х. Димовъ (к): Не е говорено по принципъ, г. председателю.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Сега при второто четене на законопроекта се говори 20 минути.

А. Нейчевъ (д. сг): Моля Ви се, г. председателю, не дейте ми отнема времето.

С. Костурковъ (д. сг): Тогава хичъ да не се говори.

А. Нейчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Първитъ хора, които поведоха борбата противъ скжнотията и направиха онитъ, това сж г. Ляпчевъ и г. Пастуховъ. Г. Ляпчевъ е първиятъ, който въ края на 1918 г. и въ началото на 1919 г., като финалсовъ министъръ, ако се не лъжа, поиска да стабилизира българския левъ, нашата валута, като въ негово време се прокара законътъ за Централната на девизитъ. Обаче, за голѣмо съжаление, организацията, изглежда, че бѣше лоша, па и редъ други причини попречиха, за да може да се достигнатъ нѣкакви резултати отъ този законъ.

Вториятъ човѣкъ, който се помъчи да поведе борба противъ скжнотията, бѣше г. Пастуховъ, като министъръ на вътрешнитъ работи въ кабинета на г. Теодорова. Но, докозкото си спомнямъ азъ, усилията на г. Пастуховъ се

сведоха до нѣкои дребни мѣроприятия — види се той нѣмаше време, затова — а същевременно и уважаемиятъ г. д-ръ Сакаровъ, единъ отъ добритъ наши уязъ финансиста (Смѣхъ), изглежда, че не му е далъ нужнитъ целесъобразни указания, за да може да излѣзе съ пѣкатътъ не-ефикасенъ проектъ.

А. Господиновъ (с. д): Нѣмаше Камара.

А. Нейчевъ (д. сг): Докозкото си спомнямъ, г. Пастуховъ направи нѣщо съ банка „Гирдапъ“ и въобще се озбѣи на банкитъ, които спекулираха тогава съ продукти отъ първа необходимостъ.

Г. г. народни представители! Други има, обаче, които се збѣха въ продължение на цѣли три и половина години на всички, не само български, а и свѣтовни спекулантѣ, комодери, нотосмукачи и т. н. — това бѣха дружбашитъ. Стамболийски и нѣколко други бивши водачи на дружбашкия съюзъ въ колонитъ на в. „Земледѣлско знаме“ постоянно пишеха боеви статии и ситѣха огънь и жупелъ върху главитъ на всички спекуланти, банкери и т. н. Обаче времето минаваше и нищо отъ това не излизаше. Стамболийски зедно съ своитъ приятели отъ централата — защото тѣ управляваха България, а не Земледѣлскитъ съюзъ въ широката смисълъ на думата — не излѣзе презъ цѣлото свое властвуване съ никакви ефикасни мѣроприятия противъ скжнотията. Неговата борба се свеждаше само въ писане на бомбастични и боеви статии въ „Земледѣлско знаме“.

Г. Чернооковъ (с. д): Подъ псевдонимъ „Стамболъ“.

А. Нейчевъ (д. сг): Намѣто да пише здравата за гулата всички онѣзи, които съ своитъ действия вѣдѣваха смутъ въ стопанския животъ на страната. Стамболийски и много дружбашки голѣмци, нѣкои отъ които предпочетоха да се съюзятъ съ неизвестни комодери...

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Съжалявамъ, г. Нейчевъ, но времето Ви мина. Отнемамъ Ви думата.

А. Нейчевъ (д. сг): Не съмъ казалъ още нищо.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Трѣбваше да кажете. Не мога да Ви позволя повече. Остана ни само единъ денъ да работимъ. Отъ 10 минути повече не мога да Ви дамъ.

А. Нейчевъ (д. сг): Но азъ не съмъ казалъ за законопроекта още нищо.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Кой Ви е кривъ? Нѣмата повече думата.

А. Нейчевъ (д. сг): Нека се забележи тукъ, че най-важното мѣроприятие, което настоящето правителство можа да внесе следъ 7-месечно заседаване на Камарата, именно законопроекта за прехраната, отъ който зависи спокойствието на страната, се поставя на разглеждане въ последния денъ на сесията.

Нѣкой отъ сговориститъ: Нека говори.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ думата г. председателю!

Ц. Бръшляновъ (д. сг): И въ комисията ние бѣхме убедени, че е резервирано правото на всички групи да се изкажатъ по принципъ, по единъ часъ, следъ прочитането на заглавието. Вѣрно е, че представители отъ всички групи не поискаха думата по заглавието, но това не значи, че сж се отказали. Нека се позволи на всички групи да се изкажатъ.

П. Стояновъ (д. сг): Ще ни позволите да говоримъ по принципъ, както сте поели ангажментъ, когато е миналъ законопроектътъ на първо четене.

Н. Пждаревъ (д. сг): На първо четене не се говори, защото се резервира правото на всички групи да се изкажатъ сега.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Дава се възможностъ да се говори по принципъ, но само 20 минути.

П. Стояновъ (д. сг): Не е вѣрно. Това е нова метода.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не може така.

П. Стояновъ (д. сг): Внимавайте, г. председателю, сега сме въ предпоследното заседание.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Сега е второто четене.

Н. Пждаревъ (д. сг): Досега иначе се е практикувало, г. председателю. По принципъ се говори по единъ часъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: И по принципъ могат да се кажат доста работи въ 20 минути.

П. Стояновъ (д. сг): Г. председателю! Внимавайте добре, защото иначе по всеки членъ по 10 души ще взематъ думата и ще ви говорятъ по 20 минути.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ ще прилагамъ правилника, а вие каквото щете правете. Имате повече думата, г. Нейчевъ.

И. Тодоровъ (д. сг): Най-после, ако трѣбва, нека Камарата реши.

П. Стояновъ (д. сг): 150 души по 20 минути ще говорятъ. Внимавайте! Не знаете какво правите. Унижавате и мѣстото, което заемате.

А. Господиновъ (с. д): Това е една нелоялност.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Нейчевъ! Давамъ Ви и азъ 20 минути. (Възражения)

С. Костурковъ (д. сг): Вие имате право да давате, тукъ има редъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Понеже на г. Нейчевъ му изтече времето, давамъ му още 20 минути.

Н. Пждаревъ (д. сг): Ние не можемъ да поемаме отговорностъ за скандалитъ, които създавате. Разберете това!

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че съгласно правилника, мога да дамъ още 20 минути. Но ще ви питамъ, ако сте съгласни, да се говори по единъ часъ. Които сж съгласни, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не е съгласно. (Възражения)

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. председателю! Предотвратете скандалитъ, които създавате. Не можемъ по този начинъ да вървимъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ лично мога да дамъ само 20 минути.

А. Господиновъ (с. д): Въпрстъ трѣбва да се реши принципиално, не може така. Трѣбва да се даде тълкуване на правилника.

И. Тодоровъ (д. сг): За нищо и никакво гюрултия се вдига!

А. Господиновъ (с. д): На основание на правилника да му се даде думата, а не споредъ случая.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Очевидно е, че тукъ има недоразумение. Г. председателствуващиятъ не е въ течение на работата. Въ това имамъ никакво оскърбление. Това е случка, която може да стане съ всеки едно. Отъ това, което каза г. Бръшляновъ, и което казватъ тукъ мнозина, излиза, че както много пъти е станало, така и сега е станало едно уговаряне. . .

Ц. Бръшляновъ (д. сг): По предложението на правителството, по молба на правителството, при първото четене на законопроекта.

А. Ляпчевъ (д. сг): . . . да не се говори при първото четене, като си запазватъ правото г. г. представителитъ при

второто четене да говорятъ по принципъ, разполагайки съ времето, което се дава за говорене по принципъ. Ако е така, въпрстъ не подлежи на никакъвъ вотъ, а трѣбва чисто и просто да се покоримъ на това, което е уговорено. И азъ отъ моя страна моля г. председателя да даде възможностъ на ораторитъ да се изкажатъ по принципъ, защото никой няма да я направи евтиния. Въ това съмъ дълбоко убеденъ. Всичкото е губене на време и увеличаване на скъпотията, колкото повече време се губи по този въпросъ. Нека говорятъ толкова време, колкото иматъ право, за да докажатъ, че действително увеличаватъ скъпотията. Азъ, обаче, обичамъ да вървамъ, че всеки народенъ представителъ има съзнанието за дългъ и ще си наложи едно самоограничение, за да може този въпросъ прилично да се дебатира и да се приложи по-скоро. Това е моето разбиране и моята молба. Веднѣжъ уговорено — не можемъ да приложимъ строгоститъ на правилника.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитъ работи и народното здраве.

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Когато законопроектътъ бѣше внесенъ за разглеждане на първо четене, азъ самъ молахъ Народното събрание да го приеме безъ дебати, като отложи дебатитъ по принципъ при второто му четене. И азъ мисля, че бѣде умѣстно, ако се предостави сега свобода на говорене.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Следъ тия обяснения на г. министра на вътрешнитъ работи г. Нейчевъ може да продължава.

Мисли, че отговарямъ на общото желание, като помоля оратора да бѣде кратъкъ и да възбѣе въ мисълта си веднага.

А. Нейчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Скъпотията продължаваше да расте и въ дружбанско време. Нѣкакви особени мѣроприятия, нѣкакви методи за борба съ нея въ дружбанско време тоже не видѣхме. Може-би единствената ефикасна мѣрка презъ време на дружбанитѣ, която бѣше отъ естество поне да регулира цената на хлѣба — това бѣше Консорциумътъ, който тоже въ тѣхно време съ специаленъ законъ бѣше премахнатъ. Но азъ пакъ ще повторя, че нѣколко души отъ дружбанскитѣ голѣмни, вмѣсто да бѣеятъ спекулантитѣ, тѣ се заразиха самитѣ отъ разкоша, отъ лужа, отъ комфорта, отъ всички тѣзи качества, които минаватъ за специалитетъ на кождеритѣ. Ишо повече: тѣ се дори заразиха отъ приятната неа, така да се изрази. А за потвърждение на всичко това, което казвамъ азъ, свидетелствува еротическата колекция, намирена въ Славовица.

Г. г. народни представители! Произхождението на спекулата у насъ датира отъ 1916 г., когато либералниятъ кабинетъ на г. Радославовъ и малкото разумни предприятия на Дирекцията за с. г. о. н. изключване и унищожаване съ фаворизацията, която даваше на известни правителствени хора, съ запрещенията и разрешенията на износа и вноса, както и съ други още хиляди издевателства отъ този родъ. И българскиятъ народъ ще знае, че родоначалнието на спекулата датира отъ режима на либералитѣ презъ време на войната. Оттогава именно се отвори школата, която и до днесъ продължава да изхвърля на пазаря изпечени спекуланти.

Спекулантитѣ, настървени презъ време на войната, продължиха своя занаятъ и следъ погрома, следъ дохождането на кабинетитѣ на г. Малиновъ и г. Теодоровъ. Тогава скъпитѣ тѣзи хора, търговци, почтени граждани — да се запомни добре — които по-рано бѣха приятели съ г. Обердорфъ и съ г. фонъ Масовъ, скъпитѣ тѣзи вълхви, називаеми голѣми търговци, почтени иначе граждани и т. н., станаха веднага тѣсни приятели на г. Кретиена и неговия антуражъ. . .

Г. Чернооковъ (с. д): Почтени вълхви!

А. Нейчевъ (д. сг): . . . и продължаваша своето юдино хора на гърба на обдагавелия български народъ. Ползватъ се тогава отъ треноветѣ, които влизаха и излизаха подъ етикетъ „резервиранъ за офицеритѣ и солдатыитѣ на съюзницитѣ“ и не знамъ още какво; ползватъ се отъ запечатанитѣ куфари, които носѣха разнитѣ чиновници на съюзницитѣ, безъ да може никоя българска властъ да види какво има вътре, скъпитѣ тѣзи почтени патриоти, които постоянно говорятъ сами противъ себе си, противъ спе-

кулата, против скъпотията, които постоянно четат моралъ за патриотизъм на българския народъ, сжщитъ тѣзи хора продължаваха, както и през време на г. Радославова, . . .

И. Симеоновъ (д. сг): И днесъ продължаватъ.

А. Нейчевъ (д. сг): . . . и днесъ продължаватъ да внасятъ смутъ въ душата на българина, не само да увеличаватъ скъпотията, но и да развалятъ, ако щете, неговия общественъ моралъ, неговата обществена етика.

Г. г. народни представители? Какво въ сжщностъ е спекулантинъ? Спекулантинъ, това е български гражданинъ, търговецъ, който не се задоволява само съ законна печалба 10—20%, а плусъ това споредъ случая иска да спечели 40—50% и 100% още върху законната печалба.

И. Тодоровъ (д. гс): И 500%.

А. Нейчевъ (д. сг): Запомнете, че спекулантинъ сж бил най-опаснитъ хора въ всички времена. Не е имало по-голъми анархисти, по-голъми разстроители на морала и на стопанствеността на народитъ отъ тѣхъ. Срещу спекулантинъ въ всички времена отъ всички правителства, даже и монархически, сж вземани най-крути мѣрки. Още въ старитъ времена най-знаменититъ законодатели, като Солонъ, Ликургъ и др., сж написали и специални глави въ своитъ закони противъ спекулантинъ, противъ лихваритъ, противъ банкеритъ. Въ срѣднитъ вѣкове тѣ сж наказвани много строго. Спомнямъ си отъ романитъ на Сенкевичъ какъ сж наказвани спекулантинъ жидовци. Не искамъ да кажа нѣщо лошо за израилския народъ, но въ всички държави еврейтъ сж били такива. Тѣ сж били наказвани съ одирание на кожата имъ. Спекулантинъ въ времето на великата френска революция бѣха наказвани по настояването на абата Фавияни съ обесване, съ разстрелване, съ гилотиниране. Въ наше време, въ вѣка на цивилизацията, спекулантинъ се ползватъ съ името на почтени граждани и никой не ги закача. Това сж именно онѣзи хора, които днесъ сж по-опасни за нашата страна, откозко то деторкитъ на г. х. Димовъ или погълзновенията на дружбапитъ (Ражоплѣскания отъ социалдемократитъ)

Г. г. народни представители! Като се ползувамъ отъ съвета на г. подпредседателя да говоря по-кратко, ще спра да говоря за спекулантинъ, за да кажа нѣколко думи по сжщността на самия законопроектъ.

Министъръ И. Русевъ: Слава Богу!

А. Нейчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Борбата срещу скъпотията — право забележи г. Липчевъ въ друга, преносна смисълъ — е много трудна. И азъ мисля, че държавата не може да направи много нѣщо. Борбата противъ скъпотията е по-скоро борба отъ страна на общинитъ, борба отъ страна на кооперациитъ, борба, която до известна степенъ има въ своята основа обществената дисциплина и политическото възпитание на единъ народъ. Азъ мисля, че докогато нашитъ общински управления не се обърнатъ на стопански единици, а не да бъдатъ административни и партизански единици, каквито сж днесъ, дотогава ние ще се лишаваме отъ единъ главенъ органъ за борба противъ скъпотията. И така, първата мѣрка за борба противъ скъпотията е обръщането на нашитъ общини въ стопански единици. И въ това отношение законопроектътъ като че ли е налчукалъ правия пътъ: той възлага на общинскитъ управления най-паче да поведатъ борба за урегулиране на продоволствието и за ограничение на скъпотията.

Законопроектътъ предвижда назначаването на специаленъ комисаръ съ двама помощници, които ще се грижатъ за набавяне и регулиране ценитъ на всички артикули отъ първа необходимостъ.

Но, г. г. народни представители, говорейки за едно утаджване на духоветъ, за регулация на стопанския животъ и за намаляването на скъпотията, ние се натъкваме, щемъ не щемъ, на първия артикулъ, отъ който зависи 60% поевтиняването. Този артикулъ е хлѣбътъ. Какъ ще може хлѣбътъ да поевтинѣе? Азъ мисля, че отпущането дори голѣми кредити на общинитъ, за да могатъ тѣ навреме да закупуватъ жито и да се явяватъ като регулатори на пазарната цена на хлѣба, не би могло да достигне нѣкакви особени резултати, защото добре ми е известна българската предвидливостъ. Вземете днешното правителство. Намѣсто да набави хранитъ, нужни за Сърбия, следъ по-

вата реколта, то мимо съветитъ дори на специалиститъ, предприе тая акция два месеца по-рано и докара поскъпването на хлѣба и се оправда известната турска поговорка, която не мога да кажа по понятни причини отъ трибуната, кога на българина му дохожда акълътъ. Мене ме е страхъ, че и тогава, когато общинитъ ще разполагатъ съ достатъчно кредитъ, нѣма да бъдатъ достатъчно предвидливи да набавятъ нужнитъ храни навреме.

Ето защо, азъ тукъ искамъ да зачекна единъ въпросъ отъ голѣмо обществено значение — въпросътъ за монополизирание износа на хранитъ или за възкресването на пожившия Консорциумъ. Г. г. народни представители! Знаемъ, че всички български икономисти, знаемъ, че всички хора на политическата икономия у насъ, професори, дори нѣкои агрономи, ще кажатъ, че това би било една нецелесобразна мѣрка, която ще накърпи интереситъ на 75% отъ населението, което произвежда жита въ изобилствъ, за да ги продава на пазара. Известно ми е тоже на какви мѣжотии се натъкна организацията на Консорциума въ миналото, когато той действуваше. Говорилъ сжмъ съ сведоми хора по този въпросъ, като г. Екимовъ отъ Свищовъ, първиятъ директоръ на Консорциума, говорилъ сжмъ и съ г. д-ръ Илия Караджовъ, мисля вториятъ директоръ на Консорциума, и ми сж известни въ най-малки подробности всички мѣжотии, неудобства и т. н. Вѣрно е, че ние нѣмаме силози, вѣрно е, че трудно може да се създаде една относително добра организация при възстановяването на Консорциума, вѣрно е, че ценитъ на житата не зависятъ отъ насъ, а отъ международния пазаръ и т. н. Но, г. г. народни представители, възобновяването на монопола за износъ на житата, споредъ менъ, ще има грамадно значение въ две направления: първото е това, че по този начинъ ще може да се обезгури, ако не на евтина цена, то поне на твърда цена, за едно продължително време хлѣбътъ за работния народъ въ градоветъ, и второ — държа особено на това — ще може да се внесе едно трайно спокойствие въ срѣдата на земеделското население у насъ, което отъ дълги години подъ редъ е тровено отъ дематогия, но въ всѣки случай една дематогия, въ дѣното на която има нѣщо вѣрно, що се касае до спекулата съ житата.

С. Василевъ (д. сг): Кажете нѣщо за статията „Износъ и вносъ“ въ в. „Земеделска отбрана“.

А. Нейчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Предъ менъ тукъ е в. „Земеделска отбрана“ брой 15. Въ него намирамъ една статия „Износъ и вносъ“. Въ тази статия се казва, че стѣлбътъ, който крѣпи днешното правителство, това сж търговцитъ, спекулантинъ, на чело съ г. Петровитъ, чийто интереси се накърняватъ съ решението на правителството сега напоследъкъ да забрани износа.

С. Василевъ (д. сг): Азъ, Кимонъ Георгиевъ и Кожухаровъ не влизаме ли въ това число?

А. Нейчевъ (д. сг): Когато отидешъ въ Вѣтрень да се занимавашъ съ земледѣлие, а не съ политика, тогава и тебъ, ще те закача по този въпросъ.

С. Василевъ (д. сг): Само 18 декара земя имамъ — какъ ще се занимавамъ съ земледѣлие? Питамъ, не сме ли и ние, които крѣпимъ правителството, които сме стѣлба на правителството, въ числото на спекулантинъ?

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Нейчевъ! Имате още 5 минути.

А. Нейчевъ (д. сг): Докозко ми е известно, г. г. народни представители, г. Петровитъ е съветвалъ правителството, по понятни и логични причини, да не запрещава износа — тъкмо обратното на това, което се пише въ тази статия. Г. Михо Марковъ, селянинъ, народенъ представител отъ Ямболско, заедно съ нѣколко души, както самъ той пише, ако се не лъжа, въ в. „Свободна речъ“, се явилъ при съответнитъ министри, да ги моли да не правятъ това, защото по известни съображения, които засѣгатъ интереситъ на земеделското население, това не е удобно сега 2—3 седмици преди реколтата.

Но въ тази статия срѣщамъ и друго едно нѣщо; тамъ се казва: „Нѣма съмнение, че щомъ се появи повата реколта, износътъ ще бѣде запретенъ“. Както виждате, тази статия е написана по единъ такъвъ начинъ, че като я про-

чете единия селянин пред няколко свои другари въ селската кръжа, тя ще остави едно трайно впечатление въ душата имъ за дълго време. Защото трѣбва да признаемъ, че ние, българитѣ, като всички народѣ, стоимъ дълго под робство, притежаваме тази робска черта на злоба, неизкоренена още, по простата причина, че се появихме късно на диска на европейскитѣ народи. Единия селянинъ, прочелъ тази статия ще разбере, че българскитѣ правителства очердно дохождатъ на власт, за да покровителствуватъ онѣзи, които вѣчно спекулиратъ съ неговия трудъ.

Д. х. Димовъ (к): И нѣма да събра.

А. Нейчевъ (д. ср): Защото тукъ се говори, че и да има износъ и спекула, и да нѣма износъ и спекула, и да е скъпо житото, и да не е скъпо, е все сѣщото. Азъ тукъ намирамъ една такава демагогия, че ще ми позволятъ хората отъ в. „Земледѣлска отбрана“ — нѣмамъ никакво намерение да ставамъ адвокатъ на правителството, съ което нѣмамъ нищо общо, но азъ тукъ говоря като българинъ, като човѣкъ, който мисли за моралното, политическото и всестранното възпитание на този народъ — ще ми позволятъ, казвамъ, хората отъ в. „Земледѣлска отбрана“ да имъ кажа, че тази демагогия, какво, щомъ се появи новата реколта, износътъ ще бъде забраненъ, мяза на езекутивитѣ и сѣдмилцата на испанската инквизиция едно време, които сѣднали и за доказана ересь и за преднамѣрена ересь. Това не може да продължава повече.

Д. х. Димовъ (к): И за установена спекула.

А. Нейчевъ (д. ср): И за установена спекула — защо не? Ето защо, при все че въ първитѣ 2, 3, 4 години ще бъдатъ накарѣни, може-би, най-напредъ интереситѣ на 30% отъ производителното земледѣлско население, че отъ това ще пострада, може-би, търговския балансъ на нашата държава и т. н. и т. н., азъ мисля, че за прекрѣпаването главно на тая демагогия, откъдето и да иде тя, отъ страна на която и да е партия, за прекрѣпаването на тая демагогия въ недрата на нашето селско население, която му пречи да почне да се възпитава нѣкакъ си правилно и да се успокои, ще трѣбва непременно — за голѣмо съжаление, може-би, на нашитѣ учени, икономисти — да се въведе наново системата на монопола за износа на зърненитѣ храни — Консорциума.

И тукъ се използвамъ отъ случая да кажа нѣколко думи и за другитѣ два монопола, които трѣбва да се въведатъ все въ туй направление: монополътъ за износа на тютюна — това поне може да стане много лесно, по много понятни причини, защото имаме готови, мощни кооперации, които ще извършватъ тая работа подъ сѣнката на държавата — а сѣщевременно и монополътъ за износа на пашкулитѣ. И сега половината отъ производството е събрано отъ Земледѣлската банка. По този начинъ, мисля азъ, ще се осигури хлѣбътъ, както казахъ, на една твърда постоянна цена за широкитѣ маси отъ градоветѣ, а сѣщевременно съ това ще се прекрати и вѣчната демагогия въ недрата, въ срѣдата на селското население за начина на износа и продажбата на неговитѣ храни.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, че въ настоящия законопроектъ е пропуснато да се вмѣкнатъ две съществени пѣща отъ характеръ да намалятъ до известна степенъ скъпостията и да се загрижатъ за прехраната на една частъ отъ българското население. Касае се да се използва съдържанието на чл. 29 отъ закона за консорциума за гарантиране прехраната на планинското непродоволително население. Съ този въпросъ ще могатъ да се завзематъ земледѣлскитѣ банки и тѣхнитѣ клонове като образуватъ респективнитѣ складове. Защото имаме такъвъ единъ случай. Миналата година рѣката Чая прекъсна за чѣди 3—4 месеца съобщенията между Станимака, Чепеларе и Пашмакля — главната артерия — и царевцата, главната храна на туй планинско население, като се почне отъ подножието на Родопитѣ, отъ с. Бачково и вървите Анагоре до сегашната грѣцка граница, царевцата, казвамъ, стана отъ 6 на 12, на 13 л. килограмътъ, и това продължаваше 3—4 месеца. И като вземете предъ видъ, че се касае за прехраната само въ тоя край на 60-хилядно население, можете да направите една смѣтка колко грѣшници милиони български лева сѣ отишли въ бездннитѣ джобове на разни хамбарджии и спекуланти. Сѣция случай имаме и тази година. Сѣщата рѣка и тази година, за голѣмо нещастие, прекъсна за 10—15 дни сношенията и царевцата стана вече 15 л. килограмътъ. Азъ мисля, че Земледѣл-

ската банка и нейнитѣ клонове ще могатъ да направятъ поне тая малка работа, като образуватъ складове въ известни изходни пунктове и продаватъ храната на коштуема цена на пуждающето се планинско население, което не произвежда достатъчно зърнени храни за своето изхранване. А туй ще има известно значение и общо върху цената на житата въ известни подбалкански пунктове, каквито сѣ Пловдивъ, Станимака, Татарпазарджикъ и т. н.

Сѣщевременно имамъ да кажа, че тукъ, въ настоящия законопроектъ когато ще се дебатира сега членъ по членъ, ще трѣбва да се вмѣкне и следующето, което азъ тоже вземамъ отъ чл. 21 отъ закона за консорциума.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Изтече Ви времето.

А. Нейчевъ (д. ср): Моля Ви се. Нѣма да говоря по отдѣлнитѣ членове. Ще направя само това предложение.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Свърши Ви времето.

А. Нейчевъ (д. ср): Още малко ще кажа. — Въ случай че известни общини не разполагатъ съ нужнитѣ складове, съ нужнитѣ магазини за складиране тамъ на храни, и въ случай, че притежателитѣ на такива складове, на такива магазини искатъ прекомѣрно голѣми наеми, както въобще става у насъ, общинскитѣ управления — ако тамъ не е проведенъ законътъ за жилищната пужда — ще иматъ право да изземватъ по нормирани цени тѣзи магазини и тѣзи складове. Защото г. Мирски — миналата година кметъ на гр. Варна — казва, че благодарение липсата на такива складове сѣ разваляли 200—300 торби храни на Варненската община.

Г. г. народни представители! За мене става ясно, че ако настоящиятъ законъ не бъде проведенъ отъ общинитѣ въ смисълъ да произвеждатъ тѣ пѣща.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни)

А. Нейчевъ (д. ср): ... като напр. зеленчукъ и други нѣкои работи, той ще си остане единъ законъ за разпредѣление само и съ него нѣма да изгѣе нищо, както каза г. Ляичевъ. А въ това направление държавата може да се бори съ скъпостията само като се предвидятъ достатъчно голѣми кредити на общинитѣ, на комисариатитѣ, за да могатъ тѣ навреме нанестина да закупятъ известни артикули отъ първа необходимостъ и сѣщевременно самитѣ тѣ да образуватъ стопанства, каквито е случаятъ напр. съ Варненската община, която има една зеленчукова градина отъ 1.000 декара.

Х. Мирски (д. ср): Която сега държавата взема безплатно отъ Варненската община, а създава законъ противъ скъпостията.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Нейчевъ, свършете. Времето Ви изтече.

А. Нейчевъ (д. ср): Г. г. народни представители! По-малко г. подпредседателътъ казва, че времето ми сѣ свършило, позволете ми да кажа нѣколко думи още по наказателнитѣ разпореждания, защото държавата не може да води никаква друга борба срещу спекулата, освенъ въ две направления: да даде достатъчно кредити на общинитѣ, да ги запаси съ пари, и второ, да поведе драконска борба срещу всички спекуланти чрезъ наказателнитѣ разпореждания, които биха се предвидели въ настоящия или другъ по-сетнешенъ законопроектъ.

Въ това направление ще кажа само нѣколко думи. Първоначално въ проекта се предвиждаше, че великитѣ онѣзи лица или дружества, които съ явна целъ да монополизиратъ търговията съ предметъ отъ първа необходимостъ, укриватъ и унищожаватъ такива предметъ, за да ги продаватъ на прѣкомѣрна цена се наказваха съ глоба до 200.000 л. и съ затворъ до 5 години. Въ поправениятъ проектъ отъ комисията затворътъ до 5 години е махнатъ, като е оставена само глобата отъ 100.000—500.000 л. Сѣщевременно въ чл. 11 отъ доклада на комисията се казва, че който не постави етикетъ върху стокитѣ, се наказва съ глоба до 1.000 л. а въ стария законопроектъ беше казано, че се наказва съ затворъ до 6 месеца и съ глоба до 1.000 л. Тукъ азъ мисля, че ще бъде добре, ако при второто четене се запази старата редакция на законопроекта.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Вие говорите работи, за които чудесно можете да направите предложения. Сега се говори по принцип.

А. Нейчевъ (д. сг): Свършвамъ.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Моля, недейте сега извърта работата да говорите по същество. Имате думата повече.

А. Нейчевъ (д. сг): Свършвамъ. Понеже г. председателът ми отне думата, ...

Председателстващ д-р Б. Вазов: Не Ви я отнемамъ. Вие не можете да се оплачете, че не сте говорили.

А. Нейчевъ (д. сг): ... ще кажа, че правителството, което така късно внесе единъ отъ най-важните законопроекти — този за намаляване на скъпотиите — поне съпастоящия така гласуванъ законъ ще трѣбва да предприеме отъ своя страна всички онѣзи мѣрки, които биха могли въ непродължително време да докажатъ на широкитѣ народни маси, че наистина единъ отъ най-интелигентнитѣ парламенти, какъвто е този, има искрено желание да направи нѣщо. Иначе тѣзи маси ще губятъ вѣра, че Парламентътъ, този именно Парламентъ, е способенъ да се справи съ всичкитѣ онѣзи мажнотии, които са наложени въ момента отъ стопанската разруха и отъ скъпотиите. И не направи ли това правителството, ще се смѣтне, че то не е направило нищо, и каквито и мѣрки отъ другъ характеръ то да взема за въдворяване реда и спокойствието въ страната, тѣ ще останатъ безрезультатни дотогава, докогато не се урегулира този въпросъ надъ въпроситѣ, докогато не се постигне урегулирането на стопанския животъ и действителното, а не на кнжата, намаляване на скъпотиите. (Ражонлъскания отъ нѣкои стовористи)

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г. г. народни представители! Съобщавамъ, че е получено отъ Министерството на вътрешнитѣ работи едно проекторешение за одобрение на 34-то постановление на Министерския съветъ.

Също е постъпило предложение за одобрение указъ № 32 отъ 5 юлий 1924 г., съ което се одобрява VI-то постановление на Министерския съветъ, за правилника за възобновяване на Народния театръ.

Също е постъпило и едно законодателно предложение за амнистия отъ г. Димо х. Димовъ и Хараламби Стояновъ, подписано отъ 32 народни представители, собствено 31, защото г. Панко Деликоцевъ се е подписалъ два пъти. Понеже нѣма нужното число подписи, азъ го връщамъ.

Д. х. Димовъ (и): Какъ нѣма?

Председателстващ д-р Б. Вазов: Нѣма, защото повече отъ 181 народни представители участвуватъ въ днешното заседание. Едната четвъртъ, следователно е повече отъ 31.

Има думата народниятъ представител г. Асенъ Господиновъ.

А. Господиновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Скъпотиите на живота, на предметитѣ отъ първа необходимостъ, като фактъ, самъ за себе си, е всеобщопризната. Дори и ония, които не чувствуватъ скъпотиите, бидейки застраховани срещу нея съ съдържанието на своитѣ дялове, и тѣ идеологически се присъединяватъ къмъ общия хоръ срещу скъпотиите, и тѣ я признаватъ както всички.

С. Василевъ (д. сг): Такива има ли въ Парламента или нѣма?

А. Господиновъ (с. д): Азъ не говоря за хората отъ Парламента. Азъ казвамъ — вънъ отъ Парламента. Пък и въ Парламента могатъ да се намѣрятъ такива.

А. Липчевъ (д. сг): Той за присѣствующитѣ тукъ не говори — той е вежливъ довъртъ!

А. Господиновъ (с. д): Да. Всички ние тукъ сме съгласни, че нашата страна е обладана отъ една чрезмѣрно

голяма скъпотиия, която, за голямо съжаление, смѣло може да се каже, влигѣ безнаказано и безпрепятствено. Съгласни сме по факта, но различieto и разноречието следва. Не се съгласяваме само когато се касае да посочимъ на обяснението на скъпотиите като фактъ, а още по-малко се съгласяваме, когато е дума за възможността и необходимостта държавата да се намѣси и, съ авторитета, силата и средствата, които тя има и открива, да се намѣси енергично и ефикасно, за да спре тоя безнаказанъ маршъ на скъпотиите и спекулата. Тукъ сме почти въ пълно различие.

Излишно е, г-да, да се позовавамъ на цифритѣ на статистиката, така богати презъ последнитѣ нѣколко години — особено презъ последната година — когато се касае за установяване голгия фактъ на скъпотиите. Всички я чувствуваме, грамадната маса на българския народъ я чувствувва върху себе си непосредствено, ежедневно и ежечасно, за да нѣма пужда отъ езика на цифритѣ. И затова азъ ще се задоволя да прочета само сумарнитѣ цифри на последното статистическо обнародване и то не за отдѣлнитѣ артикули, а общо.

Хранителнитѣ продукти, на брой 37, едно върху друго, значи срѣдно, на база отъ 1910—1914 г., преди войната, до края на миналата година, са заскъпнали 35 пъти и нѣщо. Индексътъ, показателъ на отоплителнитѣ и освѣтителни продукти — 100 преди войнитѣ — въ края на миналата година се е покачилъ на 3.676.

Д. Мишайковъ (д. сг): Коя година преди войната?

А. Господиновъ (с. д): 1910. — А като се знае, че между 1910 и 1914 г. — годината на обявяване войната, респективно 1915 г. се е констатирало едно голямо повишение на ценитѣ, ние можемъ смѣло да кажемъ, че вземаме за основа на сравнението времето преди войната.

И така хранителнитѣ продукти са се покачили отъ 100 преди войната на 3.516, облеклото — на 3.676 и отоплителнитѣ и освѣтителнитѣ материали на — 3.676. Това е къмъ края на миналата година. Обаче отъ края на миналата година до днешенъ, маршътъ на скъпотиите — както това е въ усещането, чувството и съзнанието на всички насъ — върви съ единъ новъ голямъ скокъ и днесъ, ние сме, за тѣзи три категории продукти отъ първа необходимостъ, далече надъ 4-тѣхъ хиляди, което значи, че имаме едно заскъпване, сравнително годинитѣ преди войнитѣ, 40 пъти. Това са цифритѣ, това е езикътъ на статистиката.

Г. г. народни представители! Скъпотиите са нѣщо относително. Ако доходитѣ на всички слоеве на българския народъ биха се покачили 40 пъти, колкото се е покачила скъпотиите на предметитѣ отъ първа необходимостъ, тя не би се почувствувала. Обаче едно несъответствие, почти пълно несъответствие между ръста на доходитѣ и ръста на скъпотиите се констатира пакъ по статистически редъ. Грамадната маса на българския народъ, хората на труда, когато се касае за ръста на доходитѣ имъ, се намиратъ далечъ по-доу отъ индекса, показателя на скъпотиите. Тукъ трѣбва да имаме предъ видъ, разбира се, на първо мѣсто хората съ слабо икономическо състояние — хората на физическия и умственъ трудъ, работничитѣ, чиновничитѣ, служащитѣ и други хора отъ този родъ категории.

Г. Данаиловъ (д. сг): Хората на умствения трудъ по-право кажете; на физическия — е още въпросъ.

А. Господиновъ (с. д): Г-да! Г. Данаиловъ бърза да ме поправи, че трѣбва да се спремъ само на хората на умствения трудъ и иска да каже: оставете хората на физическия трудъ. Това едва ли не, иска да каже г. Данаиловъ — така, както често чуваме, че хората на физическия трудъ...

Д. Мишайковъ (д. сг): Какъ извършате!

А. Господиновъ (с. д): Тъкмо това иска да каже. — Г-да! Много често се чува отъ известни страни този зовъ: оставете хората на физическия трудъ и надничаритѣ, тѣ увеличиха своитѣ надници достатъчно и съответно скъпотиите, за да не чувствуватъ тази скъпотиия. Г. Данаиловъ и всички други бързатъ да кажатъ това, но тѣ не познаватъ живота на тѣзи хора, на тѣзи слоеве, за които ви приказвамъ; и затова ще трѣбва да престанатъ да експлоатиратъ...

Г. Данаиловъ (д. сг): Никога не съмъ експлоатиралъ съ тѣзи въпроси. Вие говорите нѣща, които не съмъ казвалъ.

А. Господиновъ (с. д.): Единъ фактъ. Азъ съмъ чувалъ да се казва: единъ ваксаджия печели 150 л. на день. Ако съдбата на този човѣкъ ви се вижда толкова предпочителна, не остава, освенъ да вземете неговитѣ инструменти и да печелите колкото него.

Г. Данаиловъ (д. сг): Какъ не те е срамъ да говоришъ тѣзи работи!

А. Господиновъ (с. д.): Азъ искамъ да Ви кажа да престанете съ тази демагогия.

Г. Данаиловъ (д. сг): Вие сте единъ мизеренъ човѣкъ.

А. Господиновъ (с. д.): Истината е тази. Хората на физическия трудъ . . .

Г. Данаиловъ (д. сг): Вие не разбирате какво говорите.

А. Господиновъ (с. д.): . . . днесъ свършено не сж поставени тѣй, както често обичае да ги представяте. Срѣдната заплата на квалифицирания трудъ, какъвто е печатарскиятъ трудъ, е 1.500—1.800 л. месечно.

Г. Данаиловъ (д. сг): Коя?

А. Господиновъ (с. д.): Срѣдната заплата на печатарския работникъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Вие, които говорите, че е поскъпналъ животътъ 3 хиляди на сто, разбирате ли значението на тази цифра? Азъ Ви се чудя на ума!

А. Господиновъ (с. д.): Азъ казахъ, ако индексътъ на ценитѣ преди войната го приемемъ за 100, днесъ той е 3.600, което значи 36, респ. 40 пѣти.

Г. Данаиловъ (д. сг): Не е вѣрно.

А. Господиновъ (с. д.): Г. г. народни представители! Трѣбва да се знае, че срѣдната заплата на хората на физическия трудъ, на наднаичаритѣ специалисти, какъвто е печатарътъ, варира между 1.500—1.800 л. Хората пъкъ на черния физически трудъ получаватъ очевидно нѣщо по-долу.

Г. Данаиловъ (д. сг): Повече.

А. Господиновъ (с. д.): Положението пъкъ на чиновникитѣ въ това отношение е най-тегостно. Тѣхнитѣ заплати . . .

Г. Данаиловъ (д. сг): Тѣкмо това искахъ да Ви кажа, че хората на умствения трудъ, каквито сж чиновникитѣ, сж най-зле.

А. Господиновъ (с. д.): И азъ това искамъ да Ви кажа.

Г. Данаиловъ (д. сг): Защото единъ работникъ, който получава 200 л. надница сега, тя се равнява на 10 л. едно-времени, а единъ чиновникъ не получава онова, което е получавалъ по-рано.

А. Господиновъ (с. д.): Г. Данаиловъ! Карате ме да се гърна. Единъ зидаръ получава действително надница 140—150 л. Това е вѣрно. Но не трѣбва да се забравя, че тѣзи 140 л. надница той получава само презъ 5—6 месеца на годината. И азъ Ви моля, г. Данаиловъ, да се разходите къмъ площадъ „Трапезица“, за да видите какъ тѣзи хора, напуснали семействата си, за да припечелятъ средства за просъществуването свое и това на семейството си, по цѣли дни и седмици чакатъ работа. Вие не трѣбва да държите смѣтка само за размѣра на надницата и за това: какво сума-сумарумъ единъ работникъ може да припечели презъ годината, като се вземе предъ видъ и безработицата, и всички други рискове на наемния трудъ. Тогава действително ще престанете да експлоатирате съ това, че получавалъ 150 л. дневно.

Д-ръ Н. Колушевъ (д. сг): Вие престанете да експлоатирате. Бждете по-почтени въ мислитѣ си.

А. Господиновъ (с. д.): Но положението на хората на интелектуалния трудъ, ангажирани въ държавната администрация, е много по-тежко дори — по това сме съвсемъ съгласни — и отъ това на хората на физическия трудъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Ха така — съ това съмъ съгласенъ и азъ.

А. Господиновъ (с. д.): Чиновникитѣ, държавни и общински, иматъ повишение на заплатитѣ си, като се вземе за база времето преди войнитѣ, максимумъ 15—16 пѣти при едно увеличение на скѣпотията повече отъ 40 пѣти. Вие можете да си представите, какъ се изтощава енергията на този интелектуаленъ свѣтъ, който днесъ, азъ се чудя, какъ може да преживѣва при това очевидно несѣответствие на доходитѣ къмъ всеобщата скѣпотия. И, г-да, отъ тази гледна точка ние трѣбва да се съгласимъ, че когато у насъ се говори за корупция, трѣбва да бждемъ внимателни. При това тегостно положение, при което е поставено българското държавно и общинско чиновничество, ние трѣбва да благодаримъ на съдбата, че все пакъ имаме едно чиновничество, запазено въ своя личенъ и общественъ моралъ. Безспорно, корупция има, но тя е твърде ограничена и малка сравнително онова тежко материално положение, въ което се намира това чиновничество. Азъ съмъ склоненъ да отдамъ този запазенъ моралъ на българския чиновникъ и служащъ на неговото високо развито обществено чувство, добито въ продължение на десетки години подъ възпитателното въздействие на неговитѣ организации. Да пазимъ тѣзи организации! Пазете ги вие особено, които напоследъкъ проявявате очевидно тенденции да ги разсипете, защото корупцията, повтарямъ да кажа, днесъ далечъ не е тѣй съответно голѣма, както е материалната нищета, въ която тъне и гине нашето държавно и общинско чиновничество.

Г. г. народни представители! На мене не се пада да сторя това, което азъ очаквамъ, че нашиятъ колега, г. д-ръ Руменовъ, общественикъ-лѣкаръ, ще има предъ васъ случай да стори, а именно да изтъкне, съ знание и непосредствено наблюдение, последнитѣ, унищожителнитѣ последици отъ този тежъкъ гнетъ материаленъ, въ който сж поставени грамадитѣ, широкитѣ маси на българския народъ, вследствие на нарастналата скѣпотия и несѣответното увеличаване на доходитѣ.

Много е важно за Народното събрание да се спре обстоятелствено и на причинитѣ, които докарватъ тая скѣпотия. Защо, г-да, това е важно? Защото трѣбва да узнаете причинитѣ, за да мѣрите тѣхъ съ своитѣ мѣроприятия. Ето защо ще бжде необходимо да се спремъ, макаръ и набързо, върху отбелязаното и подчертаваното на тѣзи причини.

Тѣ се разпадатъ на три категории. Всички обаче иматъ началото, първоизточника си въ последнитѣ на голѣмата европейска война. Безъ да влизамъ въ подробности, ще кажа, че разрушенията, които голѣмата война нанесе върху цѣлия континентъ, върху всичкитѣ национални стопанства на континента, се чувствуватъ и днесъ и тия разрушения се отразяватъ въ много посоки, но най-главно въ голѣмия рѣстъ на скѣпотията, която сега ни занимава. Милioni хора загинали, повече милиони осакатени и останали съ намалена работоспособностъ — това не може да не се отрази върху народното стопанство на всички народи на континента. Материални блага, чрезмѣрни и безмѣрни, бихода разсипани и унищожени. Това бѣше съвкупенъ, кристализиранъ трудъ на поколения, който трудъ презъ годинитѣ на войната биде закритъ и унищоженъ. Следъ това следватъ непосредственитѣ последици отъ войнитѣ: голѣмитѣ дългове, които се натрупватъ на държавитѣ — еднакво, както на победени, така и на победителки — а най-главно дезорганизацията на производството и съответно на размѣната. Не е въ моята задача днесъ да влѣза въ подробенъ анализъ на всички тѣзи причини, но това, което е необходимо за моето заключение, то е: констатирайки тѣзи общи, отъ по-обективенъ, по-далеченъ характеръ причини на скѣпотията, ще трѣбва да извадимъ съответното заключение за мѣрнитѣ, които трѣбва да се предприематъ въ кореспондансъ срещу тѣзи причини отъ по-голѣмъ и по-обективенъ характеръ. Тукъ се има предъ видъ, г-да, възстановяване на производството преди всичко. Възстановяването обаче, на производството, както у насъ, тѣй и въ чужбина, нѣма да бжде възможно дотогава, докогато народитѣ не се омиротворятъ вътрешно и външно. И колкото да се вижда това далечно, азъ съмъ дълженъ на това мѣсто да кажа, че правителството има единъ дългъ надъ всичкитѣ дългове — именно, услужвайки на дълго на поевтиняване съ своята вътрешна политика и съ своята външна политика, да даде на тая страна миръ. Само въ атмосферата на мира — миръ вътре въ страната, миръ вънъ, съ съседитѣ — само въ тази атмосфера на миръ може да се възстанови разколебаното произ-

водство на нашата страна. И тук именно, ми се струва, че правителството има още твърде много да постига. Ние имаме един мир вътрешен. Не можем да си затваряме очите пред истината и фактите. Ние сме, за голям съжаление, след една година, още толкова далеч от вътрешния мир, колкото бяхме през юнските дни на миналата година. Фактически и сериозно погледнато на нашето вътрешно положение, ние ще трябва не съжаление да посрещаме тази констатация, а само съжаление и тя трябва да ни внуши подлежащият мисловителен мир. Мир, дайте, г-да! Казвам го най-напред на г. г. министрите от кабинета и след туй на г. г. народните представители от болшинството. Не е въпрос за усмиряване. Може един народ да изпадне въпреки необходимостта да се усмирява. Може по пътя да се наложат, по силата на една нещастна съдба, един народ да бъде усмиряван със средствата на насилието, но ден по-скоро, този народ трябва да мине към истинския, действителния мир, въ смисъл на омиротворение по пътя на задоволяването нуждите на широките народни маси. И аз казвам, докато вие от болшинството, и вие от зелената маса, не дадете на българския народ действително вътрешен мир, въ смисъл на омиротворяване, недейте очаква!

Нико от сговористите: Ами дружбащите?

А. Господиновъ (с. д.): Моят апел е еднакво обрнатъ и към тях. — Дайте мир на България, обезпечете на тая държава един мир.

Д. Кьорчевъ (п. д.): Вие не се ли считате задължени да съблудничите? Но вие го отказвате.

А. Господиновъ (с. д.): Нашата партия винаги е стояла на тази позиция и е действувала за едно действително омиротворение. Ние не сме спирали нито въ един момент да говорим и да действваме за едно действително омиротворение, за един вътрешен мир и за един външен мир. България като народ, като държава, има нужда да създаде за себе си, да спечели пред външния свят престиж. Въ това отношение ние само съжаление и мъка констатираме, че въпреки добрите усилия на правителството, въпреки оптимистичните уверения, които ни се дават почти всеки ден, България е зле поставена въ чужбина. Готов съм да призная, че тази съдба въ голяма степен се дължи на лопата, на престъпната, бих рекъл, пропаганда, която се върши от г. г. комунистите и дружбащите. Моят апел и към тях еднакво е обрнатъ. Но това, което трябва да констатирам, то е, че нашата страна има нужда от един висок престиж въ чужбина. Но за голям съжаление, точно напоследък, през последните седмици, ние, като народ и държава, сме наново зле поставени въ чуждата преса, особено въ пресата на либералните и демократичните среди въ Европа. Съ тази дума аз искам да обърна вниманието на правителството, че дори когато става въпрос за прехрана, връзката между вътрешната и външната политика на страната е очевидна.

Г. г. народни представители! Когато е въпрос за възстановяване на разколебаното стопанство, една от най-големите грижи, не само наша, но еднакво и на другите държави въ континента, е да се вземат специални мерки. Ние искаме от правителството да излезе тук да ни сезира съ проект не за отмяняване на така наречените антиконституционни закони, съ които всеки ден ни гоцава, но да ни даде мероприятия за подпомагане на всички отрасли от националното стопанство, като почнете от земледелието, минете към занаятчийството и отидете по-нататък въ всички отрасли на стопанската дейност, където се създават стопански блага, за да имаме една действителна политика на реставриране на разколебаното и разрушено народно стопанство. Тогава ще имате и поестивяване на нашето стопанство.

Г. г. народни представители! Това са най-далечните, най-общите причини за поскачането. Но освен тях, има по-близки, по-непосредствени причини, които въ много по-голяма степен могат да бъдат обект на въздействие, на регламентация. Тук на първо място съ няколко думи трябва да обърнем внимание на фискалната и данъчна политика на правителството. Безспорно, бюджетът съ своите колосални цифри, оказват влияние върху целия живот. Българският гражданин днес плаща много при всеки обръщане, което направи. Търбваше да приемемъ завчера и оня налог, който г. Данаиловъ препоръчваше, а именно, по 1 л. на килограмъ на всяка стока, и

Г. Данаиловъ (д. ст.): По 2 л.

А. Господиновъ (с. д.): ... за да туримъ българския гражданинъ въ абсолютна невъзможност да мръдне въ своя частен живот. Българският гражданин, където и да отиде на каквото и да посегне — плаща, плаща и плаща!

Г. г. народни представители! Данъчната и фискална политика на правителството трябва да бъде съобразена не само съ нуждата да се омиротвори страната, но и съ голмата нужда да се поевтини живота. Азъ разполагамъ съ данни, взети от официално мѣсто, за големите фискални облагания, митни и акцизи, но нямамъ време да ги излагамъ.

Г. Данаиловъ (д. ст.): Дайте конкретни мерки, за да видимъ какво желаете да внесемъ въ този законъ.

А. Господиновъ (с. д.): Конкретни мерки ли, г. Данаиловъ? Добре. Нужно е въ съзнанието, въ убеждението, въ волята на народното представителство, на правителството, да залегне дълбоко мисълта, че ние ще трябва постепенно — защото очевидно изведнаж не може — да изоставимъ вътрешниятъ мародавен принцип на тая данъчна политика, която ни дава близо 2 милиарда лева отъ косвено облагане — мита и акциз — и на мѣстото на този принцип, да въведемъ въ нашата данъчна политика принципа на пъркото облагане, като, разбира се, въ такъв случай, големите състояния, големите приходи бъдат обект на съответно по-голямо, пропорционално и прогресивно облагане. Въ тази мисъл, значи, една корекция въ данъчната и фискална политика на държавата намирамъ, че трябва да се предприеме, съ огледъ на нуждата да се поевтини живота. Два милиарда лева косвени данъци ви видятъ мита!

К. Бозвелиевъ (с. д.): Три милиарда съ.

А. Господиновъ (с. д.): Азъ говоря за цифрите, които ми са дадени отъ началника на митното отделение — 1 милиардъ и 900 п. няколко милиона лева за миналата бюджетна година. Тази година, допускамъ, тази сума да е много по-голяма. Тази е втората страна на въпроса, по-близка до нашия въздействие. Ние имаме дълга да предприемемъ, съ редъ мероприятия, едно облекчаване на живота по пътя на намаляване косвените облагания.

По най-близката, най-непосредствената причина за поскачането, която въ много по-голяма степен може и трябва да бъде предмет на нашата регламентация, това е динамиката, да се изрази така, на размяната. Думата е за спекулата съ предметите отъ първа необходимост.

Г. г. народни представители! Размяната, сир. търговията, безспорно, е една твърде важна отъ национално-стопанска гледна точка функция. Безъ търговия и безъ размяна не е възможно никакво производство. Ние ценимъ, ние уважаваме, ние отдаваме надлежното значение и мѣсто въ общата система на икономическия животъ у насъ на размяната, на търговията. Но тази важна стопанска отрасъл трябва действително да бъде подчинена на известни обществени нужди и изисквания. Низка стопанска област не е въ толкова голяма степенъ безконтролна, безнаказано безконтролна, както размяната, респективно търговията. Днесъ въ този пунктъ ще трябва да се съгласимъ, — ние нямаме нормалните, отъ преди войните, условия на търговия. Поради тежкия удар, който причини войната на целия стопански животъ, той е разколебанъ. Вътрешната икономическа област, която съществуваше въ тази област на стопанско проявление, е тъй да се каже разклатена. Днесъ когато производството не е още възстановено, когато международниятъ пазаръ така също още не е установенъ и здраво поставенъ, редъ причини има, които даватъ възможност на посредника, стоящъ между производител и консоматора, да спекулира. Днесъ спекулантътъ трябва да се счита за единъ мародер. И днесъ и търговецътъ, за голямъ съжаление, въ голяма степенъ усвоява приомитъ на спекуланта, защото общото положение, разколебаната инфраструктура, му дава тая възможност. Между производител и консоматора има да се извърви единъ път. Този път днесъ се заема отъ търговеца, отъ посредника. Колкото по-малко посредници, търговци има между тия два фактора, толкова по-добре за консоматора, толкова по-добре и за производителя. Но нещастие е тамъ, че основниятъ принципъ на днешния стопански строй е печалбата. Днесъ капиталистътъ, производителътъ и търговецътъ иматъ единъ общъ, стоящъ надъ всички други съображе-

ния, принципът: печалбата. Ето от къде възможността на търговеца да спекулира — защото има едно легално основание да туря въ смѣтката си една печалба върху костоуемата цена, за да определям по-нататък продажната.

Г. г. народни представители! Нѣма да изтъквамъ до какви експеси, до какво лъбно отрицание днесъ се отива по силата на тази именно стопанска конюнктура. Тя стои дълбоко въ сѣщността на днешния стопански строй, и задачата е много по-голяма, отколкото тя може да се представи въ една парламентарна речъ. Но тукъ ние имаме задачата, по-скромната задача, отбелязвайки тия експеси на факторитъ въ размѣната, да ги ограничимъ чрезъ една ефективна и енергична намѣса на държавата. Конкуренцията, като корективъ и регулаторъ въ днешната размѣна, или не съществува въ много области на живота, или ако съществува, нейното влияние е почти незабелязано. Днесъ не може да се приказва за конкуренция. Използуване на неблагоприятно стеклитъ се обстоятелства за лична изгода — това е сѣщността на спекулата. Но има два вида спекула. Трѣбва да отбележимъ тия разновидности, защото въ наказателнитъ мѣрки на законопроектъ трѣбва да се предвидятъ съответни законоположения за тия две различни отправленія на спекулата. Нѣкои — това е грамадното болшинство — използватъ създалитъ се не отъ тѣхъ, а отъ външни обстоятелства мажнотин, за да печелятъ прѣкомѣрно. Други, обаче, не се задоволяватъ съ пасивна роля, да чакатъ обстоятелствата да имъ създаватъ благоприятствія за тѣхнитъ лични егзистични интереси, но отиватъ по-далеч: умислено създаватъ неблагоприятни условия, за да могатъ да черпятъ отъ така създаденитъ по тѣхна инициатива условия съответни печалби. Това сѣ вече спекуланти въ пълната смисълъ на думата. Нашиятъ колега Маджаровъ вчера ни подсказа и каза, че когато, станало едно наводнение на не знамъ коя рѣка въ Неврокопския и Петричкия край, брашното отъ 6-50 л. се качило на 20 л. Е ли това една нормална търговия, е ли това социалната функция на търговеца? Очевидно, това е мислимото най-антисоциално проявление на никакъ полезниятъ институтъ — търговията. Питамъ се, защо спекулантъ, търговецътъ прави това? Затова ли, че му костува повече? — Не. Взето го брашно му костува 5-6 л. килограмътъ; днесъ го продава по 8 л., утре, станало наводнение — продава го по 20 л. килограмътъ. Тоя случай е много ясенъ. Но въ живота се срѣщатъ хиляди разновидности на тоя фактъ.

Прочее, нѣма конкуренция като корективъ — това на което буржоазнитъ идеолози най-много различатъ и което сочатъ, за да преноржчатъ капиталистическия стопански строй. Картелитъ, трѣсетовитъ, монополитъ, на които и ние въ малка България всѣки денъ ставаме свидетели, сѣ лишно доказателство, че ние макаръ и малка страна, останала стопански назадъ, плуваме въ водитъ на капиталистическия стопански строй. Това се знае, статистиката го показва. Ние имаме 576 акционерни дружества регистрирани, съ 1,900,000,000 л. основенъ капиталъ. Отъ тѣзи 576 дружества само 258 сѣ отдалени на производство. Постоянно приказватъ, г-да, отъ тая страна, (Сочи дѣсницата) че е нужно да се повдигне производството, а между това не благоволяватъ да си турятъ капиталитъ въ производството. Само на 258 акционерни дружества капиталитъ сѣ поставени, и то 780 милиона лева, за производствени цели, а 318 акционерни дружества сѣ единъ капиталъ отъ 1,210,000,000 л. се занимаватъ изключително съ търговия и спекула. Не е достатъчно само да се приказва за необходимостта да бѣде производството усилено. Нужно е тия, които държатъ капитала — единия отъ елементитъ и условията на всѣко производство и на всѣки стопански прогресъ — да го турятъ въ услуга на това производство, а не, както показватъ цифритъ, да го турятъ въ голѣмата си частъ и въ голѣма степенъ въ спекула и въ размѣна. У насъ съществува тютюневъ картелъ. Захарята — единъ продуктъ отъ най-първа необходимостъ — е тоже обектъ на една картелна търговия; така е и съ розовото масло. Артикулитъ, които най-много се изнасятъ, изпозтъ на които съставлява 3/4 отъ българския националенъ износъ, днесъ сѣ обектъ на една безгранична, на една безпредѣлна и отъ никого необезпокоявана спекула. Въ Дунища тая година презъ м. априлъ тютюнетърговцитъ сѣ купили тютюна при най-благоприятни условия, при една максимална цена отъ 40 л. килограмъ, за да могатъ следъ 25-30-40 дни да го продадатъ въ Чехославия срещу 210 л. килограмътъ. И ако кооперацията не бѣше се намѣсила съ своята благотворна роль, тая разлика отъ 40 до 210 л. вие можете да знаете и вие сте длъжни да знаете, къде щѣше да отиде.

Г. г. народни представители! Спекулата е единъ фактъ, предъ който не бива и не може никой да си затваря очитъ. Не искаме да говоря за спекулата съ нашата пара, съ нашата монета; по този случай е много характеренъ, за да не може да мине неотбелязанъ. Когато презъ м. м. ноемврий и декемврий спекуланти, за целитъ на улеснения, на годния тѣмъ износъ, умислено, съ всѣкитъ средства, каквито само спекулантътъ у насъ и въ чужбина може да измисли, удариха нашия левъ да падне до степенъ приблизително съ 500 пункта, държавната намѣса, която не малко, но много закѣснѣ, дойде да покаже и на слѣпия, че държавата може много да направи, стига да иска. Отъ тогава, отъ м. м. ноемврий и декемврий, следъ като падна нашиятъ левъ съ приблизително 500 пункта, ние, благодарение на държавната регламентация въ тази областъ, въ този бранитъ, имаме нашата валута, нашиятъ левъ почти затвърденъ. Това е лишно доказателство, че държавата съ своята мощъ — административна и финансова — и съ своя общъ империнумъ може много да направи, стига да има воля, стига да има политика, насочена въ тая посока.

Пита се: ако е така, ако капиталътъ по своята сѣщностъ е антисоциаленъ въ своитъ проявления въ време на обществени бедствия, каквито преживяваме отъ 5 години насамъ, ако въ неговата сѣщностъ стои да не държи смѣтка за нуждитъ на консомацията, за нуждитъ дори на производството — тукъ мога да открия една скоба: знае се, че презъ 1921 г. американскитъ плантатори изгориха единъ и половина милиона бали памукъ, само за да задържатъ цената на останалия памукъ на желаната отъ тѣхъ висока цена; знае се днесъ, че северо-американскитъ жѣлѣзопътни компании вмѣсто въглища горятъ жито въ едно време, когато цѣла Европа, особено Германия, просто гинетъ отъ липса на хлѣбъ — ако това е въ естеството и въ сѣщността на капитала, особено на спекулативния капиталъ (Оживление) — азъ говоря за частния капиталъ, защото ние не сме противъ капитала; грѣшно е, невѣрно е твърдението, че ние, социалдемократитъ, отричаме капитала като единъ елементъ на стопанското развитие; не, ние сме за капитала, но ние сме противъ частното владение на капитала, защото капиталиститъ отричатъ всѣчки съображения, всѣчки нужди на обществото и отначало докрай се дрижатъ отъ своя единствено признатъ Богъ — печалбата — е добре, г. г. народни представители, ако капиталътъ особено въ такива лоши конюнктури, въ такива неблагоприятни стопански конюнктури, не може да не бѣде спекулативенъ, пита се: трѣбва ли обществото, трѣбва ли държавата, която претендира да представлява туй общество, да сгърне ръце и да гледа спокойно и несмущавано този маршъ, това престѣпление на спекулативния капиталъ? Ние, прочее, сме на въпроса за възможността и необходимостта отъ държавна енергична и ефективна намѣса въ стопанския животъ, за да защитимъ съ тая намѣса широкитъ народни маси отъ погнѣзновенията и унищоженията на капитала. Въ този пунктъ, г-да, разноречието е пълно. Едва ли не всѣки божи денъ ние чествуемъ въ всѣки правителственъ органъ — това сѣ в „Слово“, в „Миръ“, постоянно секундиранъ отъ в. „Независимостъ“ — че държавата не може и не бива да упражнява никаква намѣса въ стопанския животъ, да се оставятъ свободни живитъ стопански сили, тѣ да регламентиратъ, тѣ да регулиратъ тая отраслъ отъ общия народенъ животъ. Тази проповѣдь е известна вече и на дената. Малко помагатъ въ това отношение отзивитъ на официоза „Демократически сговоръ“. Неотдавна, завчера „Демократически сговоръ“ се бѣше озвѣбилъ на в. „Миръ“ за тая му проповѣдь, която азъ нѣмамъ други думи да характеризирамъ, освенъ като антисоциална.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. ср.): Какво значение има какво пише в „Миръ“?

А. Господиновъ (с. д.): Има значение какво пише в „Миръ“, защото в „Миръ“ е органъ на едно отъ най-големитъ и влиятелнитъ крила на днесъ управлящата групировка. Това има значение и затова, защото хората около в. „Миръ“ указватъ по неузнаваеми и неуведаеми пътища едно голѣмо, колосално влияние върху парламентарната и извънпарламентарната акция на правителството. Ние сме сити на проповѣдитъ на хората отъ в. „Миръ“, заедно съ тия на в. „Слово“ които поразително проповѣдватъ, че държавата не могла да се намѣси.

С. Василевъ (д. ср.): Това е демагогия.

А. Господиновъ (с. д.): Не е никаква демагогия, уважаеми колега, защото азъ мога да ви издадя и цитирамъ 50 броя на в. „Миръ“ и 30 броя на в. „Слово“, ...

С. Василев (д. сг): Тъ сж частни вестници.

А. Господинов (с. д): За да ви докажа, че една го-
тѣма частъ отъ правителствениятъ группировки днесъ явно,
открито и недвусмислено отрицателно принципа на държав-
ното вмѣшательство въ стопанския животъ.

Д-ръ Т. Кулев (д. сг): Както ние не можемъ да гово-
римъ какво пише в „Епоха“, така и вие не можете да го-
ворите какво пише в „Миръ“.

А. Господинов (с. д): Азъ мога да ви донеса повече отъ
50 броя отъ в. „Миръ“, за да ви докажа какво пише той.

Д-ръ Т. Кулев (д. сг): Партията ви ангажирана ли е
отъ това, което пише в „Епоха“?

А. Господинов (с. д): Г-да! не можете да правите ди-
версия. Цѣлиятъ български народъ знае...

Д-ръ Т. Кулев (д. сг): Нека г. Бозвельевъ каже, поема
ли отговорностъ за туй, което в „Епоха“ писа по-рано?

А. Господинов (с. д): Г-да! Мога да ви увѣря, че ако
азъ обръщамъ внимание и отбелязвамъ тѣзи ясно очертани
тенденции въ едната частъ на днешното болшинство, азъ
не правя това съ целъ на диверсия и като безполезна кри-
тика, а казвамъ го, защото ние искаме отъ правителството
по единъ недвусмисленъ начинъ — подканвали сме го за
това не еднократно и днесъ го калямъ — да не се поддава
на очевидниятъ внушения отъ тая страна, да се занимава
вече седемъ месеца съ отмѣнение на антиконституцион-
ниятъ законъ, сир. съ всички закони, които, повече или по-
малко, прѣко или косвено, засѣгатъ капитала, било проя-
венъ въ земя, било въ каквато и да е друга форма да се
проявява той (Възражения отъ сговориститѣ), а да изо-
стави съвършено проблемата за подпомагане и улесняване
живота на широкитъ народни маси, чрезъ една активна,
чрезъ една реална намѣса.

Докладчикъ Ц. Бръшлянов (д. сг): Унижавашъ себе
си, занимавашъ се съ клокарство. Това не е похвално.

А. Господинов (с. д): Г. г. народни представители!
Ние знаемъ, когато войната дойде у насъ съ всичкитѣ
свой ужаси, когато настѣпи една стагнация, каквато на-
шето племе едвали пѣкога ще преживѣе, и дай Боже ни-
кога да се не връща туй време, тогава както всички страни
на континента, така и българското правителство съчете за
възможно да възприеме и да реализира принципа на дър-
жавното вмѣшательство въ лицето на тѣй наречената Ди-
рекция за стопански грижи и обществена предвидливостъ.
Г. г. народни представители! Азъ зная колко много чрезъ
пресата, чрезъ Събраниято се прави да се компромети-
ра принципътъ на държавното вмѣшательство въ лицето на
този създаденъ отъ войната институтъ. Познати ми сж
презъ 1917, 1918 и 1919 г. борбитѣ, които пакъ в „Миръ“
пестиво водѣше. (Пѣкои отъ сговориститѣ възражаватъ)
И това ли ще отречете? Г. г. народни представители! Ако
не бѣше тая дирекция съ всичкитѣ ѝ лоши страни, азъ не
знамъ колко души днесъ отъ васъ пѣха да бждатъ живи.

Ц. Бръшлянов (д. сг): Брей!

А. Господинов (с. д): Така, така! Щѣхме да измремъ
всички въ тази страна при явната невъзможностъ, отвѣт-
каже заобиколени съ врагове, да се одобнимъ съ единъ
залькъ хлѣбъ. Азъ не искамъ да защитавамъ дирекцията
съ всичкитѣ ѝ лоши страни, а защитавамъ принципа на
държавното вмѣшательство, вложенъ въ този институтъ. И
после, мога смѣло да го кажа, единъ най-хубавъ принципъ,
г. г. народни представители, едно начало, колкото и да
бжде то спасително, щомъ като го прилагатъ, щомъ като
го одѣлтоворяватъ хора, които въ душата си, въ природата
си сж принципиални противници на това начало, на този
принципъ, той не може да не се компромети-ра. Ама вие
ще кажете: не бѣха ли добри хора Петровицъ, Стефановъ
и не зная кой? Добри сж, г-да, даже много сж добри, но
гѣ преди всичко сж хора доказано предани на капитали-
стическия принципъ на стопанисване и тѣ не могатъ,
даже ако биха искали, да забравятъ това, което природата
имъ ежминутно подсказва.

Азъ парочно се спрѣхъ за пѣколко минути на Дирек-
цията за стопански грижи и обществена предвидливостъ,
за да ви кажа, че ние имаме този принципъ на държавно

вмѣшательство одѣлтворенъ за едно дълго време отъ
2—3 години и повече даже и, по всеобщитѣ признания,
тая дирекция, съ всичкитѣ си злини, съ всичкитѣ си ло-
шевини, спаси българския народъ отъ гладна смъртъ. Азъ
очаквамъ вие да докажете противното.

Г. г. народни представители! Какво е днесъ отноше-
нието на нашето, на българското правителство къмъ въ-
проса за необходимостта и възможността отъ държавна
активна намѣса въ стопанскитѣ отношения и стопанския
животъ? Азъ казвамъ, че то е отрицателно. Съ нищо до
днесъ правителството не ни даде да разберемъ, че то ис-
крено, планомерно, съ убеждение служи на този прин-
ципъ, единствено спасителенъ принципъ за тежкитѣ вре-
мена, които преживѣваме. Нито една законодателна ини-
циатива азъ не мога да покажа — и бихъ желалъ да ми
се покаже отъ тая страна (Сочи сговориститѣ) — която
явно и безусловно да манифестира такава една воля, та-
кова едно убеждение. Г. Кулевъ ще ми каже: ами този
законопроектъ?

М. Минков (д. сг): Десетъ месеци се мъчихте да пред-
ставите ѝ вие пѣкакъвъ проектъ, но не го представихте.

А. Господинов (с. д): Г. г. народни представители! Са-
мото обстоятелство, че правителството не е счело за
нужно да остане вѣрно на своята платформа отъ 10 юний
1923 г., въ която изрично казваше, че ще има пай-близко
до трижтитѣ си регламентацията на прехраната, само об-
стоятелството, че следъ тази платформа то и следъ една
година не излиза съ единъ законопроектъ за регламен-
тация на прехраната, а подхвърля инициативата на 20 и
пѣколко души народни представители, показва, че то не
иска да се доближи дори до една действителна грижа и до
една действителна инициатива за провеждане принципа
на държавното вмѣшательство.

Г. Чернооков (с. д): Питай Кулевъ, колко зоръ е ви-
дѣлъ да го прокара!

А. Господинов (с. д): Защо, нитамъ азъ, правител-
ството избѣгва следъ тържествено дадения ангажментъ
въ платформата му отъ 10 юний м. г. да изгѣзе своевре-
менно съ единъ обезпеченъ законопроектъ — правител-
ствена инициатива? Не е ли това лишно доказателство,
че правителството се държи отрицателно къмъ идеята за
една планомерна, за една разумно проведена и ефикасна
намѣса на държавата въ областта на стопанскитѣ усло-
вия?

Г. г. народни представители! Фактътъ, че днесъ, на
тринадесетия месецъ откакъ правителството е заело тия
мѣста (Сочи министерската маса), ни се поднася това за-
конодателно предложение по частна инициатива, за мене
не е доказателство за нищо друго освенъ, че правител-
ството нито има намѣрение, нито има желание, нито има
пѣкаква сериозна грижа за проблемата, която е поставена
на днешенъ редъ.

Н. Николов (д. сг): Тази работа въ началото бе повѣ-
рена на васъ, на г. Пенчевъ.

А. Господинов (с. д): Азъ не мога на това именно
мѣсто (Сочи трибуната) да не изгѣкна съ красноречивия
езикъ на статистиката и на диаграмитѣ, че правител-
ството действително е далечъ отъ всѣко помисление въ
тази посока. Това е една диаграма на скѣпотията (По-
казва я). Виждате, марша на скѣпотията, очертавъ съ
черна линия, вижте какъ тя е достигнала до една кулми-
нация. Това е (Посочва на диаграмата) банкотното обръ-
щение на България. Вие много обичате да правите дъл-
боки икономически изучвания и да казвате: скѣпотията е
въ зависимостъ отъ банкотното обращение, тя е въ зави-
симостъ още отъ курса на лева. Е добре, ето банкотното
обращение презъ годинитѣ 1921, 1922 и 1923 г.; ето ви
марша на курса на лева. До и презъ 1921 г. имаме едно
постепенно спадаше на лева до 3.100 л. за 100 швейцарски
франка и едно постепенно покачване на скѣпотията.
Презъ 1922 г. има едно лжкатушкане въ курса на лева, но
вие виждате какъ скѣпотията безспирно върви нагоре, за-
да дойде къмъ месецъ януарий 1923 г. къмъ 3.700. Следъ
това настѣпва известно силно покачване, благоприятству-
ване на нашия левъ — отъ 3.100 спадна на 1.600, обаче вие
виждате, какъ скѣпотията не следва съ сѣзия този сланъ,
съ сѣзия този темпъ.

Ц. Бръшлянов (д. сг): Достатъ е паднала.

А. Господиновъ (с. д): Азъ обръщамъ вниманието Ви, г. Бръшляновъ на този завои (Посочва на диаграмата). Този завои е месецъ юний 1923 г. Скъпотията следъ едно продължително отъ 6 месеца спадане, доби отъ м. юний 1923 г. до денъ днешенъ единъ несмушаващ, непрекъснатъ по права възходяща линия ръстъ, за да се намърри днесъ отъ 2.800 пункта, на които вие сварихте скъпотията, на 4.200.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Защо не показахте мъркитѣ, когато бѣхте въ управлението?

Д. Мишайновъ (д. сг): Това не е вѣрно. Отъ месецъ декемврий индекса на скъпотията спада.

А. Господиновъ (с. д): Г. Мишайковъ, съ авторитета си на професоръ по политическа икономия, който авторитетъ съмъ склоненъ да уважавамъ, казва, че не е вѣрна моята констатация, а напротивъ отъ м. декемврий насамъ индекса на скъпотията спада. Това е едно твърдение очевидно голословно и азъ нѣма да привеждамъ никакви цифри по простата причина, че ние чувствуваме покачването, скъпотията, че ние сме живи хора, не сме камъни. Ето какво говори статистиката презъ месецъ юний 1923 г. Индексътъ на скъпотията е билъ тогава 2.900 пункта; оттогава насамъ непрекъснато скъпотията расте, необезпокоявана отъ никого и днесъ индексътъ на скъпотията е надъ 4.000 пункта, когато банкнотното обращение стои почти все на скънто ниво — 1.700 пункта, а валутното колебание отъ месецъ декемврий миналата година до днесъ не търпи почти никакви промѣни.

Н. Лулчевъ (с. д): И казватъ, че това не е работа на държавата.

А. Господиновъ (с. д): И сега, въ последния моментъ нѣмъ гоняватъ съ амнистията на г. г. либералитѣ.

Н. Мушановъ (д. сг): Амнистията отъ скъпотията ли е предизвикана?

А. Господиновъ (с. д): Свършвамъ, г. г. народни представители! Ние намираме, че вие не сте въ състояние да предприемете никакви мѣрки. Г. Ляпчевъ, безъ да ме, става вѣрно изразителъ на вашето желание и намѣрение. Той преди малко каза: „Нѣма нищо да стане и никой не може да го направи“. Азъ съмъ готовъ да се съглася съ г. Ляпчева, че нѣма нищо да стане, първо, защото вашиятъ проектъ затъ не е нареденъ по начинъ да стане нѣщо, и второ, . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Дайте да видимъ вашия проектъ. Какви мѣрки съ взети отъ социалдемократитѣ?

А. Господиновъ (с. д): . . . защото вашиятъ проектъ не е направенъ съ огледъ да се взематъ действително нѣкакви ефикасни мѣрки. Вие успѣхте благополучно да копираете отначалото докрай текста на нашето законодателно предложение . . .

А. Ляпчевъ (д. сг): Толкозъ по-добре.

А. Господиновъ (с. д): . . . съ тази само разлика, обаче, че каквото хубаво имаше въ него, благополучно го изхвърлухте, и ние ще имаме случай да ви покажемъ това.

Прочее, вашиятъ научни обосновки, г-да, за зависимостта и отношението между тѣзи три фактора на паричния и стопански животъ не спомогатъ да се обясни ръста на скъпотията. Истината е една, че отъ м. януарий миналата година ние сме предъ единъ фактъ отъ всички видяванъ, отъ всички чувствуванъ: абсолютно пълно безгрижие на държавата, на общинитѣ и на мѣродавнитѣ фактори къмъ стопанския животъ и специално къмъ скъпотията. Това е обяснението.

Г. г. народни представители! Право се забелѣза, че ние бѣхме 6—7 месеци въ управлението. Искате да кажете съ това, че отговорността е и наша. Е добре, азъ ще ви кажа, че ние не носимъ никаква отговорностъ за този ръстъ на скъпотията по простата причина, че своевременно сме ви предупредили, че нѣма да останемъ въ това управление, което може да затваря очи предъ тѣзи тежки проблеми на живота. Да, вие много добре знаете, че ние намѣрихме въ себе си и обществентъ, и партиентъ куражъ да изоставимъ една коалиция, която се занимава ежедневно и ежечасно съ отмиряване на антиконституционни закони и не е помисляла нито единъ моментъ за скъпотията.

И. Тодоровъ (д. сг): Дайте вашия проектъ.

Н. Лулчевъ (с. д): Ние ще ви даваме закони! Който е на властъ, той да дава закони.

А. Господиновъ (с. д): Г. г. народни представители! Едно правителство, което въ продължение на година и единъ месецъ може да си затваря систематически очитѣ предъ една голѣма обществена криза, констатирана и призната отъ него още въ първия денъ на поемане властта: едно правителство, което може да си прави оглушки, и подъ разни предлози да отлага държавната грижа за отстранѣнето на тази криза, съ това то дава за себе си доказателство, неподлежащо на никакво съмнение, че е чуждо на всѣко помисленне, на всѣка воля да даде действително облекчение на тази криза.

Г. г. народни представители! Позволете ни да ви кажемъ открито, че ние сме пълно убедени, че и единъ много по-свършенъ законъ — не този, който азъ не мога да окачествя като законъ, разрешаващъ проблемата — въ вашиятъ ране ще се обрне въ точната си противоположностъ.

Г. г. народни представители! Не важи кого ще назначите за комисаръ.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Ваши хора ще назначимъ.

А. Господиновъ (с. д): Капиталътъ, печалбата, като единъ изключителенъ стимулъ въ стопанската дейностъ на класата, която вие представлявате, . . .

И. Тодоровъ (д. сг): Хайде-де!

А. Господиновъ (с. д): . . . не намѣри хиляди способи, за да не допусне действително приложението на закона. Вие знаете да sabotирате. И азъ зная едно нѣщо: sabotажътъ е едно отъ най-мошнитѣ средства въ рѣшетѣ на общанъ, които нѣматъ желанието, които нѣматъ волята да проведатъ една политика принципиално противна на тѣхнитѣ интереси. И докато вие свършено недвусмислено се влияете отъ тѣзи господа отгаты (Сочи крайната дѣница), отъ тѣзи протогери на капиталистическата печалба, дотогава ние не можемъ да имаме нито грамъ довѣрие, че ще може да се прокара каквото и да е мѣроприятие за облекчение на прехраната и намаляние скъпотията. Така схващаме ние и бихме желали да ни опровергате. Дайте ни единъ законъ за облекчение на прехраната и намаляние на скъпотията въ страната, проведете го, за да ни опровергате и за да ни докажете, че вие сте искрени въ желанието си, въ волята си и въ помисленията си. Но по-скоро, отколкото ние се надѣваме, по-паяти на отрицателното приложение на закона, вие ще осакатите, компрометирате всѣка идея за вмѣшателство на държавата въ стопанския животъ. (Ръкоплетскания отъ социалдемократитѣ).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за скъпотията е единъ отъ най-тежитѣ въпроси, съ който предстои да се занимае Народното събрание, и азъ нѣкакъ си се удивлявамъ на сентенциитѣ на уважаемия г. Ляпчевъ, че ние съ тоя законопроектъ за намаляване на скъпотията не можемъ да я намалимъ. Ако това е едно искрено убеждение у него, това означава, че всичката тая работа, която е предприета въ тази областъ, е свършено палнища. Мене ми се струва, че съ въпросъ отъ стопанската областъ Народното събрание трѣбва да се занимава само тогава, когато е убедено, че може да направи нѣщо. Всѣки другъ начинъ на третиране на тѣзи голѣми въпроси не може да бѣде отъ друго значение, освенъ да дискредитира Народното събрание, да дискредитира властта. Къмъ този въпросъ, за скъпотията, който като кошмаръ стои надъ цѣлото гражданство, надъ цѣлото население въ страната, който слѣва всѣка инициатива, не можемъ да пристѣпваме съ една такава резигнация, че нито не може да се направи. И азъ съмъ убеденъ, че мисълта на господата, които съ внесли този законопроектъ, ако се не дѣжа, и г. Ляпчевъ — извинете, той не е подписалъ . . .

Н. Мушановъ (д. сг): Ако бѣше подписалъ, нѣмъ веднага да поевтинее!

П. Стояновъ (д. сг): Азъ мисля, че господата, които сж внесли това предложение, сж обмислили сигурно въпроса и сж били при убеждението, че съ едно вмѣшательство въ тая областъ отъ страна на държавната властъ може и трѣбва да се направи нѣщо.

Прави малко странно впечатление, разбира се, обстоятелството, че предложението не е законопроектъ на правителството, защото преди всичко правителството разполага съ опитъ въ тая областъ.

Доста е дълга историята на вмѣшательство отъ страна на държавата въ нашия стопански животъ съ цель да бъдатъ урегулирани ценитѣ, съ тенденция да бъдатъ понижавани. Въ различни режими това вмѣшательство се е проявявало различно. Очевидно е, че ако правителството — а азъ мисля, че то трѣбваше да вземе въ това отношение инициативата — предложеше единъ законопроектъ, той щѣше да бъде предшествуванъ отъ едно основно проучване на всички вмѣшательства на държавата, които се извършваха отъ началото на Европейската война до последно време, въ стопанската областъ и щѣше да установи какъто положителнитѣ, така и отрицателнитѣ страни на тия вмѣшательства. Това е необходимо, заради туй, защото безъ да имаме подробенъ и систематизиранъ материалъ въ това отношение, стоимъ при две таква взаимно изключващи се алтернативи: отъ една страна се заявява, че това вмѣшательство даде своитѣ положителни резултати, а отъ друга страна се заявява, че то не е дало абсолютно нищо и че то даже е компрометирало държавата.

Правя тази бележка, защото искамъ да кажа, че единъ законопроектъ за прехраната или за намаляване на скъпотията, първо, не можеше да не излѣзе освенъ отъ правителството, и второ, не можеше да не бъде предшествуванъ отъ едно систематическо изучаване на всички положителни и отрицателни страни на държавното вмѣшательство въ стопанската областъ, което се е проявявало досега при различнитѣ обстоятелства по различенъ начинъ. Мѣроприятия, които ни се предлагатъ днесъ отъ комисията въз основа на едно предложение, внесено по частна инициатива, сж мѣроприятия, които отъ гледището на общитѣ интереси, които трѣбва да бъдатъ преследвани отъ една законодателна интервенция, не могатъ да дадатъ голѣми, положителни резултати. Песимизмътъ на г. Ляичевъ, така афористично, рѣзко заявенъ отъ него, че отъ тѣзи мѣроприятия, които се предлагатъ, не ще се получатъ резултати, азъ съмъ склоненъ да призная въ известни отношения правотата на неговия песимизъмъ.

Защото, г. г. народни представители, каква е сжщността на тия мѣроприятия, които се предлагатъ? Всички тия 15 члена въ проекта на комисията, а 12 въ първоначалното предложение, се свеждатъ къмъ следното: възлага се на общинитѣ да промишляватъ за колебанията въ ценитѣ и продоволствието на народнитѣ маси. Въмѣсто общинитѣ да иматъ на разположение специални бюра, както бѣ въ проекта, ще иматъ еднолични органи, наречени комисари по прехраната. Тия комисари иматъ пълномощията, изброени въ чл. 2, да проучватъ, да организиратъ, да уреждатъ нужнитѣ стопанства, да поставятъ въ услуга на своитѣ предприятия и на организираниѣ стопанства, които биха създали, кредити, и най-после да даватъ мнение на общинскитѣ съвети за създаването на съюзи отъ общини за борба съ скъпотията въ по-голѣми или въ по-малки райони. Вмѣшательството на държавата се изразява въ създаването на единъ главенъ държавенъ комисаръ, който да проучва общитѣ мѣрки за улесняване на продоволствието и ограничаване скъпотията, който ще подпомага и контролира дейността на всичкитѣ мѣстни общински комисари, ще дава директиви за организиране на общинскитѣ комисарства и ще бъде въ контактъ съ правителството. Въ отдѣлни случаи главниятъ комисаръ има право да използва услугитѣ на инспекторитѣ на Народната, Кооперативната и Земледѣлската банки.

По-сжщественото е, че на Министерскиятъ съветъ съ чл. 7 сж дадени пълномощия да се сезира съ въпроса за ограничение на скъпотията, като намалява или премахва вноснитѣ мита и акцизи на предмети отъ първа необходимостъ, доставяни за смѣтка на общинскитѣ комисарства. Въ помощъ на всичката тази работа, за да се финансиратъ тия предприятия, отново се слага върху държавнитѣ банки тежестта за раздаване на кредити.

Това е сжщността на онова, което е предложено въ проекта. Разликата между първоначалното предложение и онова, което ни се предлага отъ комисията, е че вмѣсто продоволствени бюра имаме комисари по прехраната.

Г. г. народни представители! Азъ извличамъ отъ законопроекта убеждението, че въ сжщностъ съ него не се

създава единъ начинъ за урегулиране на ценитѣ, колкото единъ начинъ за наблюдение движението на ценитѣ.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. сг): Подпомагане на продоволствието.

П. Стояновъ (д. сг): Дотолкова, доколкото подпомагането на продоволствието се цели, то е за смѣтка на банковитѣ кредити. Моментътъ за снабдяване съ евтини зеленчуци, които въ настоящия моментъ сж толкова скъпи, е пропуснатъ вече, защото единствениятъ начинъ за коригиране на ценитѣ е да се организира производството на зеленчуци, а сезона това не позволява вече. Остава закупуването своевременно на ошѣзи продукти, които сж съ по-трайни свойства, за да могатъ купени на по-низки цени и пазасирани при повишеніе ценитѣ отъ страна на спекулантитѣ, да бъдатъ задоволени маситѣ съ сжщитѣ тия продукти на по-низки цени, по които тѣ сж били купени. Даже нѣщо повече. Тукъ е казано, че това може да стане — разбира се, по решение на общинския съветъ — и съ загуби, които минаватъ — както и печалбитѣ — за смѣтка на общинскитѣ бюджети. Отъ тия продукти на първо мѣсто е хлѣбътъ. Ще трѣбва да очакваме да видимъ какво може да се направи по отношение на хлѣба съ тия пълномощия, които се даватъ на комисаритѣ, респективно на общинитѣ. Правилно се забелязва тукъ отъ единъ отъ предшествуващитѣ оратори, че тъкмо въ ония моментъ, когато трѣбваше да се запасаватъ съ евтини храни общинитѣ, въ този моментъ не бѣ другъ нѣкой, а държавата, която се яви като конкурентъ на тържището и повиши ценитѣ на продуктитѣ. Това бѣ една мѣрка несвоевременна, и бихъ казалъ дори антисоциална, защото тя дезорганизира пазара. А известно е, почитаеми г. г. народни представители, че когато се разбърка пазара на единъ отъ основнитѣ продукти за прехраната — хлѣбътъ, това носи своето отражение въ всички други области. А изчезването на това разбъркване е една работа извънредно трудна и за нея се изисква едно твърде продължително време. Азъ съмъ убеденъ, че по силата на тия пълномощия, дадени на главния комисаръ, ще се наложи на общинитѣ да се запасаватъ съ евтини храни въ моментитѣ, когато тѣ на пазара сж съ сравнително по-низки цени, или когато переспективитѣ за едно повишение на тия цени сж очевидни или достатъчно даватъ да се разбере, че ще настѣпн едно повишение. И понеже е казано, че това запасяване може да стане и съ загуби за общинитѣ, то очевидно е, че ще има едно натѣгане, една пресия отъ страна на централната властъ за смѣтка на общинскитѣ бюджети. Азъ съмъ напълно убеденъ, че тая пресия отъ страна на централната властъ може много лесно да стане.

Преди да пристѣпна къмъ онова, което, по моео разбиране представлява центъръ на всичкитѣ тия мѣрки, които досега изложихъ и които, споредъ моео разбиране, сж сжщността на законопроекта, трѣбва да кажа нѣщо и за наказателнитѣ нареждания, които както по мнѣсьта на вносителитѣ на предложението, така и по мнението на комисията, сж най-важнитѣ. И азъ също така съмъ наклоненъ да приема, че наказанията, които властѣта ще упражнява било по отношение на длѣжностнитѣ лица, които не изпълняватъ възложенитѣ тѣмъ обязанности отъ този законъ, било по отношение къмъ ония свободни граждани, които вървятъ въ прѣкъ разрѣзъ съ смисъла на цѣлия законъ, иматъ и могатъ да иматъ своето значение. Отъ това, което изложихъ досега, и което е сжщността на законопроекта, ми се вижда, че създаваме една служба за наблюдение движението на ценитѣ. Истинското вмѣшательство се вижда тукъ: това е устраниението. И ако има нѣщо въ този законопроектъ, което да внесе нѣкой трезвъ елементъ въ съзнанието на ония, които участвуватъ въ нормирането ценитѣ на продуктитѣ отъ масовата консомация, това сж именно наказанията. Всичката или по-голѣмата частъ отъ работата се свежда къмъ устраниението.

Но азъ бързамъ да кажа, че въ това отношение намирамъ твърде сжщствени проблеми, че проблемата не е схваната въ нейната пѣлбостъ. Ако наказателнитѣ мѣрки иматъ нѣкакво практическо значение, то не е само това, да направятъ да се изпълняватъ обязаноститѣ, които се възлагатъ съ предшествуващитѣ членове на законопроекта върху респективнитѣ лица, но и да направятъ — това, което е пропуснатото въ текста — по-ефикасна борба съ спекуланта или спекулантитѣ.

Тукъ се изброиха причинитѣ на скъпотията и нѣма да се връщамъ на този въпросъ, защото ми се струва, че отъ

толкова години се занимаваме с него в Парламента и вън от него, и защото въпросът за причината на скъпотиите е разрешен. Въпросът е само, кои са по-важни и кои по-маловажни, към кои трябва да се насочи вниманието на държавата по-бързо и по-решително и към кои по-малко, за да могат да се постигнат резултати.

Спекулацията, обаче, не е засегната от текста на първата и втората глава от този законопроект абсолютно никак; оставено е това за третата глава — наказателният мърк. И какъв род спекулация предвижда законопроектът? Това е казано в чл. 10, с който се преследват ония лица, които монополизират продажбата и доставката на продуктите, на стоките с цел да ги продават на прѣкомѣрни цени. В чл. 11 е казано, че ония търговци, които на продавачите от тях предмети от първа необходимост не поставят етикети с продажните им цени, се наказват с глоба до 1000 л.

Г. г. народни представители! Ако спекулацията е само въ това, то е свършено малко. Азъ пѣма да повтарямъ онова, което каза предшествуващия ораторъ г. Господиновъ: съ разбиранията или по-скоро съ фактите, които изнесе той, всички трябва да бъдемъ съгласни, защото това е така. Разбира се, че спекулацията въ ония моменти, когато има една стопанска дезорганизация, има всекога по-голям просторъ да се прояви. Ще се прояви ли тя въ ненавременно или преждевременно закупуване на стоки: ще се прояви ли тя въ пускане, следъ настѣпването на респективния моментъ, на закупените стоки; ще се прояви ли тя въ доставката или недоставката на различни продукти, или въ акапарирането на стоки, или въ доставянето на стоки по една цена и въ такъв моментъ, когато конкуренцията е изключена — всичко това носи съ себе си елемента на осигуряването на личния интересъ и, следователно, ако то трябва да се преследва, трябва да се даде на онѣзи, които ще прилагатъ закона, възможностъ шото тѣ да се приспособятъ къмъ всички тия моменти. Ограничавате ли само да наказвате монополизацията — тя се проявява само въ пѣколко момента — вие оставате една голяма частъ отъ проявената отъ спекуланта антисоциална дейностъ вънъ отъ наказателната властъ на органите, които съ предвидени тукъ да прилагатъ закона. И азъ ще приведа единъ случай г. г. народни представители.

Освенъ монополизирането на стоки, освенъ това, че купувачътъ може да бъде измамванъ, като на стоките, които търговците продаватъ въ своя магазинъ, не съ поставени цени, или пъкъ ценоразписите не съ залепени нѣкъде на видно мѣсто въ магазините, има и другъ единъ случай. Този случай е предвиденъ въ германското право и юриспруденция, отъ дето съ го взели и чехословаците, които, колкото и да мразятъ германците, но, като практиченъ народъ, възирематъ отъ своите неприятели охотно онова, което се е оказало ефикасно и е дало резултати. Азъ говоря за въвеждането на института на така наречените прѣкомѣрни печалби. Прѣкомѣрната печалба може да бъде установена по различни начини. Начините, които се възиремаха досега въ нашата предшествуваща практика, на Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, биваха такива, че действително, върху нарежданията, върху окръжните и паредбитъ на тази дирекция, както каза духовито г. Адамъ Нейчевъ, може да се напие историята на безчестията и на мизерията на българския спекулантъ. Но това, което, като здраво въ тази областъ, остава въ културните страни и което азъ смѣтамъ, че не е възнрнето въ законопроектъ, то е: независимиятъ и свободенъ отъ всекакво влияние съдия, органъ на съдебната властъ, следящъ за спекулацията или за злоупотребието съ залъка на населението, да има право да хване всеки единъ, който въ реда на извършване на обикновената търговия — като не монополизира, както казва чл. 10 и като туря етикети на мѣсто, както казва чл. 11 — въпреки това, създава условия, за да реализира печалби, които не съ нормални, които шокиратъ правосъзнанието, които съ по-големи отъ оная, която е обикновена и която може обществото даже при дезорганизиранни стопански отношения да търпи. Азъ съмъ увѣренъ, че ще ми се възрази, че този начинъ на действие може да създаде единъ ужасъ за търговския святъ, особено ако попадне въ ръцете на недоброжелателни органи, които могатъ да изнудаватъ всекиго, едного, когото подозиратъ, че е реализиралъ при една продажба, прѣкомѣрна печалба. Затуй азъ се уговорихъ отъ самото начало, Г-да! И въ културните страни, дето има повече граждански добродетели, и тамъ понижението на общес-

твения моралъ е фактъ, и тамъ изнудванията съ възможни. Така шото това още не говори прѣтивъ институцията, за която азъ пѣдирамъ тукъ.

Когато това бъде поставено въ ръцете на независимия съдебенъ органъ, съдията, комуто е дадено възможностъ да прави всички справки върху търговската калкулация, върху произхождението на стоките, върху разходите по упражняването на занятието, върху плащането на данъците — а тамъ е известно, че на съдията съ открити вѣнците, и най-големите тайни на търговеца, това съ положения, които се знаятъ и следователно тукъ за създаване на търговската тайна и дума не може да става — когато въ ръцете на този независимъ, съвестенъ, съдия е поставенъ такъвъ силенъ и остъръ мечъ, той ще има възможностъ да следи за прѣкомѣрните печалби. И азъ имамъ убѣдението, че при спокойно обсъждане на тая проблема, скъпотиите, ако не всички вие, то грамадното болшинство отъ васъ, които познаватъ тая проблема, скъпотиите, ще се съгласятъ, че скъпотиите на пазара не е резултатъ на монополизиране на търговията и производството. Ако за таква нѣщо може да се говори, то само въ известни моменти и само за известни артикули може да става дума. Но и сега, при отпадналото ограничение на вноса и износа при макаръ ли ограничаване, но все таки ежестествено възможностъ за застъпване на производството — дотогава докогато нови производства не съ застъпнали, старите иматъ известенъ монополъ — при разходването на тия ограничителни условия, които смѣтното време следъ войната създаде, монополизирането, макаръ ли да се създаде нѣкога, е едно временно явление, което всекога само себе си унищожава. За монополи трайни въ днешно време може да се говори само въ ограничени случаи, и то въ случаи, които даже се съзнаватъ отъ държавата, обаче държавата нищо не прави, както е съ въпроса за захарта. Азъ този въпросъ въ подробности нѣма да засегна, затуй шото той не влиза тукъ.

Всичкото това казвамъ, за да изтъкна обстоятелството, че главната причина за скъпотиите въ настоящия моментъ въ нашата страна, както и на други мѣста, не е дължи на монополизацията на производството, или преди всичко на монополизацията на производството и търговията. Не е дължи и на това, че не се етиктиратъ стоките и не се определятъ цените имъ, но които желаемъ търговците да ги продаватъ въ даденъ моментъ. Дължи се на това издебване на купувача-консуматоръ въ съответните моменти било отъ най-съдния, било отъ сравнително по-големия посредникъ: дължи се на това, че нему се диктуватъ условия да приеме една цена, която съдържа въ себе си една неопозволена отъ ерѣдните стопански условия и отъ обикновения моралъ печалба. И азъ държа на туй, че това изнудване — да употребя единъ тежъкъ изразъ — това използване, по-право казано, на неосведомения консуматоръ или на мъничкия посредникъ отъ по-големия посредникъ, или на обикновения гражданинъ отъ бакалина, отъ търговеца, който въ близостъ съ него упражнява своята професия, е най-големиятъ факторъ за скъпотиите въ нашата страна въ настоящия моментъ. Това се обяснява, г. г. народни представители, и съ друго едно обстоятелство. Числото на посредниците днесъ е извънредно много увеличено. Дребниятъ търговецъ, амбулантниятъ и стоящиятъ въ малъкъ кепенкъ, е наплоненъ, той е извънредно много увеличенъ числено. Защо? Има едно стремление въ обществото днесъ — а то се дължи на тая именно безконтролностъ отъ страна на държавната властъ въ тая областъ — къмъ раздробяване на търговията, шото се отнася до посредничеството, до допирането до масите, и къмъ съсредоточаване на търговията, шото се отнася до големите доставки, било отъ външното производство и фабрикации, било отъ вътрешното, опериращи въ случая съ големи суми, защото цените съ големи. Този, който доставя стоки отъ вънъ, трябва да бъде въ релация съ големи банкови фирми, трябва да има големъ кредитъ, трябва да оперира съ големи суми, защото днесъ сравнително малките количества стоки изискватъ големо количество пари. Следователно, разполагайки съ пари въ такива количества за сравнително малко количество стоки — това не е паръжи и не може да го направя всеки единъ.

Г. Чернооковъ (с. д.): (Казва нѣщо)

П. Стояновъ (д. ст.): Какво казвате?

Г. Чернооковъ (с. д.): Казвамъ на тѣхъ (Сочи говорещите) да разбератъ защо кооперация „Напредъ“ не може да продава естиво — защото пѣма пари.

П. Стояновъ (д. сг): Моля Ви, недейте ме пресича, ще ме отклоните. Искамъ да свърша по-скоро. — Това сж обстоятелства, г-да, които не могат да останатъ тогава, когато се предприема една борба срещу скъпотиия, вънъ отъ обсега на зрението на законодателя. Посредникитъ сж се извънредно увеличили. Нѣщо повече бихъ казалъ, което може нѣкому да се види парадоксално, но това мое наблюдение се потвърждава отъ хора, които иматъ по-набито око въ стопанско отношение. Идете въ най-големитъ улици, артеритъ на търговията тукъ — а София днесъ е срѣдище и на най-големото производство, и на най-големата търговия, и на най-големата спекулация: всичко е съсредоточено тукъ, за да бъде близко до учрежденията, понеже влиянията и преследванията, за които между многото други и г. Донсузовъ ви каза, облекчения и не-облекчения ставатъ тукъ отъ канцеларитъ; всичко дохожда въ София: защото съ властѣта става тая работа, понеже властѣта е най-големиятъ капиталъ, по-големъ отъ капитала на всяка банка — идете, казвамъ, въ най-големитъ улици, артеритъ на търговията и на производството тукъ, и ще видите, че голѣмиятъ магазинъ се дроби въ голѣмото си пространство, той се стѣснова, за да даде възможност до всяка негова врата, до всеки неговъ отворъ, до всеки неговъ кепенекъ да се настани новъ търговецъ, новъ посредникъ. И въ голѣма степенъ поради това обстоятелство, че се наплъдватъ посредникитъ, които иматъ възможност да влизатъ въ съприкосновение, да иматъ релации съ голѣмия доставчикъ, който доставя голѣми количества отъ съответенъ артикулъ, за да ограничатъ конкуренцията или да запазятъ периметри — стремлението е къмъ запазване на периметри — тѣ, посредникитъ, иматъ възможност да увеличатъ стойността на артикула чрезвѣчайно много. Докато такива артикули, като зеленчукъ и плодове — за които и г. д-ръ Руменовъ преди 1½ месецъ ви говори и писа въ вестникитъ — струватъ тамъ, където се произвеждатъ, много малка цена, много малко левове, тѣ дохождатъ тукъ и ценитъ имъ веднага достигатъ ексorbitантенъ размѣръ. Това се дължи именно на наплъдването на посредникитъ. Разбира се, че борбата въ туй отношение не може да бъде друга, освенъ събирането на производители и консоматори.

Каквито сж, следователно, наказателнитъ мѣрки, които се предприематъ тукъ, не мѣрятъ, споредъ моето разбиране — казахъ това — най-важния елементъ, който причинява поскуплението — това е стремлението за осигуряване на прѣкомѣрни печалби. И азъ се уговарямъ повторно, че въ този случай ще е отъ полза вмѣшателството не на агентитъ на властѣта, не на органитъ на комисаря, даже бихъ казалъ не и това на самия комисаръ, защото той може да се яви не комисаръ за етинията, а комисаръ за скъпотиията, ако наложи своя данъкъ върху всички онѣзи, които ще наблюдава; това е единъ органъ, който може да се обърне въ своята противоположност, по диалектиката на Хегела, и по този начинъ ще създаде още по-големъ ужасъ, отколкото е она, за премахването на който се създава той. Азъ pledирамъ въ случая за вмѣшателство на законния, независимия, свободния съдия — така, както е наредено туй въ Чешко и въ Немско.

На второ мѣсто, за да бъде наказателната система ефикасна даже въ тѣзи случаи, когато не се обхваща цѣлата област на скъпотиията, нужно е въ това отношение наказания да бъдатъ малко по-тежки. И въ този случай — сжщо като единъ отъ преждеговоривнитъ оратори, ми се струва г. Адамъ Нейчевъ — азъ само задавамъ въпроса: защо се отхвърля, защо се заличва затворътъ, заличването? Тъмничниятъ затворъ е, г-да, който плаши. До тамъ се е изродила нашата психика, че плашането на глوبي, даже и да бъдатъ стотици хиляди лева, не плаши мнозина, когато тѣ иматъ възможност съ една или две сѣлки да си ги получатъ. Тия печалби не сж взети подъ внимание отъ законодателя, отъ закона.

И азъ въ това отношение моля да се повърне законопроектътъ къмъ първоначалното предложение, като успоредно съ глобитъ да остане и наказанието съ затворъ. Това ще бъде твърде ефикасно. Азъ трѣбва да ви кажа единъ примѣръ.

Т. Теодоровъ (д. сг): Да бъде факултативно.

П. Стояновъ (д. сг): Не факултативно. Азъ бихъ казалъ: както е предвидено въ наказателния законъ — и едното, и другото. Да Ви кажа единъ случай, г. Теодоровъ, за да видите какво става тукъ. — Г. министрътъ на финанситъ го нѣма тукъ, за да го потвърди съ всичкитъ детали. Тукъ на борсата се вършеше голѣма спекулация съ лева

и съ чуждитъ валути. Спекулантитъ, които се ползуватъ съ благоволенieto на лица, отъ които държавата и обществото иматъ право да изискватъ другъ начинъ на действие — тѣмо противоположенъ — съ съдействието на такива лица, реализираха въ единъ день въ една борса голѣми печалби. Когато дойде моментъ да бъдатъ съдени тия лица, тѣ употребиха всички средства, за да не влѣзатъ въ затвора — това е известно на цѣлото общество, не искамъ да споменавамъ имена — и въ момента, когато окончателно стана известно, че само затворътъ е най-близката перспектива за респективното лице, то благополучно замина за странство съ редовенъ паспортъ.

И. Тодоровъ (д. сг): Кой е той?

П. Стояновъ (д. сг): Едно лице, банкиръ. — Азъ се боя, че спекулантитъ ще заминатъ за странство съ редовни паспорти. А сега нали издаването на паспортитъ става и по ускоренъ начинъ, нали за 1.000 л. могатъ за два часа да се получатъ паспорти — тѣ много по-лесно ще могатъ да заминаватъ за странство.

Министръ И. Русевъ: А има и лѣкари, които имъ помагатъ въ това отношение.

П. Стояновъ (д. сг): А има и лѣкари, както каза г. министрътъ на вътрешнитъ работи, които имъ помагатъ да заминатъ за странство веднага, защото ще трѣбва да се лѣкуватъ!

Ето защо, азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че въ това отношение ефикасното средство е затворътъ. Може да бъде и по-малкъ, защото за такива господа, които се боятъ даже да помислятъ за него, за тѣхъ и малкиятъ затворъ е даватъченъ. Азъ не pledирамъ за размѣра, не pledирамъ за вида на наказанието, което въ такива случаи трѣбва да бъде предвидено.

Н. Падаревъ (д. сг): (Казва нѣщо)

П. Стояновъ (д. сг): Границитъ не сж заключени, г. Падаревъ, и не могатъ да се заключатъ, защото тѣзи, които ги заключаватъ, тѣ ги и отключаватъ, тамъ на мѣстото.

Това, г. г. народни представители, що се отнася до законопроекта. Начинитъ, които досега се опитаха, за да се създаде една ефикасна борба съ скъпотиията, бѣха начини, които, досега употребени, не дадоха положителни резултати. Нормирането на ценитъ не даде своитъ положителни резултати, защото, ако помните, или ако прегледате — по мисля, че нѣма защо да прегледате — голѣмата литература, която се наричаше наредби на Дирекцията за с. г. о. п., ще видите какъ нормиранитъ цени решително се заобикаляха. Другата система, която въ последствие се прие — изчисление на разносикитъ и опредѣляне ценитъ споредъ това, което се е похарчило въ производството на продукта паралелно съ това и прибавянето на нормалната печалба — така наречената система на нормалнитъ печалби сжщо така не даде никакви положителни резултати.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. сг): Бѣше още по-лоша.

П. Стояновъ (д. сг): Системата, която смѣтамъ, че може да бъде приета въ настоящия моментъ, тя е свободното надпредваряване въ тая област, съ тоя контролъ, който ще бъде упражняванъ чрезъ сѣдилищата върху прѣкомѣрнитъ печалби.

Но ако трѣбва да се запитаме, ще дойдемъ ли ние до момента, когато ще живѣемъ по-евтино, то на този въпросъ трѣбва да се отговори, като се направи една малка сводка на онова, което се върши у насъ, което ние вършимъ. По тоя въпросъ азъ трѣбва да кажа, че въ това отношение сжмъ извънредно голѣмъ песимистъ. Моитъ песимизъмъ, г. г. народни представители, се основава на следующитъ факти, които искамъ сега да ви изброя.

Причинитъ за скъпотиията ги изброяха, и азъ нѣма да се занимавамъ съ тѣхъ. Разграничението или класирането имъ на трайни или преходни, временни, и общи или локални, всичко това е само начинъ на едно повече или по-малко теоретическо третиране на материята, а въ сжщностъ далечъ отъ разрешението на въпроса. Всички тѣзи третета и всички тѣзи постановки на въпроса даже върху тази база, нито въ едно законодателство на западноевропейскитъ държави, където хората се борятъ съ скъпотиията — а не както въ Русия, където хората не се борятъ, между прочемъ казано — не дадоха никакви положителни резултати. Отъ онова, което представлява опитътъ днесъ на голѣмитъ държави, като Англия, Франция, отъ

една страна, и отъ друга страна Североамериканските пазари и Чехословашко, ние имаме вече възможност да се ориентираме върху по-близките или по-оцезателните причини, които опиратъ непосредствено до практическата политика и указватъ въ каква посока възпитателството на държавата въ тази областъ трѣбва да се проявява. Преди всичко, г. г. народни представители, това, което ние имаме отъ опита на тѣзи държави, е, че скѣпотията е едно явление, което се намира въ непосредствена връзка съ състоянието на монетата на държавата. Г. Асенъ Господиновъ ви изтъкна своите диаграми, но той трѣбваше да дообясни, за да бъде ясенъ и самъ да се ориентира върху този въпросъ; той трѣбваше да каже и това, че покрай тѣзи две явления — за да има пълненъ паралелизъмъ между тѣхъ — трѣбва да отпаднатъ и другите причини, и другите обстоятелства, които влияятъ въ това отношение. Когато тѣ не сѫ отпаднали и влияятъ, тогава този паралелизъмъ не може да се проследи; обаче въ обща основа всѣкога ценитѣ на пазара ще се повишаватъ и ще повишаватъ, когато, било въ сѣжия размѣръ, било въ съответния размѣръ е настъпило едно понижение на средствата за купуване, за измѣрване на ценноститѣ на пазара — монетитѣ. И въ това отношение естествено е, че ние можемъ да говоримъ за понижение на ценитѣ тогава, когато сѫ дадени гаранции, когато сѫ взети мѣрки, щото покупната стойностъ на монетата да бъде повишена или най-малкото да бъде запазена на единъ траенъ уровеньъ т. е., когато бъдатъ взети мѣрки за стабилизацията или за повишението на монетата, за насъ ще кажемъ на лева. Въ това отношение, г. г. народни представители, всички мѣроприятия, които се вземаха въ тѣзи държави, които изборихъ, клонятъ само къмъ едно — преди всичко намаляване на банкнотното обръщение. То има своето значение, обаче отражението на намаленото количество банкноти върху ценитѣ е едно явление, което трѣбва да се очаква — то не се проявява веднага, то иде много късно. Такава една мѣрка, бѣше девалвацията на банкнотното обръщение — замѣняване по-евтинитѣ банкноти съ по-скъпи — каквото предприеха чехитѣ, обаче тя не даде официални резултати.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Резултатътъ се парализира отъ късното издаване.

П. Стояновъ (д. ст): Азъ ила поредъ, изброително. Следъ това иде въпроса за късното ограничение. Ограничението на инфлацията, което обикновено е прието да се нарича дефлация, не дава само по себе си намаляване на количеството на банкнотитѣ на пазара, само по себе си не води къмъ понижение на ценитѣ, къмъ повишение стойността на монетата, защото успоредно съ това трѣбва да се създадатъ други ресурси, които да стабилизиратъ създаденото положение или да помогнатъ на желанието да се създаде това положение. И само тогава, когато въ това отношение намаляването на банкнотното обръщение бъде запазено за едно по-продължително време, тогава отъ тоя фактъ, че се е намалила циркулацията на банкнотитѣ, следва повишение покупната стойностъ на монетата.

Та, казвамъ, даже и една такава героическа мѣрка, каквото възприеха чехитѣ, при единъ генералъ и талантливъ човѣкъ, какъвто бѣше тѣхниятъ министъръ на финанситѣ Рашичъ, не даде своите резултати заради това, защото успоредно съ туй Чехославия бѣше заставена да прави голѣми разноски, за да мобилизира една голѣма армия, каквато до тоя моментъ нѣмаше, да влѣзе въ връзки съ голѣмитѣ държави, каквато е Франция, да влѣзе въ общата голѣмата мирова политика, да създаде Малкото съглашение, следователно, да прояви тенденция за една нова ориентация въ общата политика на централна Европа и най-после да бъде готова за разрешението на бижди териториални спорове, които бѣха възникнали — спорове съ Полша, спорове съ Австрия, спорове съ Унгария и т. н. Всичко това изискваше нови разходи и заради туй девалвацията, която стана — замѣняването на старата австрийска круна съ чисто чехската круна — не даде положителни резултати. Положителните резултати последваха тогава, когато паралелно съ спирането на инфлацията започна стѣгането на бюджета, достигането на едно реално равновесие въ държавния бюджетъ. Това настѣпи тогава, когато държавата стѣгна обръчитѣ си и захвана да харчи само толкова, колкото допущае платежната способностъ на населението. А населението въ тия страни днесъ — а това още повече можемъ да кажемъ за насъ — е обедняло. Ние виждаме тоя фактъ отъ обстоятелството, че спестяванията сѫ намалѣли; не само въ държавнитѣ банки и държавнитѣ спестовни каси, но и въ частнитѣ банки спестяванията рѣшително сѫ намалени. И второ, обедняло е населението, защото днесъ то работи съ голѣми разноски въ производството и, следователно, реализирането на изливъци е невъзможно. Плащането на голѣмитѣ данѣци или осигуряването на равновесие въ голѣмитѣ бюджети е вече невъзможно за днешното население при днешните условия. Ето защо, първото нѣщо въ това отношение се явяваше реализирането на истинското равновесие въ бюджета.

На тази почва, г. г. народни представители, отъ прѣпятъ, които се водятъ тукъ, и отъ прѣпятъ, които ставатъ въ комиситѣ, особено въ финансовата и бюджетарната комисии, отъ онова, което се говори въ пресата, па и въкъ, въ чужбина, колкото малко по-прецизно поставятъ въпроса, виждамъ, че се борятъ две идеи: идеята за равновесие на бюджета по така наречената паритетна теория и идеята за равновесие на бюджета по теорията за непемнитѣ. Азъ съмъ ималъ нѣколко пѣти случая да говоря по този въпросъ. Азъ поддържамъ втората теория или второто разбиране: осигуряването на истинското равновесие както въ нашия бюджетъ, така и въ бюджетитѣ на обеднялитѣ страни, а още повече на бититѣ страни, победенитѣ страни каквато е и нашата страна, осигуряването на реалното равновесие въ бюджета може да стане единствено само по пътя на рѣшителнитѣ икономии. Паритетната теория е следната. Какво сме харчили ние преди войната? Имали сме въ 1913 г., ако се не лъжа, единъ бюджетъ отъ 265 милиона златни лева. Колко е намалялъ днесъ лева по отношение на златния левъ? — 25, 26, 27 или 30 пѣти; помножимъ 265 милиона златни и едно на друго получавате 7 милиарда. Следователно, нормалниятъ бюджетъ, редовниятъ бюджетъ за нашата страна днесъ трѣбва да бъде 7 милиарда лева. Това е една погрѣшна теория. Много често тукъ слушамъ да се говори: „А помните ли какво бѣше въ 1913 г., преди войната? Тогава, въ златни левове, еди какво си се плащаше много повече отъ това, което днесъ се плаща и се събираше много повече отъ това, което днесъ се събира; следователно, ако трѣбва да бъдемъ въ рамкитѣ на икономиятѣ, трѣбва да вземемъ онова, което е било преди войната.“ Не, г. г. народни представители, отношенията сѫ измѣнени. Днесъ, повтарямъ, сме предъ голѣмия фактъ, че маситѣ сѫ обеднѣли, че производството е намалѣло, че количеството на посредничитѣ е увеличено, че количеството на непосредственитѣ производители е намалѣло, че производителитѣ работятъ съ по-голѣми разноски; оставямъ настрана грамадната частъ отъ консоматори, които получаватъ фиксирани доходи, за които говори красноречиво г. Господиновъ, положението на които днесъ е извънредно лошо, покупателнитѣ способности на които днесъ сѫ намалѣли — нѣщо което се поддържа и отъ г. Данаиловъ, макаръ, че стана едно безполезно и неправилно пререкание между него и г. Господиновъ. И ако днесъ трѣбва, по принципъ на паритета, да се работи бюджетътъ последниятъ, за да бъде положителенъ, трѣбва да бъде много надъ паритета, надъ глобалния; така да се каже, паритетъ, т. е. надъ произведението отъ общата цифра на бюджета преди войната, помножена толкова пѣти, колкото пѣти е намалѣлъ днесъ левътъ. Паритетната теория е фалшива въ това отношение, защото податнитѣ способности на днешнитѣ граждани сѫ извънредно намалѣли. А ние какво правимъ въ това отношение? Ние днесъ сме въ паритетенъ бюджетъ и положението, разбира се, ще бъде извънредно стѣснено. Ние имаме днесъ единъ бюджетъ отъ 6,600,000,000 л. редовни разходи, имаме и около 700 милиона лева извънредни разходи, отъ които 400 милиона лева ще се реализиратъ до 1 януарий. То значи 7 милиарда лева до 1 януарий рѣшително да се ангажиратъ въ разходи и още 300 или 350, 370 милиона лева да се ангажиратъ до 1 януарий за които още ще се помисли.

И г. министърътъ на финанситѣ, и всички, които горѣхъ досега ги казваха: добре, разходи, по съгласете се на нови данѣци. Г. г. народни представители! Тамъ е по-много разбиране и ключа. Скѣпотията у насъ се дължи преди всичко на обстоятелството, че държавата — докажаме и ние тукъ — не желае да стопанисва съ икономии; това едно, и второ, на това, че държавата е стреми къмъ такива високи цифри на своя бюджетъ, които не сѫ по способноститѣ на населението въ даденъ моментъ. Това е едно обстоятелство извънредно важно. Действително, ние имаме единъ разходенъ бюджетъ много по-голѣмъ отъ колкото трѣбва да имаме. Азъ си го обяснихъ съ всички онова, което презвѣхмъ въ бюджетарната комисия и което тукъ се говори — обяснихъ си го много просто. Има много неща, които могатъ да бъдатъ заложени. Г. г. народни

представители! Българската държава има 90 хиляди души държавни служители. Това са 2 милиарда и 400 милиона лева основни заплати по таблиците с добавъчното възнаграждение. Към всички тези предвидени заплати, прибавете и така наречените добавъчни персонални добавки, които се дават на железопътните служители — 120 милиона лева; прибавете и добавъчните възнаграждения, които се дават на служителите по Министерството на обществените сгради — 5% от стойността на предприятията и от стойността на надниците и работата, която се извършва с пълната повинност не само въ пари, но и въ натура с съответна оценка, нъщо, което тази сутрин приехме с бюджета за фондовете. Всички тия добавъчни възнаграждения, ако ги прибавите към двата милиарда и 400 милиона лева, вие ще имате една цифра, която е поразяваща за бедната българска държава. Сми-сълът на всичко това, което пледирамъ, е намаляването на този персонал и създаване на повече експедитивност въ неговата работа, който да даде минимумът толкова работа, колкото даватъ тези 90 хиляди души, които са назначени по държавните учреждения.

Ние, г. г. народни представители, тукъ всеки денъ предвиждаме все нови и нови данъци. Предвидяхме едни държавни данъци, а има и други, които още стоятъ на ливенът редъ. Държавните данъци, които ние досега одобряваме въ Народното събрание засегнаха всичко: сѣдбени мита, гербовъ налогъ, мита при нотариусите, новъ данъкъ за получаване на нотариални актове за онѣзи имоти, които са придобити по особенъ начинъ — закона за оформяване на сѣлските; ние предвидяхме повишение с 15% транспортните разноски по железниците, ...

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): 10% за пътниците и 15% за стоките.

П. Стояновъ (д. сг): ... ние увеличихме превозните такси за всички предмети, с изключение на най-необходимите предмети за консомация; ние увеличихме косвените данъци — едни отъ косвените данъци претърпѣха по-малко, други по-голямо повишение; ние повишихме общинските данъци — върхуимите достигнаха, както приехме въ специалния законъ за подоходния данъкъ, 100%; но успоредно съ това, пакъ съ специаленъ законъ, който внесе г. министърътъ на вътрешните работи, за изменение закона за общините и окръжията, ние предвидяхме едно ново добавление къмъ общинския данъкъ съ така наречения данъкъ върху виѣските, който ние тукъ намалихме, но въ сѣжностъ данъкъ пакъ се увеличи и то чувствително. Най-после ние въведохме съ законъ за горбовния налогъ единъ свършено новъ данъкъ, който досега не познаваше нашата система. Това е данъкътъ върху оборота, г-да, който лѣга преди всичко върху консоматора. Данъкътъ върху оборота — не искамъ да цитирамъ, но само правя едно напомняне — е единъ много старъ данъкъ. Той е измисленъ отъ арабите, Leroy Bolieu, единъ отъ голѣмите познавачи на тази материя казва: „Съ въвеждането на този данъкъ започва и декаданса на арабската държава; защото апетитътъ до-хажда въ време на изнеде съ половинъ, съ едно, съ две, съ три на сто — увеличението си върви; осигурява се извършено лесно единъ доходъ отъ единъ данъкъ върху всички сѣлки, който обаче се всичката си тежестъ пада преди всичко върху консоматорите“. Най-после, ние бѣхме щастливи да се сдобиемъ съ този данъкъ, който, съ закона за горбовния налогъ прави едно отъ първите си завоевания!

Тези данъци вървятъ единъ следъ други. Мислите ли, г. г. народни представители, че скѣпотията ще се намали? Илюзия си правимъ, ако мислимъ, че шомъ данъкътъ е поземеленъ, той ще се плаща отъ земледѣлца или шомъ е върху дохода, ще се плаща отъ търговеца, предприемача или свободните професионалисти? Въ своята обща сѣдба, данъците търсятъ изравняване и го намиратъ. Колкото повече условията са ненормални, толкова повече процесътъ за прехвърлянето на данъците е по-благоприятенъ за силния. Само тогава, когато имаме стабилизирани стопански отношения, можемъ да бъдемъ гарантирани, че прехвърлянето на данъка — една отъ най-важните страни въ данъчното облагане — съ своите тежести нѣма да отиде въ тежестъ на слабия, на бедния, на консоматора. Въ тези ненормални условия, при които живѣемъ, всѣкога данъчното бремѣ отива въ тежестъ на онзи, който е по-малко богатъ, който по-малко купува, който има по-малко различни средства, за да осигури своевременно своето съществуване.

Има едно друго обстоятелство, г. г. народни представители, което ми заключение искамъ да спомена. Четохме

едно предложение, което, гледамъ, го нѣма въ дневния редъ и разглеждането на което вѣроятно ще бѣде отложено — а азъ бихъ билъ щастливъ ако то умре — предложението за увеличение на лихвите. Вѣрно е, че тукъ се открива графата да се увеличи количеството на находящите се въ обръщение банкноти и второ да се изравни редовния процентъ на лихвата съ онзи, по който, на първо мѣсто държавните учреждения — Народната банка — даватъ своя кредитъ. Защо? Защото, мотивира се, че мнозина търговци предпочитатъ да не платятъ, да имъ се протестираатъ полиците, понеже ще плащатъ по-малко лихва, отколкото ако биха били принудени да взематъ пари отъ свободния пазаръ.

Г. г. народни представители! Това е моето заключение: ако има единъ отъ най-важните фактори, за да се достигне до една ефикасна борба съ скѣпотията, това е кредитътъ — евтиният и изобилният кредитъ. Всички бихте се проинично усмихнали: „Евтиният! То е хубаво да се каже! Но къде са парите?“ Парите, г. г. народни представители, са въ банките. Но банките нѣма да ги дадатъ, затуй, защото преди всичко ги консомира държавата. Единъ милиардъ повече дължи днесъ държавата, отколкото е позволено и отколкото банкноти е пуснала на тържището Българската народна банка. Най-големият консоматоръ на кредитъ въ насъ, и при това безполезенъ консоматоръ, това е българската държава. Ето защо азъ съмъ пледиралъ и по-рано, пледирамъ и днесъ, че въ основата на всѣка една ефикасна борба съ скѣпотията трѣбва да бѣдатъ не приказките за производството. Когато не можешъ да работишъ съ евтини разноски по производството, не можешъ да изпаяшъ продуктъ, който да бѣде конкурентноспособенъ на тържището и, следователно, напразно е твоето производство. Въпросътъ за скѣпотията е въпросъ за кредитиране, а кредитирането — това е преди всичко икономия на държавата и по-низко облагане на населението. Трѣбва да дойдемъ до това схващане, а не да си бѣтваме умовете въ паритетната теория — че не са голѣми бюджетите, че не са голѣми данъците, защото трѣбвало да се помисли какво се плашало едно време и какво се плаща сега при понижението на лева. Такава една теория не може да се поддържа; такава едно схващане ще бѣде довеждане до консомирание все повече и повече свободни средства отъ държавата, до преобрѣщането имъ въ консомативни кредити, когато иначе биха се явили на тържището. А че сегашниятъ бюджетъ е консомативенъ, това г. министърътъ на финансите го каза повече отъ 20 пъти (Ръкоплѣскания отъ нѣкои сговористи).

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Съобщавамъ ви, че отъ Министерството на железниците, поинитъ и телеграфитъ е постигнуло решение за одобрение XXXI-то постановление на Министерския съветъ отъ 13 февруарий г. г., протоколъ № 8, за снабдяване българските държавни железници съ запасъ отъ камени въглища отъ частните мини въ България съ висока калорична стойност, изпитани отъ специална за целта комисия. Това предложение ще ви бѣде раздадено. Има думата народниятъ представител г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Намираме се предъ въпроса, който действително може да бѣде нареченъ въпросъ надъ въпроситъ на нашата стопанска плътника.

Отъ дебатитъ до този моментъ — подчертавамъ поне едно — никой не оспори съществуването на спекулата наредъ съ скѣпотията. Бѣше време тукъ, когато нѣкои се мъчеха да отказватъ това и следователно мѣрките, които трѣбваше да се взематъ по-специално за борба противъ спекулацията, се избѣгваха.

Всичките съображения, на които се спре преди малко г. Петко Стояновъ, са ценни, но тѣ са повече извъ областта на теорията, независимо отъ това, което цели днесъ законопроектъ. Азъ ги бихъ подчерталъ до едно. Въ течение на моя говоръ ще спомена нѣкои по-специално, и то тамъ, дето ще се яви нужда.

Въпросътъ за скѣпотията и спекулата не е само български; той е действително въпросъ всевъвѣски, въпросъ даже не само европейски. Въ тази форма, въ тази острота, въ която познаваме скѣпотията и спекулацията днесъ и които чувствуватъ всички — чувствуватъ ги нуждающитъ се бедни слоеве и трудящиятъ се святъ навѣкъ — тѣ са, действително, резултатъ на онзи промѣли, които настаха въ стопанския животъ поради войнитъ.

Да изброявамъ сега наново всички ония условия, които се създадоха отъ войнитъ, нѣма смисълъ; да ги разглеж-

даме поотдълго — ще ни заведе много далече. Погледнаме два-три основни елемента, които характеризират разрушенията въ стопанския живот от войните, както общо, така по-специално у нас, които елементи не могат да бъдат изпуснати от вниманието, защото действително, тѣ сѣ основните, тѣ сѣ характерните.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Найденовъ.)

Г. г. народни представители! Каквото и съчинение да вземете на учени икономисти отъ буржоазния лагеръ, отъ страна на Антантата или отъ страна на победените държави — казвамъ, нарочно и отъ Антантата, защото проблемата за скѣпотията и за спекулата дълго време искаха да я сметнатъ, че е проблема само за победените страни — ще видите това, което се доказва презъ последните години, призна се вече отъ всички, именно скѣпотията и спекулата сѣ проблеми и за победители и за победени; разликата е само въ степенъта, въ която сѣ засегнати едините и другите, поради разликата въ тѣхното изтощение отъ войната и днешното тѣхно икономическо и финансово положение.

Това, което искаха да изтъкнатъ пѣкон, че проблемата за скѣпотията и за спекулата е била проблема само за победените, то бѣше съ целъ да изтъкнатъ временността на това явление и лекотата, съ която то шѣло да бъде премахнато. Така се стремѣха да отбиятъ народното негодувание и борбата. Но времето показва, че това е невѣрна база. И днесъ споръ по този въпросъ вече нѣма. Днесъ всички подчертаватъ общопризнания фактъ — производството е ограничено, поради разрушенията отъ войната и мѣчно възстановимо. Производството се счита недостатъчно за нарастващите нужди на увеличаването се население, въпрѣки войната. Реконструкцията на производството е мѣчна проблема, наистина за живота на хората, шомъ се върши на капиталистическа база.

И като средство за излизане отъ това положение се изтъква: увеличена работа, за да имало и увеличено производство. Това се повтаря отъ всички органи; повтаря се и отъ много безпристрастни учени; повтарятъ го политици отъ буржоазния лагеръ въ парламентите; повтаря се и у насъ редовно. Това средство, обаче съдържа въ себе си едно безсмислие при днешните стопански и владелчески отношения. Не за това, г. г. народни представители, че е неистина, какво при увеличено производство ще има действително продукти повече и значи по-евтини, а, следователно и скѣпотията намалена, но заради това, защото има други причини, които лежатъ въ механизма на капиталистическия строй, които причини именно не даватъ да се използва наличниятъ трудъ за производството.

Паралелно съ въпроса за намаленото производство, съществува въ Америка, въ Англия, въ Италия, въ Чехословакия отъ страните-победителки, въ Австрия, въ Германия отъ страните-победени другъ единъ въпросъ — за безработицата. Какъ мислите вие? На днешна дата въ Европа повече отъ 3 милиона работници сѣ въ безработица. Въ сѣщото време капиталистическия свѣтъ тѣси да се спасява отъ скѣпотията, като поддържа, че работниците не работили достатъчно. Това е лъжа. Целъта е друга. Капиталистите мотивиратъ съ това борбата си противъ 8 часовия работенъ ренъ, който впрочемъ фактически е успелъ почти всѣкъде. Безработицата продължава да се увеличава и коси маса пролетарски животъ.

Въ всичките страни капиталистите продължаватъ да настояватъ, че продукцията на работника била сега по-малка, че нѣма този интензивитетъ на труда, какъвто бѣше прѣди войната. Второто явление е върно, но върно е и това, г. г. народни представители, че сѣдно около 10% отъ работниците не сѣ използвани въ производството, сѣдно около 10% отъ работниците сѣ въ безработица. Причината е увеличеното работно време, а то значи ограбване безплатенъ трудъ отъ работниците. Въ Англия правителството на Макдоналдъ сведе до 1¼ милиона броятъ на безработните — близо 8% отъ работния свѣтъ, заетъ въ производството. Въ Италия, напѣ при население отъ 40 милиона души и съ работнически елементъ отъ около 6 милиона души, коѣто 700 хиляди, даже пѣкой път и 900 хиляди, сѣ въ безработица.

Увеличава се работното време и съответно на това се намаляватъ работните падници, безработицата продължава и се увеличава. Въ този цикълъ на безизходностъ за капитализма и за неговата търговия, въ стремѣжа да се увеличатъ печалбите му чрезъ експлоатацията на работническия трудъ, се крие отговоръ на въпроса, а не въ лъжата, че липсвалъ работнически наличенъ трудъ. Безработица има и трудътъ не се влага въ производството;

следва намалено производство и, следователно — едно условие за увеличение на скѣпотията. Фактически, г. г. народни представители, проблемите за безработицата и за намаление производството ни показватъ, че това сѣ въпроси, които зависятъ отъ особените тенденции на икономическото развитие днесъ и, по-специално, отъ тенденциите на политиката на държавите-победителки.

Г. Петко Стояновъ, говорейки за Чехословакия, се доближи донейде до въпроса. Той каза, че, когато се приобѣна къмъ уреждане на монетата тамъ, когато се извърши девалвацията, когато се счете, че парите вече се стабилизиратъ въ Чехословакия, въ сѣщия моментъ талантливиятъ, споредъ неговия изразъ, финансовъ министъръ констатира, че въ живота на Чехословакия държавата, следъ войната излѣзла като нова република отъ орбитата на бившата Австро-Унгарска монархия, се създадоха условия и тенденции за нейното развитие, за нейната експанзивностъ и за нейното запазване въ кръга на малкото и голѣмото съглашение, създадоха се отъ тази политика на национална буржоазна държава такива разности, такива условия за изпълнението на политиката и, които парализираха иначе добрата мѣрка. Когато я предприеха, мислѣха, че ще могатъ да постигнатъ стабилизиране на своите пари и отъ тамъ — едно криво-лѣво облекчение въ скѣпотията.

Това, г. г. народни представители, не е единъ отдѣлен примѣръ — това е съдбата на всички капиталистически държави на континента и вънъ отъ него, това е съдбата и на България — макаръ и въ много по-малкъ размѣръ.

Вие чухте намека, който г. Ляпчевъ направи преди малко за неефикасността на предложените мѣрки и въобще за неефикасността и за невъзможността на каквито и да било мѣрки отъ този характеръ. Думите му не сѣ лишени отъ основание, когато политиката на държавите върви въ този пътъ на капитализма и империализма.

Въ сѣщото време, когато всички заявяватъ, че стабилизацията на тѣхната монета, че равновесието на тѣхните редовни и даже извънредни бюджети, че увеличението на тѣхното производство, че засилването на тѣхната търговия ще донесе стабилизирания стопански животъ и отъ тамъ — нормализиране на цените на стоките, т. е. да станатъ тѣ по-евтини, да се намали спекулацията — въ сѣщото това време общата политика за задържане днешните условия на живота, за задържане системата на капитализма и политиката на империализма, която държавите водятъ, ги заставятъ да правятъ такива шагове напредъ въ своите разности, такива шагове назадъ въ намаляване на реалните приходи чрезъ намаляване консомативната способностъ и продуктивностъ на оголваното и ограбвано население. Държавите се въртятъ въ единъ цикълъ и хлопатъ на едно и сѣщо мѣсто. Веригата, която ги е скочала върху капиталистическата база, на която тѣ нека въ продължатъ живота на стопанството, не може да се пресѣче по тѣхна инициатива, по инициативата на капиталистическата буржоазия.

Г. г. народни представители! Увеличаването бюджетите на всички империалистически държави доведе дотамъ, шото въ Англия, наистина, по-малко, но въ Франция и Италия въ голѣмъ размѣръ се говори открито отъ всички специалисти, отъ всички познавачи на тѣхното финансово и стопанско положение за катастрофата имъ — катастрофа, по-малко отъ тази, за която вие говорите досежно нашите финанси, за нашите приходи, за нашите разходи и за нашия стопански животъ.

Трѣбва да ви кажа, че въпрѣки разпространените лъжовни мнения за антантските държави, особено за Италия, която даваха за примѣръ, че поради управлението на фашистите, у нея настъпало стабилно управление, редъ, борба противъ спекулата, стабилизация на стопанството, уреждане на живота, намаляване на скѣпотията и пр., днесъ, следъ 2½ години, се установява, че нищо отъ това не е истина.

Една прекрасна статия на английски езикъ е публикувана отъ убийца по известния звѣрски начинъ Матеоти, секретаръ на Социалдемократическата партия въ Италия, която статия се счита може-би за най-непосредствена причина за неговото убийство. Въ нея статия се установява катастрофата на италианското стопанство, на италианските финанси, катастрофата за италианския народъ, катастрофата за италианския данъкоплатецъ и за гражданския консоматоръ въ Италия. Г. г. народни представители! Всички съображения, които се изказватъ откъснато въ даденъ моментъ въ полза на капиталистическата система и които известни условия днесъ още иматъ известно значение, въ цѣлокупността на системата,

обаче, въ която тѣ се развиватъ и отъ която не се отклоняватъ, съдържаатъ всички елементи за едно разложение на тая именно система.

И не ме оудва, когато една частъ отъ Народното събрание счита, че всичко онова, което се изтъква въ тая областъ, носи печата на демагогия. Тя истински върва, че нѣма изходъ. И понеже въ Англия, Франция, Италия, Германия и другаде не намѣрили изходъ върху базата на капитализма, отъ тукъ следва споредъ нея, че и България на тая база не може да намѣри изходъ.

Нарочно се спирамъ на туй, за да подчертая, че отъ много голѣмитѣ разходи, които се правятъ редовно сега отъ странитѣ на Антантата, преди всичко за въоръжения и за военни дългове, които отъ своя страна влияятъ на по-малкитѣ тѣхни съюзници, наредени около насъ, както и на странитѣ победени по таенъ начинъ, напримѣръ въ Германия, за разпоски за сѣщата пелъ, иде пълното неуравновесяване на тѣхнитѣ бюджети, иде и нестабилизиранието на тѣхното стопанство. Фактически и днесъ, спрѣмо положението въ 1914 г., следъ нѣколко десетки милиона убити и разорени отъ войната въ цѣль свѣтъ, пакъ бюджетитѣ на тия държави поглъщатъ най-голѣмитѣ средства и на малки, и на голѣми, както и въ България — въ по-малкитѣ размѣръ, несъмнено — за разходи на военното дѣло, за поддържане въоръжения миръ на Европа, за онзи миръ, който ужъ се пазн отъ всички, но въоръжения отъ петитѣ до жбитѣ. Тия разпоски се отразяватъ върху производството — върху неговото нестабилизирание, върху неговото переконструирание, върху разхищението му. Тѣ спомагатъ за намаляването консомативната способностъ на общата маса на труда. Отъ тамъ вече следватъ всички тежестѣ отъ косвенитѣ данъци, отъ прѣжитѣ данъци повечето на сѣрѣжитѣ и пробитѣ класи и особено на класата на труда. По този начинъ се получава картината на обща разруха, на общо разложение фактически въ самата сѣщностъ на системата на капитализма.

Подчертавамъ, че всичко онова, което е обективно, всичко онова, което можемъ да посочимъ като причина на скѣпотията, общо за свѣта, и което има отражение и за България, представлява именно оня цикълъ, отъ който действително свѣтътъ на капитализма не може да излѣзе.

Но при все това мѣрки отъ характера на предложениѣ се взематъ и въ чужбина. Това не е нѣкакво оригинално явление, чисто българско. Подобни мѣрки сѣ гласували сѣ прилагали и другаде съ единъ или другъ ефектъ. И проекта, който ни дава комисията, основанъ на частно предложение отъ наши колеги, съдържа постановления, които нѣма съмнение, въ даденъ моментъ могатъ да укажатъ известно влияние.

Г. г. народни представители! Както е поставенъ този проектъ, той не разрешава въпроса за сѣщията. Па и азъ не считамъ, че е възможно той да се разреши съ тѣхвъ проектъ. Претенцията, която виждамъ отъ тукъ, е претенция ужъ за борба противъ спекулата. Въ случая, макаръ спекулата да съществува навсѣгжде, тя у насъ добива форми особени, на които много драстично Адамъ Нейчевъ въ началото се спрѣ и на които, действително, трѣбва да бъде спрѣно и вниманието на Народното събрание. Така че, всички възражения, които се правиха тукъ, когато говорѣше г. Асенъ Господиновъ, трѣбва да наднатъ. Азъ разбирамъ възмущението на г. Кулевъ, който казва: „Защо обвинявате насъ за това, което е писано въ в. „Миръ“ или в. „Слово“? И питаше той г. Господиновъ: „Вие съгласни ли сте съ това, което пише в. „Епоха“? Това разбирамъ, но трѣбва да знаемъ и другото — че в. „Миръ“ и в. „Слово“, които бѣха цитирани, сѣ наистина органи обществени, но фактически сѣ защитници на правителството. Тѣ създаватъ консенция за онѣзи, които водятъ дневната политика. Тѣ теоретизиратъ интереситѣ на господствующитѣ класи, разбиратъ добре тия интереси и нека въ добре да бъдатъ защитени тукъ. Това не ще рече, разбира се, че Х, У или Z, който и да бъде, носи нѣкаква непосредствена отговорностъ за писането отъ редактори и сътрудници въ вестници, но това ще рече друго — че мисълта на капиталиститѣ, особено на народницитѣ, която систематически се прокарва отъ години, а сега по-безпрестанно отъ една година насамъ, тая мисль именно ние я виждаме практически въ живота до тая дата, до тая вечеръ да доминира въ политиката на правителството и единничеството на Народното събрание.

Т. Теодоровъ (д. сг): Кои защитава спекулата? Нито в. „Слово“, нито в. „Миръ“. Това е лъжа. Никой не защитава спекулата — никой и никога.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Питаме се, г. г. народни представители: съ тоя законъ какъ именно се очаква отъ правителството или отъ неговитѣ органи да се постигне целта? Тукъ въ проекта виждамъ нѣщо, което ми напомня 1919 г., времето, когато отъ тогавашния блокъ се повдигаха въпросътъ за диктаторство по прехраната. Тукъ е приетъ изразътъ „главенъ комисаръ и неговѣ помощници, комисари при общинитѣ“ и пр. То е едно нѣщо доста характерно, че министърътъ на вътрешнитѣ работи е свикалъ най-сетне съ идеята за комисарски и съветски организации. (Смѣхъ) Така пише тукъ. Спомнямъ си това време.

А. Христовъ (д. сг): Комисари има и въ конституцията.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Знамъ това. — Въ 1919 г., казвамъ, и сега тукъ виждамъ този стремежъ. Азъ трѣбва да ви напомня, че въ 1919 и 1920 г., когато се говорѣше за действително по-строги наказателни санкции, за драконовски мѣрки, тогава тукъ отъ дѣсната страна получавахме възражения, идентични на тѣзи, които днесъ четемъ въ помнатитѣ вестници противъ комисарствата и строгоститѣ. Вѣрвате ли, прочее, че вдъхновителитѣ на тѣзи органи днесъ мислятъ друго-яче отъ тогава? Не вѣрвамъ. Това ви казвамъ затуй, защото искамъ да подчертая мисълта на г. Лячевъ, че тѣй, както е поставенъ законопроектътъ, само съ голитѣ му санкции, самъ авторътъ му не вѣрва да се постигне нѣщо съществено.

Д. Кьорчевъ (и. л): Той не вѣрва, че съ тѣзи мѣрки ще се получатъ резултати.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ще ви кажа защо нѣма да се получатъ резултати. Той даже казва нѣщо друго, и азъ искамъ да знамъ сега, защо това е така. Да прочетемъ 2—3 члена, за да ни стане ясно. Азъ желая да говоря само конкретно.

Въ чл. 7 се казва: (Чете) „Министерскиятъ съветъ по докладъ на министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве“ — това трѣбва да направи финансовиятъ министъръ — „може“ — приемете го „трѣбва“, да нѣма „може“, да се разбере, че е задължително — „да намалява или да премахва вноснитѣ мита и акцизи на предмети отъ първа необходимостъ, доставяни за смѣтка на общинскитѣ продоволствени комисарства, както и да намалява превознитѣ такси по българскитѣ държавни желѣзници за подобни предмети, на които се дава предимство при предаването, натоварването, превозването и разтоварването имъ по сѣщитѣ желѣзници“.

Г-да! Който искрено мисли да приложи такова едно постановление, ще каже и следното. Значи съзнато е, какво единъ отъ главнитѣ елементи за пѣсѣживането на стоикитѣ сѣ косвенитѣ данъци, сѣ митата на вноснитѣ стоки, които, значи, трѣбва да се намалятъ за едни и да се премахнатъ за други предмети; сѣ увеличениитѣ такси по желѣзницитѣ, които трѣбва да се намалятъ; сѣ мѣнотитѣ при товаренето и разтоварването, които трѣбва да се избѣгнатъ и пр. Обърнете се сега къмъ финансовия министъръ, който не е поменатъ тукъ, а вмѣсто него е турнатъ министърътъ на вътрешнитѣ работи, за да не стане нищо въ това отношение — за да ви каже — той каза това и въ бюджетарната комисия и тукъ, въ пленума — че той гради всички надежди за бъдаще време върху приходитѣ главно, отъ косвенитѣ данъци за да уравновеси съ тѣхъ бюджета, за да постигне, чрезъ уравновесяването му и стабилизирането на лева, известно поевтиняване на живота. Той ще ви отговори, че държи най-много за увеличението вноснитѣ мита, за увеличението такситѣ по желѣзницитѣ, за увеличението на акцизитѣ, за бандеролитѣ на тютюна, за гербовия налогъ и пр. И действително, тъкмо въ този моментъ се увеличаватъ съ 10% платническитѣ билети и съ 15% такситѣ за превозъ на стоикитѣ: вносната тарифа си остава сѣщата; никакво намаление не последва за акцизитѣ, бандеролитѣ, гербовия налогъ — всички се увеличаватъ: официалната курсова разлика, която е 15 пѣти, сѣщо не се намалява.

Г. г. народни представители! Да говоримъ конкретно, ясно, решително. Преди шестъ месеца г. министърътъ на финанситѣ ни сезира съ два законопроекта, и двата станали закони, и двата се смѣтнаха приложени, и двата сѣ тъкмо отъ тази областъ, която се визира днесъ въ чл. 7 отъ проекта. Тѣ сѣ за намаляване съ 4-95 л. вносното мито на килограмъ захаръ и за намаляване на курсовата разлика за редица предмети отъ първа необходимостъ.

Г-да! Ще съкратя, няма да приказвам дълго. Вие знаете печалните резултати, до които се стигна, че днес цената на захарта е с 1—1½ л. смо по-ниска, отколкото е била през октомврий и ноемврий.

Д. Мишайковъ (д. сг): Вие знаете много добре, че това не можа да стане, защото настъпни поскъпване на захарта на международния пазар. Не демагогствуйте.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Не разбрахте ли, г. Мишайковъ, че ако тук в Камарата се компрометираха някои от 6—7 месеца насам, то се компрометираха професоритъ?

Д. Мишайковъ (д. сг): Не съм го разбралъ, а се чудя на Вашата дързост да говорите истини, като знаете, че съ такива.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Замислете се малко. Повтарямъ, че по всички въпроси от стопанската политика тук настана пълна компрометация за вашата мисъл и дейност. Тая компрометация е действително, за мисълта на професоритъ в нашата Камара.

Д. Мишайковъ (д. сг): Докажете го, не клеветете.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Недейте говори така. Азъ ще продължа и вие ще видите какво е моето заключение. Питамъ: когато бѣ решено захарта да получи 495 л. намаление за килограм, забравихте ли вие, г-да, че при изпълнението на закона, преди да последва каквото и да е увеличение на чуждестранния пазаръ, се вѣдѣ в преговори съ фабрицитъ на България, за да се изпусне момента, когато трѣбваше да имъ се наложи намаление на цената? Това забравихте ли вие? Вѣрно е другото твърдение, че следъ два и половина месеца, а не веднага при преговоритъ, настана увеличение на цената въ странство, което имаше това отражение, че недопусна тъкмо онова намаление, което щѣше да стане въ първия моментъ, ако той не бѣше изпуснатъ съ преговоритъ въ угода на фабрикантитъ.

Така, че г. Мишайковъ, недейте ми възражава по една работа, по която азъ ще кажа кое е вѣрното. Азъ зная, че този аргументъ играе роля, но се закѣснѣ: предполагаше се да се промѣни положението, но не стана това, не се постигна целта поради преговоритъ и фаворизациитъ на фабрикантитъ. Обаче, сама по себе си мѣрквата за намаление на митото бѣ добра, бѣ права и трѣбваше да се приложи на време, бързо и решително, за да даде ефикасенъ резултатъ.

Азъ зная отъ тенденцията, която следя на международния пазаръ, че по отношение на захарта къмъ месецъ ноемврий ние имаме съ 1—2 л. по-евтина европейска захаръ, но то вече, г. Мишайковъ, ще се дължи на повата конюнктура, която тамъ ще настъпни вследствие на състоянието, което вече се знае за цвеклото въ тия страни.

Д. Мишайковъ (д. сг): Сега говорите добре.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Почакайте. Азъ констатирамъ единъ фактъ, че имаше закѣснение въ изпълнението, а и г. министърътъ на финанситъ бѣ добъръ да признае въ комисията, че това бѣше една грѣшка. Тая именно грѣшка имъ съдобносно значение.

Д. Мишайковъ (д. сг): Ние желаемъ да ни критикувате за грѣшки.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ами че азъ говоря именно за грѣшкитъ. Това нали бѣше констатиране на една грѣшка?

Вториятъ законъ, който е по-общъ, който засѣгаше всички отъ първа необходимостъ предмети — за него гласувахме, както и за намалението митото на захарта и за него настоявахме въ комисията да стане бързо законъ — целѣше да намали курсовата разлика за всички предмети отъ първа необходимостъ, та чрезъ това тѣ да поевтинѣятъ. Питамъ Ви азъ, г. Мишайковъ, не е ли истина, че по отношение само на цимента и на напукитъ намалението стана и даде ефектъ, но по отношение на другитъ продукти, намаление до днесъ не е станало и резултатъ, разбира се, няма?

Сега питамъ: какво казва чл. 7? Чл. 7 въ една истинна, много по-удачна редакция повтаря онова, за което ние имаме вече законъ отъ 6 месеца. Споредъ тоя законъ финансовиятъ министъръ може да каже: курсовата разлика

вмѣсто 15 да бѣде 2, да бѣде 3, което ще има отражение веднага върху цената на изнасятитъ отъ странство продукти. Това не стана. Защо? Защото на първо мѣсто финансовиятъ министъръ казва: митѣ приходъ пропадатъ, азъ не мога да свържа бюджета, азъ не мога да покрия разходитъ, които отъ всички се искатъ. Понеже не мога да предприема една дѣлбока и коренна данъчна реформа, за да обложя онова, което може да се обложи, да обложя капиталитъ, имотитъ и доходитъ на капиталиститъ, азъ оставямъ тия въпроси за наесенъ, за втора, за трета есенъ, т. е. *ad calendas graecas*.

Цитирамъ тѣзи два закона именно, за да се види каква би била цената и на това конкретно и добро постановление въ членъ 7 отъ сегашния проектъ. Казвамъ открито, че е добро постановление, но то цена няма да има, тъй като то няма да се приложи. А няма да се приложи по тѣзи съображения, които ви казахъ. Плюсъ по други още съображения, а именно: въ момента, въ който ще се каже, че ще се прибегне къмъ прилагане, всички търговци, които иматъ складове, дюкяни или хамбари, въ които иматъ складирани въпроситъ артикули, ще употребятъ и мило и драго, за да не допуснатъ това да стане, за да не пострадатъ поне до момента, когато ще изчерпятъ всички свои запаси. А тѣзи запаси няма да се изчерпятъ лесно. И въобще, понеже българската консомативна способностъ е пострадала значително, тя е намалена, особено въ сравнение съ безконтролно внесенитъ стоки при високи мита, то изчервянето на запаситъ върви бавно. Ози денъ бѣхме припудени да продължимъ до 17 априлъ 1925 г. срока за новопизноса на всички запрети за износъ стоки. Това съ конкретни работи, това е действително на Народното събрание, това съ реални величини, това не е демагогия, това не е фалшъ, това е истината, г. Мишайковъ.

Д. Мишайковъ (д. сг): Това е пророчество.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ приемамъ да бѣде най-лошиятъ пророкъ, стига да стане по-добъръ животъ. Азъ бихъ допнѣлъ тукъ следъ 5 месеца да кажа: признавамъ, сгрѣшихъ отъ трибуната, стига, г. Мишайковъ, тоя законъ да даде резултатитъ, които вие вѣрвате, че ще даде, стига да даде облекчението на сѣлскитъ и на спекулата, за което вие говорите. Азъ ви казвамъ още отъ сега откровенно: моето пророчество няма значение за четъ пари, стига народнитъ маси да бѣдатъ добре. По азъ дувствувамъ и съмъ убеденъ, че тази работа няма да стане. Тогава желая вие, г. Мишайковъ, подиръ 5 месеца да признаете, че не сте постигнали нищо, защото вие именно правите демагогия, че съ книжна борба ужъ се борите противъ спекулата, а замишлявате въ сѣлскитъ интереситъ на спекулантитъ.

Второ, чл. 8 казва: (Чете) „По решение на Министерскитъ съветъ, отъ държавнитъ банки се отнущатъ на общинитъ подъ гаранция на държавата нужнитъ оборотни средства за продоволствената имъ служба“.

Добре, г-да! Несъмнено е, че ако това постановление го няма, целѣта на оная глава отъ законопроекта, която засѣга режията на общинитъ, тѣхнитъ продоволствени комисарства, не ще се постигне, ще бѣде равна на нула. Г. г. народни представители! Вие знаете, че общинитъ нѣматъ средства. Тукъ общинитъ се товарятъ съ такива тежести, които бѣдете увѣрени, ще заставятъ маса общини предварително да абдикиратъ отъ продоволственитъ задачи. Това е положително. И ако въ това направление може да се направи нѣщо, то това е: бързо даване на средства, и то достатъчни, контролирани отъ тѣ наречени централенъ комисаритъ, за изпълнение на задачитъ, които сѣ възложени на общинитъ.

Вторта алинея на чл. 8 гласи: (Чете) „Всички книжа по тази служба и договоритъ, които общинскитъ продоволствени комисарства сключватъ, се освобождаватъ отъ гербовъ налогъ и всички други такси и берни“.

Добре е: тъкмо се доказва това, което се говори, че гербовиятъ налогъ, че всички такси, че всички берни, които хвърниха повече отъ 500 милиона лева въ държавния бюджетъ, гласуванъ вчера, носятъ поскъпване на животъ. Питамъ: тогава финансовиятъ министъръ, какво ще каже той, който така страстно защитаваше до последния моментъ обещането на всяка квитанция, на всеки документъ съ гербова марка, което значеше да осигури десетки милиона лева отъ гербовъ налогъ? Прочее, г. г. народни представители, тази работа така, както е вписана, ще има въ голѣмата си частъ, да не кажа изцѣло, съвсемъ иллюзорно значение.

Но което е най-важното — това са санкциите. Чл. 10 гласи: (Чете) „Лица или сдружения, които, съвсем целта да монополизират търговията с предмети от първа необходимост, сами или въ съглашение с други, задържат, укриват или унищожават такива предмети, за да ги продават на прекомерна цена, се наказват с глоба от 100.000 до 500.000 л.“ Единият от основните въпроси на стопанството, това е монополът. Признава се, прочее, че у нас има монополи. Г. Стоянов, обаче, се помъчи да ни убеди, че монополът, въ буквална смисъл на думата, въ търговията няма. Г-да! Ако е въпроса за една тема на катедрата по политическа икономия, готовъ съм да разисквам по него. Тук, обаче, въпросът не е такъв. Тук не се касае за теоретически разисквания. Тук имаме фактически частен монопол. Въ България и навсякъде днес за артикулит от първа необходимост, за първостепенните артикули въобще въ стопанството и търговията съществуват монополи, само че частен.

Онѝзи, които се борятъ противъ държавния монополъ, нека ми позволят да ги питамъ, защо се свикватъ съ частния монополъ и съ неговите вреди? Защо тѣ не се съгласяватъ и не схващатъ, че вмѣшательството на държавата, което тукъ се прокарва, въ всѣки случай е единъ напредѣкъ? Това трѣбва да продължи до едно монополизирание на външната търговия. Ще кажатъ: това не може да стане наведнажъ. Съгласенъ съмъ, това не може да стане наведнажъ за всички видове продукти. Но това можеше да стане съ течение на времето и може да стане първоначално за нѣкои продукти. Каза се отъ г. Адамъ Нейчевъ за българската валута, за стабилизациата ѝ. Нима, г. г. народни представители, г. Петровицъ, който отъ тази трибуна говори навремето за голѣмѣтъ печалба отъ тютюневата търговия, ще откаже, че тѣзи прекомерни спекулативни печалби, които той оцени на 600—700 милиона лева, нека бждатъ само половина милиардъ, въ ржката на държавата би били безъ влияние? Не би ли тѣ повлияли върху курса на паритѣ, върху скжпотията, върху наричната криза, върху стабилността на бюджета, върху неговото равновесие и върху стабилността на стопанството? Това не може да бжде отречено.

Къде е днесъ монополътъ? Той е въ частни ръце. Значи монополъ има, обаче, има го въ форма, която никжде другаде въ този видъ, както е у насъ тютюневата търговия, не съществува. Е добре, тукъ преди нѣколко време се борихме да дадемъ предметно на кооперациите. Това трѣбва да стане чакъ по-скоро. Признавамъ веднага, че тѣ са още слаби, че не ще могатъ да изиграятъ своята роля напълно, за цѣлото стопанство. Но една четвъртъ или една трета отъ търговията може да обхващатъ и то при условие, че ще бждатъ кредитирани съ евтинъ кредитъ отъ държавните банки. Нѣма ли това, ще се ползува външниятъ и вътрешниятъ частенъ капиталистически монополъ. Той ще прибира печалбите, той ще печели отъ нашата валута, той ще печели отъ стопанската криза, той ще печели даже отъ наричната криза. Питамъ тогава: при тѣзи условия, при фактическия частенъ монополъ, не е ли умѣтно и навреме да се каже, че правителството е длжко да излъзе съ проектъ за монополизирание на тютюневата търговия?

Г. Адамъ Нейчевъ спомена за Консорциума. Г-да! Азъ зная твърде добре всички онѝзи отрицателни страни, които прояви управлението на Консорциума за зърнени храни, но азъ съмъ по принципъ съгласенъ и днесъ за монополизиранието на износа на зърненитѣ храни. И днесъ тази проблема не трѣбва да се отбива съ обыкновенния отводъ: мъчна проблема, трѣбва да се проучи работата, за другата есенъ, за по-другата, и т. н.

Г. г. народни представители! Ако за това се мисли сериозно, онѝзи хора, които са съ компетентни, каквито несъмнено има въ сѣбдата на болшинството, трѣбва да осигурятъ изпълнението на плана, системата въ тази областъ, и ще бждатъ подкрепени отъ насъ по въпроса за монополизирание на търговията.

Г. Адамъ Нейчевъ спомена тѣй също и за пашкулитѣ. Азъ ще кажа, не само за пашкулитѣ. Питамъ ви: какви мъчнотии представлява да се стигне по този път, по който трѣбва проектътъ, до монополизирание напр. и износа на млѣчните продукти, на яйцата и да се постигне постепенно онази голѣма целъ, стабилизиранието на лева, запазването валутата на България и същевременно да се ограничи спекулативниятъ елементъ и да се затвърди стопанството? И кажете за Бога, неуже ли всѣки единъ отъ васъ непосредствено не вижда, каква роля играе при тия условия спекулативниятъ елементъ въ България? Кажете

ми, нима е вѣрно, че въ България ценитѣ, на които консоматоритѣ получаватъ стокитѣ отъ продавачитѣ, че тия цени иматъ нѣкакво съотношение съ ония цени, по които тѣ са купени отъ производителитѣ чрезъ посрѣдницитѣ? Нѣма, г-да.

Г. Стояновъ, каза че тукъ се открива рубриката за кооперацията. Да, открива се рубриката за кооперацията, бихъ казалъ, и за общини, кооперации и държава — поотдѣлно и свързано. Общиятъ народенъ, общественъ капиталъ, който е пласиранъ по различни начини въ разни предприятия трѣбва да бжде действително на разположение на сдружението: кооперации и общини за едни предмети, кооперации и държава за други предмети, общини и държава за трети предмети. Тогава, г. г. народни представители, многобройната верига отъ посрѣдници, които неизбежно увеличаватъ ценитѣ на продуктитѣ, ще се премахне. Тази именно верига е, която несъмнено играе голѣма роля. Вие можете да провѣрите това веднага. Тръгнете отъ единия край на пиятата до другия, съобразете при кой дюканджия влизате за какви стоки, съобразете нама, разсожитѣ за дюканиитѣ, хората, които ги иматъ, цѣлото сдружение, което представляватъ, пята, който са минали продуктитѣ, за да идатъ до консоматоритѣ и ще провѣрите веднага увеличението на ценитѣ. Забелѣзва се какъ се използватъ, преждевременно донесени предмети — зеленчуци, овощия и др. — на цени, които по никой начинъ не биха се оправдали половинъ месецъ по-късно. Прибавете и фаворизациитѣ по превода. Ако държавата рече сериозно, че въ еди кой си месецъ безпрекословно, безъ изключение за никого, нѣма да допусне да се превозва нито единъ вагонъ отъ еди кой артикулъ, нѣма да има преждевременно използване цени. Кой ще го превози и какъ? Съ частни кола, съ коне ли? Тази работа ще осжкни тѣй много продукта, че туй нѣма да стане.

Г. Стояновъ ви каза, когато г. министърътъ на финанситѣ извърши оная добра реформа съ монопола на валутата презъ декемврий, какъ се изпълзнаха заинтересованитѣ, които я повдигнаха въ нѣколко дни на 3500 л. за 100 швейцарски франка. Изпълзнаха се. Фактъ е при това, че получиха редовенъ паспортъ и заминаха. Г. министърътъ каза: „Много пята лѣкаритѣ даватъ документи“. Да, г-да, но цѣлата пияца знае много добре кои са тѣзи Х, У, Z, които си играятъ, които се гаврятъ съ сѣдбата на цѣлъ народъ. Тия хора трѣбва да бждатъ хванати, не могатъ да отидатъ нѣкъде. Ще ги лѣкуватъ български лѣкари въ болницитѣ; паспортъ не може да имъ се даватъ. Но тѣ намиратъ пятаща; корупцията е голѣма. Казава се: чиновникъ много; пусналъ ги по-голѣмия, пусналъ ги по-малкия, избѣгали, заминали. Какъ избѣгали, какъ заминали? Кой имъ даде паспортъ, кой ги улесни? Какъ стана тази работа, толкозъ инстанции има? Въпросътъ е да се види сериозна воля за запазване на единъ общественъ интересъ, но тя не се проявява. Когато са били послушани въ този случай частнитѣ интереси, това показва, че е станало за смѣтка на общественъ интересъ, не въ полза на страдания консоматоръ, не въ полза на трудящия се свѣтъ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Зографовъ какъ замина?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. Чирпанлиевъ! Азъ не знамъ какъ е заминалъ. Но трѣбва да отбележа, че страшно не-сериозно гледате на този въпросъ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Никога не сме гледали не-сериозно.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Когато осжждамъ най-голѣмитѣ спекуланти, които опростиха лева презъ декемврий месецъ и които дадоха поводъ на министъра на финанситѣ да предприеме реформата за монополизирание на българската валута у Българската народна банка, благодарение на която реформа, наистина, се задържа лева между 2400—2500 по отношение на Швейцария, какъ можете Вие да говорите подобно нѣщо! Не, никакви диверсии нѣма да иматъ значение, г-да, въ този случай. Азъ искамъ да подчертая, че и тѣзи силни разпоредби, които ги има въ законопроекта, ако тѣ бждатъ така прилагани, както се прилагатъ изобщо у насъ законитѣ, това ще има характеръ просто на едно гаврене съ интереситѣ на хората, които чакатъ поне малко нѣщо отъ законодателството за облекчение на скжпотията.

Азъ не желая да отивамъ по-далечъ, понеже ви казахъ, че искамъ да се спра само на главния елементъ — на спекулацията. Нека се види това, което може бързо и рѣши-

телно да се направи. Паралелно съ него азъ пледирамъ за държавенъ монополъ на износната търговия, въ началото поне на първокласнитѣ, на важнитѣ артикули за търговския и паричния балансъ на държавата.

Ако тази идея за държавния монополъ не се възприеме, ако тази мисълъ не се осъществи, г. г. народни представители, ще се тъпче на едно мѣсто, резултатъ нѣма да се постигне.

За да ви покажа до каква степенъ държавния монополъ се разшири и действува силно върху стопанството, ще ви кажа случая съ двата периода въ развитието на търговията и стопанската политика на Съветска Русия. Докогато въ Русия не се направиха изключения досежно свободата на вътрешната търговия, което бѣ неизбежно за самата властъ; докогато не се допуска търгуване частно макаръ подъ държавенъ контролъ и първоначално само съ частъ отъ стокитѣ, произведени отъ концессионанитѣ и други предприятия — до този моментъ спекулата не се ширѣше въ голѣми размѣри, ако и да не липсваше, съ укрити стоки. Спекулата се яви въ широкъ размѣръ заедно съ свободата на търговията. И днесъ не е престанала. Тамъ налагатъ тоже драконовски мѣрки въ борбата противъ нея. Свободната търговия засѣга една частъ отъ търговския животъ, само вътрешната търговия, тъй като изобщо външната търговия е монополизирана. Значи фактътъ, че туй става даже тамъ, където мѣрцитѣ сѫ много строги, показва, че въпросътъ за спекулата е свързанъ тѣсно, органически съ самата свобода на търговията. Именно благодатното влияние, благодатнитѣ послѣдствие, които се очакваха и за които се пледираше постоянно отъ срѣдата на правителственитѣ органи и на други, отъ свободата на търговията, не се явиха, тѣ се опровергаха.

Законопроектътъ, авторъ на който е г. Кулевъ и други, говори вече за държавната намѣса. Значи, схваща се, че спекулацията въ България е достигнала небуздени размѣри. Схваща се въпрѣки статистиката, която г. Мишайковъ изнесе преди малко държайки на рѣка „Известията на Народната банка“, съ която искаше да опровергае четеното отъ г. Асенъ Господиновъ — че изнесеното отъ г. Господинова е въ основата си право. Г. Мишайковъ! Несъмнено е, че общитѣ групи стоки, които наблюдава нашата статистика, въ общъ резултатъ даватъ не такова увеличение на ценитѣ, което се показва за отдѣлнитѣ артикули поради сезонни и други съображения. Но все пакъ, г. Мишайковъ, Вие, който сте въ Висшия стопански съветъ, трѣбва да признаете, че въпрѣки стабилната наша валута — а вие смѣтате тая стабилностъ за голѣмъ активъ, и не безъ основания — въпрѣки това, че нашето банкнотно обръщение не се е увеличило въ оная степенъ, която съответствува на увеличената търговска обмѣна, а е по-малко — и това е една отъ причинитѣ, за да имаме парична криза — въпрѣки всичко това, г. Мишайковъ и г. г. народни представители, ние имаме голѣмо увеличение на ценитѣ на много отъ продуктитѣ. За едни се изтъкнаха локални причини, за други сезонни. Обаче фактътъ, който интересува трудящия се свѣтъ, този свѣтъ, който има опредѣлени приходи, е, че тия приходи даже се намаляватъ, въ сравнение съ скѣпотията, или въ всѣки случай не се увеличаватъ въ оная степенъ, въ която се увеличава скѣпотията на живота. Консумативната способностъ на трудящия народъ намалява. Този фактъ ни показва, че действително, има нѣщо по-болно, което трѣбва да се дигри въ спекулата, въ тая гавра съ интереситѣ на народнитѣ маси.

И сега, г. г. народни представители, азъ казвамъ, даже ако се изоставятъ всички онѣзи общи разсуждения, които изтъкнахъ първоначално — за развитието на държавитѣ, за тѣхния капитализмъ, за тѣхната политика на империализмъ — и стѣпите само на базата, на която сѫ стѣпнили предложителитѣ на закона, то при процедурата, която се предвижда въ него, и особено при факта, че сѫ махнати тъмничнитѣ наказания, и при липсата на народенъ контролъ въ институтитѣ на закона, законопроектътъ нѣма да даде резултатъ. Бъдете сигурни, че въ една нѣдѣля, въ половинъ мѣсець време, при сегашния голѣмъ оборотъ, съответния обвиняемъ, съответниятъ спекулантъ ще бѣде въ положение да плати три пѣти глобата, да плати, петъ пѣти глобата, ще плати за да надвие, за да наложи своето, за да наложи ценитѣ, за да наложи на консоматора нещастия, изгладняване, обосяване и пр. бедствия. При тия условия прочее, не ще се постигне резултатъ, който се очаква.

Затова азъ заключавамъ: централниятъ въпросъ на борбата противъ скѣпотията и спекулата, а особено противъ спекулата, г. г. народни представители, е: уредимъ монопола на износната и вносна търговия въ началото, до организирането и стабилизирането за частъ отъ артикулитѣ. Постепенно да се разширява монопола. Тоя въпросъ е свързанъ съ използване средствата на държавата, на общественитѣ фондове, на Народната, на Земледѣлската и на Кооперативната банки. Най-голѣмъ дѣлъ се пада въ тая работа на кооперативното дѣло. Това ще даде една комбинация на мѣрцитѣ въ вътрешния и външентъ пазаръ. Кооперациитѣ и държавата се намѣсватъ радикално, съ силата на голѣмъ авторитетъ. Така ще се постигне единъ възможенъ за днешното време резултатъ.

Къмъ това, азъ мисля, нѣма да мине много време, ще прибѣгнатъ, и вече имаме примѣри да прибѣгватъ, и въ държавитѣ на Антантата; въ голѣма степенъ се прибѣгна на примѣръ въ Чехословашко. (Рѣкоплѣскания отъ комунитетитѣ и отъ нѣкои говорители)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Часътъ е осемъ. Има предложение отъ почитаемото правителство да се продължи заседанието докато се свърши съ законопроекта. Които приематъ това предложение на правителството, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, събрането приема.

Има думата народниятъ представителъ г. Хараламби Стояновъ.

Х. Стояновъ (к): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! (Чете): Следъ седемъ месечно заседание на Камарата, днесъ е сложенъ на дневенъ редъ за разглеждане законопроектътъ за намаляване скѣпотията. Отъ мотивитѣ на законопроекта и отъ неговото наименование се разбира, че правителството не си поставя за целъ да премахне скѣпотията, а иска да я облекчи и да я намали. Но и това, което замислюва правителството да направи, то го върши само за да хвърли прахъ въ очитѣ на бедствующитѣ народни маси, които изнемогватъ отъ ужасната скѣпотия. Правителството намѣри време да прокара много закони, които не сѫ отъ такова голѣмо значение, но не намѣри време по-рано да сложи на дневенъ редъ той важенъ законопроектъ. Политиката на правителството по отношение на скѣпотията е ясно очертана въ неговата данѣчна политика. Приказкитѣ за реформи, за подобрения ще останатъ празни залъгалки. Ако нѣщо се прокарато ще бѣдатъ жалки палиативи, които нѣма да ползватъ широкитѣ трудящи се маси. Възната на скѣпотията се надига. За нея се говори и пише отъ всички слоеве на обществото, но отъ нейното шедствие страдатъ широкитѣ трудящи се маси, които сѫ изложени на гладъ, жилищна мизерия, болести и измиране. Въ противовѣсъ на мѣкитѣ и страданията на нуждающитѣ се, едно охолно малцинство отъ капиталисти, банкери, индустриалци, едри търговци, спекуланти подъ сѣнката и закрилата на правителството използватъ скѣпотията, трупатъ голѣми печалби и живѣятъ въ изобилие, разкошъ и удоволствия за смѣтка на мизерията и сѣззитѣ на експлоатираното и потиснато мнозинство отъ народа. Народътъ е застрашенъ отъ ужаса на скѣпотията.

По кои сѫ причинитѣ за скѣпотията и кой е виновникътъ? Тѣ сѫ криятъ преди всичко въ намаляването на производството. Дългитѣ и опустошителни войни разстроиха производството. Алячността на капиталиститѣ, отъ друга страна, допринася твърде много да вирѣе скѣпотията. Докато преди войната ние имаме само нѣколко десетки банки и акционерни дружества; следъ войната ние имаме около 500 акционерни дружества съ единъ капиталъ около 2 милиарда лева. Тѣхното появяване и никнене като гъби тукъ, въ столицата, и въ всички голѣми и малки градове изъ страната показва, че войната е нѣщо като добре дошло за капиталиститѣ и буржоазията въ насъ. Но тия банки и акционерни дружества, които иматъ всичката възможностъ да пласиратъ своитѣ капитални въ производството и индустрията, отъ които ще се повдигне благосъстоянието на страната и да се създаде поминѣкъ, отъ друга страна, на хиляди бедни нуждающи се и безработни, пласиратъ своитѣ капитални въ търговията, отъ гдето очакватъ по-голѣми печалби за своитѣ капитални. Отъ тия 500 акционерни дружества повече отъ 300, съ капиталъ единъ милиардъ и 200 милиона лева, се занимаватъ съ търговия. Споредъ баланситѣ, които се печататъ въ „Държавенъ вестникъ“, почти всички дружества

и банки реализиратъ грамадни печалби, които достигатъ 30—40—60% и повече отъ вложенния капиталъ. Когато това е показано въ балансътъ имъ, които се печататъ въ „Държавенъ вестникъ“ за предъ властта и хората, ние можемъ да допуснемъ, че тѣ реализиратъ и по-голъми печалби, които старателно укриватъ въ своитѣ счетоводни книги.

Твърденията на нѣкои, че скъпотиата се дължи на голѣмитѣ заплати, които получаватъ работниците, е празна работа. Докато животътъ у насъ е поскъпналъ 35 до 40 пѣти отпреди войната, срѣдната заплата на работниците въ частното производство е 20 до 25 пѣти увеличена, а като се смѣтнатъ безработицѣ и болни дни, ние можемъ да си представимъ, отъ друга страна, какъвъ е живота на работническата класа.

Но докато спекулантитѣ и търговцитѣ, необезпокоявани отъ никого, трупатъ милиони печалби, правителството създава закони, които само не прилага. Наизидна ще остане за трудящия народъ борбата, която водѣше правителството съ захарния картелъ. Въпрѣки гласування законъ за намаляване вносно мито на захарта, последната не спадна. Захарнитѣ фабрики издѣзоха победителки; тѣ реализираха около 400 милиона лева свръхпечалба. Тѣ нанесоха и другъ ударъ на бедното население, което се ангажира да сѣе цвекло срещу 800 л. тона. Правителството капитулира предъ организирания картелъ на захарнитѣ фабрики.

Днесъ, когато правителството ни предлага законъ за облекчение продоволствието и за намаляване скъпотиата, ние виждаме, че това го върши само да хвърли прахъ въ очитѣ на бедствующитѣ. Защото, какъ може да се говори за намаляване на скъпотиата, когато правителството, за да балансира своя бюджетъ, увеличава косвенитѣ данъци, а съ това увеличава и скъпотиата? Близо половината отъ приходния бюджетъ се издържа отъ косвени данъци. А всеневъстно е, че косвенитѣ данъци сѣ, които тежатъ най-много върху трудящия народъ. Предметитѣ отъ първа необходимостъ, отъ които се издържа, храни и облича трудящиятъ народъ, сѣ обложени. Отъ тѣхъ държавата ще реализира повече отъ 3 милиарда лева. Докато правителството е внимателно къмъ прѣжитѣ данъци, които се събиратъ отъ имотнитѣ и силни икономически, и предпазливо увеличава тѣхъ ние виждаме политиката му по отношение на косвенитѣ данъци да е по-друга.

Отъ друга страна, ние виждаме правителството да прибягва и до увеличаване на такситѣ по желѣзницитѣ и пошитѣ. А безспорно е, че това увеличаване още повече ще увеличи скъпотиата. Такситѣ, които се събиратъ по желѣзницитѣ за превозъ на стокитѣ, търговецитѣ нѣма да ги плати, отъ джоба си или да се задоволи съ по-малка печалба, а ще ги сложи на стокитѣ, като при това ще сложи и по-голъма печалба, и ще оправдава поскъпването съ голѣмитѣ увеличения на превознитѣ такси. Сжщото може да се каже и за такситѣ по пошитѣ, които, нагледъ колкото и малки да сѣ, се отразяватъ върху скъпотиата на живота.

Отъ казаното до тукъ виждаме, че нищо капиталиститѣ могатъ да се помирятъ съ малки печалби, за да се нормализира скъпотиата, нищо държавата съ своята политика е въ състояние да ограничи скъпотиата. Съ право трудящитѣ се маси казватъ, че спекулантитѣ сѣ метежници безъ пушки. За тѣхъ правителството не създава изключителни закони, за да ги ограничи, а ги пина съ меки ръкавици и съ страхъ да не ги огорчи. Тѣмъ противното върши правителството по отношение на работническата класа. Докато работниците сѣ организирани въ своитѣ политически организации, въ своитѣ професионални съюзи и кооперации, които си поставятъ за целъ да се борятъ за своето материално подобрене, а следователно, и за намаляване на скъпотиата, правителството посѣгна на тѣхъ и ги разтури. То окова въ вериги работническата класа, а съ това развърза ржцетѣ на спекулантитѣ, метежници безъ пушки.

Кой по-добре би се борилъ противъ спекулата, ако не кооперациитѣ? Правителството, на което е шефъ единъ кооператоръ, посегана да разтури най-голъмата народна кооперация — кооперация „Освобождение“ — която имаше 70.000 члена и които като трудолюбиви пчели, давайки своитѣ стотинки, изградиха своята кооперация. Правителството глътна единъ голѣмъ залькъ, но той ще застане на гърлото му. Трѣбва да отбележа, че има повече отъ три месеца какъ е отнета кооперацията отъ ржцетѣ на трудящия се народъ, безъ да сѣ известни нѣкому мотивитѣ

на Касацонния съдъ за разтурянето ѝ. Въ всички голѣми и малки градсве и по-голъми села кооперацията имаше свои клонове, които продоволственоваха трудящия свѣтъ и които нормираха ценитѣ и не позволяваха на спекулантитѣ да покачатъ произволно ценитѣ на стокитѣ. Възможнието на трудящия се народъ отъ това посѣгателство е голѣмо. Мѣрkitѣ, които предлага правителството въ тоя законопроектъ сѣ далече отъ да дадатъ нѣкакви реални резултати. Най-голъми надежди се възлагатъ на общинитѣ, а знае се, че много отъ тѣхъ сѣ банкрутирали и не сѣ въ състояние да се справятъ съ задоволяване на текущитѣ нужди, камо-ли да се грижатъ за прехраната. Въ управленнето на общинитѣ сѣ се загнѣздили партизани, които гледатъ повечето на своитѣ лични облаги. Непосредствено следъ войната, когато скъпотиата бѣше голѣма, ония общини, които бѣха въ ржцетѣ на работническата класа, чрезъ своитѣ организации лесно се справяха съ скъпотиата и спекулата. Тогаващната организация на общинитѣ, чрезъ общински магазини, градини, кооперации и др., отлично задоволяваше нуждитѣ на трудящитѣ се. Днешнитѣ общински управници не сѣ въ състояние да направятъ това. Прѣсенъ примѣръ ни показва покачването на цената на хлѣба отъ 6 на 8 и 10 л. Въпрѣки намѣсата на парителството, трудящиятъ се народъ е принуденъ да яде хлѣбъ на много високи цени — нѣщо, което за една земеделска страна е неоправдателно.

Наказателнитѣ мѣрки, които се предлагатъ въ новия законопроектъ, сжщо така нѣма да гарантиратъ зачитането на закона. Защото, докато въ закона се предвижда наказателна мѣрка за спекулантитѣ само глоба и заплащане на стоката по пазарна цена, нѣма да отвинете лесно последнитѣ отъ да спекулиратъ. За чинювинитѣ въ закона се предвижда глоба и затворъ. Обяснимо е: за фукарлъка затворитѣ сѣ по-удобни! Но, каквото и да правитѣ, трудящиятъ се народъ е убеденъ, че скъпотиата нѣма нищо да се премахне, нито да се намали. Гаранцията за премахване на скъпотиата е завземане на властта отъ трудящия се народъ — работниците и селянитѣ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Петъръ Петровичъ.

П. Петровичъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По поводъ внесенъ законопроектъ за облекчение на продоволствената криза и намаляние на скъпотиата, като се говори отъ тая трибуна за поевтиняването на живота, първата дума, която силно се подчерта е думата „спекула“. Тая дума „спекула“ се явява и тукъ и навсѣкѣ, като синонимъ на нѣщо страшно, на нѣщо, което носи беди за народа и за всичко, до което се допиратъ. Споредъ менъ спекулата — ако е въпросъ за думата, за термина — колкото може да докара поскъпване, толкова може да докара и поевтиняване; колкото може да донесе печалби, толкова може да донесе и загуби.

Когато се говори за спекула, визиратъ се, разбира се, на първо мѣсто предметитѣ отъ първа необходимостъ, визиратъ се сжщо тѣй и тия лица, които упражняватъ като занаятъ търговията съ тоя родъ артикули. Оставятъ се обаче настрана всички други фактори, които сжщо така бораваатъ въ общественния, социалния животъ и взематъ участие въ поскъпването или поевтиняването на живота — това сѣ, тѣй нареченитѣ свободни професии. У насъ напр. нищо нѣма да кажатъ, че единъ лѣкаръ, който вчера вземаше 3 л. за визита, днесъ иска 100 л.; нищо нѣма да кажатъ, че единъ адвокатъ, който вчера вземаше за едно дѣло предъ мировия сѣдия 20 или 50 л., днесъ взема 5.000 л.; сжщо нищо не казватъ, че аптекаритѣ сега иматъ една тарифа, която е много по-скѣпа отъ мирновременната. Когато говоримъ за скъпотиата — да кажемъ за аптекаритѣ — аптекаритѣ се оставятъ настрана, макаръ че у насъ народната поговорка казва: „Скѣпо като въ аптека“. Така е и съ лѣкаритѣ, така е и съ инженеритѣ, така е и съ адвокатитѣ и пр.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): За тѣхъ има ценоразписи.

П. Петровичъ (д. сг): Да, само че не се спазватъ. Азъ нѣма да се излъжа, ако ви кажа, че по тия ценоразписи има десетки, стотини и хиляди актове съставени за не-правилното имъ приложение. За това обаче нищо не се говори.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Да отидатъ въ затвора.

И. Петровъ (д. сг): Престанаха да говорят за аптеки, защото всеки дюкянъ стана аптека.

П. Петровичъ (д. сг): Каза се отъ тая трибуна, че първия артикулът, който е главната осъ на скъпотиията, е хлѣбътъ. Всички сме съгласни, че е така. Е добре, има ли възможностъ законопроектътъ за скъпотиията или правителството, или пъкъ неговитѣ органи да поевтинятъ хлѣба? Има само една възможностъ: да се наложи износно мито на житото напр. 4 л., за да стане хлѣба 3 л. Друга възможностъ нѣма.

С. Костурковъ (д. сг): Не е вѣрно.

П. Петровичъ (д. сг): Защото спекула съ хлѣба и съ хранителнитѣ продукти въ такъвъ смисълъ, въ който се говори тукъ, и въ такъвъ смисълъ, въ какъвто се разбира отъ тамъ (Социалната), я нѣма. Онзи, който търгува съ храни, той не търгува, а играе на комаръ. Азъ и другъ пъкъ отъ туй мѣсто съмъ заявилъ, че нѣма житаръ, който да е станалъ богатъ отъ търговия съ жито.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Сериозно ли говорите?

П. Петровичъ (д. сг): Много сериозно, г. Сакаровъ! И азъ Ви моля, когато говоря сериозно и Вие да ми отговорите също сериозно съ единъ примѣръ поне на житаръ въ България, който да е забогатѣлъ. Казахъ Ви и по-рано, когато ме апострофирахте, че такива може да има само отъ време на войната, когато действително границитѣ бѣха затворени отсѣжда и когато спекулата бѣше безконтролна, а търговията не бѣше свободна.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ами Драйфусъ въ Варна съ какво се занимава? Той не можа ли да забогатѣе отъ житарство? Ами Мордохай въ Бургасъ.

А. Минковъ (д. сг): А Марко Пинкасъ, който по-рано наистина бѣ предъ фалшификантъ, а по-сетне се замочна благодарение на житарството? Ами Иванъ Драгневъ въ Букуренъ?

П. Петровичъ (д. сг): Знаемъ ги. Тѣ всички отидоха и въ Букуренъ и въ Буда-Пеща — отидоха тамъ да вършатъ търговията си, защото тукъ ги тормозятъ въ тая смисълъ, въ който Вие се изказахте. Въ житарството има единъ единственъ диктаторъ — то е свѣтовния пазаръ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това е вѣрно не само за житото, а за всеки продуктъ.

П. Петровичъ (д. сг): Значи не само житото? Съгласенъ съмъ обаче за житото е малко по-иначе. Тамъ нѣма нужда да представимъ нито мостра за качеството, нито нѣкое друго условие, а можемъ да отидемъ напр. въ Анверсъ и да заявимъ: „Продавамъ 1.000 тона жито, 78% килограмътъ 5% примѣсъ“ — и шомъ се съгласите върху цената сдѣлката е сключена.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Преди 1912 г. всички наши жита съ били фалшифицирани.

П. Петровичъ (д. сг): И това не е истина.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Идете и прегледайте архивата на външното министерство, и тамъ ще видите преписката.

П. Петровичъ (д. сг): Вие не разбирате преди всичко какво значи фалшифицирано жито.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Шомъ има примѣсъ, значи фалшифицирано е. То не е много чудна работа.

П. Петровичъ (д. сг): Фалшифицирано жито не съществува. Земята ражда туй, което съешъ. Вашата дума „фалшификация“ значи, каквото съешъ, туй ще класи, и туй ще вземешъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Значи не знаешъ що значи фалшификация.

П. Петровичъ (д. сг): Азъ Ви казахъ, че фалшифицирано жито не съществува — каквото съешъ, това ще вземешъ отъ земята.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): То се знае, като съешъ боклукъ, боклукъ ще даде.

П. Петровичъ (д. сг): По-еже известна мѣстностъ е добра, ако съешъ чисто жито, земята ще даде чистъ продуктъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): И въ 1912 г. го съеха чисто, но излизаше фалшифицирано. Отворете архивата на Външното министерство и онази на търговията и ще видите преписката за тогавашния търговецъ на жито Шраусъ. Прегледайте какво е говорено въ житарския конгресъ, прегледайте какво е говорено и въ търговскитѣ камари: тамъ ще намерите пакъ името на Шраусъ по тая въпросъ — по прочтатъ дупка въ нашитѣ хамбари!

П. Петровичъ (д. сг): Това, което казвате Вие, нѣма абсолютно нищо общо съ цената на хранитѣ. Ако му сложимъ дори 50% примѣсъ, житото ще си получи цената, която съответствува на 50% примѣсъ — нѣма да излизашъ нищо. Вѣйко това е установено като единъ най-чувствителенъ апаратъ. Така че това не може да има значение, дори ако бихте били прави. При нашитѣ партизански правни тѣзи, които искатъ да се борятъ съ това или онова правителство, иматъ особенъ начинъ на борба, особенъ начинъ на експлоатиране, особенъ начинъ на изпозвуване бедствията, които пѣкоу народи, какъвто е нашиятъ, преживѣватъ днесъ. Вие ще чуете напр. г. Сакарова, да отиде въ село и да казва: вие селянитѣ, сте онеправдани. Защо? Защото ви облагатъ произведенията съ износно мито, защото ви облагатъ съ вносно мито и т. н. А отиде въ Ючъ-Бунаръ напр. и казва: а вие консоматоритѣ, вие сте експлоатирани, защото се пуша свободно житото, защото се взема вносно мито и пр. и пр.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Понеже мене визирашъ, казвамъ ти, че това не е вѣрно.

П. Петровичъ (д. сг): Ако азъ казвамъ Сакаровъ, искамъ да кажа единъ политикъ, както Вие обичате да казвате „спекулантътъ Петровичъ“. Обаче тогава какво излизашъ? Ние ще трѣбва да кажемъ на нашитѣ селяни, на нашитѣ земледѣлци, които съставляватъ повече отъ 80% отъ нашето население: вие, г. г. земледѣлци, нѣма да получите повече, отколкото ви струва труда, плюсъ една малка печалба отъ 10%, нѣма да получите едно възнаграждение, което да ви даде възможностъ да подобрите нашия инвентаръ и впоследствие да подобрите вашето производство: ще ви обложимъ съ износно мито, съ което ние смѣтаме да угодимъ на онова наше население, което е неприводително и на което трѣбва да дадемъ сътинъ хлѣбъ. Обаче на сѣшитѣ селяни ще трѣбва да кажемъ: нѣма да купувате солта 7 л., газта — 10 л., не, вие ще купувате солта по 1 л., като спаднемъ 1 или 2 л. мито и акцизъ. Е добре, ако направимъ това, както ще излѣзе? Ще излѣзе разстройство на държавата, ще се постигне разстройство на производството.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Много хубаво.

П. Петровичъ (д. сг): Моето мнение, г-да, е, че ние ще благодарствуваме само тогава — казвамъ това като иллюстрация на моята мисълъ — когато можемъ да намеримъ купувачи да продаваме напр. 10 л. едно яйце — тогава България действително ще благодарствува. Разбирамъ да се грижимъ за онова население, което не е нагодено да яде напр. яйцето по 10 л. и да се потрудимъ да го нагодимъ къмъ това; но не разбирамъ да мажаме производството, за да направимъ удоволствие на демагогията, както се върши въ този моментъ.

Говори се за индекса на поскъпването; каза се и тукъ, че той е билъ 36 пѣти отъ мирновременнитѣ цѣни. Нека това, което се каза, се запише. Г. Сакаровъ каза дори, че индексъ на поскъпването е 50—60 пѣти.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Да. Има и 40, има и 45, има и 60.

П. Петровичъ (д. сг): Азъ го оспорвамъ и ще Ви дамъ доказателства.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Четете статистиката.

П. Петровичъ (д. сг): Днесъ, г-да, скъпотиията въ Англия е 165 срещу 100; въ Америка е 150 и нѣщо срещу 100.

Умножете тази скъпостия във тѣзи страни на 25 пъти минимумъ — съ съотношението между папирѣ парични знаци и златото — и вие ще намѣрите, че скъпостията би трѣбвало да бъде днесъ у насъ 45 пъти въ сравнение съ мирновременнитѣ цени, обаче ние констатираме, че тя е 36 пъти. Подчертавамъ съ това, че твърдението на г. Асенъ Господиновъ, че тя е до 40—42, пъти, е вѣрно. И сега съ г. Казасова гледахме статистиката и констатирахме, че това не е вѣрно, че дори има понижение на скъпостията отъ месецъ декемврий насамъ.

А. Господиновъ (с. д): Дай Боже!

П. Петровичъ (д. сг): Нѣма „Дай Боже“; то се вижда — има статистика.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Премѣрете я съ приходитѣ.

П. Петровичъ (д. сг): Тамъ съмъ съгласенъ. Защо ми напомняте това, когато азъ Ви казахъ, че трѣбва да нагледимъ тѣзи, които не сѫ нагодени за скъпостията? Туй го подчертахъ. И ако не го направимъ, тамъ ще бъде нашата беда, нашата грѣшка, а не въ туй, че донушаме селянина да продава по 8 л. житото — азъ ще му рѣкопѣкамъ на това — не въ това че продава 5 л. яйцето. Нека дойде това време, да може да продава на такива цени; тогава благоденствие ще имаме; тогава нашиятъ търговски балансъ ще бъде въ по-добро положение, за да можемъ да се боримъ постепенно не само съ скъпостията, но и съ всички финансови и икономически бедствия на нашата страна.

Житото, съ изключение на единъ перюдъ отъ 10 дена, когато бѣше посѣкнало, поради една причина, която ви е известна — че държавата закупи 500—600 вагона въ единъ неудобенъ моментъ на сезона —

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Това бѣше голѣма грѣшка.

П. Петровичъ (д. сг): . . . нашето жито, казвамъ, въ всичкото друго време се продава на паритета на европейския пазаръ, или на паритета на по-близкитѣ пазари до насъ — източния пазаръ, Гърция и Турция. Ние сме въ туй благоприятно положение, че нашето зърнено производство се продава съ 10—15, дори съ 20% по-скѣпо, отколкото европейския паритетъ; това е въ полза на нашето зърнено производство. И когато ние продаваме на англичанина, на французина, на тѣрка или на турчина житата напр. 7 л. или 6.50 л. килограмътъ, вие не можете да продадете хлѣба тукъ по-евтино, освенъ ако вземете репресии мѣрки, чрезъ износнитѣ мита да намалите приходитѣ на производителитѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Презъ цѣлата война Германия имаше двойни цени — вътрешни и външни.

П. Петровичъ (д. сг): Недейте взема времето презъ войната за мѣрило; днесъ сме въ време на свободна търговия. Когато затворнишъ херметически стопанския животъ на единъ народъ, държавата е длѣжна да се намѣси за неговото регулиране; но когато регулацията иде само отъ всеобщия пазаръ, тя намѣса само вреди. Азъ ще ви кажа веднага, че не съмъ противъ този законопроектъ; ще кажа и моето мнение, какъ ще трѣбва да се приложи и какво ще произлезе отъ него.

По скъпостията. Отъ цифритѣ, които ви изнесохъ, виждате, че у насъ въ действителностъ скъпостията нѣма. Има една частъ отъ населението, което не е нагледно да може да понесе общото явление въ цѣлия свѣтъ — повишенитѣ цени.

Н. Найденовъ (д. сг): Значи, за тѣхъ има скъпостия.

П. Петровичъ (д. сг): Затова грижата на държавата трѣбва да бъде насочена къмъ това непригодено къмъ днешнитѣ условия на живота население.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Процентно за колко хора има скъпостия и за колко нѣма? Това кажете. 90% отъ населението не е пригодно, а само 10% е пригодно.

П. Петровичъ (д. сг): Не е вѣрно. Всички производители на хлѣбъ, т. е. земеделското население е нагледно за днешнитѣ условия на живота. Така е. — Вие твърдите, че днесъ има най-безбожна спекула. Имало ли е обаче по-

акутна търговска и финансова криза въ България отъ тази, която има въ настоящия моментъ? Имало ли е повече търговски, финансови и икономически крахове въ търговския и финансовъ свѣтъ, отколкото днесъ? Имало ли е нѣкога повече фалити, повече протестиращи полици, отколкото днесъ? — Не. Това е мѣрилото, че кризата е въ тая срѣда, върху която се мѣчатъ да хвърятъ венчката тежестъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Спекулата е двуостро орѣжие.

П. Петровичъ (д. сг): Г-да! Азъ ще кажа моето мнение, ще кажа това, което знамъ, съ добросъвестността на единъ човѣкъ, който е изпратенъ тукъ да каже това, което разбира. Вие много добре знаете, че азъ говоря само по въпроси, които познавамъ. Всѣкога когато съмъ взималъ думата, взималъ съмъ я само по въпроси, които считамъ, че сѫ близки до моитѣ познания. И днесъ азъ излизамъ да изпѣля моя дългъ, а по-нататъкъ вие може да ме критикувате както щете. Ако моитѣ доводи не ви убедятъ, ще излѣзете да ги оборите и да кажете защо, или пъкъ ще се потруdimъ заедно да диримъ онова, което ще ни доведе до истината.

Не за първи пътъ днесъ сегашното правителство се е замисляло да се бори съ скъпостията. То се е замисляло за това още презъ м. августъ м. г., когато се свика първата конференция на всички общински съвети отъ България въ София. Началото на този законопроектъ е дадено още отъ тогава. Правителството дори се хвърли въ известна борба, проби известенъ пътъ, за да може да помогне на населението. Назначението на г. Георги Пенчевъ — което е вѣрно — . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): За комисаръ!

П. Петровичъ (д. сг): Не за комисаръ — недейте бърза, азъ ще ви кажа. . . . за комисаръ на прехраната, бѣше едно начало, което се постави, по което, за съжаление, не продължи. Той участвува заедно съ менъ въ конференцията съ Земледѣлската, Популяринитѣ, Кооперативната и Народна банки и тамъ ние установихме начина, по който може да се направя известно облекчение поне за отдалеченитѣ крайща. Това бѣше една лека манипулация, защото тои имаше сътрудничеството на всички тѣзи фактори — държавнитѣ банки. Ние установихме, че може да се помогне на това население, като се концентрира известенъ запасъ отъ известни продукти за сезона, когато пшеницата тамъ сѫ непроходими и когато спекулантитѣ, както ги наричатъ, които може да сѫ и комунисти, си правятъ своята смѣтка, за да спечелятъ тройно и четворно, защото и тѣ тамъ работятъ само толкова време, колкото трае този сезонъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Каквито и шатъ да бъдатъ, да бъдатъ преследвани.

П. Петровичъ (д. сг): Ние мислѣхме да пратимъ напр. 100 вагона брашно, 20 вагона газъ, толкова солъ, толкова вагона други артикули, необходими за туй население. За съжаление обаче пратиха се само 15—20 вагона, за да се тури начало и следъ това се преустанови.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Туй бѣше само за новитѣ земи.

П. Петровичъ (д. сг): Това бѣше само за новитѣ земи, защото тамъ нуждитѣ бѣха пресящи, защото хлѣбътъ тамъ бѣше 10 л. килограма.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Па дори и 14 л.

П. Петровичъ (д. сг): Да. — Ето направлението, по което трѣбва да се върви за напредъ. Ние мислимъ, че съ този законопроектъ, който днесъ внасяме, нѣма да се постигне онова, което тия, които говорятъ отъ тая трибуна, мислятъ, че ще трѣбва да дойде и които го говорятъ съ единствената целъ, за да могатъ утре да критикуватъ пакъ правителството. Въ ненормалното време, въ което живѣемъ, азъ съмъ 90% убеденъ — като оставямъ 10% въ полза на тѣзи, които пледиратъ, че може да се постигне намаление на скъпостията съ законъ — че, съ този законопроектъ, нѣма да постигнемъ много нѣщо.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к.): Тогава напразно разискваме.

П. Петровичъ (д. сг): Ние трѣбва обаче да ретушираме.

известни недъзи, които има във всички съсловия, недъзи, които, както казахъ и по-рано, може би са по-дълбоко въ други съсловия, отколкото въ това за което вие (Социалистите) говорите.

Говори ми се тукъ и за Консорциумъ на зърнени храни. Г-да! Азъ се обявявамъ категорично противъ единъ Консорциумъ, защото той ще допринесе такова зло за нашето земеделско производство, колкото никой другъ не може да допринесе. Мене ми се струва, че миналото ни даде достатъчно доказателства за това.

Зърненитъ храни са днесъ най-чувствителния артикулъ въ свѣта. Тѣхната цена днесъ може да бѣде 7 л. килограма, утре да падне на 3 л. Азъ ви четохъ миналия пътъ една скала отъ която вие видѣхте, че въ разстояние на 3 месеца цената на житото се е покачила отъ 3 на 7 л. и следъ туй е паднала на 5, на 4 л. и пр. Какъ искате вие сега, Консорциумътъ да изпълни своята функция, ако прибере отъ своитъ кооператори житото въ своитъ хамбари, където не може нито да го задържи, нито да го запази добре, нито пъкъ самия Консорциумъ има достатъчно връзки, за да може бързо да го продаде? Какъ искате да задоволи той своитъ кооператори, ако въ момента, когато събира житото, цената му е напр. 6 л., а когато го изнася на пазара, не струва повече отъ 4 л.?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Кон иматъ връзки?

П. Петровичъ (д. сг): Когато дойдете Вие, ще станете директоръ на прехраната.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Трѣбва да бѣдатъ организирани тѣзи, които иматъ връзки, а не да правите свободно спекула, каквато вие днесъ правите. Като частни монополисти изсмуквате жизненитъ сили на беднитъ народни трудищи се маси. Разбрахте ли сега?

П. Петровичъ (д. сг): Но какво ще трѣбва да направи той — Консорциумътъ — когато цената на житото падне на 4 л. или на 2 л.? — Ще трѣбва да направи това, което направила земеделскитъ синдикати, които още не са се разиравили съ своитъ кооператори. Не е само злата воля или невежеството. Има може би зла воля, има може би злоупотребление, а може би и други причини, но най-главното мѣрило е положението на свѣтовния пазаръ. Той е най-големиятъ диктаторъ въ това отношение.

Колкото и да съмъ поддръжател на едно монополизиране на житицитъ, по причини които съмъ изтъквалъ другъ пътъ, колкото и да съмъ поддръжател на даването материална поддръжка на кооператоритъ при житоневия износъ, толкова пъкъ съмъ противъ консорциумъ за зърнени храни, който ще донесе само зло. Защото трѣбва да признаемъ, че днесъ никой солиденъ експортбъръ не печели отъ експортъ на храни повече отъ 1—2%. Толкова е изтънена тази търговия.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това е достатъчно при голѣмата търговия, при голѣмия оборотъ.

П. Петровичъ (д. сг): Г. Сакаровъ! Вие, който сте познавач на тѣзи работи, знаете, че тия 1—2% ще се издѣлятъ само въ разстояние на два дена отъ тѣзи, които ще работятъ въ Консорциума.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ казвамъ за частнитъ житари.

П. Петровичъ (д. сг): Въ това направление се действува и въ София, вънъ отъ новитъ земи. И азъ лично имахъ най-малко 10 коференции съ бившия кметъ г. Плошакъ. Отидохме презъ декември съ него, въ студа, въ гарнизонната фурна, вземахме вие лично машиннитъ части, които бѣха повредени, и ги занесохме въ Арсенала, съ молба да ги поправятъ въ 10—15 дена. Г. министрътъ на вътрешнитъ работи му указа пълно съдействие; г. министрътъ на финанситъ му каза: „Колкото милиони ти трѣбватъ, ще ти ги дамъ.“ Нито гарнизонната фурна се тури въ действие, нито други фурни се туриха въ действие.

Г. Плошакъ вика въ мое присѣствие единъ отъ тѣзи, които искаха да се задължатъ да продаватъ евтино месо въ София. Азъ го запитахъ: на каква цена можете да продавате месото въ София, ако вие ми дадемъ единъ заемъ отъ 4 милиона лева, по лихвата на Народната банка, гарантиранъ отъ васъ, и ако ви позволимъ да отворите на десетъ мѣста по една барака за продаване на това месо? — „17 л.“ бѣше отговорътъ му и предъ г. Плошакъ, който е доста почтенъ за да ви каже, че не ви лъжа. Но... нищо не стана.

На сѣмния г. Плошакъ азъ казахъ: идете въ Брюкселъ, идете въ Виена, идете въ Парижъ и ще видите, че отъ 7 до 10 ч. сутринъ главнитъ площади, главнитъ улици на тия голѣми градове са обнрнати въ сергии. Направете го и тукъ, дайте тия сергии безплатно, дайте възможност на всѣкого съ 50—100 л. печалба да може да изнесе продукта най-евтино. Но... не направи нищо.

Г. Пенчевъ (с. д): Той не направи това, защото бѣше миниралъ отъ своитъ колеги Дечевъ и др. Имате новъ кметъ отъ седемъ месеца — какво направи той?

П. Петровичъ (д. сг): Г. Пенчевъ! Азъ констатирамъ фактитъ и ги казвамъ такива, каквито са, тукъ предъ васъ. Вие не можете да ги откажете. Тѣзи съвѣти са дадени отъ мене, като обещахъ всичкото си съдействие, понеже той ме мислеше, че азъ съмъ единъ отъ хората, които познаватъ малко-много тия работи. Но... нищо не стана.

Д. Нейковъ (с. д): Нѣма да отречете, че той не бѣше оставенъ спокойно да работи, докато най-после бѣше изгоненъ отъ общината по единъ най-непочтителенъ начинъ.

Министръ И. Русевъ: Пълна свобода имаше той.

И. Петровъ (д. сг): Ами кой го застави по-рано да си даде оставката?

Д. Нейковъ (с. д): Той си даде оставката, защото виждаше, че го шиканиратъ. Вие (къмъ министръ Русевъ) не му приехте оставката, а следъ това господата отъ Демократическия съговоръ наложиха да го уволните.

Министръ И. Русевъ: Това са приказки.

И. Петровъ (д. сг): А кой го накара, по-рано, отъ солидарностъ, да си даде оставката?

Т. Влайковъ (д. сг): Въ всѣки случай не можеше да направи повече отъ това, което се направи. Никой не обвинява Плошакъ. Тамъ е всичката работа.

П. Петровичъ (д. сг): Въ всѣки случай азъ констатирамъ факта. Азъ не зная дали г. Плошакъ е ималъ пречки отъ друго мѣсто, дали е билъ миниралъ отъ своитъ колеги. По този въпросъ ще вълиза въ разговоръ при другъ случай. Тукъ въпросътъ е да видимъ по какъвъ начинъ се можемъ да помогнемъ на населението съ поевтиняването на продуктитъ. Повдигамъ тоя въпросъ, за да мога да развия по-нататъкъ моето предложение, моитъ мисли, какъ би могъли да се използватъ най-добре този законопроектъ, който вънасяме.

Г. г. народни представители! Цѣлятъ законъ ще бѣде добъръ, цѣлятъ законъ ще бѣде приложимъ само при едно условие: да намѣрите човѣка. Ако тѣй наречениятъ главенъ комисаръ, който ще бѣде поставенъ начело, бѣде човѣкъ способенъ, съ инициатива, съ енергия, азъ съмъ сигуренъ, че ще се постигне резултатъ. За да подчертая, че моето върждение е вѣрно, нѣма освенъ да ви посоча русенския кметъ, г. Христо Стояновъ. Въ Русе, при съществуващитъ сега закони, г. Стояновъ намира винаги начинъ да продава хлѣба съ 1 л. по-евтино, отколкото навсѣкжде другаде въ България. Той намира винаги начинъ да подобри положението на своитъ съграждани. Ето какво значи инициатива. И ако азъ бѣхъ министръ, бѣхъ молилъ г. Стоянова да застане начело. Трѣбва да ви кажа, че г. Стояновъ е единъ отъ тѣзи, който прѣвъ ме заподозре и ме заклеми като спекуланта, обаче бѣше кавалеръ да дойде да признае грѣшката си. При все това азъ съмъ длъженъ да призная единъ фактъ — че той е може би единствениятъ отъ всички кметове, който прояви инициатива при съществуващитъ закони. Каквито и закони да направите, тѣ нѣма да дадатъ резултатъ, освенъ ако човѣкътъ, който ще ги прилага, има умение, има инициатива.

А. К. Минковъ (д. сг): Въ Видинъ тая политикъ се практикува отъ четири години и тамъ хлѣбътъ бѣ по-евтинъ отколкото въ всички комунистически общини.

П. Петровичъ (д. сг): За Видинъ не става дума.

К. Кънчевъ (д. сг): Въ Русе комуниститъ имаха общински магазинъ и не можахъ да направятъ нищо повече отъ това, което направи Стояновъ.

Д. х. Димовъ (к): Комунистът не бѣха оставени нито единъ денъ спокойно и свободно да действуватъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Съвсемъ свободни бѣха оставени. И червени знамена бѣха забити на брѣга на Дунава. Произвежда Русенската комуна. Нѣщо повече: тѣ имаха свобода да трениратъ социални въпроси; тѣ вземаха инициатива да се мѣсятъ въ желязничарската стачка. За свобода да не говорите — тѣ имаха пълна свобода.

А. К. Минковъ (д. сг): (Казва нѣщо)

П. Петровичъ (д. сг): Аманъ отъ този Видинъ! — Протестирамъ за г. Христо Стояновъ! Той не е човѣкъ, който ще чака акълъ отъ друго. Този, който самъ не може да произведе, не може да допринесе нищо. Оставете това. Азъ Видинъ не знамъ. Ако тамъ сте вършили нѣщо, не излизайте да ни го кажете, но г. Христо Стояновъ го знамъ и съмъ видѣлъ туй, което той е вършилъ.

Главното постановление на настоящия законопроектъ е да даде инициатива въ рѣцетъ на общинскитѣ управления, да ги докара не до сная стопанска единица, за която тукъ ни говориха, но да имъ даде възможностъ тѣхната инициатива да бѣде освободена отъ онѣзи банални формалности, които сѣватъ всички енергични идеи хора. Не само съ пари може да стане това, т. е. да, защото паритѣ правителството ги даде — 90 милиона лева съ пратосани отъ общинитѣ, 90 милиона лева съ отпуснати отъ Министерството на финанситѣ за тази целъ, за прехрана на населението и за общински магазини, и тия 90 милиона лева пропаднаха безвъзвратно. Тѣзи пари съ употребиха за изплащане заплати на чиновници и др., а прехраната остана на втора линия. Азъ не бихъ билъ съгласенъ правителството наново да направи същата грѣшка, както по-напредъ. То трѣбва да се оградява съ всички тѣ гаранции, че тѣзи пари, които ще се даватъ за тази целъ, ще бѣдатъ изпирковосновани, че ще бѣдатъ възвръщани и че ще се употребяватъ само за тази целъ. И въ туй отношение това съ предвижда изрично въ законопроекта. Въ туй направление пай-ценна услуга могатъ да дадатъ кооперациитѣ — по не тия кооперации, както съ сега раздвоени и разпарчени, а единични. Азъ бѣхъ, г-да въ едно заседание на представителитѣ на кооперациитѣ въ общинското управление и знаехъ ли какво чамъвихъ въ тази конференция, когато мѣ бѣха викали да дамъ като експертъ моето мнение? Размислявахъ кой колко да вземе отъ паритѣ, които имъ се отпускатъ. Представиха единъ протоколъ, съставенъ отъ тѣзи кооперации. 1/10 отъ текста на който протоколъ бѣше: какъ ще разпредѣлятъ отпуснатитѣ пари и какъ ще ги употребяватъ, но нищо съшествено по отношение на прехраната. Кооперациитѣ споредъ менъ, като обществени организации трѣбва непременно да се федериратъ — производственитѣ кооперации въ една, а производственитѣ въ друга. Тѣ трѣбва да бѣдатъ наедно, защото, така федерирали, тѣ ще могатъ да доставятъ и продукти за населението на много по-евтини цени. Азъ го казахъ и по-рано, че тѣ могатъ много по-евтино и по-изгодно да продаватъ единъ паракоръ газъ или единъ паракоръ солъ, отколкото да купуватъ по 10—20 варела газъ или по 10—20 торби солъ, за да въ тѣхъ даватъ газъ и солъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ами кредитъ отъ къде ще взематъ?

П. Петровичъ (д. сг): Г. Сакаровъ! Ще Ви отговоря. Ако се федериратъ, тѣ ще намѣрятъ кредитъ по-леко и при държавни, и при частни банки, па дори и при външни продавачи. Кооперация „Напредъ“, която е една отъ най-дееспособнитѣ — нека го подчертая, познавамъ организацията и — може да бѣде много по-силна. Азъ знамъ, че днесъ тя има отъ 3 до 5 милиона лева частенъ кредитъ въ нѣкои банки.

Г. Пенчевъ (с. д): Днесъ нѣма.

П. Петровичъ (д. сг): Нѣма, защото нѣма нужда, или защото не ѝ изнася, предъ видъ на кризата. Но въ всеки случай кредитъ е едно, а да вложите е друго. Но ако имате пари, твърдя, че имате кредитъ за 5 милиона лева. Ако не ви ги даватъ, то значи или че нѣмате нужда, или че има криза. Моята мисль е, че вие сте сподучили да имате кредитъ. Ако се федерирате съ другитѣ кооперации, този кредитъ ще порасне — вмѣсто 5 милиона лева, той ще стане на 25 милиона лева! — и тогава ще можете заедно, съ общи усилия, да получавате продукта отъ нѣщо много по-евтино, да складирайте продукта тукъ навременно

да можете да бѣдете полезни не само за вашитѣ кооператори, но и за всички нуждающи се отъ вашата помощъ, отъ вашата услуга.

Г. Пенчевъ (с. д): Всѣки артикулъ коштува нѣколко милиона лева. Откъде ще се намѣрятъ тия пари? И да бѣдатъ федерирани кооперациитѣ, паритѣ не могатъ да се намѣрятъ.

П. Петровичъ (д. сг): Ако влѣза въ подробности, ще видите, че това е много лесно. Вие можете да отидете въ Софийската захарна фабрика да ангажирате 200 вагона захаръ само съ 100.000 л. капаро; вие можете да отидете при продавача на газъ и да ангажирате 50 вагона газъ само съ 500.000 л.

Г. Пенчевъ (с. д): Тукъ ли?

П. Петровичъ (д. сг): Да, тукъ.

Г. Пенчевъ (с. д): Въ България?

П. Петровичъ (д. сг): Да, въ България. — И понеже тази газъ е по-евтина тукъ, отколкото вънъ, предъ видъ конкуренцията...

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Защо говорите за газъта? Говори за солта, която познавашъ по-добре. Вѣрно е, че кредитътъ нѣма да бѣде въ размѣръ на стойността на стоката и нѣма нужда да имашъ толкова капиталъ. Но вие говорите относително, а давате за примѣръ абсолютни величини, които не отговарятъ на момента.

П. Петровичъ (д. сг): Тая проия, която подхвърля г. Сакаровъ, иде да покаже, че тукъ се приказва голо-словно, че Петровичъ е спекулантъ, че Петровичъ върши туй и сяку.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ казвамъ, че познавашъ по-добре този артикулъ, солта, и за нея да говорите.

П. Петровичъ (д. сг): Въпрѣки мой протестъ, въпрѣки това, че се подложихъ на такъвъ общественъ контролъ, какъвто никой общественникъ не го е направилъ — да се търсятъ съ обявление тия, които могатъ да дадатъ пай-малкитѣ показания противъ мене — пакъ да се продължава тая мѣрзостъ, това е действително неутържимо. И азъ казва който и да е специално дружбанитѣ, които съ свързани съ всички спекуланти, каия ги отъ тѣхна срѣза да избератъ трима души да дойдатъ да провѣрятъ, и ако се покаже не злоупотреба, не умишленостъ, ами нѣкое опущение, азъ ще приема санкцията, която тѣ предварително ще опредѣлятъ.

М. Дилиановъ (з): Въ спешния редъ нѣма оставено изборъ на анкетни комисии; да видимъ колко ще турите членове отъ тѣхъ отъ нашата група?

И. Петровъ (д. сг): Ти по-не надеи говори по този въпросъ!

П. Петровичъ (д. сг): Г. Дилиановъ! Ако сте почтенъ човѣкъ, вземете си бележка отъ туй, което Ви казахъ. Вие същото нѣма да го кажете.

М. Дилиановъ (з): Вашниятъ министъръ Тодоровъ презъ наше време анкетира Народната банка, а Йорданъ Ганчевъ съ други анкетираха Дирекцията за стопански грижи.

П. Петровичъ (д. сг): Това, което азъ казахъ, вие нѣма да го кажете. Елате, декларирайте тукъ, което азъ декларирахъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Нѣма да го направи.

П. Петровичъ (д. сг): Нѣма да го направи, защото санинитѣ ще бѣдатъ много добри.

М. Дилиановъ (з): Азъ съмъ готовъ да анкетиръ една анкетна комисия само отъ Демократическия сговоръ.

П. Петровичъ (д. сг): Кого, Васъ ли?

М. Дилиановъ (з): Да, да! Азъ искамъ да се гласува Вашето предложение.

П. Петрович (д. ст.): Ние няма да занимаваме хората тукъ съ насъ. Азъ приемамъ Вие да назначите хората си за мене и азъ да ги назнача за Васъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): То значи, че няма да има нито едната, нито другата анкета.

М. Дилановъ (з): Въ днешния редъ има наборъ на анкетни комисии — ще видимъ кого ще изберете въ тяхъ. Въ парламентарниятъ анкетни комисии не ни дадохте място; въ комисията по Министерството на правосъдието също не ни дадохте място.

П. Петровичъ (д. ст.): Ще имате място, г. Дилановъ, можете да бъдете сигурни.

Нека се върнемъ, г. г. народни представители, къмъ въпроса. Както казахъ вече, паралелно съ инициативата на общинските съвети тръбва и тази на кооперациите, и тя тръбва да дойде така, щото да бъде отърсена отъ всички междускооперативни недоразумения, кооперациите да дойдатъ като едно цѣло и да се турятъ въ услуга на всеки градъ поотдѣлно и, ако тръбва, въкупомъ на цѣлата страна. Освенъ това, съ този законопроектъ се дава възможностъ на всеки градъ да приложи мѣрки, които току-що препоръчахъ: даване възможностъ въ повечето мѣста и съ нишожни или никакви наеми за продажбата на зеленчука, на месото и пр.; чрезъ този законопроектъ се дава възможностъ на общините да набавятъ поне за голѣмата частъ отъ населението гориво навреме отъ общинските или държавните гори. Въ този законъ смяната голѣма роля може да изиграятъ кооперациите въ съгласие съ популярните и земеделските банки въ новите земи да се достави още отсегга нужното количество продукти, които мажко могатъ да се доставятъ тамъ презъ зимния сезонъ. Зная това отъ опитъ, защото при мене съ дохождали хора, които съмъ ги запитвалъ: каква работа вършите въ Кърджалий или въ Неврскопъ? „Купуваме“, казватъ, „единъ вагонъ газъ, единъ вагонъ солъ, два или три вагона брашно, складираме ги презъ августъ, септемврий, когато платищата съ свободни, и ги продаваме презъ декемврий и януарий, когато платищата съ непроходими и печелимъ за цѣлата година!“ Въ сѣщитъ мѣста прехраната е дезорганизирана главно за хлѣба. Г. Пенчевъ, който е билъ тамъ, че ви го каже. Напр. една фурна тамъ произвежда по 50 хлѣба на денъ. И какво ще плати фурнаджията съ печалбата отъ тия 50 хлѣба? Прислугата ли, дървата ли, наема ли или за себе си? Той тръбва да печели 5—6—8 л. на хлѣбъ, за да може да се препитава. Уреждането на всичко това е лесно постижимо, стига да има едно единствено условие: човѣкътъ, който ще застане начело, да разбира отъ тази работа, да бъде преданъ на нея и да има инициатива. Азъ го предупреждавамъ оная още отъ сега, че той, ще бъде хуленъ, че ще бъде клеветенъ. Азъ съмъ сигуренъ, че следъ месецъ-два той ще бъде едва ли не най-черниятъ човѣкъ въ България, защото ние не сме годни да отдадемъ това, което заслужава всеки отъ насъ; защото ние не сме годни да оценимъ никого; защото въ България не остана нито единъ почтенъ човѣкъ, на когото да не съ очаквали нѣкоя мерзостъ; защото, благодарение че Ботевци, Каравеловци и други съ умрѣли преди освобождението, та съ останали светци за България — всичко друго е опозорено, осквернено. И ако този недагъ не се махне, не само скъпотията ще вирѣе, не само всички други злини ще вирѣятъ, но можемъ да дойдемъ и до гибелъ на България. То е единственото най-големо зло, и ще тръбва да гледаме да го изцеримъ. Лесно е да кажешъ: този краде, онзи лъже или не знамъ какво прави, а когато ти се поискатъ доказателства, не можешъ да ги дадешъ. Това е най-лесното, но затова пъкъ е най-мерзкото. Но то за маситъ произвежда своя ефектъ. Азъ, когато говоря тукъ, нѣкои отъ васъ мислятъ, както съ ми го и казвали: хубаво говори, хубаво предлага, но страхъ ни е, че има нѣкой скритъ планъ. Да станешъ лошъ съ банкерите, да станешъ лошъ съ лютонджияте, да станешъ лошъ съ фабрикантите, да станешъ лошъ съ кондоматорите и не знамъ съ кого още, както менъ, и пакъ да казватъ: има нѣщо на дъното — е, съ кого дяволитъ ще стана добре? Обвиниха ме, че имамъ захарни фабрики, и азъ почнахъ да ги раздавамъ. Който ми казва, че съмъ богатъ, отговарямъ му: ще ти подари една захарна фабрика — но то не е важно. Азъ не говоря за мене, а за общото благо. Нека провѣрваме предварително всичко това, което лансираме, защото въ края на крайщата ние няма да намѣримъ хора, които да се жертвуватъ за подобна една работа. Някой пъма да застане начело на тая работа, освенъ човѣкъ съ твърдо убеждение, че изпълнява единъ дългъ къмъ отечеството, съ твърдо убеждение, че

изпълнява своя дългъ като български гражданинъ, който пренебрегва всичките последствия и терзания морални и материални. Но все таки ние ще убиемъ у него инициативата, енергията и волята, ако продължаваме по такъвъ начинъ да го клеймимъ, ако продължаваме по такъвъ начинъ да го отнимаме отъ прѣмата му работа и задача.

Гозоръ се и за наказателните клаузи. Г. г. народни представители! Всеки законъ, който няма санкции и то строгни санкции, не може да се прилага ефикасно. Напълно съмъ съгласенъ съ това. Но имайте едно предъ видъ: при нашите нрави, при развалата, която съществува, че ако вие предвидите клаузи за затворъ по петъ и по десетъ години, ако щете да предвидите дори и обесване, пакъ няма да премахнете злосторниците. Онзи, който краде, знае, че ще бъде затворенъ петъ или повече години и ще си мисли да си отиде нѣщо настрана, за да може подиръ петъ години да заживѣе; пъкъ има и помишване. Но единъ почтенъ търговецъ няма да се поддаде и няма дори да се занимава съ такава търговия, защото знае, че утре може да дойде единъ агентъ да му състави актъ и той да стои подъ тормоза на този актъ два, три, четири месеца; неговото име ще бъде опозорено предъ търговския святъ и предъ обществото, защото то все ще предполага, че крушката има опашка. По такъвъ начинъ ще увеличимъ злосторниците и ще премахнемъ почтените хора отъ търговията. Заявявамъ, че не съмъ противъ никои санкции, но моислете върху този въпросъ, когато дойде до гласуване, мислете, че няма да намѣрите почтени хора, които да се занимаватъ съ подобна търговия. Г. Сталийски направи при гласуването на закона за търговията съ външни платени средства едно предложение: сарафитъ и банкеритъ да държатъ монетаръ за търговията съ чужди банкноти и се предвидъ една година затворъ за този, който няма монетаръ. Увѣрявамъ ви, идете сега въ която щете банка, вие няма да намѣрите да ви продаватъ чужда валута въ банкноти. Ще намѣрите да ви продаватъ скритомъ чужди банкноти, но ще тръбва да платите по-скъпо, отколкото ги продава Народната банка. Азъ казахъ тогава на моя другаръ Сталийски, че въ общъ интересъ е да оставимъ открити вратата за всички и тогава контролитъ ще бъде по-лесенъ, тогава конкуренцията ще бъде по-голяма и ще се използва отъ всички нуждаещи се. Ето защо азъ мисля, че когато дойде да гласуваме наказателните клаузи, тръбва да бъдемъ внимателни. Напълно съмъ съгласенъ, че тръбва да се накаже всеки, който нарушава този законъ, като монополизира продажбата на известенъ продуктъ. Напр. десетъ души закупятъ кашкавала въ София за да повишатъ цената му, или закупятъ въ Пловдивъ всички зарзаватъ и ако за София тръбватъ, напр., 30 патладжана, 20 да хвърлятъ, а 10-ти да ги продаде на двойна цена. Азъ разбирамъ такова наказание. Азъ предлагамъ въ комисията иззетитъ предмети да бъдатъ съ 20% по-евтино заплащани отъ коштуемата цена и глобитъ да бъдатъ по-големи, защото мисля, че за такъвъ родъ хора, такова наказание, което ще докосне кесията имъ, ще бъде по-ефикасно, отколкото затворътъ.

Р. Василевъ (д. ст.): Има и затворъ, има и кесия.

С. Костурковъ (д. ст.): На яхеседиянитъ паритъ съ много. За вагабонитъ и затворъ тръбва да има, иначе не можешъ да ги уплашишъ.

П. Петровичъ (д. ст.): Вие ще го решите тъй, както намѣрите за добре. Азъ излагамъ моето схващане по този въпросъ.

Д. х. Димовъ (к): За да бъде запазена честта на търговеца, най-добре е да няма затворъ и глоба. По Вашата логика така излиза.

П. Петровичъ (д. ст.): Г. х. Димовъ! Азъ ви казвамъ добросъвестно своето мнение. Няма нужда да иронизирате. Ако е въпросъ да споримъ какъ азъ схващамъ въпроса и какъ Вие, ще Ви отговоря. Но тукъ въпросътъ е общъ, той засѣга и нашите, и вашите принципи.

Д. х. Димовъ (к): На друго мѣсто какъ ги прилагате?

П. Петровичъ (д. ст.): У насъ наказанието го прилагатъ съдилищата. Въ съветска Русия знаемъ какъ го прилагатъ, ще ги обесятъ и ще се свърши работата!

П. г. народни представители! Въ заключение ще кажа, че моето мнение е, какво съ този законъ азъ не очаквамъ онова, което преждоговорившихъ тукъ изисковахъ. И затова предупреждавамъ правителството и другаритъ

от Народното събрание, защото утре ще се експлоатира на тая база, ето, законът не се прилага. Азъ, обаче, мисля, че той ще даде своя плодъ, ако се впрегнатъ на работа общинските управления, по примърътъ, който даде Русенската община начало съ свои кметъ Христо Стояновъ. А ако се присъединятъ и кооперациите къмъ общините, ние ще имаме дори чувствителенъ резултатъ, колкото и малъкъ да е той; все ще имаме едно подобрение и ще бъдемъ оправдани предъ нашата съвестъ, че сме изпълнили дългътъ си. (Ражовтосекания отъ говорителя)

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Илия Караджовъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който ни представя г. министърътъ на вътрешните работи, засяга въпроса за продоволственото и борбата противъ скъпотиата и спекулата. Борбата противъ скъпотиата, както каза г. Личевъ, е много трудна и всъщностъ би била песимистъ за резултатътъ отъ нея. Обаче борбата противъ спекулата, при дневните условия, при които живеемъ ние, при дневните общественни организации, които имаме, може да бъде успешна. Азъ не съмъ песимистъ въ този отношение, както съ напр. г. г. комунистите. Азъ мисля, че можемъ да направимъ що-годе за облекчение на продоволственото, дори и за намаляние на скъпотиата, и най-вече за премахването въ голъма степенъ на спекулата. Ще кажа, че спекулантите съ метезияни безъ пушки. Въ всъщностъ у насъ се констатира фактътъ, че търговски сдружения, картелари, днесъ увеличаватъ ценитъ, играятъ си съ прехраната на населението, съ неговата съдба. Тъзи картелари се търговци могатъ да спечелятъ, но могатъ и да загубятъ, защото спекулата е двустранно оръжие. Дори кооперативните организации у насъ, като Общия съюзъ на земеделските кооперации, като „Народния магазинъ“, които забравиха своите истински кооперативни принципи и се отдадоха на спекула, като загубиха много гвоздеи, бархети и т. н., загубиха. Тъй че, правъ беше г. Петровицъ, като казваше, че спекулата по нѣкоя пъкъ може да поскъпи живота, но може и да го поевтини.

Законопроектътъ, който ни се предлага тукъ, авторитъ на който, доколкото зная азъ, съ г. Кулевъ и г. Мишайковъ, споредъ мене, тъй както е редактиранъ, не задоволява онѣзи нужди, които цели да задоволи презъ борбата противъ скъпотиата.

Комисарътъ, който се предвижда, не е нищо друго освенъ Дирекцията за С. Г. О. П., само, че този пътъ вече съ руски терминъ „комисаръ“, отнесенъ къмъ отделеението за социални грижи при Министерството на вътрешните работи.

Д. Мишайковъ (д. сг): Това не е руски терминъ, ами е франски.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Най-малко една подобна дирекция, която ще се бори съ спекулата и скъпотиата може да бъде при Министерството на вътрешните работи. Ако почитаемото правителство и ние, г. г. народни представители отъ болшинството, имате желание да се направятъ нѣщо, а не както се изрази единъ, да се хвърли прахъ само въ очитъ на консоматоритъ, трѣбваше много поотрано да сложите този въпросъ на дневенъ редъ, да се проучи той основно, да видимъ при какви обективни условия ще работимъ, съ какви средства ще си послужимъ, за да може борбата съ скъпотиата и спекулата да бъде изнесена съ най-малко разходи.

Азъ много внимателно слушахъ г. Петровицъ и кой знае какъ, винти следъ него говоря и азъ. Г. Петровицъ, търговецъ-практикъ, макаръ и да нѣма висше образование въ тази областъ, у него има единъ истини, които не мога да не одобря. Често пъти единъ ученъ човѣкъ може да се обърка, но както казваше нѣкъда покойниятъ Симеоновъ, когато се объркашъ, отиди на село, намѣри овчаря, и той, съ своя природенъ умъ ще разреши проблемата. И днесъ азъ казвамъ: когато се объркаме, добръ е да се допитае до г. Петровицъ, защото той каза истини, които изразяватъ действителността. Той каза — скъпото сподѣля и г. Сакаровъ, и г. Нейчевъ — ако почитаемото правителство и болшинството отъ Народното събрание нека да направятъ нѣщо, тѣ непременно трѣбватъ да свържатъ комисарията съ кооперативното дѣло въ България или, както се изрази г. Сакаровъ — запомнилъ съмъ неговата мисълъ — между кооперация и община, община и кооперация, държава и кооперация и кооперация и

кооперация, трѣбва да се намѣрятъ нишки на свързване, за да може да си послужи държавата съ тѣзи общественни институции, като разпределителни органи.

Безъ да търся причинитъ на скъпотиата, безъ да посочвамъ какви картели съществуватъ, какви консипративни организации има въ България — картели на фабрики, картели на тютюневитъ, на житнитъ, на папкулитъ и пр. търговци — азъ ще кажа — поведе г. председателъ ми напомня да бъда кратъкъ и азъ обещахъ да бъда кратъкъ — какъ трѣбва да се разреши практически този въпросъ.

Г. г. народни представители! У насъ, за съжаление, кооперативното дѣло не почива на пълненъ политически неутралитетъ. Това е едно нещастие.

П. Стояновъ (д. сг): Вие въведохте най-напредъ партизанството въ кооперациите.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ние може да сме го въвели, г. Стояновъ, обаче, отъ 1922 г. ние имаме конгресно решение на Върховния кооперативенъ съветъ, което подчертава непартийния характеръ на кооперациите.

Д. Мишайковъ (д. сг): За съжаление, не изпълнихте решението на Върховния кооперативенъ съветъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Синдикалната централа и синдикалитъ при нея почиватъ на политически неутралитетъ, защото въ тѣхъ всѣки може да вѣдѣ безъ разлика на политическо убеждение.

И. Тодоровъ (д. сг): Сериозно ли го говорите, че вашата Синдикална централа и вашитъ синдикати почиватъ на политически неутралитетъ?

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): (Глъмъ оратора) Ще Ви кажа, какво сте писали на Стамболийски.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Когато говоримъ за прехраната, трѣбва да се абстрахираме отъ това, какъвъ човѣкъ говори предъ васъ: комунистъ, земеделецъ или стоваристъ.

За съжаление, обаче, кооперативното дѣло у насъ, не почива на принципа на политическия неутралитетъ, защото всѣка политическа партия у насъ иска да си послужи съ него за политически цели.

П. Стояновъ (д. сг): Вие го употребихте за такива цели.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Принципитъ на кооператизма, който имаме ние, го иматъ и широкитъ социалисти, и комунистите, и радикалитъ, които иматъ кооперация „Изгревъ“, демократитъ — „Солидарностъ“ и народнянитъ — „Миръ“. Единствено кооперацията „Братски трудъ“ помира напълненъ политически неутралитетъ. Тази кооперация върви по пътя на английския неутраленъ кооператизъмъ, по пътя на sociétés coopératives, тя е членъ на кооперативни съюзи въ странство и получава на консипацията свои стоки. Азъ мисля, че ако правителството би желало да облекчи продоволствието на страната, би трѣбвало да има съдействието на кооперативнитъ централа въ България, на Съюза на популярнитъ банки, на Съюза на земеделските кооперации и на Вегетарианското сдружество. За да може то да получи това съдействие отъ тѣхъ, тѣ трѣбва да бъдатъ федерирани въ едно голѣмо колективно тѣло, въ една по-голяма обществена организация. Федерирани въ едно общо колективно тѣло, съ тѣхнитъ капиталъ и съ капитала на държавата и съ привилегититъ, които ще имъ се дадатъ, ще може да бъде направено тѣрде много за облекчение продоволствието на страната. Една национална федерация на кооперациите, какъто е Манчестерската, въ която влизатъ 1500 кооперации, би могла отъ своя страна да създаде собствено производство, собствена индустрия, както хлѣбна, така сѣсно и брашна и да има дори свои плантации, както Манчестерската има такива за кафе, чай и пр. При съвременния общественъ строй, когато ние поддържаме, ако некаме да се боримъ съ скъпотиата, трѣбва съ клинтъ хлѣбна да изнемъ. На този клинтъ, картела на търговцитъ-хлѣбари, картела на тютюневитъ търговци и на всички други търговци на голѣми капиталитъ, които съществуватъ у насъ, ние ще трѣбва да противопоставимъ федерацията на всички кооперативни централи. Ако ние не изобразимъ пълнитъ партизански интереси, ако не се обединимъ въ името на интереситъ на консоматора, ние не можемъ да издържимъ ефективно борбата за запазване

на дисциплина обществен стрси. Ако правителството е радикално, както каза г. Влайков, и има присърце кооперативната политика, борбата ще бъде по-ефективна.

Така че, азъ считамъ, че мисълта казана отъ г. Петровичъ, е една кристална мисъл. Сжщата тази мисъл бѣ развита и отъ г. д-ръ Сакаровъ, който каза, че трѣбва да има общностъ между кооперацията и общината, между кооперацията и държавата, трѣбва да има едно обединение, което да бъде изтъкнато на първъ планъ въ този проектъ. Законопроектътъ ми обръща внимание съ следното. Като се иска съдействието на кооперациите, казва се, че се приобщва и имъ съдействието на частните дружества и лица, които се занимаватъ съ търговия или производство. Ако държавата или комисарията образува било туку въ София, било въ провинцията свои собствени стопанства, то тѣ ще приличатъ на държавното стопанство Божуринце, където единъ конъ струва 100 хиляди лева, когато на пазара може да се купи за 20 хиляди лева. Държавата се оказа подобря състояние. Следователно, тази система, държавата сама да стопанисва, сама да създава производство, безъ да влиза въ контактъ съ кооперациите, безъ да образува смѣсени предприятия — enterprise mixte — споредъ мене, това е конкуренция на кооперативното дѣло, това е единъ голѣмъ рискъ, който може да донесе загуби. И така, ако законътъ иска да се очисти отъ всички онова, което е частно, търговско, ако иска да си служи съ обществени институти, то къмъ този комисариатъ или къмъ тази нова дирекция или диктатура на прехраната трѣбва да се прибавятъ и обществени институти, напр. кооперативни центри, и както туку въ София, така и въ всеки градъ, на мѣстна почва, да се образуватъ местни федерации.

Но, казвамъ, дори и така да бъде, дори държавата да бъде много щедрна съ даване кредитъ и привилегии на кооперациите, пакъ борбата противъ спекуляцията или спекуланта не може да бъде докрай ефективна. Затова ние предлагаме друго решение на въпроса, което трѣбва непременно да бъде възнето, ако искаме да постигнемъ нѣщо — това сѣ държавните монополи, за които нѣмко предговорили говориха.

Когато говорихъ по бюджета, азъ казахъ, че, ако ние искаме да постигнемъ нѣщо за държавния бюджетъ, ако искаме да не ставатъ контрабанди — както се говори за контрабанди на храни и въглища на Варненското пристанище — ако искаме всичкото злато отъ нашия износъ да остане у насъ, а не да отива у Драйфусъ, Пинкасъ или Фернандесъ, ние по необходимостъ трѣбва да въведемъ монополистната система за нѣмко артикули. За монопола на зърнените храни г. Петровичъ е песимистъ, защото той се занимава съ износъ на зърнени храни и отъ 9 юний насамъ на него сѣ били тѣхни повече вагони, отколкото на всички други. Но ние искаме да се имамъ предъ видъ обществените интереси. Ние, земеделците, можемъ да протестираме противъ създаването на консорциума — азъ ще обясня защо — но ако се създаде, ще искаме компенсация, съ които да бъдатъ задоволени земеделците. Каза се, че консорциумътъ като държавенъ монополъ, бѣше извиканъ на животъ презъ 1919 г. съ целъ да даде на нашата държава чужда валута и да урегулира прехраната въ страната. Този консорциумъ, на който автори бѣха Буровъ и Лячевъ и азъ, а идеята бѣше дадена отъ г. Кирилъ Поповъ, директорътъ на статистиката, и г. Петко Дичевъ, първоначално бѣше замисленъ да бъде кооперативенъ консорциумъ. Въ последствие обаче, подъ влияние на г. г. Буровъ и Лячевъ, ние се да не бъде кооперативенъ, а това, което се спечели отъ него, да остане въ полза на държавата, или съ други думи, стана едно ограбване на селектите производители. Това бѣ първия консорциумъ за износъ на храни отъ България. Цената на житото бѣше фиксирана на 3 л. килограма, а на просото на 2-80 л. Забележете, г-да, че на времето стана една грѣшка въ Парламента, като цената на просото отъ 1-80 л. при третото четене на закона стана на 2-80 л. и съ това държавата загуби десетки милиона лева отъ просото. И последната шеля просо, което имаше въ бозаджикшицата, биде събрано. Добре, че се яви купувачъ — поляците — та можахме да го продадемъ. Та, казвамъ, при нормиране цената на житото на 3 л. килограма, на просото — 2-80 л. на ечемика — 2-40, на ръжта — 2-30 и пр.

П. Петровичъ (д. сг): Г. Караджовъ! Позволете да Ви предложена. Казали сте, че следъ 9 юний само нѣ мене давали вагони.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Да. Имамъ сведения, отъ търговци и комисисери въ Варна, че следъ 9 юний стана да участвали повече вагони, отколкото другите търговци.

П. Петровичъ (д. сг): Приемате ли анкета?

Д-ръ И. Караджовъ (з): Приемамъ.

П. Петровичъ (д. сг): Ако не докажете това, какво ще стане?

Д-ръ И. Караджовъ (з): Или защитаваме лични интереси, или защитаваме обществен интереси. Ще Ви убедя.

П. Петровичъ (д. сг): Само Вие нѣма да ме убедите, защото не знаете нито какво е кооперация, нито какво е спекула.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ти знаешъ само какво е спекула и затова хората ти казватъ, че си спекулантъ.

П. Петровичъ (д. сг): Ти знаешъ само да ограбвашъ кооперациите. Туй знаешъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ знамъ, какво е кооперация.

П. Петровичъ (д. сг): Какво направи съ синдикатите?

Д-ръ И. Караджовъ (з): За всичко, което съмъ извършилъ като кооператоръ, съмъ готовъ да ти отговоря.

П. Петровичъ (д. сг): Разбирашъ да вземешъ тютюнъ басма и да го правимъ на карантия, за да не плаша мито. Това разбирашъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ не съмъ боравилъ съ тютюнъ, но ти и братъ ти разбирате да унищожавате синдикатите въ Варна, за да образувате кооперация.

П. Петровичъ (д. сг): Каква кооперация?

Д-ръ И. Караджовъ (з): Тютюневъ консорциумъ, и ти да застанешъ начело на нея. Трѣбваше да се събератъ кооператорите отъ пѣлата Варненска околия, за да парализиратъ Вашата инициатива.

П. Петровичъ (д. сг): Вие говорите глупости. Съ никаква кооперация не съмъ се занимавалъ, макаръ че би ми било интересно това и обичамъ кооперациите. Азъ не правя кооперации съ мошеничество.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Готовъ съмъ да се разправямъ съ Васъ колкото обичате и по икономически, и по стопански въпроси, и за спекула, и за търговия, и за сѣль, и за всичко.

Г. г. народни представители! Говорѣхъ за консорциума на зърнени храни, при положението на фиксирани цени, безъ участие на производителя въ печалбите, както бѣше първоначално. Този консорциумъ възбуди негодуването и протестите на населението. И ако това продължаваше година-две, то щѣше да се разбултува, както въ 1899 г. презъ Радославово време, 140 милиона лева печалба, която взе консорциумътъ отъ гърба на производителите, ние не ги дадохме на Министерството на земледелието, за да ги прѣсне по разни опитни полета и за други цели, а казахме: съ печалбите на консорциума ще образуваме фондъ за построяката на елеватори. Ако следъ това консорциумътъ не бѣше се сложилъ на кооперативни начала, съ условие производителите да участвуватъ съ 60% въ печалбата, то производителите не желаета никакъ консорциумъ. Та когато говоря за консорциумъ за износъ на зърнените храни, разбирамъ консорциумъ при строго стабилизирани районни синдикати или съюзи, членовете на които да участвуватъ въ печалбата въ единъ размѣръ отъ 60—70 — до 85% а 15—20% да останатъ за държавата и за самите центри, които ръководятъ работата. Всяка чужда валута да се състѣнява, както бѣше въ миналото, на Народната банка, по сѣдния камбиалентъ курсъ на сѣщата банка. Така Народната банка ще имъ дава чужда валута както въ миналото. Именно за такъвъ консорциумъ ние ламтаме, за него се изказаха реди конпреси, за него се изказа и Варненския земеделски съюзъ съ своя великъ XVII конгресъ. Но казватъ при консорциума за зърнени храни кой губи? Производителите, защото ще получи само авансовата цена, да кажемъ 4 л. на килограмъ. Само изплатятъ земеделците, които сѣ не кооперирани, а държавата да взема отъ тяхъ.

П. Петровичъ (д. сг): Само баламите.

Д-ръ И. Караджовъ (з): ... въ синдикати и кооперации, които ще продават свонитъ храни за износъ на международния пазаръ, само тѣ ще получатъ цената, която иматъ зърненитъ храни било въ Анверсъ, било въ Цариградъ, изобщо, на международния пазаръ, а всички останали, които продаватъ на вътрешния пазаръ, ще понесатъ една голяма цента — разликата между авансната цена и цената на международния пазаръ. Но при все това азъ ще запинавамъ и поддържамъ съ жартъ правителството, ако възприеме да се създаде единъ такъвъ кооперативен консорциумъ, за износъ на хранитъ, като срещу това ще искаме, като компенсация да се създаде единъ консорциумъ за износъ на тютюнитъ. Г. Петровицъ каза, че е много лесно да се създаде такъвъ консорциумъ. Азъ казвамъ, че е много по-трудно.

П. Петровицъ (д. ст): Не е по-трудно, по-леко е.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Какъ да е по-леко? Не е по-леко, защото има районни синдикати, които прибиратъ тютюнитъ, манипулиратъ ги, и когато имъ се даде монополно право да ги продаватъ, тѣ ще запиятъ, да кажемъ, на Полша: вие искате, да кажемъ, 2,800,000 кгр. тютюнъ, ето ви толкова шуменски, толкова басма, толкова джебелъ и пр., а Полша да не иска да купи отъ тия качества. Та, казвамъ, монополътъ на зърненитъ храни е свързанъ съ монопола на тютюна.

Н. Кичевъ (д. ст): Това нѣма нищо общо съ законопроекта.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Нищо общо ли?

Н. Кичевъ (д. ст): Г. Караджовъ! По всѣки законопроектъ вие говорите за кооперациитъ — па въ клонъ, па въ рѣкавъ. Сега говоримъ по законопроекта за намаляване на скъпостията. Ограничете се по предмета.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Писате свитиъ хлѣбъ. Хлѣбътъ е у земледѣлцитъ и земледѣлцитъ ще дадатъ своя хлѣбъ срещу 4 и 5 л., на свитна цена, но срещу компенсация: монополъ на тютюнитъ и монополъ на вноса на земледѣлскитъ машини. Единиятъ монополъ е свързанъ съ другия, съ третия. Едно време прѣскачката Вермелеръ-еклеръ колко се продаваше и колко сега? А тя направо отъ фабриката би могла да се достави за 700 л. Ако на Земледѣлската банка се възложи монополътъ за вносъ на земледѣлски машини, уреди и сѣчива, предварително, строго провѣрени машини, България ще има много малко вносъ, по-малко потрушване на машини и същевременно ще имаме такива машини повече въ стопанствата. Скъпотията, т-да, не е само въ хлѣба, скъпотията е и въ сѣчивата, тя е и въ сѣмената, тя е и въ добитъка, тя е въ всичко. Когато искате да се вземе по-евтино хлѣба отъ стопанина, трѣбва да му дадете свитни сѣчива. Когато искате да му вземете свитно животъ, дайте му свитни машини, а това може да стане, по моего разбиране, чрезъ монополъ на вноса на машинитъ. Този монополъ трѣбва да бъде проученъ и въведенъ. Не искамъ да говоря за монополъ на солта и други артикули, които сж отъ първа необходимостъ.

Нѣкой отъ сговориститъ: Банката продава свитъ камъкъ и не може да го продава по-евтино отъ пазара.

Н. Пждаревъ (д. ст): Вие изводите страната съ толкова много машини и сега говорите прѣтивъ вноса на машини.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Какви машини?

Н. Пждаревъ (д. ст): Вашиятъ „Народенъ магазинъ“ достави толкова много и какви ли не машини.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Нѣма нито една машина доставена. Жалко е, че не знаете кое е „Народенъ магазинъ“, кое е „Синдикална централа“ и кое „Общъ съюзъ на земледѣлскитъ кооперации“. Не е въпросъ за институти, а е въпросъ за принципи. Всички ония търговци, които внасятъ машини, плугове и пр., вършатъ едно зло въ България, защото всѣки, който има машини на констипация или има представителство на известни машини, се мъчи съ лъжи да ги пласира. И идете да видите колко много машини съ години стоятъ въ складовѣтъ. Ако се знае консомативната способностъ на нашия земледѣлецъ и ако се създаде монополъ за вноса на плугове, машини и пр., предварително изпитани отъ специали инженери при Министерството

на земледѣлството, ще имаме по-малко вносъ и ще принесемъ голяма услуга на самото население, а най-вече ще можемъ да постигнемъ уравнивяване на нашия търговски балансъ.

Въпросътъ, който се третира съ този законопроектъ, е отъ най-голяма важностъ, а за съжаление е оставенъ най-подире, сега, когато сме претрунани съ работа и когато сме уморени. Азъ мисля, че г. министърътъ на вътрешнитъ работи добре ще направи, ако остави този законопроектъ за извънредната сесия, за която г. министъръ-председателятъ вчера говори. Дотогава ще се доберемъ до всички уикътия, които могатъ да бждатъ дадени отъ всички компетентни лица, а не само отъ две-три, които по книга, но не и на практика, сж изучавали въпроса; дотогава ще се доберемъ до възможното, което може да се получи отъ нашия кооперативни организации. Нека правителството се опита, чрезъ видни общественици кооператори, да федерира кооперативнитъ централи и така федерирани, да имъ даде кредитъ отъ държавнитъ банки и привилегии. При тия привилегии, които ще имъ се дадатъ, вие ще можете съ тѣхно съдействие да постигнете действително едно поевтиняване на продуктитъ отъ първа необходимостъ и да се борите съ спекулата, ако разбира се, се приеме и монополната система (Ржонлъскания отъ земледѣлцитъ).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Тодоръ Кулевъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ст): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Имаше да взема думата по законопроекта, ако той бѣше се правилно схванатъ отъ ораторитъ, които говориха отъ страна на опозициитъ, и ако при разглеждането му не се демагогствуваше отъ тукъ (Сочи дѣвизата), както се демагогствува и въ печата и по събрания, отъ както се заговори за борба съ скъпотията. По въпроса за скъпотията у насъ се прави една долна демагогия, демагогия, която главно е насочена противъ днешното правителство и противъ днешното болшинство въ Народното събрание. Най-напредъ обвиняваха днешното правителство, че то не се занимавало съ въпроса за скъпотията, макаръ че преди момента, когато се повдигнаха тия обвинения, по желание на днешното правителство, излъчителниятъ комитетъ на Демократическия съговоръ се занимаваше съ проучването на въпроса за скъпотията, за средствата за борба съ нея и за приготвянето на единъ законопроектъ за облекчение на продоволствието и за ограничаване скъпотията. Интересно е, че ония, а именно социалдемократитъ, които обвиняватъ днешното правителство, че то не изпълнило своята програма отъ 9 юний, че то не взело мѣрки за облекчение на продоволствието и за борба съ скъпотията, се сетиха за тоя въпросъ едва въ края на януарий и въ началото на февруарий тази година, когато решиха да напуснатъ управлението, въ което тѣ участвуваша презъ своя другаръ г. Казасовъ.

М. Дилиановъ (з): И сега нѣма нито единъ отъ тѣхъ тукъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ст): Все едно — това не ме интересува. Ето, г. Нейковъ е тукъ.

М. Дилиановъ (д. ст): А, пардонъ!

Д. Нейковъ (с. д): Заявявамъ, че не сме прави никаква демагогия съ въпроса за прехраната. Апелирали сме нѣколко пъти къмъ правителството на г. Цолковъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ст): Азъ ще Ви кажа каква демагогия сте прави.

Д. Нейковъ (с. д): ... да се занимае съ най-важния въпросъ, борбата съ спекулата, съ скъпотията и за прехраната.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ст): Моля, г. Нейковъ, оставете ме да говоря.

Д. Нейковъ (с. д): И смѣтамъ, че правителството закъснѣло по въпроса за прехраната.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ст): Добре. Защо ви дойде на ума да говорите за борба съ скъпотията въ вашитъ вестници — тѣ сж тукъ, предъ мене — едва въ края на януарий и въ началото на февруарий? Посочете ми една статия въ вашия вестникъ „Народъ“ по въпроса за конкретни мѣрки противъ скъпотията преди тая дата.

Д. Нейковъ (с. д): Не само една ще Ви покажа, г. Кулевъ — ще Ви покажа десетки статии! Веднага въ първият ден на юнкскитъ събития, ние сме писали няколко статии. Азъ лично съмъ писалъ три статии, съ които напомнямъ дължността на правителството да се справи съ въпроса за скъпотиата. П една отъ причинитъ да напуснемъ кабинета на г. Цанковъ е тая, че той отхвърляше въпроса за скъпотиата и прехраната като въпросъ, който не влиза въ политиката на днешното правителство.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Моля, това не е вѣрно.

Д. Нейковъ (с. д): На времето го каза г. министър-председателъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Азъ най-категорично заявявамъ, че това не е вѣрно. Това е една лъжа. Въ програмата на Демократическия съговоръ, приета отъ всичката платформа на нашата коалиция, има изриченъ пунктъ по този въпросъ. И никой нѣтъ г. Цанковъ не е могаль да каже това, което г. Нейковъ му приписва.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ Ви казвамъ, че г. министър-председателъ не вѣрва, че единъ законъ противъ скъпотиата може да даде резултати. И затуй, каза той, че днешната власт не може да си постави за целъ да регулира скъпотиата, прехраната и спекулата. Това бѣше изрично казано и азъ съжалявамъ, ако Вие смѣтате, че азъ лъжа. Не лъжа.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Моля, седнете на мѣстото си и не ме прекъсвайте. Азъ ще кажа какво е говорено и какъ е говорено.

Д. Нейковъ (с. д): Вие не бѣхте, азъ бѣхъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Азъ бѣхъ въ течение на тия разговори, г. Нейковъ. Ако така ще ме прекъсвате на всѣка дума, ако азъ кажа една, а Вие десетъ — тогава ще трѣбва да раздѣлимъ нашитъ мѣста. Вашиятъ ораторъ говори цѣлъ часъ безъ да го прекъсна. Азъ разбирамъ да ми пиривите единъ апострофъ, приемамъ го, но така — азъ да кажа една дума, Вие десетъ — това не може да се търпи! Азъ ще Ви кажа какво е говорилъ г. министър-председателъ. Азъ ще Ви посоча и какво сте писали вие въ вестникитъ.

К. Лулчевъ (с. д): (Възбразява пѣщо)

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Г. Лулчевъ! Почакайте, азъ ще Ви кажа какво е говорилъ г. министър-председателъ и ще Ви докажа, че той е говорилъ въ сжщность тъкмо това, което Ваши хора сж писали въ в. „Народъ“, броеветъ на който сж предъ мене. Г. министър-председателъ е твърдѣлъ, че организирането продоволствието и борбата съ скъпотиата не е предъ всичко задача на правителството, на държавата. Това е единъ принципаленъ въпросъ. Въ каква смисълъ това не е задача на държавата, ще ви го обясни. Въ тоя пунктъ той е въ съгласие съ нашия в. „Народъ“. За доказване на това мое твърдение азъ ще ви цитирамъ съответнитъ статии на в. „Народъ“, но имайте малко търпение.

И така, г-да, по въпроса за скъпотиата се води долна демагогия. Той се използва за една недостойна борба съ правителството. Най-напредъ обвинявахъ, че правителството не се е занимавало съ този въпросъ, макаръ че, както вече казахъ, преди да започнатъ тѣзи обвинения, изпънителниятъ комитетъ на Демократическия съговоръ въ редица заседания вече се занимаваше съ този въпросъ, а именно проучваше го, дѣреше средства и мѣрки въ борба съ скъпотиата и приготвише нужния законопроектъ. Когато този законопроектъ бѣше готовъ и се внесе въ Народното сѣбрание, вестникитъ на опозицията се обиха противъ него и заявиха, че това било единъ книженъ законопроектъ — така го нарече в. „Радикалъ“, така го нарече в. „Знаме“, така го нарече и в. „Народъ“ — това било единъ книженъ законопроектъ, който предвиждалъ само единъ тежкъ бюрократически апаратъ и отъ който нищо нѣмало да излѣзе.

А. К. Минковъ (д. сг): Така го нарекохте и Вие въ комитетията.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Това не е вѣрно. Тукъ азъ цитирамъ факти. Следъ туй, понеже този законопроектъ по редица причини, които нѣма защо сега да изброявамъ,

не можа да бѣде поставенъ веднага на дневенъ редъ, започнаха да обвиняватъ правителството, защо не го поставило на дневенъ редъ. И съ демагогска целъ подозираха правителството, че то внесло законопроектъ въ Камарта само за да забавяжда народа! Най-сетне, дойде редъ и на този законопроектъ: той се сложи на дневенъ редъ. Днесъ, обаче, когато разискваме законопроектъ, г. Асенъ Господиновъ казва: „Това не е никакъвъ законъ“, отъ този законопроектъ нищо нѣма да излѣзе. Г-да! Каква е тази демагогия? Така ли трѣбва да се разглежда единъ въпросъ отъ такава голѣма важность? И какъ смѣе г. Асенъ Господиновъ да обявява този законопроектъ за парцалъ отъ който нѣмало нищо да излѣзе, когато ако той го бѣ челъ сериозно, щѣме да види, че между този законопроектъ и онзи който изработиха г. г. социалдемократитъ, нѣма никаква разлика въ сжществениитъ пунктове?

М. Дияновъ (з): Вѣрно!

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Това сж, г-да, факти, които говорятъ за едно недостойно държане на опозицията спрямо правителството и особено за едно демагогстване по единъ въпросъ, по който най-малко трѣбва да се демагогствува, особено въ днешния моментъ. Днесъ ние имаме да разискваме единъ важенъ законопроектъ. Никой не претендира, че той е пѣщо съвършено, че той разрешава въпроса въ всичката му пълнота и радикално, както пѣкои мислятъ това. Законопроектътъ е важенъ, но съ скромни задачи. Този негова скромность личи отъ заглавието му. И азъ съжалявамъ, че тия които говориха, не сж обърнали внимание на заглавието на законопроектъ и не сж си дали трудъ да го разбератъ.

Д. х. Димовъ (к): И глудуващитъ ще трѣбва скромно да глудуватъ отсега нататкъ!

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Въ всѣки случай не по-скромно, отколзко въ Русия. — Този законопроектъ носи заглавие: „Законопроектъ за облекчение на продоволствието и за намаляване на скъпотиата“. Както виждате, той има едно скромно заглавие; той има за целъ само да облекчи продоволствието; той нѣма за целъ да уреди нацѣло, напълно продоволствието, особено пѣкъ продоволствието на всички слоеве. Както ще видите отъ текста му, той има за целъ, първо, да облекчи продоволствието на нуждаещото се население, градско и селско, и, второ, да смекчи, да ограничи скъпотиата, а не да я премахне или въ значителна степенъ да я намали, тъй като, както е изтъкнато много пати тукъ, скъпотиата се дължи на причини, противъ които вие само съ законопроектъ не можете да се борите и не можете да постигнете реални и голѣми резултати.

Г. г. народни представители! Ако трѣбва да законодаствуваме разумно, законопроектътъ изискваше по-добро изучаване и третиране отъ страна на онѣзи, които излъкоха тукъ въ предложението на часове да говорятъ само общи фрази и съ общи фрази да хранятъ нуждаещитъ се отъ предмети отъ първа необходимость. И наистина, кажете ми какви практически мѣрки, вмѣсто препоръчанитъ въ законопроектъ, посочиха онѣзи, които критикуваха законопроектъ? Г. Асенъ Господиновъ напусна трибуната, следъ като говори цѣлъ часъ общи фрази, като заяви, че този законопроектъ билъ парцалъ хартия, безъ обаче, да предложи нѣщо по-разумно. Сжщо и другитъ оратори отъ опозицията говориха само общи фрази, а по самия законопроектъ, за мѣркитъ, които трѣбва да се взематъ въ рамкитъ на неговото заглавие, никой не говори.

Д. Нейковъ (с. д): Ами Петровитъ?

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Азъ говоря за ораторитъ отъ страна на опозицията.

Д. Нейковъ (с. д): И той говори общо.

К. Кънчевъ (д. сг): Азъ много съжалявамъ, че г. Асенъ Господиновъ го нѣма тукъ; той и негови другари изнудиха своето горчиво разочарование отъ своя собственъ проектъ; тѣ признаха, че съвсемъ не сж били оправдани надеждитъ имъ отъ собствения имъ проектъ, а сега заявяватъ, че нашиятъ проектъ билъ парцалъ.

К. Лулчевъ (с. д): Сега се разглежда нашиятъ проектъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Да, но вие сега благополучно се сгрехте и критикувате нашия проектъ, който въ нищо сж-

шествено не се отличава от изготвения от васт законопроект по същата материя.

К. Лулчевъ (с. д): Когато дойдем ние да редимъ прехраната, тогава ние знаемъ какъвъ проектъ ще внесемъ, но когато вие я редите, ние разглеждаме вашия законопроектъ.

К. Кънчевъ (д. ср): А къде е вашиятъ законопроектъ?

Д. Нейковъ (с. д): Колко пъти настоявахме, но вие си правихте оглушки. Ние настоявахме сто пъти за внасянето на нашия законопроектъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, тишина, г-да!

К. Кънчевъ (д. ср): Въ бюфета и кулоаритъ сме по-искрени и по-друго приказваме — тамъ си признахме истината.

Д. Нейковъ (с. д): Вие разгледахте кои закони сж антиконституционни и закона за бълнитъ бюлетини — тамъ си изгубихте времето. Сега ви боли. Разбирамъ ви болката.

К. Кънчевъ (д. ср): Много малко време изгубихме за това.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ср): Какво сме работили, ще имаме време да приказваме и за туй, г. Нейковъ. Сега ме оставете да се изкажа по разгледвания законопроектъ.

Друго едно обвинение, което г. Асенъ Господиновъ пакъ съ цель за демагогия отпрати противъ правителството, се заключава въ това: защо самото правителство не внесло този законопроектъ, ами оставило той да бъде внесенъ по частна инициатива на болшинството? Обяснението на това обстоятелство е много просто. Въ момента, когато се изработваше този законопроектъ, Министерството на вътрешнитъ работи, което трбваше да го представи, бше заето съ редица други не по-малко важни законопроекти и ние не можахме да възложимъ на него изработването на този законопроектъ, тъй като то нямаше възможностъ да го изработи.

К. Лулчевъ (с. д): (Възбразява нщо)

Д-ръ Т. Кулевъ (д. ср): Вие даже не знаете кой трбваше да изработи този законопроектъ — токозъ сте сведуши по въпроса! Този законопроектъ не може да бъде оставенъ да се изработи въ Министерството на вътрешнитъ работи, понеже тамъ се изготвяха редица други важни законопроекти, като законопроектътъ за облекчение на жилищнитъ нужди, законопроектътъ за напрана на икономически къщи и за пастърчение на жилищния строежъ, законопроектътъ за общинитъ и т. п. Министерството бше заето съ изработване на тия законопроекти. И азъ питамъ: кое е по-добре — да се изработи единъ законопроектъ отъ чиновницитъ въ Министерството на вътрешнитъ работи или да се изработи той отъ народни представители? Какъвъ смисълъ има тогава това обвинение, че правителството не било внесло този законопроектъ, ами го оставило на частната инициатива, на своето болшинство? Това не само че не е недостатъкъ на законопроекта, но е и едно негово предимство. И истинна, този законопроектъ е резултатъ на единъ дълъгъ и основни проучвания. Че това е така, ще признае всъки, който си е далъ трудъ да проучи сериозно въпроса за скъпотиата; да проучи сериозно причинитъ на скъпотиата; да проучи сериозно мъркитъ, които могатъ да се взематъ по законодателенъ редъ противъ тази скъпотиа.

Г. г. народни представители! Излишно е да ви държа дълга речъ за скъпотиата и за нейнитъ причини. Много пъти се е говорило по този въпросъ тукъ и азъ смътмамъ, че по него ние вече сме дошли до едно общо убеждение: скъпотиа съществува не само въ България, но почти въ всички други страни на света. Тя се дължи на маса причини, на маса фактори, противъ болшинството отъ които вие съ декрети или съ закони отъ този родъ не можете да се борите. Тукъ се изисква една сложна система на финансови мърониятия, една система отъ мърки за организация на производството, за организация на кредитъ, за организация на търговията, най-сетне за установяване на вътрешенъ политически стабилитетъ и т. п. Воняко това не може да се постигне съ единъ замъхъ или съ едно мърониятие. За всъичко това се изискватъ редица мърки, изисква се и по-дълго време. По това ще ви рече, че ние трбваме да стоимъ съ стърнати рамене и че нма причини, макаръ и не толкова важни, противъ които да не можемъ да се боримъ съ средствата на

законодателството. Напротивъ, такива причини има и ние стрбмо тѣхъ можемъ да се боримъ съ единъ специаленъ законъ. Законопроектътъ си поставя именно тази скромна целъ. Той има за задача да облекчи продоволствието и да намали, доколкото е възможно, скъпотиата, като има предъ видъ само нѣкои нейни специални, тъй да се каже, нашенски причини.

За правилната преценка на законопроекта е важно да се изясни въпросътъ, върху какви начала е построенъ той. И ако ония, които говориха по законопроекта, бѣха си дали трудъ да си изяснатъ ръководната идея, отъ която сж изхождали неговитъ автори, може би много спорове и много обвинения щѣха да бъдатъ излизни.

Законопроектътъ, г-да, изхожда отъ следнитъ четири основни положения. Първото положение е това, че борбата съ скъпотиата, чрезъ организиране на продоволствието, не е и не може да бъде предимно работа на държавата. Тази е мисълта и на г. министъръ-председателя. Това е нашето *profession de foi*: това е едно отъ основнитъ схващания на Демократическия съговоръ по разгледвания въпросъ. На снзи, който познава въпроса за скъпотиата, ще му бъде ясно, защо държавата не може да си постави за задача да организира продоволствието и прѣко тя по тоя начинъ да води борбата съ скъпотиата. Обаче това не значи, че държавата не може и не трбва да дойде на помощъ въ борбата съ скъпотиата, не може и не трбва да дойде на помощъ при организиране на продоволствието.

Вториятъ принципъ се състои въ това, че борбата съ скъпотиата, чрезъ организиране на продоволствието на нуждающето се, на бедното население, трбва да бъде работа на частната инициатива, а именно на кооперациитъ и на общинскитъ самоуправителни тѣла. Споредъ насъ, това сж най-пригоднитъ органи, които могатъ да организиратъ продоволствието на нуждающето се население и чрезъ това могатъ и да смекчатъ допѣкъде скъпотиата.

Третиятъ принципъ е, че държавата трбва да даде своята помощъ на кооперациитъ и на общинскитъ самоуправителни тѣла въ тази имъ дейностъ.

Къмъ тѣзи три основни начала ще трбва да прибавимъ и единъ четвърти принципъ, а именно, че продоволствието и борбата съ скъпотиата не могатъ да се организиратъ само и предимно съ наказателни мърки. Само съ наказателни мърки вие не можете да облекчите продоволствието; само съ наказателни мърки вие не можете да намалите скъпотиата. Наказателнитъ мърки могатъ да изиграятъ само една допълнителна роля къмъ мъркитъ на частната инициатива.

Тѣзи сж основнитъ принципни схващания, върху които е построенъ този законопроектъ. И както бше мое то удивление, когато г. Асенъ Господиновъ дойде тукъ да атакува и да отхвърли този законопроектъ, който е построенъ тъкмо върху ония начала, върху които е построенъ и изработенъ отъ социалдемократитъ законопроектъ за борба съ скъпотиата, напечатана въ в. „Народъ“ брой 25 отъ т. г. Моето удивление бше още по-голямо и поради това, че въ нашия законопроектъ сж прокарани смѣнитъ начала, които се защитаваатъ и въ статията на сжния г. Асенъ Господиновъ въ брой 23 на в. „Народъ“ отъ т. г. и въ статията на дирекция социалистъ Коста Колевъ — ако се не дължа управителъ на тѣхната кооперация „Напредъ“ — въ брой 20 на в. „Народъ“. Интересни сж мислитъ, които тия господа изказватъ въ тия свои статии. Азъ ще ви ги ориентирамъ, за да видите, какво е поддържалъ тогава г. Асенъ Господиновъ и какво той поддържа днесъ.

Г. Асенъ Господиновъ въ статията си „Нашиятъ законопроектъ противъ скъпотиата и спекулата“, печатана въ в. „Народъ“, брой 23, пише: (Чете) „Най-ефикасно може да се премахне спекулата не токозъ чрезъ наказания, колкото чрезъ една стопанска дейностъ, която ще замѣсти посредника отъ неговата стопанска функция и изключи възможността за спекула. Да се организиратъ консоматоритъ, като си създадатъ продоволствена служба — този трбва да бъде методътъ на борбата. Законопроектътъ — тѣхниятъ законопроектъ — предвижда създаване въ всѣка община една такава именно организация на консомацията. Държавата кредитира общинитъ, които доставятъ предмети отъ първа необходимостъ, споредъ нуждитъ на мѣстото и по тоя начинъ се регулиратъ ценитъ имъ. Да се регулиратъ ценитъ на всички предмети отъ първа необходимостъ, чрезъ създаване на общински предприятия — ето друго средство на законопроекта“.

Сжното схващане се защитава и въ статията на г. Коста Колевъ (Чете): — „Никога не бива да се зануша изъ предъ видъ — се казва въ тази статия — „инто ме ще поевтинимъ обикновата като намалимъ цената на частични продукти, нито

като предприемемъ нѣкакви изключителни мѣрки противъ скупотията и спекулата. Ние не можемъ да създадемъ една организация противъ скупотията, но сме длъжни да създадемъ една организация на продоволствието. Въпросътъ за организиране продоволствието на населението съ предмети отъ първа необходимостъ е въпросъ, който съществува и при най-нормални стопански условия. Днесъ той е още по-актуаленъ, защото разликитѣ въ ценитѣ на артикулитѣ отъ единъ центъръ до другъ и отъ една рѣка до друга, сѫ много по-големи и защото монополиниятъ характеръ на търговията съ известни артикули е засиленъ. И другъ пътъ съмъ ималъ случай да кажа, че организирането на продоволствието е работа на общинитѣ и кооперациитѣ, главно потребителнитѣ кооперации. Държавата — обръщамъ вниманието ви, г-да, върху тая мисль — държавата може само да ги подпомогне, но не и сама да организира продоволствието.

Ето, г-да, върху тѣзи сѣшитѣ принципиални схващания, изразени въ в. „Народъ“ отъ г. Господинова и г. Колева, е построенъ и нашия законопроектъ.

Д. х. Димовъ (к): Езикъ на официозъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Въ духа на тѣзи принципиални схващания законопроектътъ предвижда три вида мѣрки за облекчение на продоволствието и за организиране на скупотията. Първитѣ мѣрки сѫ отъ страна на общинитѣ — тѣ сѫ собствено най-главнитѣ и най-ефикаснитѣ мѣрки, съ които може донѣкъде да се облекчи продоволствието и да се поведе една колко-годе по-ефикасна борба съ скупотията, съ целъ да се ограничи последицата. Тѣзи мѣрки ги знаете, законопроектъ е ясенъ. Въ всѣка община, по решение на общинския съветъ или на тричленната комисија, се назначава единъ комисаръ по продоволствието съ единъ или двама помощници. На общинитѣ отъ страна на държавата се отпущатъ нужнитѣ оборотни средства за да могатъ тѣ чрезъ тия средства, взети съ евтина лихва, да организиратъ продоволствието на своето пуждаеще се население съ предмети отъ първа необходимостъ. Но какъвъ начинъ? Въ законопроекта това изрѣчно е посочено: било като организиратъ свои стопански предприятия за произвеждане на продукти отъ първа необходимостъ, било като сключватъ договори и съглашения съ кооперации, съ частни лица и търговски дружества, които произвеждатъ или търгуватъ съ такива предмети отъ първа необходимостъ, за доставянето имъ на по-евтина цена. Обаче, трѣбва да изтъкна, че споредъ законопроекта, това ще се прави не за всички членове на общинитѣ, а само за нуждаещото се население — за беднитѣ.

Кой може да твърди, г-да, че тѣзи мѣрки нѣма да дадатъ никакви резултати? Ами че нали една отъ главнитѣ вътрешни причини, поради които продуктитѣ на пазара се продаватъ по-скъпо, отколкото ги купува посредникътъ, е високата лихва, която днесъ търговецътъ-посредникъ плаща за нужния му капиталъ? Този причина много правилно се изтъкна отъ г. Петко Стояновъ. Е добре, ако комисаритѣ по продоволствието използватъ при доставянето на продуктитѣ отъ първа необходимостъ само разликата въ лихвитѣ, която разлика обикновено не е по-малка отъ 10—15%, само това ще даде едно намаление на ценитѣ съ 10—15%. Това ще бѣде една крачка напредъ въ облекчението на продоволствието и въ борбата за намаление на скупотията. Ако освенъ това, чрезъ посочената въ законопроекта организация на продоволствието се отстранятъ, ако не всички, то единъ или двама отъ посредникитѣ, презъ рѣцетъ на които обикновено минаватъ продуктитѣ преди да стигнатъ до консоматора, вие ще можете да намалите цената на тѣзи предмети още най-малко съ 20%, тъй като такава е обикновената печалба на търговеца-посредникъ днесъ. Значи, чрезъ тѣзи мѣрки, които се предвиждатъ въ законопроекта, ако за комисари се назначатъ хора добросъвестни, деятельни и предприемчиви, ние ще можемъ да доставимъ на нуждаещото се население предмети отъ първа необходимостъ най-малко съ 25—30% намаление. Това малъкъ резултатъ ли е? Нима само за това законопроектътъ не заслужава вашето одобрение?

Тукъ дължа да отговоря на една бележка на г. Караджовъ. Той пита: „Защо предвиждате частни лица и търговски дружества, съ които комисаритѣ да влиза въ споразумение“? Много просто, г. Караджовъ. Защото ще има случаи, когато кооперациитѣ не се занимаватъ съ произвеждане или съ търговия на онязи продукти, които сѫ нужни на общината. Освенъ това, кооперациитѣ сѫ по-

тежко подвижни апарати и не сѫ тъй пригодни, за да могатъ навреме да използватъ конюнктурата на пазара. Трѣбва, обаче, да изтъкна, че само въ такъвъ случай, когато чрезъ частни дружества и търговци могатъ да се доставятъ продукти на по-евтина цена, само тогава комисаритѣ ще трѣбва да прибѣгва къмъ тѣхъ. Но изобщо ще се предпочитатъ кооперациитѣ.

Сѣшитѣ мѣрки, буквално сѣшитѣ мѣрки, сѫ предвидени въ изготвения отъ социалдемократитѣ законопроектъ, само че въ него се говори за бюро по продоволствието, съ другъ съставъ, а въ нашия законопроектъ се предвижда единъ комисаръ, едно отговорно лице, което ще се намира подъ контрола на общинския съветъ и подъ контрола на общинаритѣ. Ние смѣтаме, че така по-успѣшно може да се организира продоволствието, тъй като известно е, че колективнитѣ органи, особено по такива въпроси, каквито сѫ въпроситѣ за организиране на продоволствието, които изискватъ бързина на решението и изпълнението, често нѣкти действуватъ много бавно и пропускатъ сгоднитѣ моменти. Но това вече е въпросъ на практическа преценка и на целесобразностъ. Ние можемъ да приемемъ по този въпросъ това или онова конкретно предложение. Азъ искамъ сега само да подчертая, че въ тази частъ нѣма никаква принципиална разлика между тѣхния и нашия законопроектъ.

Нѣщо повече, нашиятъ законопроектъ внася едно подобрене. Той много улеснява службата по продоволствието съ това, че изключва разходитѣ по продоволствието отъ действието на закона за бюджета, отчетността и предприятията и по този начинъ дава възможностъ на общинския комисаръ по продоволствието да може, освободенъ отъ формалноститѣ на казанния законъ, бързо да извършва всички необходими разходи и предприятия по организиране на продоволствието.

П. Стояновъ (д. сг): Ако е добросъвестенъ, да не злоупотребява.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): За това законопроектътъ предвижда нужнитѣ гаранции. Когато се ангажирватъ средствата на общината, въ законопроекта сѫ предвидени гаранции за правилното изразходване и поверяване на тѣзи средства. Освенъ това предвидени сѫ и доста строги наказания за ония, които биха злоупотребили съ повѣренитѣ имъ суми — защото всѣки пътъ могатъ да се намѣрятъ между известно число държавни служители и хора недобросъвестни.

Пропуснахъ да съобщя, че въ нашия законопроектъ има и друго едно важно подобрене: позволява на градскитѣ общини да се организиратъ въ окръжии, райони и общи съюзи за борба съ скупотията и за подобрене на производството. Това е една мѣрка, която безспорно ще даде добри резултати.

Втория видъ мѣрки, които нашия законопроектъ предвижда, това сѫ мѣрцитѣ отъ страна на държавата. Тѣзи мѣрки сѫ само отъ помощенъ характеръ. Тукъ ние провърваме онова схващане, което, както ви посочихъ, се застъпва и отъ г. Господиновъ и г. Колевъ. Държавата трѣбва да дойде на помощъ на общинскитѣ самоуправителни тѣла при организиране на продоволствието на бедното население. Какъ и съ какво? На първо мѣсто, като вземе подъ свое ръководство и контролъ дейността на комисарствата по продоволствието. На второ мѣсто като тя сама, чрезъ единъ свой централенъ органъ, чрезъ единъ главенъ комисаръ, проучва начинитѣ за организиране продоволствието на нуждаещото се население въ разнитѣ мѣста на България, а сѣщо и общитѣ мѣрки, които държавата и общинитѣ трѣбва да взематъ за борба съ скупотията.

Друга мѣрка отъ страна на държавата, който законопроектътъ предвижда за облекчаване на продоволствието, сѫ заключава въ даванетоъ право на правителството да може да премахва или да намалява вноснитѣ мита за предмети отъ първа необходимостъ, доставяни за смѣтка на общинскитѣ комисарства по продоволствието. На това последно обстоятелство не обърнатъ внимание нито г. Сакаровъ, нито нѣкой другъ отъ ония, които говориха по законопроекта. Ще се намаляватъ или премахватъ вноснитѣ мита само за ония предмети отъ първа необходимостъ, които общинскитѣ комисарства ще доставятъ за задоволяване нуждитѣ на бедното население. Значи, нѣма да имаме едно общо намаляние или премахване на вноснитѣ мита. Отъ предвиденото въ закона облекчение нѣма да се ползватъ и богатитѣ, които могатъ да купуватъ продуктитѣ по свободни цени на пазара. Ато защо посочената наредба

на законопроекта нѣма да има она отрицателен резултатъ, за който говори г. Сакаровъ. Ето защо и финансовиятъ министъръ не се е противопоставилъ и нѣма защо да се противопоставя на тази мѣрка, защото нейното прилагане не ще лиши отъ доходи бюджета въ такъвъ голѣмъ размѣръ, както твърди г. Сакаровъ. Тази мѣрка ще се прилага въ ония случаи, когато ще трѣбва отгънѣ да се достави едно по-голѣмо количество продукти отъ първа необходимостъ за нуждитѣ на общинскитѣ комисарства по производството.

Третия начинъ, по който държавата ще помага на общинскитѣ продоволствени комисарства, се заключава въ отпушането отъ нейнитѣ банки оборотни средства съ онаи умѣрена лихва, по която държавнитѣ банки отпушаватъ кредити. Това сѣщо е една голѣма помощ, която държавата ще дава на общинитѣ.

Най-подиръ, четвъртия видъ помощ, която държавата ще дава на общинскитѣ продоволствени комисарства се заключава въ намаляването на такситѣ по желѣзницитѣ и въ даването известно предимство въ превоза на продуктитѣ, които общинскитѣ комисарства ще доставятъ за нуждата на населението.

Г. г. народни представители! Ако искате да бѣдете обективни, вие не можете да не признаете, че тѣзи мѣрки отъ страна на държавата въ значителна степенъ ще облекчатъ службата на общинскитѣ комисарства по продоволствието на бедното население. Трѣбва човѣкъ да бѣде или голѣмъ песимистъ, който всичко отрича и въ нищо не вѣрва, или да има голѣма недобростъ, за да твърди, че при всички тия мѣрки отъ страна на общинитѣ и държавата нѣмало да се постигне нищо.

Но, каза г. Господиновъ: „Не е важно какъвъ ще бѣде законътъ; важното е, какви ще бѣдатъ хората, които ще го прилагатъ; щомъ вие ще го прилагате“ — тои има държозъста да хвърли това обвинение — „отъ този законъ ще се получатъ само отрицателни резултати“. Г-да! Кой ще прилага закона? — Правителството ли? Ние народното представителство ли? Не, ще го прилагатъ общинскитѣ самоуправителни тѣла. И ако общинскитѣ самоуправителни тѣла се състоятъ само отъ хора корумпирани, то по-хубаво ще бѣде да запалимъ и изгоримъ тази България. Азъ се чуда, какъ е възможно да се хвърлятъ такива тежки обвинения срещу самоуправителнитѣ тѣла?

Н. Лулчевъ (с. д): Никой не хвърля обвинение срещу тѣхъ, но ние ви казваме, че тия самоуправителни тѣла днесъ не сѣ самоуправителни.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Тѣй ли? Това е едно голословно твърдение. Вие твърдите това, само защото нѣмате болшинство въ общинитѣ.

Безспорно е, г-да, че отъ лицата, които ще прилагатъ единъ законъ, зависи много. Вѣрно е, че ако поставите да прилага закона едно лице, което е неподвижно, което е съ ограниченъ умъ и което нѣма нужната опитностъ и нужнитѣ познания ще се получатъ отрицателни резултати.

Д. Нейковъ (с. д): Каквото стана и съ София. Ние ви казахме, че за София създадохте единъ законъ, за да пратите въ общинския съветъ 24 съговористи. Дружбашиятъ пращаха 12, а вие чрезъ забикалки, чрезъ избори пратите 24.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Не ние ги пратихме, а софийскитѣ избиратели. Понеже общинскитѣ самоуправителни тѣла, що се отнася до въпросътъ за продоволствието, ще бѣдатъ преди всичко подъ непосредствения контролъ на заинтересуванитѣ общинари, азъ вѣрвамъ, че тѣ ще избиратъ опитни и деятелни лица, които правилно и разумно ще прилагатъ онѣзи мѣрки, които законътъ предвижда. Вѣрно е, че тукъ-тамъ ще ставатъ грѣшки, но тѣзи грѣшки ще могатъ лесно да се поправятъ.

Най-подиръ, г-да, законътъ предвижда и наказателни мѣрки. Тия наказателни мѣрки не сѣ многобройни. И то заради това, че ние стоимъ на сѣщото онова гледище, на което стоятъ г. Господиновъ и г. Колевъ въ цитираниѣ статии. Не сѣ наказателнитѣ мѣрки, не сѣ наказателнитѣ санкции, съ които ще може да се организира продоволствието на нуждащото се население и намали скѣпотията. Обаче, всѣки законъ, който иска да наложи на гражданитѣ известно поведение, трѣбва да предвижда нужнитѣ санкции, въ случай че неговитѣ наредби не бѣдатъ следвани отъ гражданитѣ. Ето защо и въ разглеждания законъ трѣбваше да се предвидятъ известни наказателни мѣрки, като допълнение къмъ другитѣ мѣрки, които той пред-

вижда. Иначе той би билъ непълненъ. И азъ смѣтамъ, че съ наказателнитѣ мѣрки които законопроектъ предвижда и особено съ формулировката на съставата на престѣпнитѣ деяния, той напипва болния пунктъ и сполучливо разрешава деликатния въпросъ въ случая.

Г. Петко Стояновъ ви каза, че борбата съ скѣпотията чрезъ нормиране на ценитѣ се провали. Тя не даде добри резултати въ никоя страна на свѣта; тя не даде добри резултати и у насъ; тя се провали и у насъ; тя е невъзможна. Само се провали и системата на нормирането на печалбитѣ, системата на предварителното опредѣляне какви законни печалби може да има единъ търговецъ. И тази система не можа да даде добри резултати. Ето защо нашиятъ законопроектъ въ този пунктъ се отличава отъ законопроекта на широкитѣ социалисти, който предвижда известни наказателни санкции, съ които се цели да се въведе системата на нормиране на ценитѣ, на печалбитѣ и да се премахне верижната търговия.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Вашиятъ законопроектъ е подобъръ отколкото тѣхнитѣ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Ние смѣтаме, г-да, че наказателнитѣ мѣрки, които държавата трѣбва да предвижда за борба съ скѣпотията, не трѣбва да отиватъ дотамъ, че да спиратъ действието на жизненитѣ сили, които движатъ стопанския животъ на народитѣ днесъ. На тия действителни, реални сили на стопанския животъ, построенъ върху принципа на частната собственостъ, на частната инициатива и на частната търговия, трѣбва да се даде възможностъ да се проявятъ, тѣй като отъ тѣхъ може да изстѣпни едно действително намаление на скѣпотията. Вие знаете много добре, че днесъ на пазара ценитѣ се опредѣлятъ отъ закона за търсенето и предлагането, отъ свободната конкуренция. На тази свободна конкуренция ние трѣбва да дадемъ възможностъ да се прояви, за да даде своитѣ благоприятни резултати за намалението на скѣпотията. И съ мѣрките, които вземаме, било отъ стопански или наказателенъ характеръ, трѣбва да целимъ да премахнемъ ония действия на спекулантитѣ-търговци, които пречатъ да се прояви той принципъ на свободна конкуренция.

А кои сѣ тия действия? Това сѣ действията на ония, които, раководейки се отъ алчностъ за голѣми печалби, се стремятъ да монополизиратъ търговията съ известни артикули, като се сдружаватъ и закупуватъ голѣми количества отъ тѣхъ, които тѣ натрушаватъ и държатъ въ своитѣ складове и следъ това, когато се почувствува нуждата на пазара отъ тѣзи продукти, ги продаватъ по произволни прѣкомѣрно високи цени, или пъкъ като унищожаватъ частъ отъ своитѣ продукти, за да намалятъ тѣхното количество на пазара, и по този начинъ предизвикватъ изкуствено покачване на ценитѣ. Тѣзи именно действия, които спъватъ свободното проявление на принципа на свободната конкуренция, сѣ застрашени съ предвиденитѣ въ чл. 10 наказателни мѣрки. Ние тукъ искаме да накажемъ онѣзи лица или сдружения, които преследватъ явната целъ да монополизиратъ търговията съ предметитѣ отъ първа необходимостъ, значи, да спратъ действието на принципа на свободната конкуренция, като сами, или заедно съ други, задържатъ и укриватъ такива предмети, за да ги продаватъ на прѣкомѣрни цени. Тѣзи наредби ще дадатъ възможностъ на сѣда да наказва ония спекуланти, които би искали чрезъ създаване на временно монополно положение — казвамъ, временно, защото при днешната стопанска система, много трудно е да се създаде едно трайно монополно положение — да предизвикатъ едно изкуствено покачване на ценитѣ и да си докарватъ прѣкомѣрни печалби. Тѣзи именно деяния подлежатъ на наказание споредъ законопроекта. Повече отъ това не може да се иска.

Направи се възражение, че санкциитѣ били малки, че се предвиждало само глоба. Г-да! Глобата не е малка, тя е отъ 100 хиляди до 500 хиляди лева. Освенъ това чл. 10 има и втора алинея, споредъ която продуктитѣ се изземватъ по коштуемата имъ цена; може да се предвиди да се изземватъ и на по-ниска цена.

С. Василевъ (д. сг): Трѣбва да се предвиди и затворъ.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Азъ нѣмамъ нищо противъ това, ако Събрашието приеме и затворъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Бѣсилка съ обратна сила за спекулантитѣ! Да засѣгне и Теню Узуновъ!

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг): Другата наказателна мърка, г-да, която предвижда законопроекта, се отнася за онъзи търговци, които не слагат върху продаваните предмети от първа необходимост етикети съ посочване на тѣхните продажни цени. Поставянето на такива етикети върху стоките е от голямо значение, тъй като то насърчава отменено свободната конкуренция и дава възможност на покупателя да се ориентира по тѣзи етикети, кой търговецъ продава по-евтино. Това ще накара отгълбнитѣ търговци да използватъ етикетитѣ като средство за привличане на клиента. По този начинъ ние ще насърчимъ, чрезъ задължението да се поставятъ етикети, проявлението на принципа на свободната конкуренция. Наказанието е 1.000 л. глоба за такива лица. То е напълно достатъчно. Другитѣ наказателни мърки, г-да, сѫ за служебнитѣ лица, които ще прилагатъ закона. За тѣхъ нѣма защо да говоримъ.

Въз основа на всичко, което казахъ, г. г. народни представители, азъ, безъ да си правя големи илюзии, че само съ този законопроектъ ще внесемъ Богъ знае какво голямо облекчение въ живота на беднитѣ трудищи се маси или въ голяма степенъ ще ограничимъ скъпостията — все пакъ смѣтамъ, че мърките, които той предвижда, приложени отъ общинитѣ разумно, енергично и отъ онѣхъ и добро съвестни хора, ще доведатъ до едно облекчение на продоволствието на беднитѣ слоеве на народа въ села и градове и до известно ограничение на дневната скъпостия.

Ето защо, азъ ви моля да приемете законопроекта и да го гласувате на второ четене. (Ръкоплъскания отъ говорещитѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Дананловъ.

Обажда се: Отсъствува.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитър Мишайковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Трима души отъ Сговора говорятъ вече, а насъ обвиняватъ, че правимъ обструкция.

Министъръ И. Русевъ: За да ви убедимъ.

К. Лулчевъ (с. д): И убѣдихме се вече — ще го гласуваме!

Д. Мишайковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Оживлението, интереса и доверие, бихъ казали, нервността, която се влага при разискването на законопроекта, който е сложенъ днесъ на разглеждане, сѫ за мене обясними. Действително, положението създадено у насъ следъ войната, е твърде тежко за известни слоеве отъ нашето население. И никой почтенъ гражданинъ, никой общественикъ не може да премине туй положение безъ стиснато сърдце и болка на душата.

Обаче, г. г. народни представители, това настроение не трѣбва да ни прези да поискаме спокойно и затова правилно да обсъдимъ създаденото положение, и следъ това да решимъ въпроса, какви трѣбва да бъдатъ мърките, чрезъ които ние ще бъдемъ въ състояние да дадемъ известна помощ.

Азъ съмъ длъженъ накратко да кажа нѣколко думи само върху размѣра на скъпостията, защото отъ даннитѣ, които се изнасятъ тукъ, струва ми се, че въ известни отношения могатъ да се получатъ неправилни представи за въпроса.

Въ нашата страна скъпостията бѣше дошла до своя кулминационенъ пиктъ презъ месецъ декемврий 1922 г., когато коефициентътъ въ сравнение съ 1913 г. бѣше 3.656 — едно увеличение отъ 36 пъти и нѣщо. Следъ това скъпостията започна да намалява. Особено чувствително е намаляването на ценитѣ презъ миналото лѣто, когато настѣпи значителното увеличение на курса въ нашия левъ. Отъ месецъ августъ м. г. започна наново увеличение на ценитѣ, но до месецъ декемврий 1923 г. Презъ месецъ декемврий коефициентътъ на ценитѣ бѣше 3.278. Въ началото на 1924 г., презъ месецъ януарий имаме 3.232, презъ месецъ февруарий 3.224, презъ месецъ мартъ 3.178, презъ месецъ априлъ 3.152. Това е последния коефициентъ, който имаме въ тѣхъ основа на официални данни.

П. Стояновъ (д. сг): Но сега е увеличенъ.

Д. Мишайковъ (д. сг): Презъ месецитѣ май и юний имаме увеличение въ цената на хлѣба и на месото, а

спадането въ ценитѣ на реди други артикули продължава. Така напр., презъ месецъ юний е констатирано спадане въ цената на маслата, спрѣмо месецъ май, отъ 66 на 64 л. — това сѫ пени на софийскитѣ хали; кравето масло е спадало отъ 100 на 84 л., овчето и биволското отъ 80 л. на 70; яйцата отъ 2-20 л. на 1-80 л.; захарта на бутки отъ 33 на 31 л., ситната захаръ отъ 30 на 29 л., кашкавалътъ отъ 60 на 54 л. Значи напоследъкъ имаме едно увеличение въ ценитѣ на известни продукти, а други вече изпитватъ намаляване въ цената си.

Д. Нейковъ (с. д): Сега пакъ се увеличаватъ.

Д. Мишайковъ (д. сг): Сега могатъ да се увеличатъ, утре могатъ да спаднатъ пакъ. Ценитѣ сѫ въ едно непрекъснато движение. Ценитѣ зависятъ отъ много фактори: тия фактори се мѣнятъ, и като се мѣнятъ факторитѣ, отъ които зависятъ ценитѣ, мѣнятъ се и самитѣ цени.

Скъпостията, както се каза, е едно явление не само у насъ, но и въ другитѣ страни. Азъ искамъ да ви дамъ нѣколко числа, за да можете да сравните какво е положението у насъ и какво е въ странство.

Въ Германия презъ месецъ априлъ 1924 г., като въз основа на изчислението е взета новата златна марка, имаме единъ коефициентъ на поскупването 124 срещу 100 въ 1913 г., въ Великобритания презъ месецъ априлъ 165, въ Швейцария презъ месецъ май 181, въ Съединенитѣ щати 148. А ако въ нашата страна вземемъ за направитѣлското изчисление, т. е. да вземемъ за база златото, ние ще намеримъ едно поскупване спрѣмо 1913 г. само отъ 20%; като вземемъ ценитѣ отъ 1913 г. равни на 100, за месецъ априлъ 1924 г. ние ще имаме коефициентъ 120.

Върху въпроса кои сѫ причинитѣ на скъпостията съмъ говорилъ другъ пакъ — и днесъ се говори по него — затова нѣма да се спирамъ.

Главниятъ въпросъ, който е поставенъ днесъ въ свръзка съ законопроекта, е: до какви средства трѣбва да се прибѣгне, за да се смекчи скъпостията?

Препоръча ни се нормирането на ценитѣ.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Г. Мишайковъ! Имате ли повни данни за болшевишка Русия?

Д. Мишайковъ (д. сг): За Русия имамъ данни, но сѫ изчислени въ книжни рубли и затуй не могатъ да се сравняватъ съ другитѣ. Въ болшевишка Русия положението е следното: индустриалнитѣ произведения сѫ по-скъпи съ 50—100% отъ времето преди войната и то благодарение главно на това, че така нареченитѣ непроизводителни разходи — за управление и т. н. разходи, които трѣбва да влизатъ въ цената на произведения продуктъ — сѫ извънредно нарасли. Ценитѣ на хранителнитѣ продукти, на селскитѣ произведения сѫ умѣрени, въ нѣкои случаи сѫ даже по-ниски отъ тия преди войната. Това обаче се дължи на обстоятелството, че тия произведения се събиратъ по принудителенъ начинъ отъ селското население или пъкъ чрезъ пушане на книжни банкноти, които се пускатъ въ скъпото време, когато въ града се употребява за плащане на индустриалнитѣ произведения червоната или златната рубла.

Препоръча ни се, повтарямъ, нормирането на ценитѣ. Г. г. народни представители! За да може да стане нормирането на ценитѣ, трѣбва да има критерий, въз основа на който да стане това нормиране. А такъв критерий не могатъ да бъдатъ производственитѣ разходи. Напротивъ, цената на консомативния продуктъ, който се създава на пазара като резултатъ на търсенето и предлагането, е критерий, въз основа на който се определятъ ценитѣ на ония фактори, отъ които е произведенъ окончателниятъ продуктъ. При това положение всѣко едно нормиране на ценитѣ би било свързано съ единъ производств. Вѣско нормиране на ценитѣ би довело до една алтернатива: или ценитѣ биха били близки до ония, които биха се образували свободно на пазара като резултатъ на свободната конкуренция, въ който случай нѣма да има полза отъ това нормиране, или пъкъ тѣ биха били по-ниски и въ такъв случай би се появявала контрабандата, защото е невъзможно да се установятъ на пазара цени, които не съответствуватъ на действителното съотношение между търсенето и предлагането. И въ двата тия случаи се явява контрабандата; тя е която унищожава цѣлата система на нормиране ценитѣ.

Съшитѣ възражения могатъ да се отправятъ и срещу предложенното за нормиране печалбитѣ. Цѣльта, която преследваме дие и която преследва той законопроектъ, не се намира въ връзка съ нормирането на печалбитѣ. Насъ

не ни интересува какви са печалбите на търговците. Насъ ни интересува въпросът, дали цените, на които се продават стоките, са високи или не. Ние можем да имаме високи цени на стоките при ниска печалба на търговците и обратното — ние можем да имаме ниски цени на стоките при високи печалби на търговците. Ако се възприеме нормирането на печалбите, ние би трябвало да допуснем съществуването на различни пазарни цени, защото ония, които закупват известни произведения или ги произвеждат, ги закупват или произвеждат при различни разходи и при различни цени. Свободният пазар понататък изравнява цените. На пазара не могат да съществуват различни цени. Ако ние нормираме печалбите, ще искаме да налагаме различни цени на пазара, а това е невъзможно.

Посочи ми се, г-да, че едно от средствата да се борим с експлоатацията са монополите. Аз не съм привърженик на намесата на държавата въ стопанския живот. Обаче никой същевременно не може да бъде привърженик на абсолютен свобода на частните лица. Държавата за това е създадена: да регулира отношенията на гражданите, да се намесва въ тях когато това е нужно, за да се защитят известни интереси, и главно да се защитят интересите на обществото. От това гледище ние въ известни случаи допускаме намесата на държавата. Но ние не можем да допуснем като принцип въвеждането на държавните монополии въ стопанството. Държавата — това е признато от цялата досегашна практика — е един донък стопанник; тя произвежда винаги по-скоро и винаги по-скоро търгува. Само въ случаи, когато са изложени големи обществени интереси, може да се наложи намесата на държавата, може да се наложи въвеждането на известен монопол. Но да се приема тоя държавен монопол като едно общо средство — и въ дадения случай като едно средство за разрешаване въпроса за експлоатацията — това би довело до голяма крайност, а практически това би довело до съвършено обратни резултати.

Направи се опит да се въведе един такъв държавен монопол въ съветска Русия. Резултатите от тоя опит ни показват много ясно, че трябва да се намери от въвеждането на такива монополи. При съществуването на такъв един непълнен, а частичен монопол въ Русия, днешната нейна външна търговия е 12—15 пъти по-малка от тая преди войната. При това, след въвеждането на тоя монопол въ Русия, болшевишкото правителство беше принудено да направи отстъпки от него и да се върне отчасти към системата на свободната конкуренция и частната инициатива като призна съ това, че днешният стопански живот не може да не почива върху тия два принципа.

Г. г. народни представители! Намесата на държавата и на общината въ въпроса за експлоатацията може да се изрази само по ония начини, които е прокарал въ предложенията за разглеждане законопроектът. Трябва да се развие инициатива от общините, тази инициатива трябва да се подпомогне от държавата. Държавата има дължението да се бори срещу монополите и монополистите стремления въ търговията и производството. Аз поддържам това пълно именно затова, защото изхождам от свободата на конкуренцията. Който е привърженик на свободата на конкуренцията, той не допуска намесата на държавата въ стопанския живот, както това се иска от някои. Но той не трябва да допусне ограничение на свободата въ стопанския живот и от частни лица, от частни групи и сдружения, които биха могли чрез известни действия да парализират свободното движение на стопанските сили и да създадат монополни цени въ вреда на консоматора. (Ражкоплъскания от сговористите)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Понеже никой не иска думата, прекратявам дебати.

Има думата г. министърът на вътрешните работи.

Министър И. Русевъ: Г. г. народни представители! Експлоатацията има навсякъде — има я и у победители, има я и у победени, има я и у тия, които не взеха участие въ войната, защото експлоатацията е непосредствена последица на войната. Експлоатацията съществува где по-малко, где повече, въ зависимост от това при каква стопанска мощ въ една от воюващите страни е възляла въ войната, при какви условия се е развила войната за нея, до каква степен е била победата или поражението и, какви области е засягвало поражението. От съвокушността на всички тия условия зависи, што експлоатацията на едно място да е по-малка, а на друго по-голяма. Казахъ, че и въ страните, които не взеха участие въ войната, тя съществува, защото нито една страна не може да живее изолирано, ни поли-

тически, ни стопански. Ако въ древните времена можеше да се каже, че народите се сръбцаха само когато се биеха, днес и науката и техниката, и цивилизацията имат един стремеж: да приобщат всички народи въ един общ живот било за общо стопанско благо, било за обща цивилизаторска цел. Следователно стопанската разруха, която дойде въ сръбата на воюващите, не можеше да не се отрази и върху тѣзи, които не воюваха. От данните, които г. Минайковъ ни даде, виждаме, че размирът на поскупването и въ страните, които не взеха участие въ войната, не е по-малък от размир на поскупването въ страните, взели участие въ войната. Експлоатацията не можеше да не дойде и у насъ. Ние можем само да се радваме, че у насъ такава стопанска разруха няма въ времето на войната, защото не стапи въ страната ни вражески крак, поради което всички блага, които се намираха въ страната, се запазиха. Ето защо, може би, у насъ експлоатацията не е въ такъв голѣм размир.

Когато има експлоатация, когато има стопанска разруха, когато има анархия въ стопанския живот, не може да не се породят апетитите на алчни хора, които да се стремят за сметка на нещастните да печелят. Спекулацията е била съпътник на войните. Тя днес е повсеместна, всички я имат и всички се борят с нея, но тя не изчезва съ създаване само на закони, които и да бъдат строги. Съ редъ мѣрки и съ време правителствата се върнат към ония, що бѣха преди войната и тогава ще се заживее въ по-ранния нормален живот. Азност и просташина има навсякъде днесъ. Въ Франция и другаде и художествената литература взема за сюжет типове от сръбата на спекулантите. Навсякъде се подиратъ съ новите богатства; осмиват ги, порицават ги. Спомятам си въ една кореспонденция въ „Revue des deux Mondes“ от 1921 или 1922, какъ се описваха правителствата въ Австрия, правителствата на новите богатства, на спекулантите. Въ разговора, който имамъ кореспондентътъ съ директора на Оперния театър, последниятъ е посочил, че новите богатства, спекулантите, които вземат първите мѣста и ложите въ театъра, нито внимават, нито слушат какво се говори и шѣе на сцената, а приказват и дават тиквени семки. И директорътъ на театъра се похвалил по-нататък, че могълъ да успѣе да ги накара поне за известно време, когато ядат семки да престанат да говорят. Вземете Германия. Тамъ виждаме печалниятъ факт, че хората на науката, професорите, прибѣгват до черния трудъ, за да си изкаратъ прехраната. Ако тамъ, където умението е до голямо откопкото у насъ, следователно не ще да се знаят тамъ какви мѣрки трябва да се вземат против експлоатацията, и последната е въ много по-странен размир, трябва да сметаме, че не бѣде несправедливо да обвиняваме насъ си че не можахме да се справим съ експлоатацията и не можахме да заживѣемъ ози живот, който живѣехме преди голѣмата война. Ние се боримъ съ експлоатацията. Една от главните задачи на правителството, след идването му на власт на 9 юний, бѣ да се справи, доколко то може, съ експлоатацията.

Мирниятъ договоръ, г-да, ни наложи тежки условия; изнемогваме под тежестта имъ; тѣзи условия разрушават, разклащатъ постоянно стопанския живот; изчерпват се всички наши сокове, за да изплащаме онези тежести, които са наложени.

Говори се дукъ за голѣмъ бюджетъ, но дали съзнателно или несъзнателно, не зная, се пропуска да се помене, че една голѣма част от тоя бюджетъ отива за посрещане на нашите задължения по договора за мира, задължения, от които ние не сме властни да се откажемъ. Пропусна се също така, съзнателно или несъзнателно, не зная, да се помене, че една грамадна част от нашия бюджетъ отива за издръжка на нашите държавни служители, които, въпреки това, са але платени, които, въпреки това, мизерствуват, а тѣ са три четвърти, ако не и повече от нашата интелигенция. Ако източниците на нашата държава, които така много се изчерпват от тежките задължения по договорите, не се разширятъ, ще останемъ безъ средства за каквато и да е творческа работа. Не можеше, следователно, бюджетътъ да не се разрастне, а това предизвика, както се знае, нови данъци, които от своя страна увеличават експлоатацията. Азъ чухъ сега критики на бюджета, но странно е, защо не ги чухме, когато се разглеждаше бюджета. Азъ не чухъ нито единъ от г. г. народните представители да иска зачеркването на разходни пера, а мнозина даже искаха да се вишпнат нови разходи.

На какво се дължатъ тогава тѣзи критики сега? На случайностъ? Азъ мисля, че не ще събържатъ, ако кажа, че тѣзи почтени народни представители, които критикуваха, не можаха да се отърват от желанието или от навика

да попартизанствуват малко и съ този въпросъ за скъпотиата.

Не само войната причини една стопанска разруха, но и годините, които живяхме след войната и тѣ не малко допринесоха за скъпотиата. Фактически ние нѣмаме още истински миръ, защото оная злоба, съ която се воюваше, продължава да съществува и днесъ въ малка или голѣма степенъ, въ зависимостъ отъ това къде се прилага и какъ се прилага договора за миръ. Войната продължава да съществува, изнемогаването на победените народи продължава да съществува. Азъ не се съмнявамъ, че най-после човѣшката съвестъ ще надѣлѣе и ще се почне едно истинско помирение. Но за мене е фактъ, че днесъ, ако и сабита да е турена въ погнѣната, войната продължава, а това води къмъ трудно възстановяване на стопанската мощъ и, следователно, съставлява една отъ причините за измрънването още на скъпотиата. Нека не забравяме, г-да, че Русия, съ 150—200-милionenъ народъ, се разори, стои вънъ отъ строя на стопанския животъ на свѣта; тамъ има едно печуто въ историята разрушение на блага и въ същото време почти отсъствие на каквато и да е производителна и покупателна сила. Тая голѣма страна съ 150—200-милionenъ народъ, тоя мощенъ стопански факторъ нито произвежда, нито има такава покупателна сила, каквато имаше преди войната. И докато Русия стои вънъ отъ строя на стопанския животъ на свѣта, докато народътъ тамъ не се освободи и не почне пакъ да твори, цѣлния стопански животъ на свѣта ще чувствува отсъствието ѝ. Тѣй че, и Русия е единъ отъ факторите за поддържане коевено скъпотиата въ другите страни.

Казахъ, че и въ България не може да нѣма скъпотиата. Независимо отъ тежестите, паложени отъ мирния договоръ, независимо отъ онова разрушение на стопански блага, на производство, на търговия и т. н., което докара предшествуващиятъ, дружбашиякъ режимъ, но и следъ 9 юний има фактори, които съ възпъ отъ нашата воля, и които коевено поддържатъ скъпотиата. Азъ говоря за септемвриейските събития. Когато говорехме тукъ за причините на скъпотиата, ние не ги поменахме, а метежитѣ, възстанията въ една страна, не могатъ да не повлияятъ най-напредъ на нейната сигурностъ, а несигурността не може да не повлече следъ себе си скъпотиата. И днесъ, когато въ тази минута се готвятъ нови метежи, нови възстания отъ скъпите тѣзи хора (Сочи комунистите и земледѣлците), скъпотиата у насъ нѣма да се намалява, а може би, ще се увеличава.

Х. Баевъ (з): (Ржкопѣска, подигравателно).

Министъръ И. Русевъ: Ето, даже г. Баевъ ржкопѣска, защото е убеденъ въ дупната си въ правотата на моите думи.

М. Дилиановъ (з) и **Х. Баевъ** (з): (Възразяватъ нѣщо).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г-да!

Н. Петрини (з): Да не говори така г. министърътъ.

Х. Баевъ (з): (Къмъ сговористите) Слушате г. министърътъ на вътрешните работи да говори за нови метежи, за нови революции и ние ще имаме подобрене въ стопанския животъ на страната!

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Ако щете дажте.

М. Дилиановъ (з): Ние чакахме да кажете, че е вече спокойно и спокойно ще бжде, за да има ефектъ отъ Вашия законъ, а вие казвате, че се готвели нови метежи!

Министъръ И. Русевъ: Г. Дилиановъ! Направете ми това частно да мога да кажа така. А вие и онѣзи (Сочи комунистите), съ които образувате единенъ фронтъ, ще ми направите това частно, ако можете да въздействувате тамъ, откъдето излизатъ днесъ чети и банди, които върлуватъ тукъ-таме въ България.

Н. Петрини (з): Съ Вашата политика ги предизвиквате. Вие сте причината за венчико, което става.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петрини, за последенъ пътъ Ви предупреждавамъ да се държите прилично.

Н. Петрини (з): Азъ казвамъ това, което е истина.

Министъръ И. Русевъ: Вие ще допринесете твърде много, за намалението на скъпотиата, ако въздействувате, дето трѣбва, да се прекрати нелегалната дейностъ, бандитѣ да прекратятъ своята разбойническа дейностъ.

Благодарение на туй, че борбата продължава и то твърде жестоко, ние имаме и нови вълни на поскъпяване — това, което също така и вие го забелязвате — и източникътъ на тия нови вълни на поскъпяване не е тукъ, въ България. И когато тия вълни излизатъ отъ единъ много мощенъ стопански факторъ, тѣ не могатъ да се не отразятъ и върху България, както и въ действителностъ се отразяватъ.

Вѣрно е отъ друга страна, че въ цѣлия свѣтъ се правятъ усилия за възвръщане къмъ нормалното време, за възстановяване на стопанската мощъ, за създаване условия за материално благоденствие, за единъ по-носенъ животъ. Такива усилия прави цѣлия свѣтъ, такива усилия прави и България. Общиятъ се правителството, че не се е замислило надъ въпроса за намалението на скъпотиата. Ами, г-да, цѣлата законодателна дейностъ на правителството, всички закони, които се гласуваха тукъ, съ отъ естество да създадатъ единъ по-добри условия за стопанско развитие на страната, което коевено по единъ най-действителенъ начинъ ще ни даде едно поевтиняване на живота. Ако така лесно можеше да се създаде евтиния съ единъ законъ, нѣмаше освенъ, следъ като на 9 декември Камарта се откри, на 10 да се гласува такъвъ законъ, а на 11 да имаше вече свтния. Такава мисль е присѣда на невежеството. То е все едно да се усвои мнението на г. Адамъ Нейчевъ, че най-важното, единствената, най-главната причина за скъпотиата, това съ дюкянските наеми и достатъчно е да направимъ законъ, съ който да нормираме наемите на дюкяните, и свтнията да настѣпн. Азъ бихъ желалъ само едно нѣщо — „сталагмливата“ мисль на г. А. Нейчевъ да може да проникне вънъ отъ България, да бжде усвоена на друго мѣсто, за да можемъ поне да се радваме, че тая мисль е излязла отъ насъ. Задачата на правителството, и вашата дейностъ, г. г. народни представители, бжде насочена, както знаете, съ редъ закони да можемъ да възстановимъ венчико онова, което войната разруши и което бѣшниятъ режимъ разруши. Нѣма нужда да напреждамъ всички тѣзи закони. Даже и последниятъ законъ, който гласувахме, закона за трудовите земледѣлски стопанства, и той цели да създаде единъ по-здравъ стопански организъмъ, да направи и отъ малоимотните и безимотните собственици да създаде домакинства, които да бждатъ полезни и на себе си, и на цѣлата страна. Цѣлото наше законодателство е ориентирано къмъ интересите на широките маси. И въ туй отношение ние вършимъ една много по-полезна дейностъ, отъкоято тия, които се занимаватъ само съ приказки и съ спъжне на широките трудящи се маси.

Една отъ задачите на правителството, за да може да създаде единъ по-носенъ животъ, бѣ да даде единъ уравновесенъ бюджетъ, върѣшки тежките условия, при които живѣемъ, върѣшки голѣмите разходи, които сме принудени да правимъ. Неужели не е една заслуга на правителството, че изтеклиятъ бюджетъ за 1923/1924 г. не само е уравновесенъ, но и съ излизилъ повече отъ 300,000,000 л. 2? Азъ мисля, че по-ше бжде неоспорно да се подчертае този фактъ, който свидетелствува за голѣмите усилия на правителството да уравновеси бюджета, да внесе редъ въ финансите, което коевено ще се отрази и върху поевтиняването на живота.

Докладчикъ Ц. Бръшляновъ (д. ст.): И се отразява. Какво би било, ако нѣмахме стабилизиранъ левъ? Това не е оценено още.

Министъръ И. Русевъ: Следователно, мѣрките отъ стопанско естество и отъ чисто финансово естество нецѣятъ едно и също нѣщо — намаляването на скъпотиата. Следъ венчки тия мѣрки, разумно е да дойде единъ законъ, който да отговори на момента до нѣкъде, който да подпомогне ония мѣрки, които иматъ единъ по-обширенъ замахъ.

Но независимо отъ тия закони, които иматъ финансовъ и стопански характеръ, вие виждате, г. г. народни представители, и онѣзи голѣми усилия, които прави правителството, за да създаде единъ политически миръ, защото безъ тоя миръ, никакви закони, не ще могатъ да дадатъ резултатъ. Правителството се стреми да създаде миръ вътре и миръ вънъ. Сочи ни се да вървимъ къмъ омиро-

творение съ примирение. Но за Бога, кажете, правителството досега може ли да бъде обвинено, че не върви и съ примирение към омиротворение? Ами амнистията какво значение има? Нима нѣма значение на примирение?

А. Н. Минковъ (д. ст.): (Възразява нѣщо)

Д. х. Димовъ (д): Завчера арестувахте 15 човѣка отъ София по абсолютно празни подозрения и вчера сте ги пуснали. Създавате само една непоносима тревога въ България. Това не е политика на примирение, това е политика на озлобление и провокация.

Министъръ И. Русевъ: Но, г. г. народни представители, какъ можемъ ние да вървимъ къмъ истинско примирение и, следователно, къмъ омиротворение, когато отъ една страна правителството употребява всички усилия, щото ония нещастници, които излѣзоха вънъ отъ България, да се върнатъ, а отъ друга страна, нѣкои тѣхни съмишленици отъ тукъ ги съветватъ да седатъ тамъ — можемъ да си представимъ за кои интереси — и нѣщо повече, поощряватъ известни хора отъ тукъ да излизатъ и да отиватъ тамъ.

Д. х. Димовъ (д): Никой не ги поощрява.

Министъръ И. Русевъ: Следователно, на политиката на правителството за омиротворяване не само не се съдействува, но още се и противодействува. Въпреки това, обаче, ние ще вървимъ по този пътъ, къмъ омиротворение, съ едно законодателство, каквото вие създавате. Съ примирение и съ всички средства, които законитѣ даватъ на правителството, то ще върви къмъ омиротворение, защото то ще докара и оня по-сносенъ животъ, за който ние сега тукъ говоримъ.

Правителството взема всички мѣрки и за миръ вънъ. И нека да подчертая, че малката България проявява най-благородни усилия да допринесе, каквото може, съ своитѣ слаби сили за този миръ. България не е оня голѣмъ факторъ въ свѣта, за да налага своитѣ разбирания на други сили и да има онова влияние за външния миръ, което може да има една велика сила.

Азъ искамъ да подчертая, че правителството употребява всички усилия, съ законодателството, съ въдворяването на мира, съ уравнивяването на бюджета, да създаде условия, щото паритѣ да излѣзатъ на пазара и търговедатъ безъ рискъ да развие дейността, въобще да създаде едно поле за дейност на частната инициатива, която най-много ще може да допринесе за увеличение богатството на страната.

Обаче условията на борбата сѣ твърде тежки. Въ единъ документъ, издаденъ въ Москва, се вижда, че България и Германия се наричатъ предни плацдарми за подготовително и развиването на революциитѣ. Това е достойно на всички и може-би, то е една отъ причинитѣ, за да има една несигурностъ въ свѣта и частно на Балканитѣ, а тази несигурностъ да е една отъ причинитѣ за търговската криза, за която става тукъ дума. И заради насъ е фактъ неоспоримъ, че се правятъ отъ вънъ, бихъ казалъ, адеки усилия, съ помощта на хора, които живѣятъ тукъ, за да се поддържа несигурностъ, за да се поддържа тероръ, да се компрометира властта, да се внедри въ хората убеждение, че тѣ не могатъ да живѣятъ при този режимъ, изкуствено да се създава негодувание. И следъ това идватъ тукъ хора отъ сѣщата сѣрба да ми говорятъ за мѣрки за поевтиняване на живота, за създаване по-добри условия за животъ!

Когато пристига да говори специално за законопроекта, не съ претенция на всезнающъ, ще посоча, че е спорно кой принципъ би било по-добре да се поддържа: дали принципътъ на абсолютното вмѣшательство на държавата въ стопанския животъ, или тоя на нейното свършено дезинтересиране, невмѣшательство. Но заради менъ има единъ фактъ: въ Русия, дето виждаме държавното вмѣшательство въ пълния свой ходъ, дето всичко се комунизира, дето личността се изгуби, дето даже, ако бихъ могълъ да кажа, се зановѣдва какъ да се мисли, какъ да се чувствава, какво виждаме въ резултатъ? Една ужасна пазруха! Но има вече едно опомняне, както спомога г. Минтайковъ, да се върви къмъ старото. И може-би ще дойде единъ денъ, че болшевизма не падне, да има болшевици, безъ да има комунизъмъ.

Д. х. Димовъ (к): Лано бѣде така!

Министъръ И. Русевъ: Ние смѣтаме обаче, че частната инициатива, която досега е създавала всички богатства въ свѣта, и е повсемѣстенъ принципъ, да я поддържаме въ

у насъ. И заради туй законопроектъ е нагоденъ така, че да се даде възможностъ частната инициатива да се прояви. Политиката на правителството, чрезъ законитѣ които досега се гласуваха и чрезъ този скроменъ законопроектъ, както го нарече справедливо г. Кудевъ, е да поопри частната инициатива. Този законопроектъ ще поопри кооперациитѣ, които ще бѣдатъ привлечени да съдействуватъ за прехраната. Но за голѣмо съжаление, г-да, кооперациитѣ до днѣ днешенъ не дадоха ония резултати, които трѣбваше да дадатъ, може-би заради туй, защото хората, които влѣзоха въ тѣхъ, ги компрометираха. И днесъ много отъ кооперациитѣ, вмѣсто да съдействуватъ за поевтиняването на живота, сѣ се обърнали на предприятия за печалба. Когато съ законопроектитѣ, които се гласуваха въ Камарата, постепенно стопанската мощъ на населението се засили: когато заедно съ това покупателната, потребителната способностъ на населението порасте; когато заедно съ това се засили производството — чакъ тогава можемъ да се надѣваме на едно по-осезателно поевтиняване на живота. Само този законъ не ще много да помогне за намаление на скѣпнотията.

Законътъ има за целъ подъ ръководството на централната властъ — което ръководство ще бѣде толкова ценно, колкото бѣде по-сподручителъ изборъ на лицето за комисаръ — общинскитѣ управления да развиятъ максимумъ инициатива, за да подпомогнатъ прехраната на гражданитѣ.

Предвидени сѣ вмѣсто бюра комисари — хора, които да посятъ еднолична отговорностъ за своята дейностъ и еднолично тѣмъ да бѣде преписана заслугата за успѣха. Разбира се, че зависенъ твърде много отъ личността, която ще бѣде избрана и отъ уменията на тази личностъ да се възползува отъ оная свобода, която закона дава за широка дейностъ за поевтиняването на живота.

Азъ не ще се впускамъ въ подробности въ закона. Когато ще се приеме членъ по членъ, вие ще имате случай да кажете вашето мнение по всеки членъ. За менъ, обаче, е твърде важно да подчертая, че законопроектъ дава свобода на инициативата и на дейността на лицата, които ще бѣдатъ назначени. Ако тия лица бѣдатъ подбрани — особено отъ търговската сѣрба — и съумѣятъ да наредятъ стопански предприятия, или евтини доставки, било чрезъ търговци, било чрезъ кооперации — тѣ ще бѣдатъ твърде полезни и ще се почувствува поевтиняването.

Спекуланта. Тѣ ще бѣде преследвана. Но не трѣбва да си правимъ излюзии, че е възможно всеки единъ спекулантъ да бѣде хванатъ. Можете да бѣдете убедени вътрешно за едно лице, че е спекулантъ, но, за да го ударите, за да го накажете било съ затворъ, било съ глоба, трѣбва да бѣдете въ състояние да представите въ сѣда ланни, отъ които да се вижда, че това лице спекулира, че то продава не по оправдани цѣни, че то действително е спекулантъ, кождеръ, както обичатъ да казватъ, потосмукачъ и т. н. Ако можемъ да хванемъ лесно спекуланта, ние можемъ да опредѣлимъ безгранично голѣми наказания; никой нѣма да пожали спекуланта, защото единъ спекулантъ, който търгува съ здравето на хората, е много по-жестокъ убиецъ отъ оня, който убива съ единъ ударъ или който застрелва нѣкого. Но тамъ е мъчното, г-да, да се редактира законътъ така, че да може този, който го прилата, напр. съдътъ, да е не само вътрешно убеденъ за едно лице, че е спекулантъ, но да има доказателства, че действително е спекулантъ.

Не ще съмнение, г-да, че за да бѣдемъ полезни съ този законопроектъ, твърде важно е, доколко нашата организаторска способностъ е голѣма. Азъ ще се присѣдиня къмъ мнението на народния представител — не помня кой бѣше — който ни упреква въ липса на организаторска способностъ. Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ може да ни бѣде за примѣръ. Но при всичкитѣ нейни недостатѣци — ако е имала такива — тя бѣ за времето си и полезна. Наистина, ние не можемъ да се похвалимъ съ голѣма организаторска способностъ. Презъ време на войната ние имаме възможностъ непосредствено да наблюдаваме германцитѣ, които може да не засматъ първо мѣсто по своя творчески и гениаленъ умъ, но които сѣ безподобни въ своята организаторска способностъ. Ние трѣбва да се миримъ съ онова, което имаме, и да не сравняваме себе си съ отбѣн народи, които държатъ първо мѣсто и които дължатъ всичко на голѣмата си способностъ да се организиратъ.

Въ всеки случай азъ мисля, че вие сте убедени, какво правителството не се е досетило чакъ сега да създава свѣтнѣ животъ, какъвто свѣтнѣ животъ не ще се създаде веднага, щомъ се обнародва този законъ. Вѣрвамъ, вие сте убедени, какво правителството съ цѣлата своя дей-

ност досега е целъто да създаде едно правилно стопанско развитие въ страната, да създаде условия за стопанска мощ на България, да направи живота по-носенъ съ течение на времето, и не оцените, че и този законъ, който иде сега, е действително едно допълнение на законодателството, което има за целъ съ тѣзи средства, които може да даде администрацията, да можемъ горе-доле да намалимъ скъпотията, да получимъ едно облекчение въ живота, който ние сега прекарваме.

Предъ видъ на това, г-да, азъ моля възможно по-скоро да премине този законопроектъ, ако може още сега да бъде вотиранъ.

Отъ лъвицата: А-а-а!

Министъръ И. Русевъ (д.сг): Ако днесъ не можете да го прокарате, ще го прокарате утре. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д.сг): Г. г. народни представители! Взѣхъ думата, за да направя две предложения.

Едното ми предложение е: законопроекта, по който се изказва господата и г. министърътъ приключи дебатитѣ, да започне да се разглежда утре членъ по членъ, като заседанието ни започне отъ 9 ч. сутринта.

Второто ми предложение е следното. Вие всички сте свидетели и потвърдители, че кажа, отъ усилената работа, която Народното събрание върши презъ последния месецъ. Тя бѣ не само усилена, но тя бѣ, по моето разбиране, и плодотворна. Днешниятъ дневенъ редъ съдържа само 51 точки.

П. Стояновъ (д.сг): А утрешниятъ съ 150 точки ли ще бъде?

А. Ляпчевъ (д.сг): Моля Ви, г. Стояновъ, когато ще управлявате, ще видите, че ще ви дойдатъ такива моменти на главата — При туй, председателството днесъ не забрави да ни упомене още нѣколко предложения за одобрение, което показва, че тѣзи 51 точки ще се умножатъ. Въ този дълъгъ поменикъ, който трѣбва да се изгласува, като се внимава, като се разисква, има законопроекти свързани съ бюджета, които ние не можемъ да отменимъ, какъвто е законопроектътъ за общинския налогъ, какъвто е законопроектътъ за акцизитъ и патентовия сборъ и т. н. Всичко това, по моето разбиране, при усилената работа, предполага около петъ заседания. Това е моето пресмѣтане.

Нѣкой отъ представителитѣ: Петъ дни!

А. Ляпчевъ (д.сг): Петъ заседания, а не петъ дни.

Д. Нейковъ (с.д): Да не излѣзе пакъ янлъгъ!

А. Ляпчевъ (д.сг): Моля, моля. Когато ще излѣзе янлъгъ, тогава вие ще си поправите поведението.

Н. Кънчевъ (д.сг): (Къмъ Д. Нейковъ) Вие по-малко да приказвате.

Г. Пенчевъ (с.д): Кой приказва най-много?

А. Ляпчевъ (д.сг): Това време ние го нѣмаме. Сесията бѣ продължена до 10 г. м., утре. А за да имаме още петъ заседания, би трѣбвало да разполагаме поне съ седемъ дни, затуй защото имаме Петровденъ, имаме недѣля, а всѣка работа, за да бъде плодотворна и обмислена, не трѣбва да бъде пресилена.

И ето защо, г. г. народни представители, имайки предъ видъ всичко това, което ви казахъ, съгласно чл. 129 отъ конституцията, азъ правя предложение, шото почитаемото правителство, да усвои нашитѣ разбирания, ако желае да се свърши сложната отъ него работа — сесията да се продължи още съ седемъ дни, т. е. до 17 г. м. включително.

Това съ монѣ две предложения, г. председателю, които Ви моля да гласувате. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министър-председателятъ.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Вѣрно е, че Камарата извърши една много голяма и много плодотворна работа, и пакъ ни остава още

малко нѣщо, за да закръглимъ единъ видъ законодателната дейтелностъ на сегашната сесия. Законопроектитѣ, които предстоятъ да бъдатъ разглеждани, не сѣ много и, възможно е, въ 4—5 заседания да бъдатъ вотираны отъ Народното събрание. Правителството смѣта, че ще трѣбва да бъдатъ вотираны още военно-сѣдебниятъ законопроектъ, законопроектътъ за общинския налогъ, законопроектътъ за акциза и патентовия сборъ, законопроектътъ за амнистията и решенията на Министерския съветъ, т. е. указитѣ, издадени по чл. 47 отъ конституцията презъ времето, когато нѣмаше Камара.

Н. Милевъ (д.сг): И ревизията на народнитѣ пенсии.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Да, и ревизията на народнитѣ пенсии, която е сложена на дневенъ редъ. — Съ това смѣтамъ, че ще се изчерпи дългиятъ дневенъ редъ, който е оповестенъ и ще се завърши дейтелността на първата сесия на XXI-то обикновено Народно събрание.

Азъ моля народното представителство — като приемамъ предложението на г. Ляпчевъ съ една модификация — да се съгласи да се продължи сесията до недѣля.

Г. Пенчевъ (з): Въ недѣля ще работимъ ли?

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: И въ недѣля ще работимъ.

Отъ лъвицата: А-а-а!

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Ще се работи, г-да! Дневниятъ редъ трѣбва да бъде изчерпанъ, защото вие ще си отидете въ събота и въ понеделникъ нѣма да ви има тукъ. Ако искате да направите да нѣма кворумъ — то е другъ въпросъ.

Азъ моля да се продължи сесията до недѣля, като се работи сутринъ и следъ обѣдъ. Готовъ съмъ да ви се плаща двойно за извънредния трудъ. Ще ви се плаща за извънредния трудъ, защото много се отруихте съ многото ваше приказване. Азъ моля народното представителство да се съгласи да се продължи сесията съ четири дена, до недѣля, за да приключимъ работата си: да минатъ само тѣзи 4—5 законопроекта, които изброихъ.

Д. Нейковъ (с.д): Тѣ не ще могатъ да минатъ дотогава.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г-да! Нѣма да дойдете въ понеделникъ — парламентарната практика е показала, че си ходите въ събота и въ понеделникъ нѣма никого тукъ; тогава ще трѣбва да се закрие сесията, безъ да се привърши работата. Колкото вие бързате, не по-малко и ние бързаемъ.

Азъ моля да се приеме това мое предложение.

Д. Нейковъ (с.д): Ако ние, г. министре, въ тѣзи четири дена ще продължаваме да се мъчимъ и гнетимъ морално, тъй както се гнетихме отъ четири дена насамъ, ние предпочитаме да закриемъ сесията.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Азъ зная, че вие предпочитате да я закрия.

Д. Нейковъ (с.д): Ако ли, обаче, вие държите да се прокаратъ тѣзи 4—5 законопроекта, тогава дайте време и спокойствие на народното представителство да завърши работата си въ 4—5 дена.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д.сг): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че по самата работа нѣма различие между онова, което каза г. министър-председателятъ, и онова, което предложихъ азъ. Азъ казахъ, че намъ сѣ нужни още 4—5 заседания и г. министър-председателятъ е съгласенъ съ това, само че той предполага ние да можемъ да работимъ на Петровденъ и въ недѣля. Азъ нѣмамъ нищо противъ това, шомъ е нужно да се работи на Петровденъ и въ недѣля — азъ съмъ съгласенъ съ неговото предложение — но въ такъвъ случай ще трѣбва да бъде продължена сесията, пакъ съгласно неговото разбиране, до 15 юлий включително.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Приемамъ — до 15 юлий включително.

А. Ляпчевъ (д.сг): И тогава ще се работи въ събота и въ неделя.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народният представител г. Иванъ Петровъ.

И. Петровъ (д.сг): Г. г. народни представители! Въ връзка съ предложението на г. Ляпчевъ азъ искамъ да направя тоже едно предложение. Камарата заседава вече осем месеца.

С. Василевъ (д.сг): Седем месеца.

Д. Нейковъ (с.д): Отъ днесъ започва осмия месецъ.

И. Петровъ (д.сг): Азъ казвамъ, че почти осем месеца заседаваме непрекъснато и, каквото щете да кажете, моите впечатления отъ последните заседания не сѫ добри. Това сѫ едни свадливи заседания, това сѫ едни заседания съ прозвѣки и отъ министерската маса, и отъ тукъ, отъ депутатските банки. Преуморени сме всички — това трѣбва да го признаемъ. Не сме дошли тукъ да си правимъ удоволствие. Работили сме презъ всичкото време. Който е следилъ редовно заседанията тукъ, той е вложилъ енергия. Азъ не говоря за тѣзи, които дохождатъ само да се разпихватъ и да си отидатъ. Следователно, осем месеца ние вече работимъ тукъ.

Обажда въ: Седем месеца.

И. Петровъ (д.сг): Презъ м. октомврий ще бъдемъ повикани наново. Вие знаете, че съгласно конституцията, трѣбваше да заседаваме само четири месеца, а ние заседаваме вече осем месеца.

Обажда въ: Седем месеца.

И. Петровъ (д.сг): Добре, седем месеца непрекъснато. — Та азъ считамъ, че и да продължимъ сесията съ още 4—5 дела, нашите заседания пакъ пѣма да промѣнятъ своя характеръ: пѣма да се разисква нито съ сѣкоякъ, нито съ нужната трезвеностъ.

М. Дилиановъ (з): Вѣрно!

И. Петровъ (д.сг): Ето защо, азъ предлагамъ утре да се отложатъ заседанията на Камарата за къмъ сръдата на м. августъ.

Председателъ: Д-ръ Т. КУЛЕВЪ

Секретаръ: ИВ. ХРЕЛОПАНОВЪ.

Началник на стенографското отделение: Д. АНТОНОВЪ

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Да, да! Вие ще отидете да си починете, а ние ще работимъ тукъ! Някаква сесия презъ м. августъ! Презъ м. октомврий ще дойдете тукъ пакъ!

И. Петровъ (д.сг): То е Ваше право какво да се направи по-нататъкъ, но азъ мисля, че въ интереса на добрата работа с, Камарата да се събере на 15 августъ и въ нѣколко дѣна да гласува въпросните мѣроприятия.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Това сѫ дебатни въпроси, г. Петровъ! (Смѣхъ)

И. Петровъ (д.сг): Това е моето предложение.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Има предложение отъ г. Ляпчевъ, съ което е съгласенъ и г. министъръ-председателъ, да се продължи сесията до 15 т. м. включително. Който приема това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Предложението на г. Иванъ Петровъ пѣма да го положи на гласуване, като безпредметно вече.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Ще работимъ и въ събота, на Петровденъ и въ неделя. Ако свършимъ работата по-рано, ще си вървимъ.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Предлагамъ утрешното заседание да почне пакъ въ 9 ч. сутринята. Който приема това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Дневенъ редъ за идущото заседание предлагамъ да бъде следниятъ: тѣзи законопроекта, които сѫ минали на второ четене да бъдатъ на трето четене; тия решения, които ви прочетохъ, да бъдатъ поставени въ дневния редъ къмъ съответниятъ министерства. На края на дневния редъ да бъде поставенъ и докладътъ на прошекарната комисиона.

Правя едно пазмѣне въ дневния редъ, който ви съобщихъ, а именно точки 15, 16, 17 и 18 да останатъ накрая.

Който приема този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 23 ч. и 20 м.)

Н. НАИДЕНОВЪ
Подпредседателъ:
Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.	Стр.
Отпуски , разрешени на народните представители: Никола Балтовъ, Ради Василевъ, Койчо Петровъ, Парашкевъ Димитровъ, Пендю Стойчевъ, Петко Найденовъ и Захари Кръстевъ	3109	9. За облекчение на продоволствието и за намаляване на скъпостията (Второ четене — докладване и разискване) 3129
Питане отъ народния представител Димо х. Димовъ до министра на вътрешните работи и народното здраве относително изтеждането на арестанта отъ централния затворъ Йорданъ Палиевъ въ обществената безопасност (Съобщение)	3109	10. За амнистия (Предложение на народните представители Д. х. Димовъ и Х. Стояновъ) (Съобщено, но върнато на носителите като неподписано отъ нужните членове народни представители) 3129
Законопроекти:		Предложения:
1. За трудовите земеделски стопанства (Трето четене)	3109	1. За одобрение 34-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 5 мартъ 1924 г., протоколъ № 15, относно дадените отъ 1 Софийски полкъ презъ м. мартъ 1922 г. продукти за храна на столицната полицейска стража, възлизащи на обща сума 226,678 л. и 16 ст. да не се плащатъ, а разходътъ да се отнесе за сметка на Министерството на войната (Съобщение) 3136
2. За измѣнение и допълнение на някои членове отъ закона за пенсията и възнагражденията на на отлъчените и поборниците отъ 1905 г. и измѣненията и допълненията му отъ 1906 г. и тѣзи направени съ бюджетите на държавата за финансовата 1921/1922 и 1922/1923 г. (Трето четене)	3111	2. За одобряване на указъ № 32 отъ 5 юлий 1924 г., съ който се одобрява 6-то постановление на Министерския съветъ отъ 14 ноември 1923 г., протоколъ № 120 — по одобряване правилника за възобновяване на Народния театъръ (Съобщение) 3136
3. За измѣнение и допълнение на закона за бюджета на извънредните приходи и разходи на държавата за 1922/1923 и следващите до 1925/1926 финансови години (Трето четене)	3111	3. За одобряване 31-то постановление на Министерския съветъ отъ 13 февруарий т. г., протоколъ № 8, за снабдяване българските държавни железници съ запаси отъ каменни въглища отъ частните мини въ България съ висока колория на стойност изпитани отъ специална за целта комисия (Съобщение) 3146
4. За измѣнение на закона за углавното сѣдопроизводство (Трето четене)	3112	Сесия. Предложение на народния представител А. Ляпчевъ за продължение сесията на Народното събрание до 15 т. м. вкл. (Приемане) 3169
5. За измѣнение на чл. 128 отъ закона за народното просвѣщение (Трето четене)	3112	Дневенъ редъ за следующето заседание 3170
6. За разрешаване на Кюстендилската градека община да сключи заемъ (Първо и второ четене) 3112		
7. За измѣнение забелжката къмъ чл. 72 отъ закона за водните синдикати (Първо четене)	3112	
8. За бюджета на разните фондове за 1924/1925 финансова година (Второ четене)	3119	